Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Juhász Gabriella

Ferdinand Fellner és Hermann Helmer magyarországi színházépítészete

Kép- és iratjegyzék

Doktori (PhD) disszertáció

Történelemtudományi Doktori Iskola
Vezető: Prof. Őze Sándor DSc

Témavezető: Rozsnyai József PhD

Budapest, 2024

Tartalomjegyzék

Ferdinand Fellner és Hermann Helmer élete és munkássága (p. 11-20.) 2

Az európai színházépítészet áttekintése (p. 22-31.);
A Ringtheater és az Iroquois Theatre katasztrófája és a tűzkísérletek (p. 31-34.) 11

Fellner és Helmer színházainak típus szerinti felsorolása (p. 34-38.) 22

Temesvár (Timişoara, Románia)
Városi Színház, vígadó és szálloda (1871-1875) (p. 38-46.) 27

Budapest, Népszínház (1874-1875) (p. 46-60.) 30

Szeged, Városi Színház (1882-1883; 1885-1886) (p. 60-74.) 42

Fiume (Rijeka, Horvátország), Városi Színház (1883-1885) (p. 74-81.) 53

Pozsony (Bratislava, Szlovákia), Városi Színház (1884-1886) (p. 81-89.) 59

Tata, Várszínház (1888-1889) (p. 89-98.) 64

Budapest, Somossy Orfeum (1893-1894) (p. 98-113.) 69

Budapest, Vígszínház (1895-1896) (p. 113-132.) 75

Kecskemét, Városi Színház (1895-1896) (p. 133-147.) 87

Nagyvárad (Oradea, Románia), Városi Színház (1899-1900) (p. 147-156.) 95

Kolozsvár (Cluj-Napoca, Románia), Nemzeti Színház (1904-1906) (p. 156-167.) 100

A magyar színházépítészet áttekintése (p. 167-179.) 105

Összegzés (p. 180-208.) 114

A dolgozatban vizsgált magyarországi színházak történeti áttekintése,
kiegészítve elő- és utóéletükkel (p. 228-265.) 125

Kép- és iratok forrásjegyzéke 146

Ferdinand Fellner és Hermann Helmer élete és munkássága (p. 11-20.)

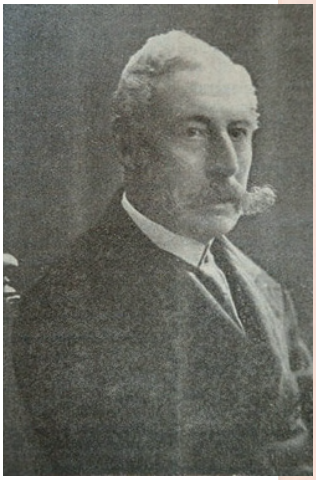

1.1. Ferdinand Fellner portréja

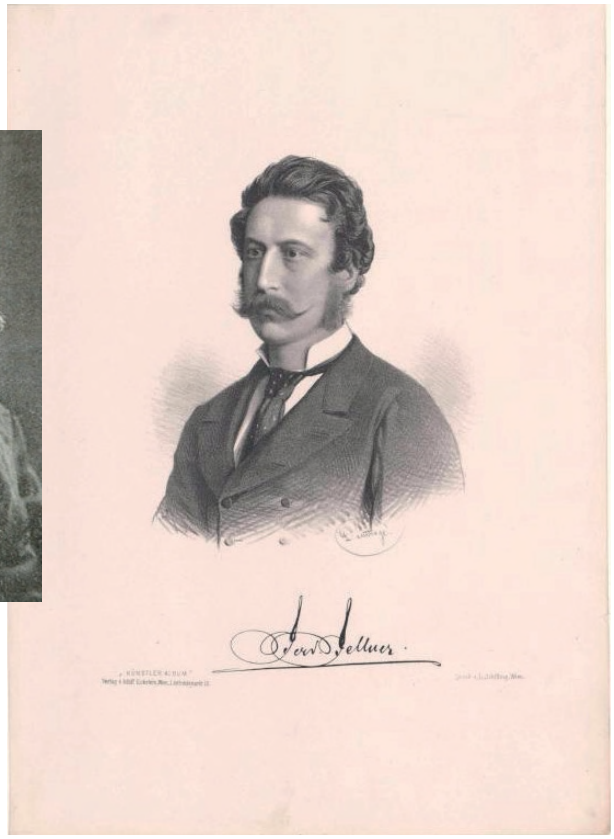

1.2. Ferdinand Fellner ifjúkori portréja

1.3. Hermann Helmer portréja

1.4. Hermann Helmer ifjúkori portréja

1.5. Idősebb
Ferdinand Fellner

1.7. A bécsi Handelsakademie épülete
(id. F. Fellner, 1860-1862) 1865 körül

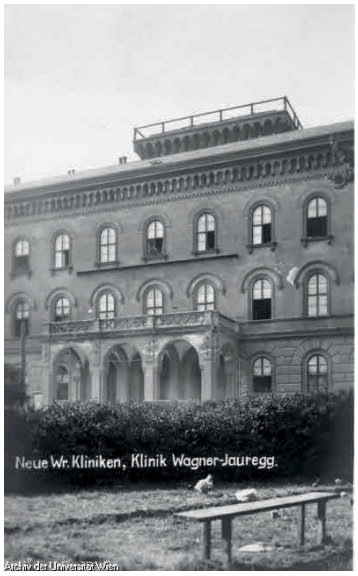

1.6. A brünnfeldi Alsó-Ausztriai
Állami Elmegyógyyintézet
(id. F. Fellner, 1848-1853)

1.9. A bécsi Treumanntheater
(id. F. Fellner, 1860) homlokzati terve

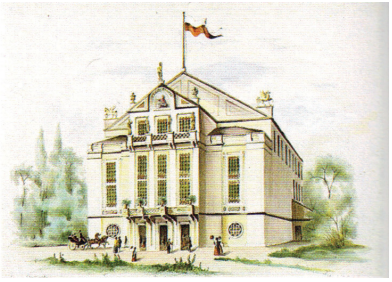

1.8. Bécs, Thalia Theater
(id. F. Fellner, 1856)

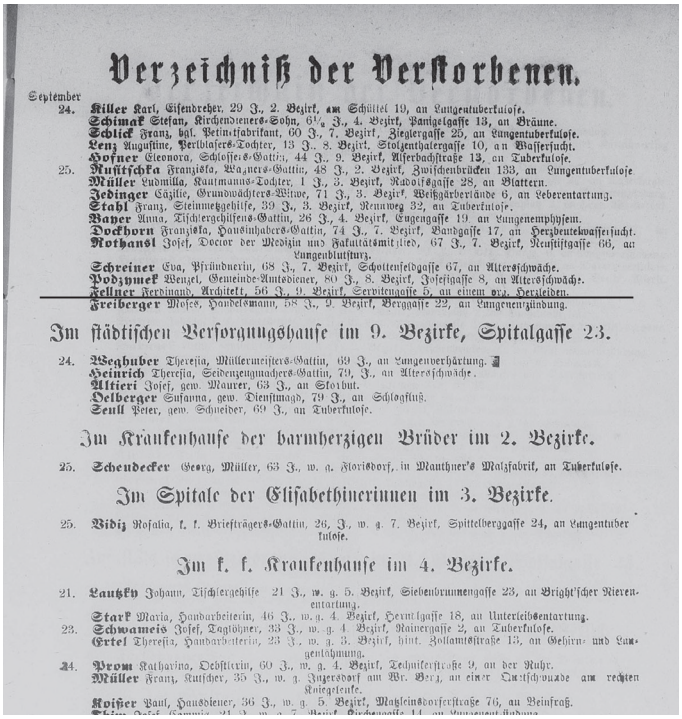

Verzeichniß der Verstorbenen.

September

24. **Killer** Karl, Eisendreher, 29 J., 2. Bezirk, am Schüttel 19, an Lungentuberkulose.
Schimak Stefan, Kirchendieners-Sohn, 6½ J., 4. Bezirk, Pantzelgasse 13, an Bräune.
Schlick Franz, kgl. Petinetfabrikant, 60 J., 7. Bezirk, Ziegelgasse 25, an Lungentuberkulose.
Lenz Augustine, Perlblasers-Tochter, 13 J., 8. Bezirk, Stolzenthalergasse 10, an Wassersucht.
Hofner Eleonora, Schlossers-Gattin, 44 J., 9. Bezirk, Alserbachstraße 13, an Tuberkulose.

25. **Rusitschka** Franziska, Wagners-Gattin, 48 J., 2. Bezirk, Zwischenbrücken 133, an Lungentuberkulose
Müller Ludmilla, Kaufmanns-Tochter, 1 J., 3. Bezirk, Radetzkygasse 28, an Blattern.
Jedinger Cäzilie, Grundwächters-Witwe, 71 J., 3. Bezirk, Weißgärberlände 6, an Leberentartung.
Stahl Franz, Steinmetzgehilfe, 39 J., 3. Bezirk, Rennweg 32, an Tuberkulose.
Bayer Anna, Tischlergehilfens-Gattin, 26 J., 4. Bezirk, Engengasse 19, an Lungenemphysem.
Dockhorn Franziska, Hausinhabers-Gattin, 74 J., 7. Bezirk, Bandgasse 17, an Herzbeutelwassersucht.
Rothansl Josef, Doctor der Medizin und Fakultätsmitglied, 67 J., 7. Bezirk, Neustiftgasse 66, an Lungenblutsturz.
Schreiner Eva, Pfründnerin, 68 J., 7. Bezirk, Schottenfeldgasse 67, an Altersschwäche.
Podzymek Wenzel, Gemeinde-Amtsdiener, 80 J., 8. Bezirk, Josefigasse 8, an Altersschwäche.
Fellner Ferdinand, Architekt, 56 J., 9. Bezirk, Servitengasse 5, an einem org. Herzleiden.
Freiberger Moses, Handelsmann, 58 J., 9. Bezirk, Berggasse 22, an Lungenentzündung.

Im städtischen Versorgungshause im 9. Bezirke, Spitalgasse 23.

24. **Weghuber** Theresia, Müllermeisters-Gattin, 69 J., an Lungenverhärtung.
Heinrich Theresia, Seidenzeugmachers-Gattin, 79 J., an Altersschwäche.
Altieri Josef, gew. Maurer, 63 J., an Stockbut.
Helberger Susanna, gew. Dienstmagd, 79 J., an Schlagfluß.
Seull Peter, gew. Schneider, 69 J., an Tuberkulose.

Im Krankenhause der barmherzigen Brüder im 2. Bezirke.

25. **Schendecker** Georg, Müller, 63 J., w. g. Floridsdorf, in Mauthner's Malzfabrik, an Tuberkulose.

Im Spitale der Elisabethinerinnen im 3. Bezirke.

25. **Vidiz** Rosalia, k. k. Briefträgers-Gattin, 26 J., w. g. 7. Bezirk, Spittelberggasse 24, an Lungentuberkulose.

Im k. k. Krankenhause im 4. Bezirke.

21. **Lautzky** Johann, Tischlergehilfe, 21 J., w. g. 5. Bezirk, Siebenbrunnengasse 23, an Bright'scher Nierenentartung.
Stark Maria, Handarbeiterin, 46 J., w. g. 4. Bezirk, Heumühlgasse 18, an Unterleibsentartung.
23. **Schwameis** Josef, Taglöhner, 33 J., w. g. 4. Bezirk, Rainergasse 2, an Tuberkulose.
Ertel Theresia, Handarbeiterin, 23 J., w. g. 3. Bezirk, hint. Zollamtsstraße 13, an Gehirn- und Lungenlähmung.
24. **Prom** Katharina, Obstlerin, 60 J., w. g. 4. Bezirk, Technikerstraße 9, an der Ruhr.
Müller Franz, Kutscher, 35 J., w. g. Ingersdorf am Wr. Berg, an einer Quetschwunde am rechten Kniegelenke.
Koiser Paul, Hausdiener, 36 J., w. g. 5. Bezirk, Margleinsdorferstraße 76, an Beinfraß.

1.10. Idősebb Fellner halotti
bizonyítványa, kelt
1871. szeptember 27-én

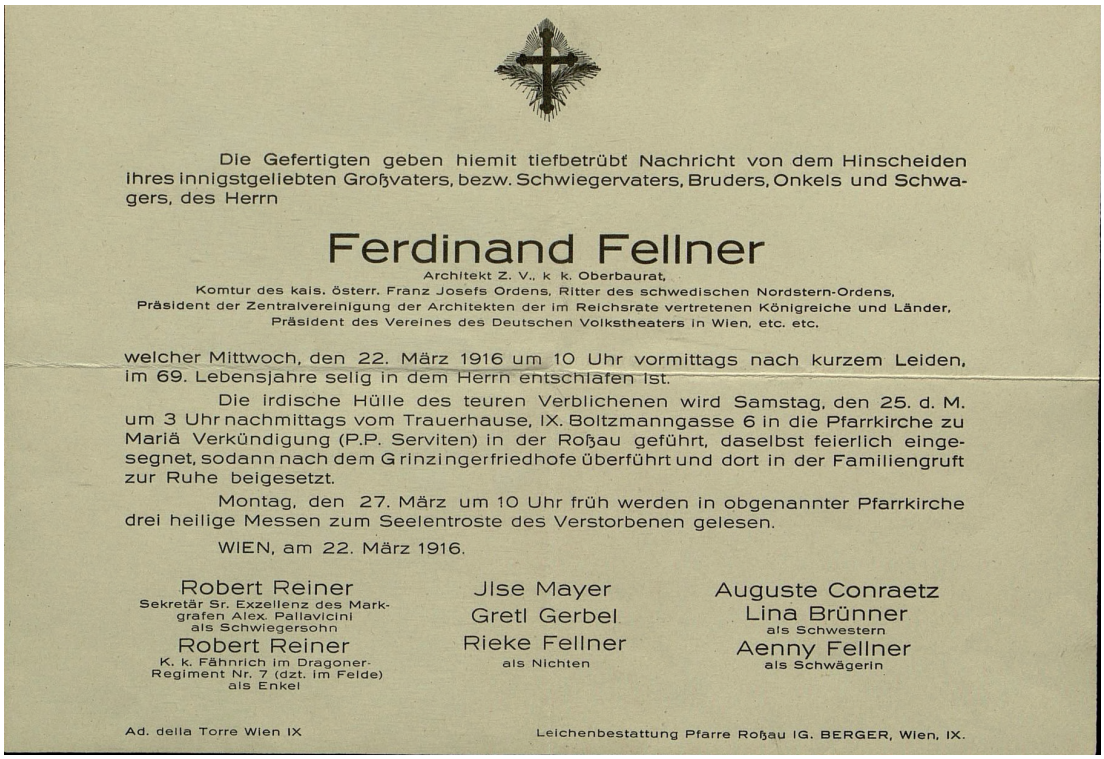

Die Gefertigten geben hiemit tiefbetrübt Nachricht von dem Hinscheiden ihres innigstgeliebten Großvaters, bezw. Schwiegervaters, Bruders, Onkels und Schwagers, des Herrn

Ferdinand Fellner

Architekt Z. V., k. k. Oberbaurat,
Komtur des kais. österr. Franz Josefs Ordens, Ritter des schwedischen Nordstern-Ordens,
Präsident der Zentralvereinigung der Architekten der im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder,
Präsident des Vereines des Deutschen Volkstheaters in Wien, etc. etc.

welcher Mittwoch, den 22. März 1916 um 10 Uhr vormittags nach kurzem Leiden, im 69. Lebensjahre selig in dem Herrn entschlafen ist.

Die irdische Hülle des teuren Verblichenen wird Samstag, den 25. d. M. um 3 Uhr nachmittags vom Trauerhause, IX. Boltzmanngasse 6 in die Pfarrkirche zu Mariä Verkündigung (P.P. Serviten) in der Roßau geführt, daselbst feierlich eingesegnet, sodann nach dem Grinzingerfriedhofe überführt und dort in der Familiengruft zur Ruhe beigesetzt.

Montag, den 27. März um 10 Uhr früh werden in obgenannter Pfarrkirche drei heilige Messen zum Seelentroste des Verstorbenen gelesen.

WIEN, am 22. März 1916.

Robert Reiner
Sekretär Sr. Exzellenz des Markgrafen Alex. Pallavicini
als Schwiegersohn

Robert Reiner
K. k. Fähnrich im Dragoner-Regiment Nr. 7 (dzt. im Felde)
als Enkel

Jlse Mayer
Gretl Gerbel
Rieke Fellner
als Nichten

Auguste Conraetz
Lina Brünner
als Schwestern

Aenny Fellner
als Schwägerin

Ad. della Torre Wien IX

Leichenbestattung Pfarre Roßau IG. BERGER, Wien, IX.

1.11. Ifjabb Ferdinand Fellner gyászjelentése 1916-ból.

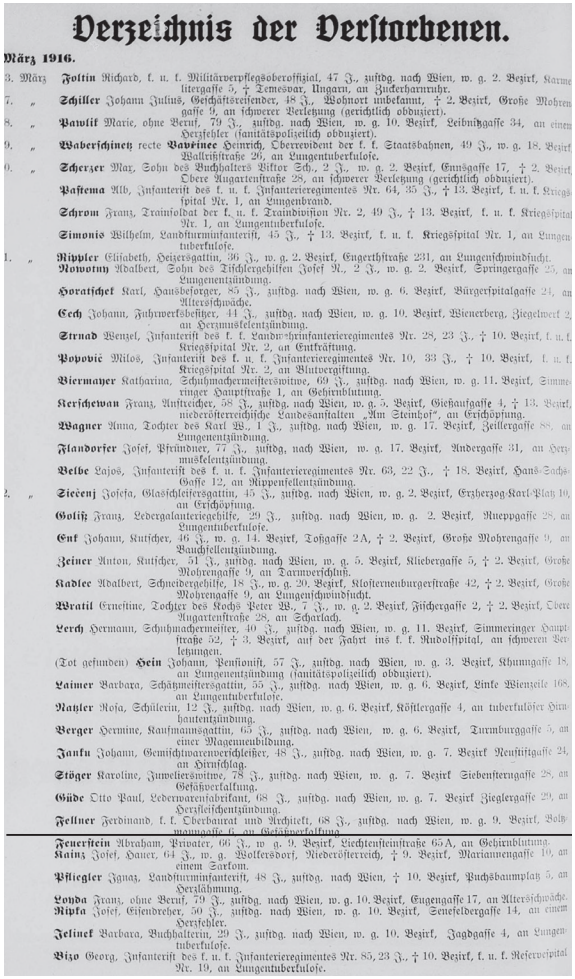

Verzeichnis der Verstorbenen.

März 1916.

3. März **Foltin** Richard, k. u. k. Militärverpflegsoberoffizial, 47 J., zuständig nach Wien, w. g. 2. Bezirk, Karmelitergasse 5, † Temesvar, Ungarn, an Zuckerharnruhr.
7. „ **Schiller** Johann Julius, Geschäftsreisender, 48 J., Wohnort unbekannt, † 2. Bezirk, Große Mohrengasse 9, an schwerer Verletzung (gerichtlich obduziert).
8. „ **Pavlik** Marie, ohne Beruf, 79 J., zuständig nach Wien, w. g. 10. Bezirk, Leibnizgasse 34, an einem Herzfehler (sanitätspolizeilich obduziert).
9. „ **Waberschinetz** recte **Babrinec** Heinrich, Oberrevident der k. k. Staatsbahnen, 49 J., w. g. 18. Bezirk, Wallrißstraße 26, an Lungentuberkulose.
10. „ **Scherzer** Max, Sohn des Buchhalters Viktor Sch., 2 J., w. g. 2. Bezirk, Ennsgasse 17, † 2. Bezirk, Obere Augartenstraße 28, an schwerer Verletzung (gerichtlich obduziert).
Pastema Alb, Infanterist des k. u. k. Infanterieregimentes Nr. 64, 35 J., † 13. Bezirk, k. u. k. Kriegsspital Nr. 1, an Lungenbrand.
Schrom Franz, Trainsoldat der k. u. k. Traindivision Nr. 2, 49 J., † 13. Bezirk, k. u. k. Kriegsspital Nr. 1, an Lungentuberkulose.
Simonis Wilhelm, Landsturminfanterist, 45 J., † 13. Bezirk, k. u. k. Kriegsspital Nr. 1, an Lungentuberkulose.
1. „ **Rippler** Elisabeth, Heiratsgattin, 36 J., w. g. 2. Bezirk, Engerthstraße 231, an Lungenschwindsucht.
Nowotny Adalbert, Sohn des Tischlergehilfen Josef N., 2 J., w. g. 2. Bezirk, Springergasse 25, an Lungenentzündung.
Horatschek Karl, Hausbesorger, 85 J., zuständig nach Wien, w. g. 6. Bezirk, Bürgerspitalgasse 24, an Altersschwäche.
Cech Johann, Fuhrwerksbesitzer, 44 J., zuständig nach Wien, w. g. 10. Bezirk, Wienerberg, Ziegelwerk 2, an Herzmuskelentzündung.
Strnad Wenzel, Infanterist des k. k. Landwehrinfanterieregimentes Nr. 28, 23 J., † 10. Bezirk, k. u. k. Kriegsspital Nr. 2, an Entkräftung.
Popović Milos, Infanterist des k. u. k. Infanterieregimentes Nr. 10, 33 J., † 10. Bezirk, k. u. k. Kriegsspital Nr. 2, an Blutvergiftung.
Biermayer Katharina, Schuhmachermeisterswitwe, 69 J., zuständig nach Wien, w. g. 11. Bezirk, Simmeringer Hauptstraße 1, an Gehirnblutung.
Kerschewan Franz, Anstreicher, 58 J., zuständig nach Wien, w. g. 5. Bezirk, Gießaufgasse 4, † 13. Bezirk, niederösterreichische Landesanstalten „Am Steinhof", an Erschöpfung.
Wagner Anna, Tochter des Karl W., 1 J., zuständig nach Wien, w. g. 17. Bezirk, Zeillergasse 88, an Lungenentzündung.
Flandorfer Josef, Pfründner, 77 J., zuständig nach Wien, w. g. 17. Bezirk, Andergasse 31, an Herzmuskelentzündung.
Belbe Lajos, Infanterist des k. u. k. Infanterieregimentes Nr. 63, 22 J., † 18. Bezirk, Hans-Sachs-Gasse 12, an Rippenfellentzündung.
2. „ **Siečenj** Josefa, Glasschleifersgattin, 45 J., zuständig nach Wien, w. g. 2. Bezirk, Erzherzog-Karl-Platz 10, an Erschöpfung.
Golisz Franz, Ledergalanteriegehilfe, 29 J., zuständig nach Wien, w. g. 2. Bezirk, Nußdorfgasse 28, an Lungentuberkulose.
Enk Johann, Kutscher, 46 J., w. g. 14. Bezirk, Tokagasse 2A, † 2. Bezirk, Große Mohrengasse 9, an Bauchfellentzündung.
Zeiner Anton, Kutscher, 51 J., zuständig nach Wien, w. g. 5. Bezirk, Kliebergasse 5, † 2. Bezirk, Große Mohrengasse 9, an Darmverschluß.
Kadlec Adalbert, Schneidergehilfe, 18 J., w. g. 20. Bezirk, Klosterneuburgerstraße 42, † 2. Bezirk, Große Mohrengasse 9, an Lungenschwindsucht.
Wratil Ernestine, Tochter des Kochs Peter W., 7 J., w. g. 2. Bezirk, Fischergasse 2, † 2. Bezirk, Obere Augartenstraße 28, an Scharlach.
Lerch Hermann, Schuhmachermeister, 40 J., zuständig nach Wien, w. g. 11. Bezirk, Simmeringer Hauptstraße 52, † 3. Bezirk, auf der Fahrt ins k. k. Rudolfspital, an schweren Verletzungen.
(Tot gefunden) **Hein** Johann, Pensionist, 57 J., zuständig nach Wien, w. g. 3. Bezirk, Khunngasse 18, an Lungenentzündung (sanitätspolizeilich obduziert).
Laimer Barbara, Schätzmeistersgattin, 55 J., zuständig nach Wien, w. g. 6. Bezirk, Linke Wienzeile 168, an Lungentuberkulose.
Natzler Rosa, Schülerin, 12 J., zuständig nach Wien, w. g. 6. Bezirk, Köstlergasse 4, an tuberkulöser Hirnhautentzündung.
Berger Hermine, Kaufmannsgattin, 65 J., zuständig nach Wien, w. g. 6. Bezirk, Turmburggasse 5, an einer Magenneubildung.
Janku Johann, Gemischtwarenverschleißer, 48 J., zuständig nach Wien, w. g. 7. Bezirk Neustiftgasse 24, an Hirnschlag.
Stöger Karoline, Zimmetersmitwe, 78 J., zuständig nach Wien, w. g. 7. Bezirk Siebensterngasse 28, an Gefäßverkalkung.
Güde Otto Paul, Lederwarenfabrikant, 68 J., zuständig nach Wien, w. g. 7. Bezirk Zieglergasse 29, an Herzfleischentzündung.
Fellner Ferdinand, k. k. Oberbaurat und Architekt, 68 J., zuständig nach Wien, w. g. 9. Bezirk, Boltzmanngasse 6, an Gefäßverkalkung.
Feuerstein Abraham, Privater, 66 J., w. g. 9. Bezirk, Liechtensteinstraße 65A, an Gehirnblutung.
Kainz Josef, Hauer, 64 J., w. g. Wolkersdorf, Niederösterreich, † 9. Bezirk, Mariannengasse 10, an einem Sarkom.
Pfliegler Ignaz, Landsturminfanterist, 48 J., zuständig nach Wien, † 10. Bezirk, Puchsbaumplatz 5, an Herzlähmung.
Loyda Franz, ohne Beruf, 79 J., zuständig nach Wien, w. g. 10. Bezirk, Eugengasse 17, an Altersschwäche.
Ripka Josef, Eisendreher, 50 J., zuständig nach Wien, w. g. 10. Bezirk, Senefeldergasse 14, an einem Herzfehler.
Jelinek Barbara, Buchhalterin, 29 J., zuständig nach Wien, w. g. 10. Bezirk, Jagdgasse 4, an Lungentuberkulose.
Bizo Georg, Infanterist des k. u. k. Infanterieregimentes Nr. 85, 23 J., † 10. Bezirk, k. u. k. Reservespital Nr. 19, an Lungentuberkulose.

1.12. Ifjabb Fellner halotti bizonyítványa, kelt 1916. március 27-én

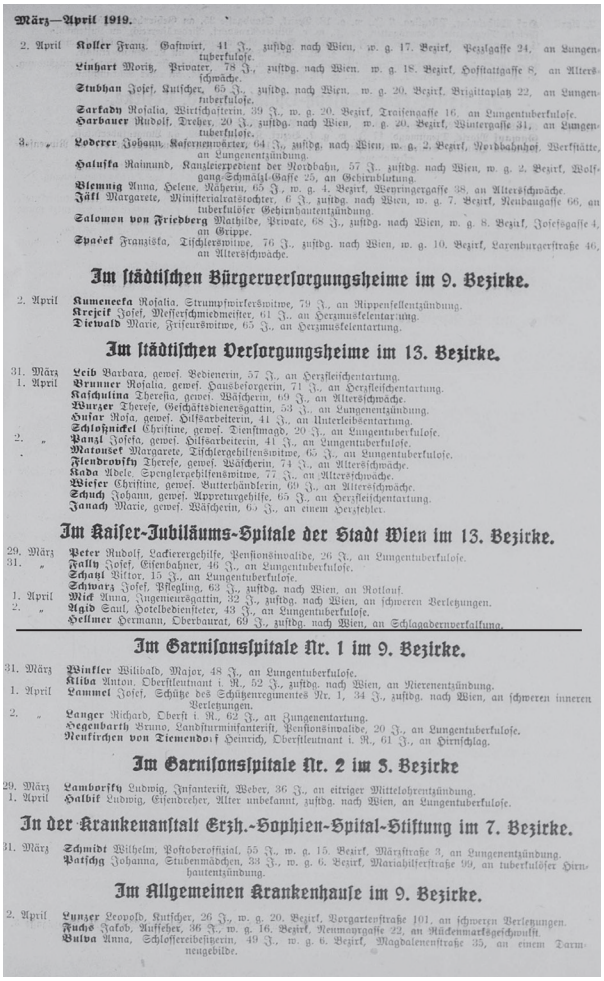

März—April 1919.

2. April **Koller** Franz, Gastwirt, 41 J., zuständig nach Wien, w. g. 17. Bezirk, Pezzlgasse 24, an Lungentuberkulose.
Linhart Moriz, Privater, 78 J., zuständig nach Wien, w. g. 18. Bezirk, Hofstattgasse 8, an Altersschwäche.
Stuhlan Josef, Kutscher, 65 J., zuständig nach Wien, w. g. 20. Bezirk, Brigittaplatz 22, an Lungentuberkulose.
Sarkady Rosalia, Wirtschafterin, 39 J., w. g. 20. Bezirk, Traisengasse 16, an Lungentuberkulose.
Harbauer Rudolf, Dreher, 20 J., zuständig nach Wien, w. g. 20. Bezirk, Wintergasse 31, an Lungentuberkulose.
3. „ **Loderer** Johann, Kassenrevident, 64 J., zuständig nach Wien, w. g. 2. Bezirk, Nordbahnhof, Werkstätte, an Lungenentzündung.
Halaska Raimund, Kanzlierpedient der Nordbahn, 57 J., zuständig nach Wien, w. g. 2. Bezirk, Wolfgang-Schmälzl-Gasse 25, an Gehirnblutung.
Blemnig Anna, Helene, Näherin, 65 J., w. g. 4. Bezirk, Wiedningergasse 38, an Altersschwäche
Jäll Margarete, Ministerialratstochter, 6 J., zuständig nach Wien, w. g. 7. Bezirk, Neubaugasse 66, an tuberkulöser Gehirnhautentzündung.
Salomon von Friedberg Mathilde, Private, 68 J., zuständig nach Wien, w. g. 8. Bezirk, Josefsgasse 4, an Grippe.
Spaček Franziska, Tischlerswitwe, 76 J., zuständig nach Wien, w. g. 10. Bezirk, Laxenburgerstraße 46, an Altersschwäche.

Im städtischen Bürgerversorgungsheime im 9. Bezirke.

2. April **Kumenecka** Rosalia, Strumpfwirkerswitwe, 79 J., an Rippenfellentzündung.
Krejcif Josef, Messerschmiedmeister, 61 J., an Herzmuskelentartung.
Diewald Marie, Friseurswitwe, 65 J., an Herzmuskelentartung.

Im städtischen Versorgungsheime im 13. Bezirke.

31. März **Leib** Barbara, gewes. Bedienerin, 57 J., an Herzfleischentartung.
1. April **Brunner** Rosalia, gewes. Hausbesorgerin, 71 J., an Herzfleischentartung.
Kaschulina Theresia, gewes. Wäscherin, 69 J., an Altersschwäche.
Würzer Therese, Geschäftsdienersgattin, 53 J., an Lungenentzündung.
Husar Rosa, gewes. Hilfsarbeiterin, 41 J., an Unterleibsentartung.
Schloßnickel Christine, gewes. Dienstmagd, 20 J., an Lungentuberkulose.
2. „ **Panzl** Josefa, gewes. Hilfsarbeiterin, 41 J., an Lungentuberkulose.
Matousek Margarete, Tischlergehilfenswitwe, 65 J., an Lungentuberkulose.
Fiendrobsky Therese, gewes. Wäscherin, 74 J., an Altersschwäche.
Kada Adele, Spenglergehilfenswitwe, 77 J., an Altersschwäche.
Wieser Christine, gewes. Butterhändlerin, 69 J., an Altersschwäche.
Schuch Johann, gewes. Appretiergehilfe, 65 J., an Herzfleischentartung.
Janach Marie, gewes. Wäscherin, 67 J., an einem Herzfehler.

Im Kaiser-Jubiläums-Spitale der Stadt Wien im 13. Bezirke.

29. März **Peter** Rudolf, Lackierergehilfe, Pensionsinvalide, 26 J., an Lungentuberkulose.
31. „ **Fally** Josef, Eisenbahner, 46 J., an Lungentuberkulose.
Schayl Viktor, 15 J., an Lungentuberkulose.
Schwarz Josef, Pflegling, 63 J., zuständig nach Wien, an Rotlauf.
1. April **Mick** Anna, Ingenieursgattin, 32 J., zuständig nach Wien, an schweren Verletzungen.
2. „ **Agid** Saul, Hotelbediensteter, 43 J., an Lungentuberkulose.
Hellmer Hermann, Oberbaurat, 69 J., zuständig nach Wien, an Schlagadernverkalkung.

Im Garnisonsspitale Nr. 1 im 9. Bezirke.

31. März **Winkler** Wilibald, Major, 48 J., an Lungentuberkulose.
Kliba Anton, Oberstleutnant i. R., 52 J., zuständig nach Wien, an Nierenentzündung.
1. April **Lammel** Josef, Schütze des Schützenregimentes Nr. 1, 34 J., zuständig nach Wien, an schweren inneren Verletzungen.
2. „ **Langer** Richard, Oberst i. R., 62 J., an Zungenentartung.
Hegenbarth Bruno, Landsturminfanterist, Pensionsinvalide, 20 J., an Lungentuberkulose.
Neukirchen von Tiemendorf Heinrich, Oberstleutnant i. R., 61 J., an Hirnschlag.

Im Garnisonsspitale Nr. 2 im 3. Bezirke

29. März **Lamborsky** Ludwig, Infanterist, Weber, 36 J., an eitriger Mittelohrentzündung.
1. April **Halbif** Ludwig, Eisendreher, Alter unbekannt, zuständig nach Wien, an Lungentuberkulose.

In der Krankenanstalt Erzh.-Sophien-Spital-Stiftung im 7. Bezirke.

31. März **Schmidt** Wilhelm, Postoberoffizial, 55 J., w. g. 15. Bezirk, Märzstraße 3, an Lungenentzündung.
Patschg Johanna, Stubenmädchen, 23 J., w. g. 6. Bezirk, Mariahilferstraße 99, an tuberkulöser Hirnhautentzündung.

Im Allgemeinen Krankenhause im 9. Bezirke.

2. April **Lunzer** Leopold, Kutscher, 26 J., w. g. 20. Bezirk, Vorgartenstraße 101, an schweren Verletzungen.
Fuchs Jakob, Aufseher, 36 J., w. g. 16. Bezirk, Neumanngasse 22, an Rückenmarksgeschwulst.
Bulva Anna, Schlossereibesitzerin, 49 J., w. g. 6. Bezirk, Magdalenenstraße 35, an einem Darmneugebilde.

1.13. H. Helmer halotti bizonyítványa, kelt 1919. április 7-én

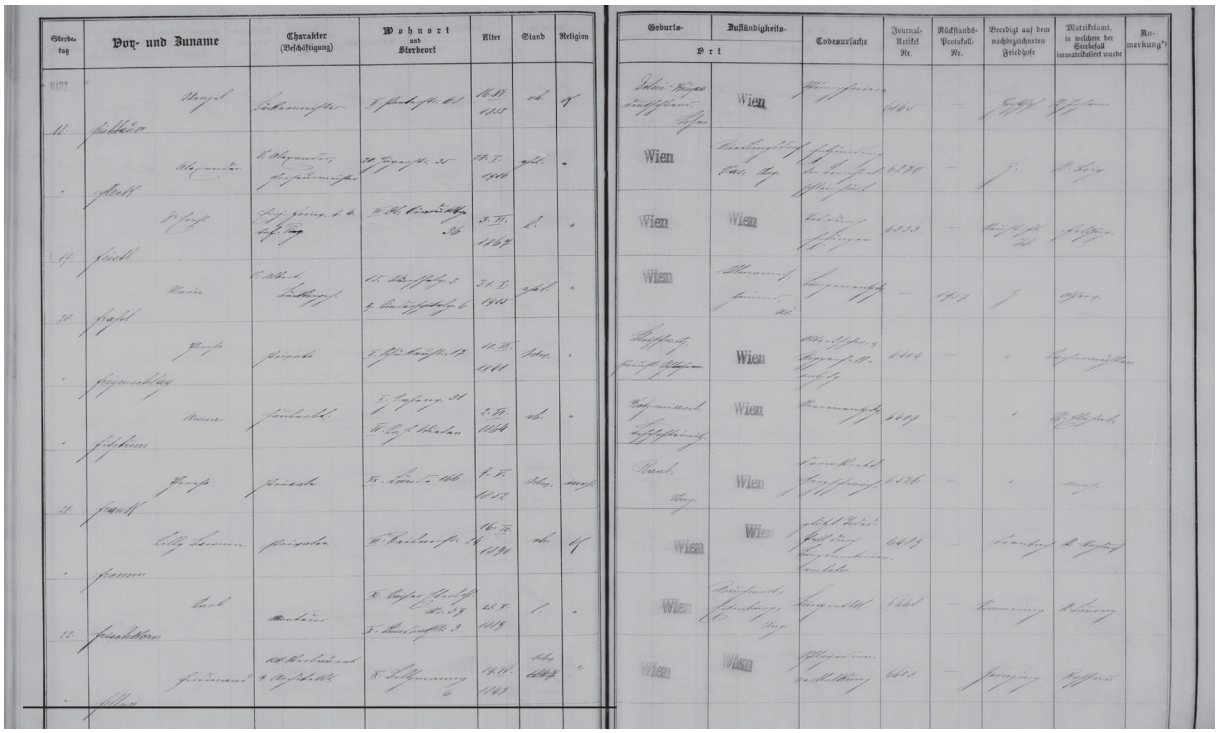

1.14. Ifjabb F. Fellner haláláról szóló bejegyzés

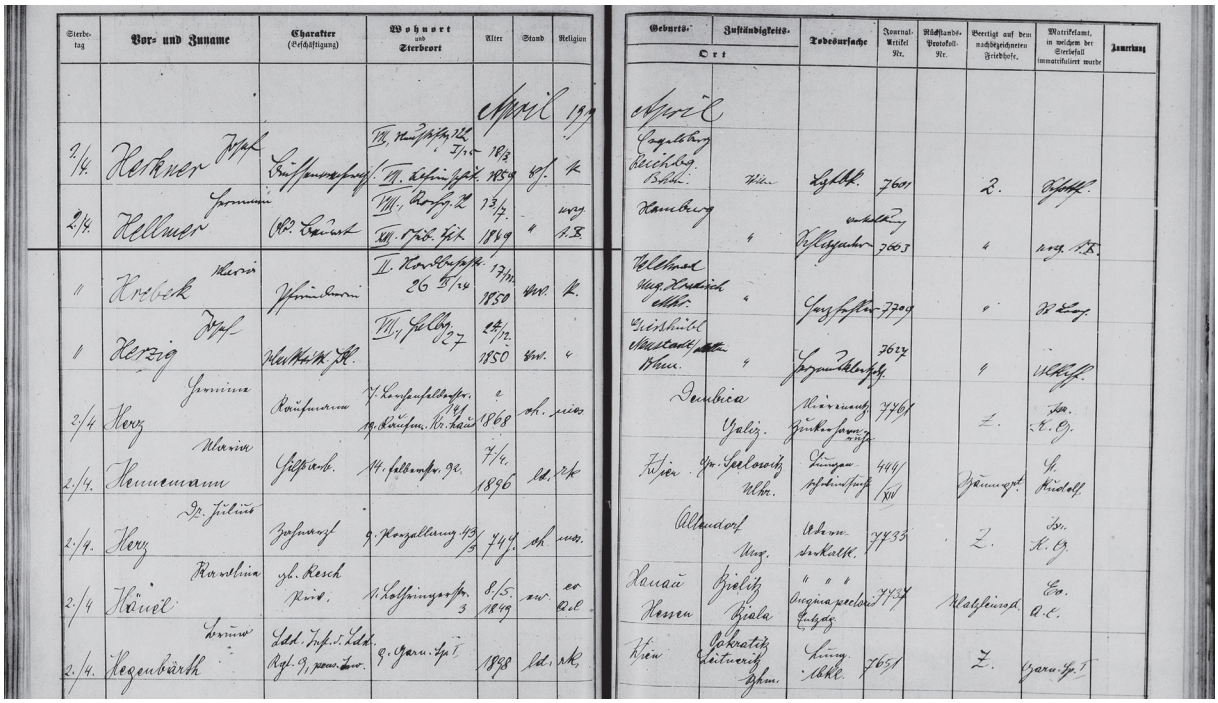

1.15. H. Helmer haláláról szóló bejegyzés

1.16. A Fellner család sírja. (balra) Bécs,Friedhof Grinzing

1.17. H. Helmer sírja. (jobbra) Bécs, Zentralfriedhof

1.18. Ferdinand Fellner portréja 1872-ből, Josef Kriehuber akvarelljén (balra)

1.19. Emlékérem a badeni színházhoz 1909 körül. Ludwig Hujer (jobbra)

1.20. A bécsi iroda a Servitengasse 5. majd 7. szám alatt állt.

1.23. A bécsi Sturany-palota (1878-1880) a Schottenring 21. szám alatt

1.21. A közösen vezetett iroda pecsétje

1.24. A budapesti Károlyi-Csekonics palota (1881-1883) – enteriőrfotó 1892-ből

1.22. Hermann Helmer és az építésvezető A. Friedl a darmstadti Hoftheater átalakítási terveivel (1904-1905)

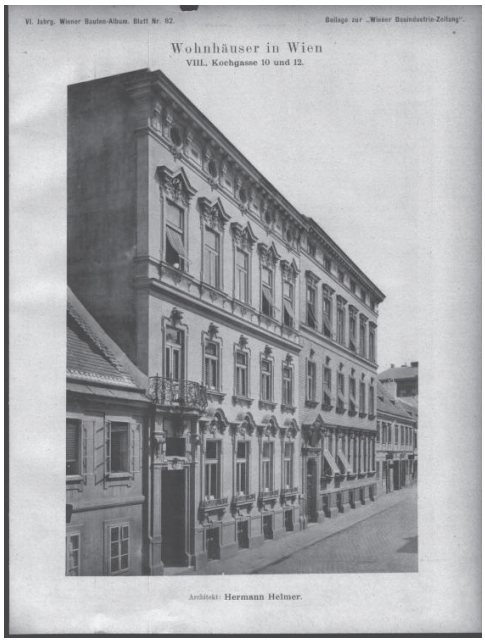

1.25. Hermann Helmer házai a bécsi Kochgasse 10. és 12. szám alatt

1.26. F. Fellner és Ferry Fellner által tervezett bérház a bécsi Gebhardtgasse 13. szám alatt.

1.27. Lakóház a bécsi Rienößlgasse 3. szám alatt

1.28. Thonet bérház a bécsi Untere Weißgerberstraße 7. szám alatt

1.29. Thonet testvérek lakó- és üzletháza Grazban, a Herrengasse 28. szám alatt

1.30. Zborovice, Friess kastély
(átépítés, 1890-1891)

1.31. Pavlovice-kastély (Csehország), 1890-1891.

1.32. Žinkovy-kastély felújítása 1897
(Csehország)

1.33. Szőny, Solymosy-
Gyürky-kastély, 1911-1913.

1.34. Rothberger áruház Bécsben 1900 körül
(eredeti 1885, bővítés 1893-1895).

1.35. Budapest, Rothberger áruház 1895 körül

1.36. Graz, Kastner & Öhler áruház,
(felújítás 1912-1914).

1.37. A szucsávai Igazságügyi Palota
(Justizpalast Suceava, Románia) 1885.

1.38. Mária Terézia
Női Kórház
(Maria Theresia
Frauen Hospital)
Bécs, 1892

1.39. Liesing (Ausztria), irodaház, 1902-1904.

1.40. Bécs, Rosenhügel Neurológiai Kórház
(1910-1912)

1.41. Arad (Románia),
Osztrák-Magyar Bank, 1897.

1.42. Zágráb
(Horvátország),
Escompte-Bank,
1898 (jobbra lent)

1.43. A budapesti
Országház
pályázatára
benyújtott
homlokzati rajz.
1883 (balra lent)

1.44. Pilsen (Plzen, Csehország), Hotel Waldeck, 1891-1896

1.45. Lemberg (Lviv, Ukrajna), Hotel George, 1899-1901

1.46. Bécs, Hotel Panhans 1912-1913

1.47. Bécs, kilátó a Kahlenbergen, 1887

1.49. Bécs, Thonet Mauzóleum, 1888, Zentralfriedhof.

1.48. Lembergi (Lviv, Ukrajna) Nemesi Kaszinó, 1898

Az európai színházépítészet áttekintése (p. 22-31.); A Ringtheater és az Iroquois Theatre katasztrófája és a tűzkísérletek (p. 31-34.)

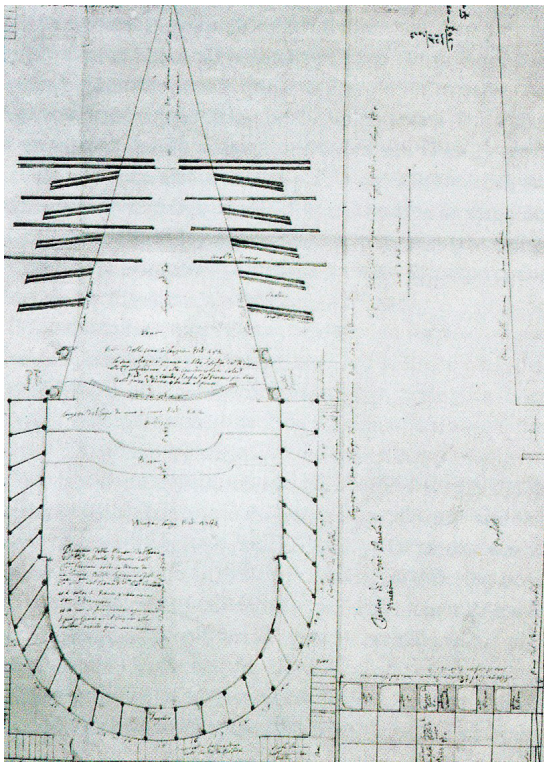

2.1. Carlo Fontana rajza a velencei Teatro Santi Giovanni e Paolo nézőteréről, 1654-ből

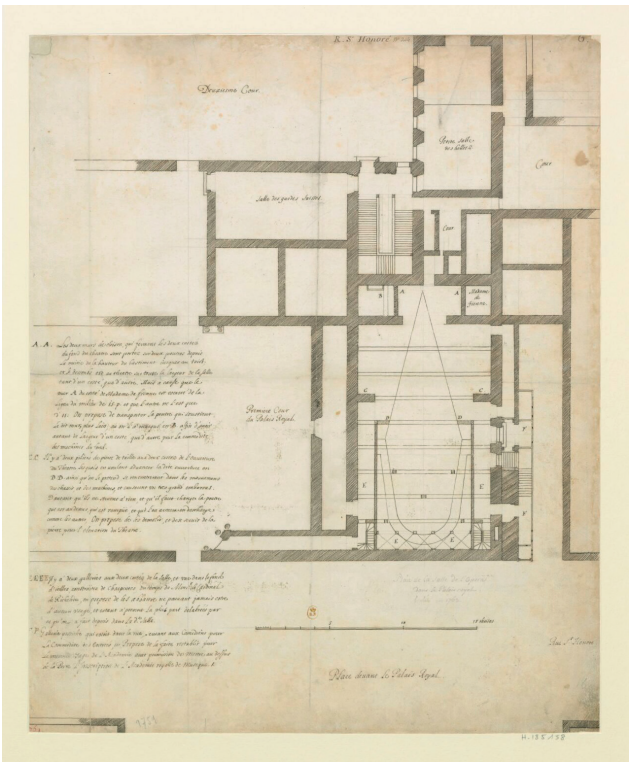

2.2. Carlo Vigarani rajza a párizsi Palais Royal Salle des Comédies terméről, 1673-ból

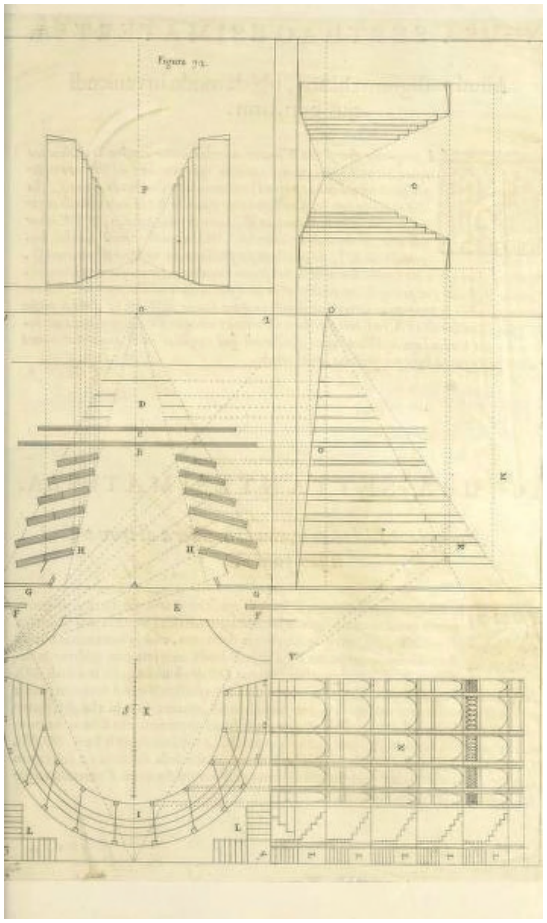

2.3. Perspektíva mintatervek

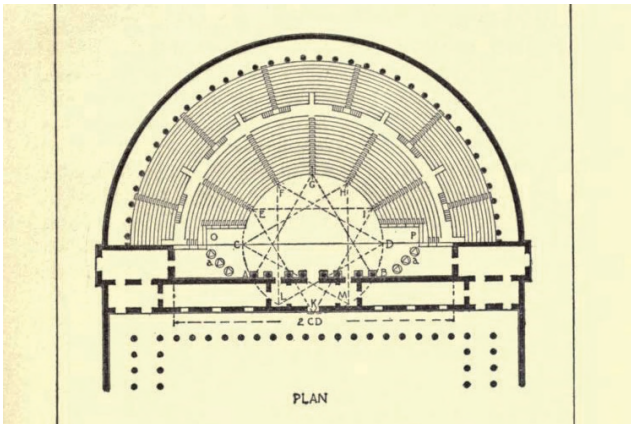

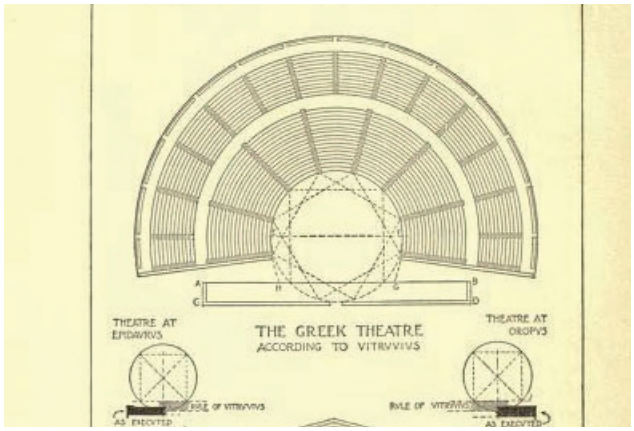

2.4. A Vitruvius által készített római és görög színház rajzai

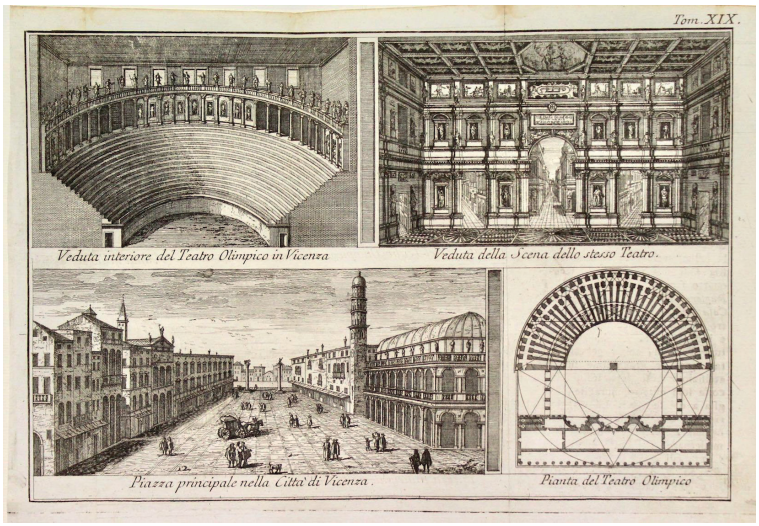

2.6. A Teatro Olimpico alaprajza (balra) és fényképe (középen) (Andrea Palladio, 1580-1584) alatta a Teatro Berga felmért alaprajza

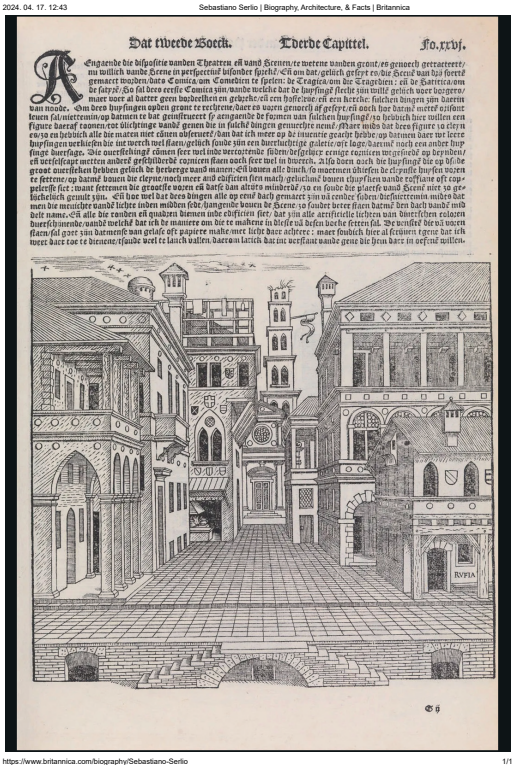

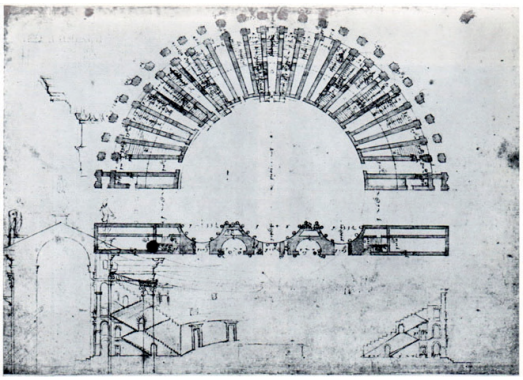

2.5. Sebastiano Serlio Palazzo Ducale színpadához tartozó díszletképek tervei

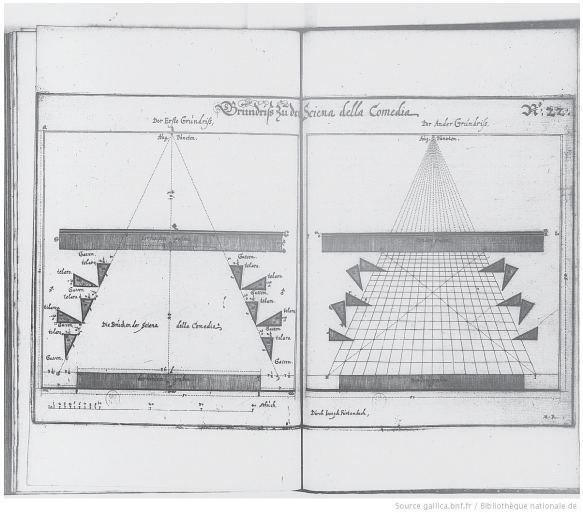

2.8. Telari színpad id. Josef Furttenbach nyomán

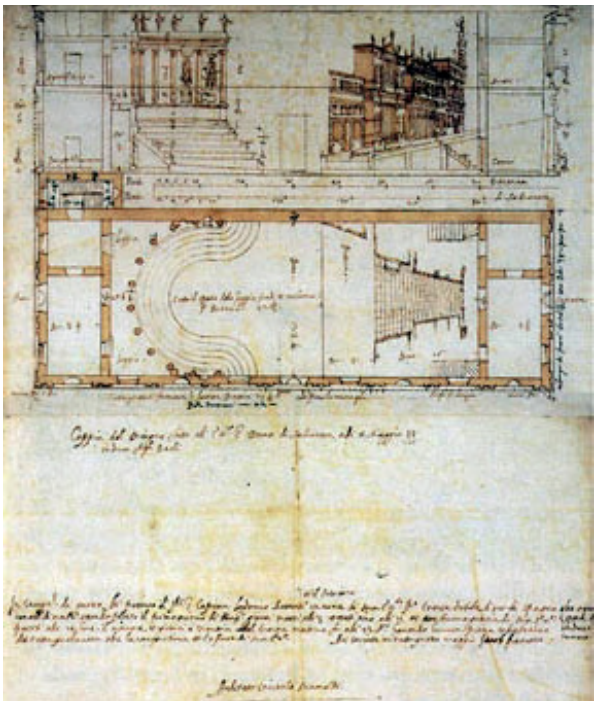

2.7. A sabbionetai Teatro all'antica alaprajza és metszete (Vincenzo Scamozzi, 1588-1590)

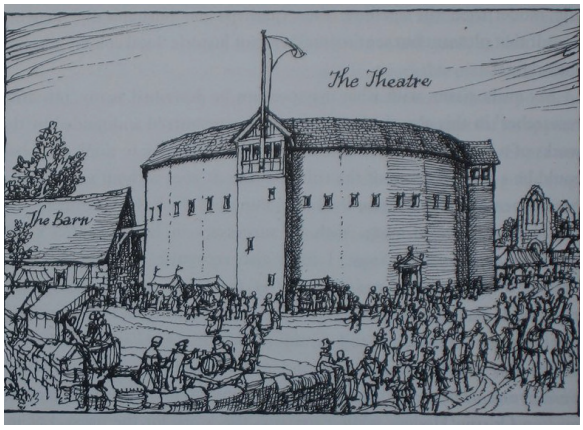

2.10. Az első angol színház, a londoni Theatre (James Burbage, 1576)

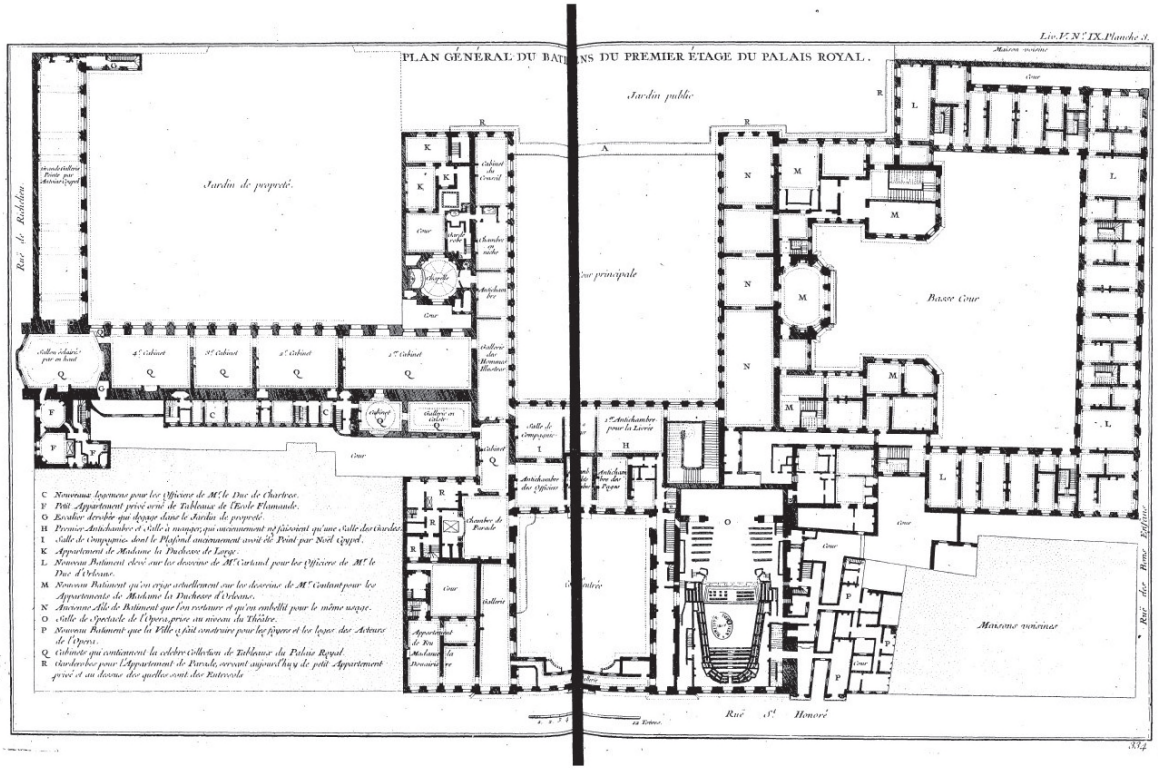

2.9. A párizsi Palais Royal színházterme, átalakítása 1637-1641 között történt, Jacques-François Blondel tervei szerint

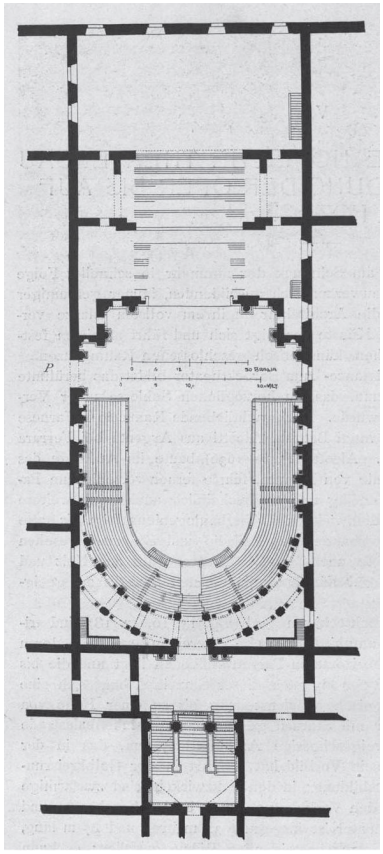

2.11. A pármai Teatro Farnese alaprajza
(Giovani Battista Aleotti, 1617-1628)

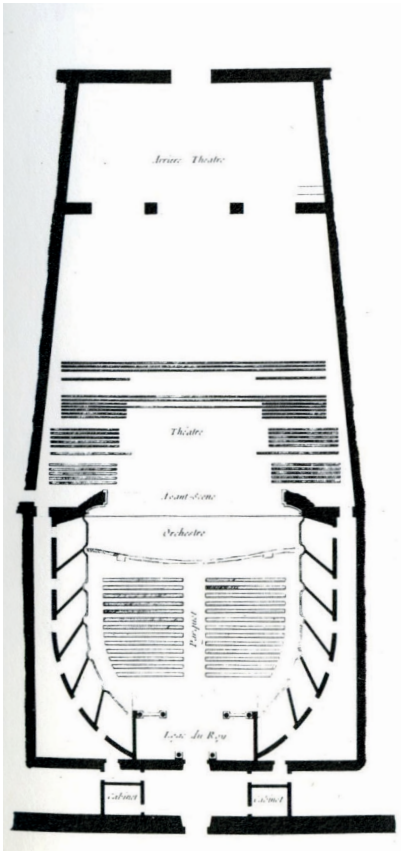

2.12. A madridi
Teatro El Buen Retiro alaprajza
(Cosimo Lotti, 1626-1630)

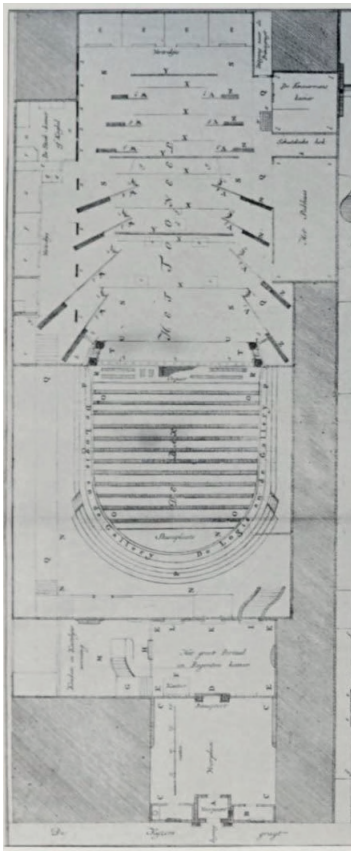

2.14. Az amszterdami
Schouwburg alaprajza
(Philip Vingboons, 1663-1665)

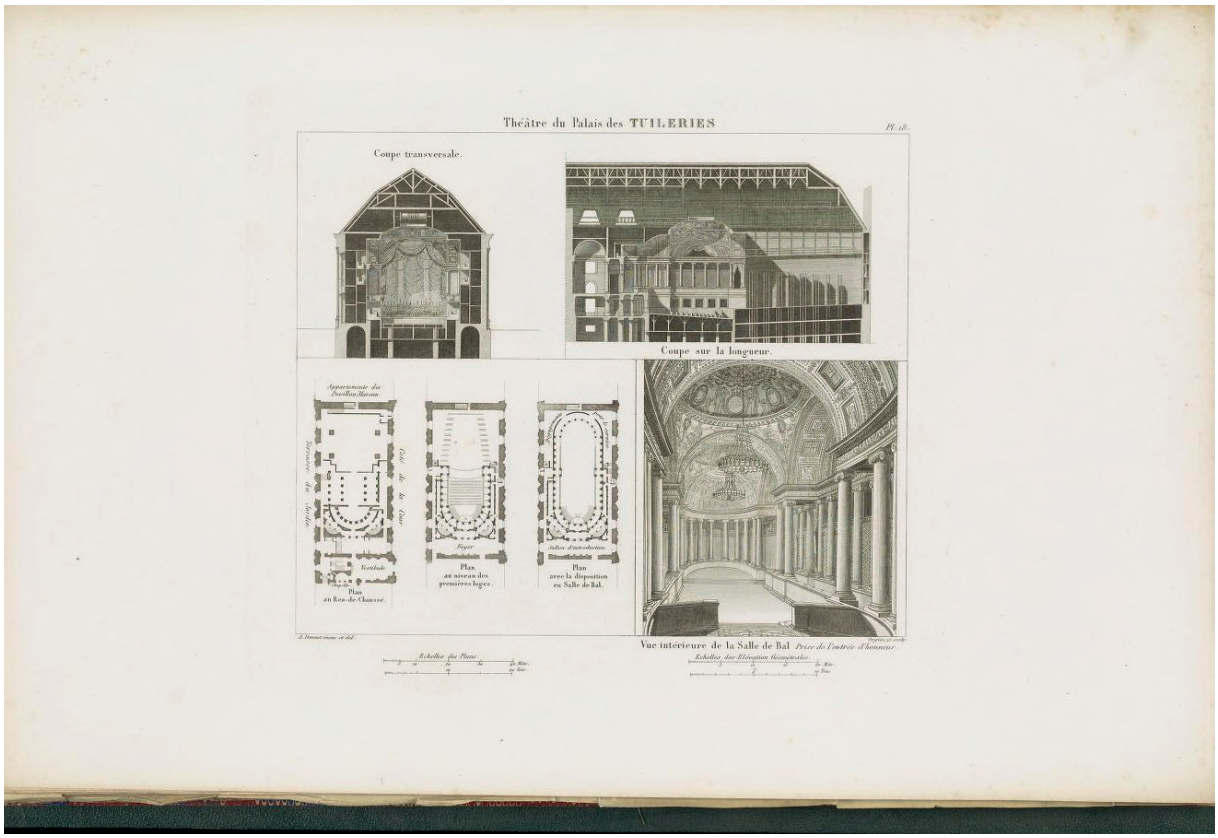

2.13. A párizsi Salle des Machines alaprajza (Louis Le Vau, 1659)

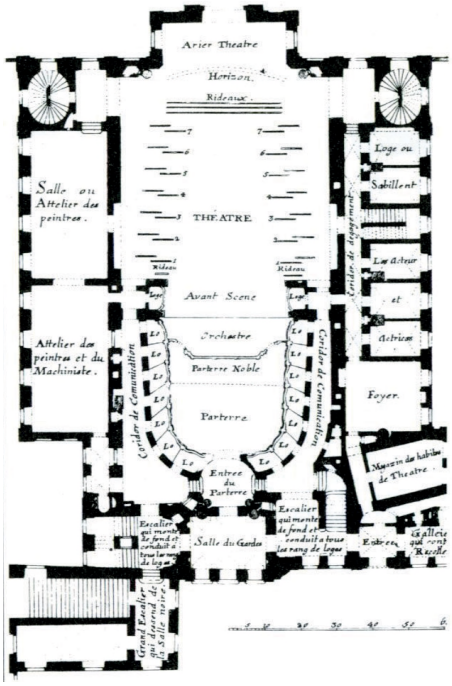

2.15. A müncheni Residenz Színház alaprajza (Francois Cuvilliés, 1657)

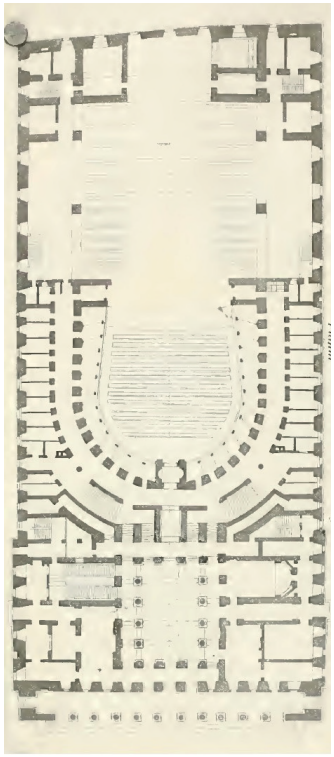

2.16. A pármai Nuovo Teatro Ducale alaprajza (Nicolò Bettoli átalakítása 1853)

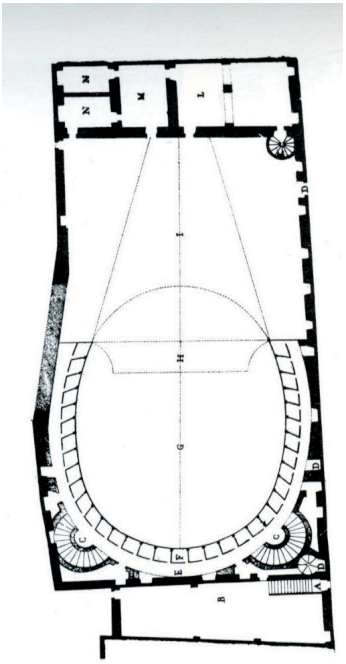

2.17. A római Tor di Nona alaprajza (Carlo Fontana, 1695)

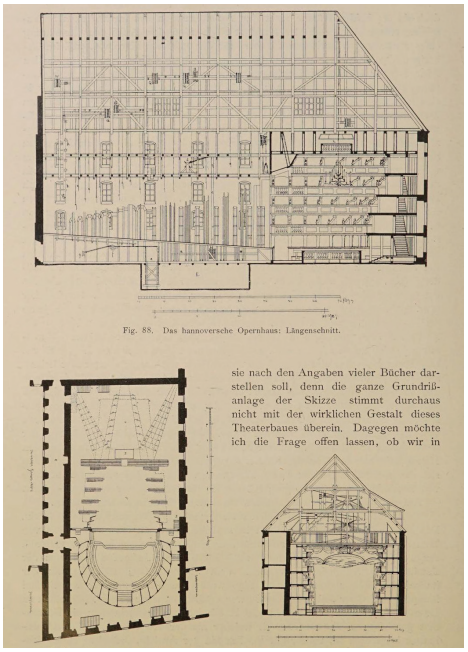

2.18. A hannoveri Operaház alaprajza (Georg Ludwig Friedrich Laves, 1689)

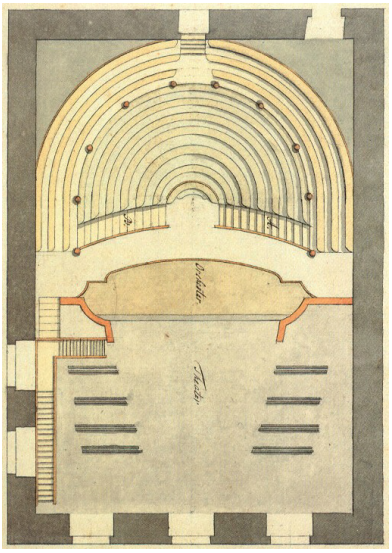

2.19. A potsdami Stadtschloss színházának alaprajza (Georg Wenzeslaus von Knobelsdorff, 1745)

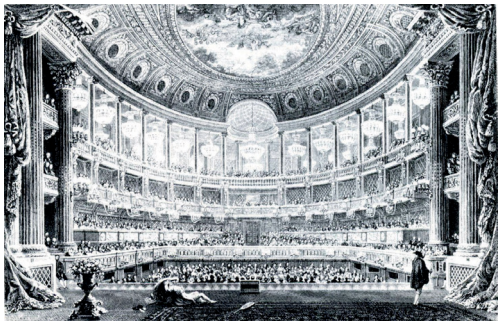

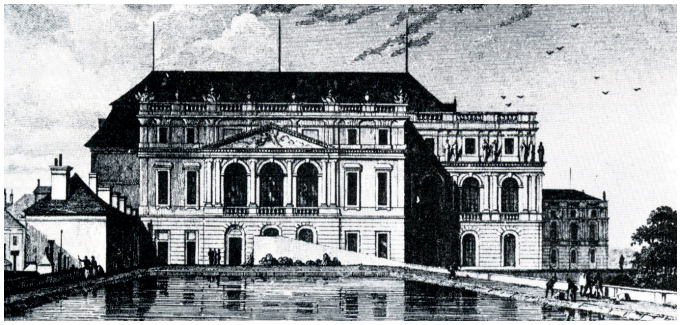

2.20. Balra és jobbra lent: Versailles, a Palotához tartozó Operaház (Ange-Jacques Gabriel, 1770)

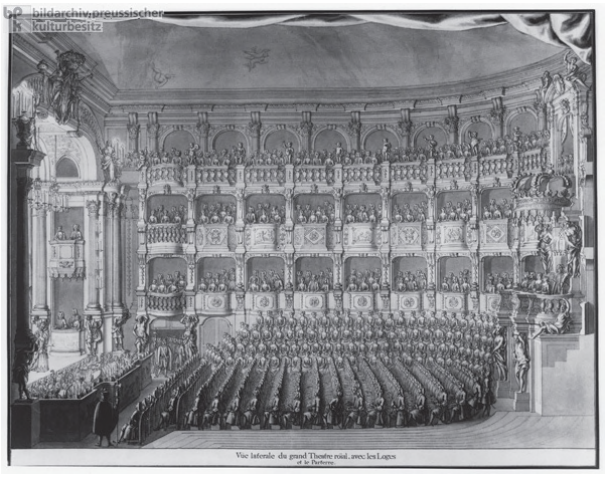

2.21. A drezdai Zwinger Operaház nézőtere (Giuseppe Galli da Bibiena, 1750-es évek átalakítása)

2.22. London, a Drury Lane Királyi Színház belső tere (Robert és James Adam 1775-ös átalakítása)

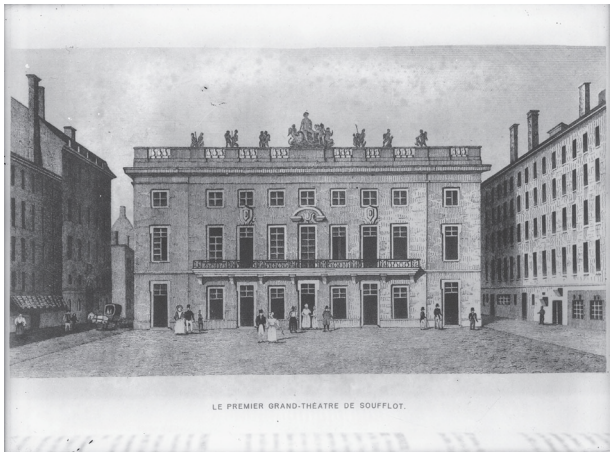

2.23. Lyon, Nagyszínház (Jacques-Gabriel Soufflot, 1754)

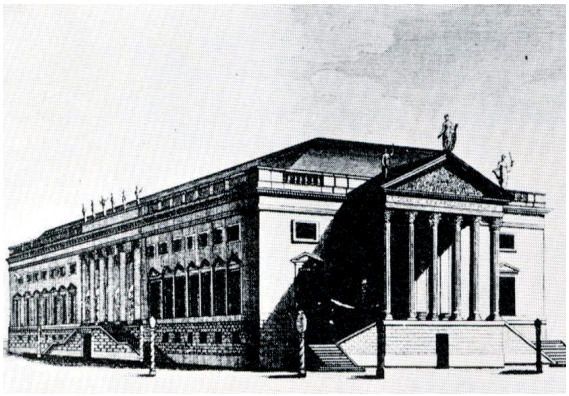

2.24. Berlin, Unter den Linden Operaház (Georg Wenzeslaus von Knobelsdorff, 1742, átépítése: Carl Gotthard Langhans 1787)

2.25. Milánó, La Scala nézőtere (Giuseppe Piermarini, 1776-1778)

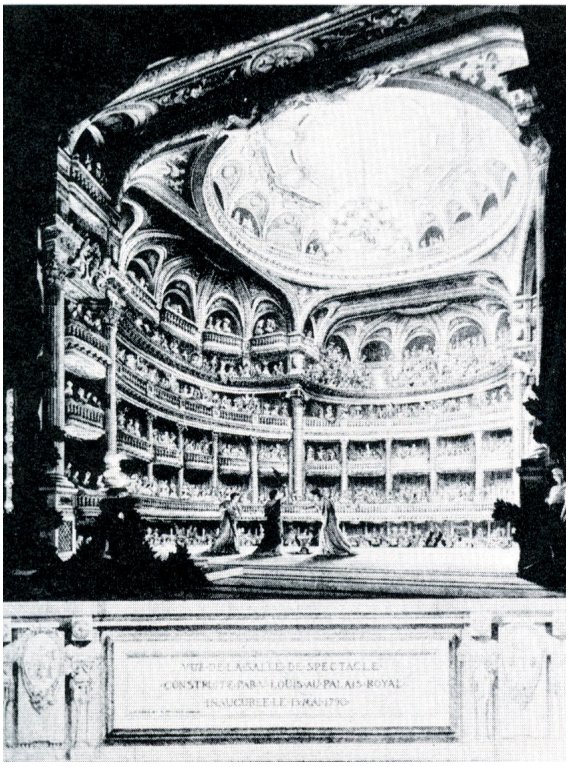

2.26. Bordeaux Grand Théâtre nézőtere (Victor Louis, 1777-1780)

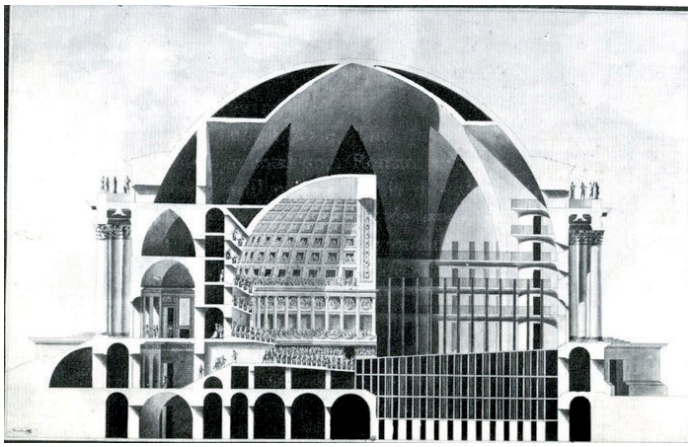

2.27. Étienne-Louis Boullée ideális
Operaházához készült metszetrajza

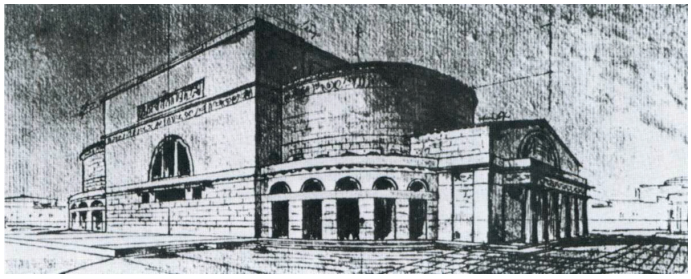

2.29. Friedrich Gilly berlini Nemzeti Színházhoz
készült ideálterve, 1798.

2.30. A berlini Schauspielhaus
(Karl Friedrich Schinkel, 1818-1821).
Leopold Ahrendts fényképe 1856-1858 körül.

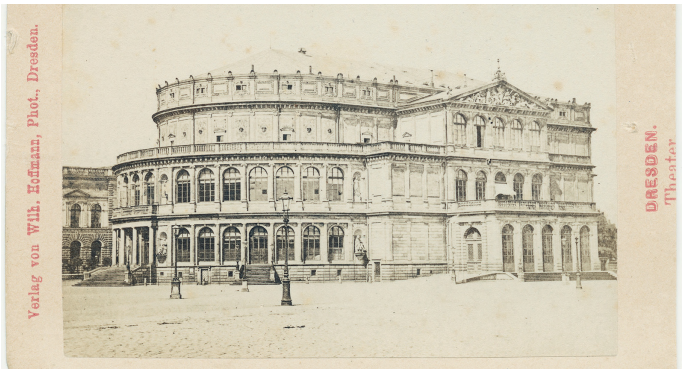

2.32. A drezdai első Operaház,
az Altes Hoftheater
(Gottfried Semper, 1838-1841)

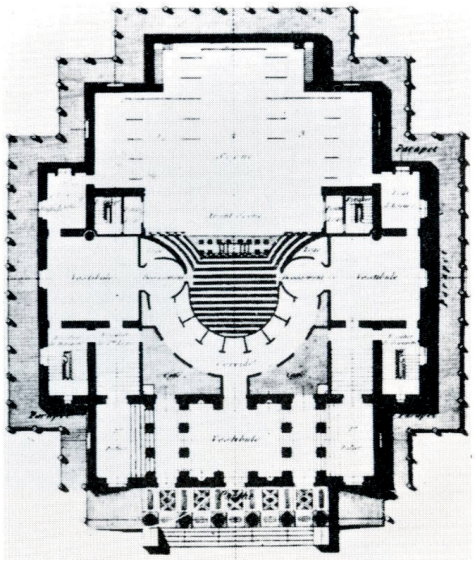

2.28. Besançon színházának alaprajza
(Claude-Nicolas Ledoux, 1778-1784).

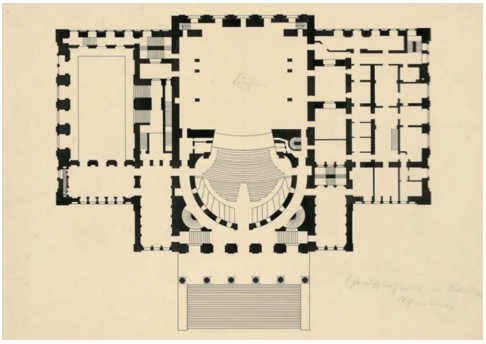

2.31. A berlini Schauspielhaus alaprajza

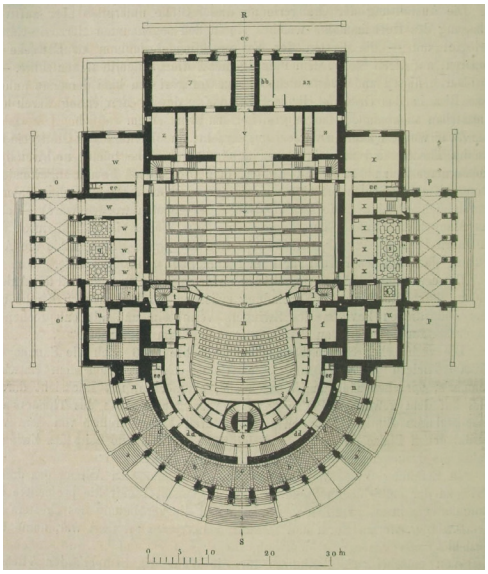

2.33. A drezdai első Operaház alaprajza

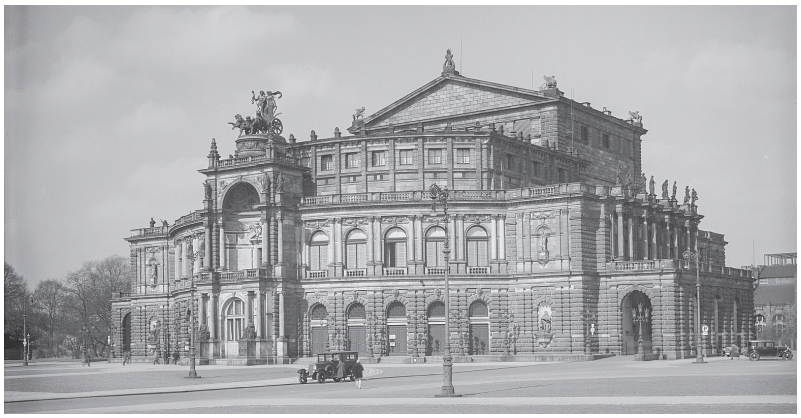

2.34. A drezdai második Operaház, a Neues Hoftheater
(Gottfried Semper, 1871-1878)

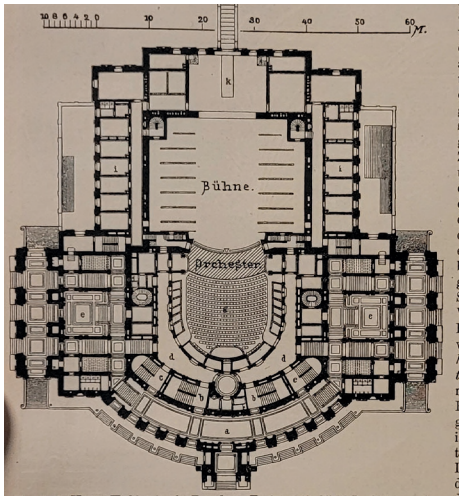

2.35. A drezdai második
Operaház alaprajza

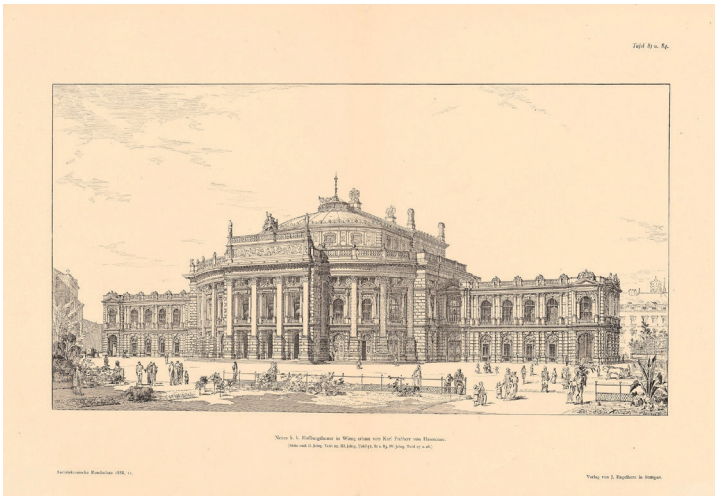

2.36. A bécsi Hofburgtheater perspektivikus rajza
(Gottfried Semper és Karl Hasenauer, 1874-1888)

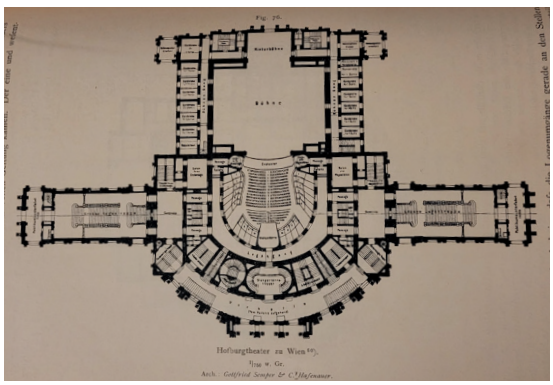

2.37. A bécsi Hofburgtheater alaprajza

2.38. A bécsi Operaház 1870 körül (August Sicard von
Sicardsburg és Eduard van der Nüll, 1861-1869)

2.39. A lipcsei Operaház
(Carl Ferdinand Langhans,
1865-1868)

2.40. Gottfried Semper terve a müncheni Festspielhaushoz
az Isar folyó partján, 1865

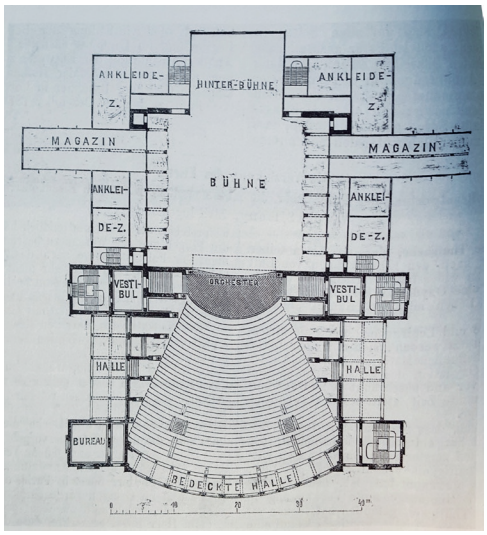

2. 41. A bayreuthi Festspielhaus nézőtere
(jobbra) és alaprajza (fent)
(Otto Brückwald, 1872-1876)

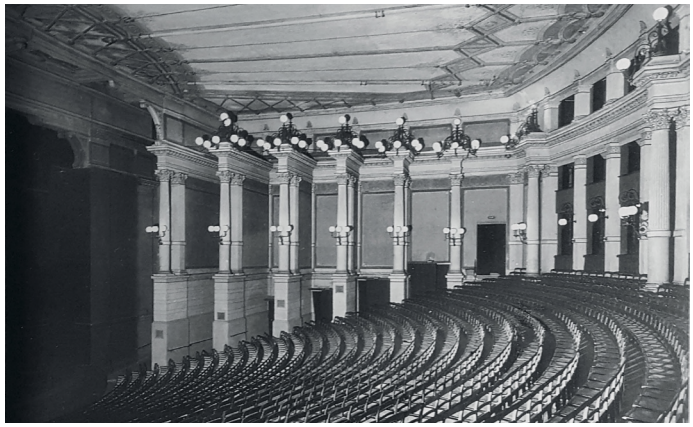

2.42. A rigai Lett Nemzeti Opera főhomlokzata
(Ludwig Bohnstedt, 1860-1863)

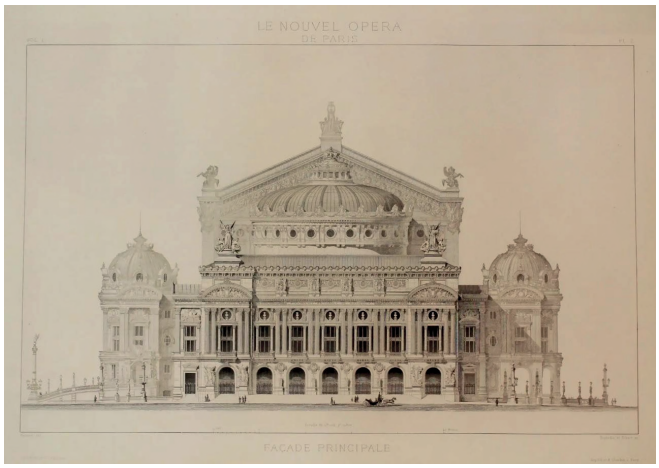

2.43. A párizsi Operaház főhomlokzata (balra)
(Charles Garnier, 1861-1875)

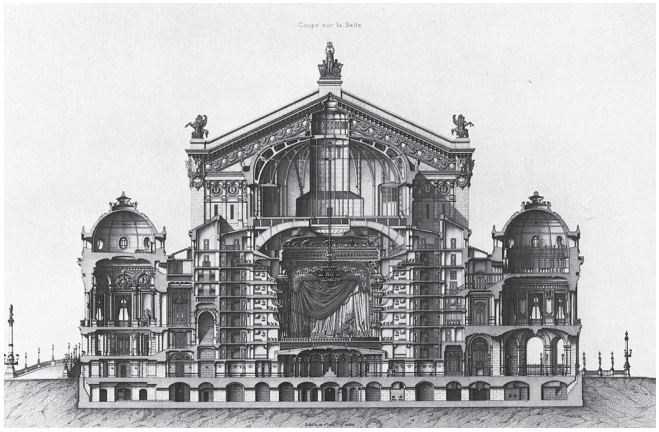

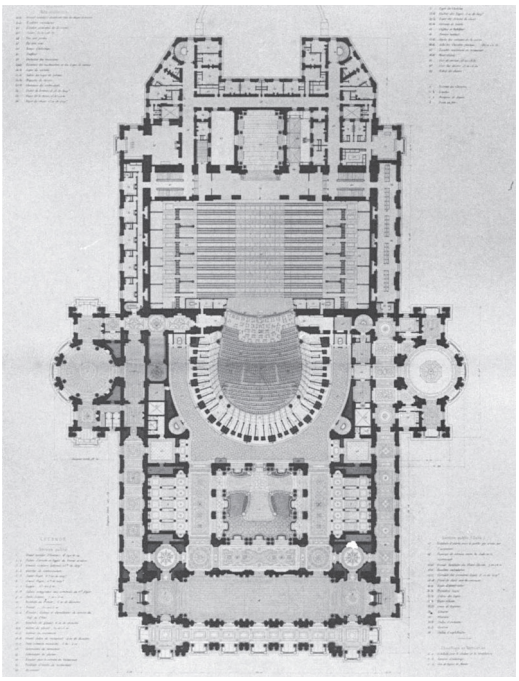

2.44. A párizsi Operaház nézőtere (jobbra fent)
és keresztmetszete (középen balra)

2.45. A londoni Royal Opera House főhomlokzata
(Edward Middleton Barry átépítése 1857-ben)

2.46. A londoni Savoy Színház homlokzata
(Charles John Phipps, 1881)

2.47.. A londoni Queen's Hall homlokzata (C. J. Phipps, 1881-1883)

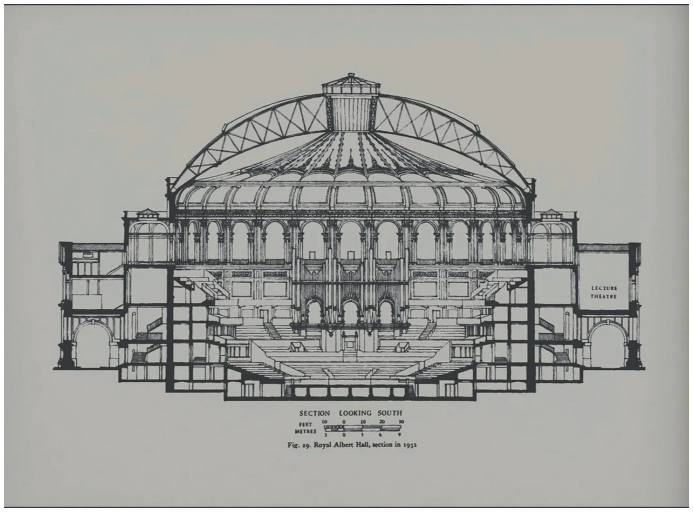

2.48. A londoni Royal Albert Hall keresztmetszete
(Francis Fowke tervei nyomán Henry Scott, 1867-1871)

2.49. A bécsi Ringtheater
(Heinrich von Förster, 1872-1874)

2.50. Ringtheater leégése
1881. december 8-án

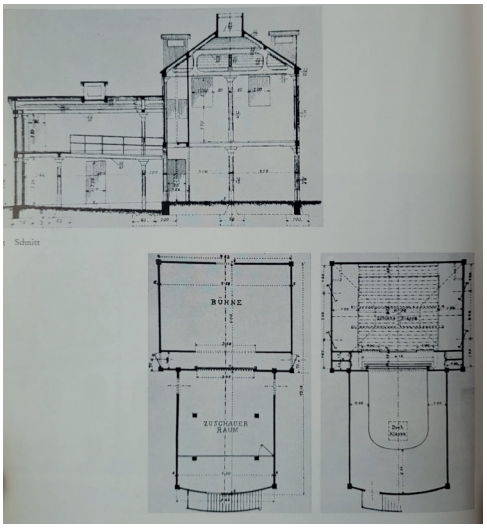

2.52. A bécsi tűzmodellszínház alaprajza
és metszete

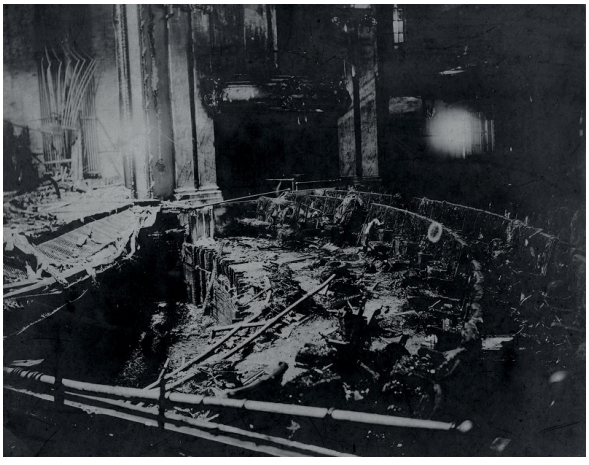

2.51. A chicagoi Iroquois Színház nézőtere az
1903. december 30-i tűzeset után

Fellner és Helmer színházainak típus szerinti felsorolása (p. 34-38.)

3.1. Augsburg (Németország) színháza, épült 1876-1877 között

3.2. Brünn (Brno, Csehország) Városi Színház, épült 1881-1882 között

3.3. Varasd (Horvátország) színháza, 1870-1873

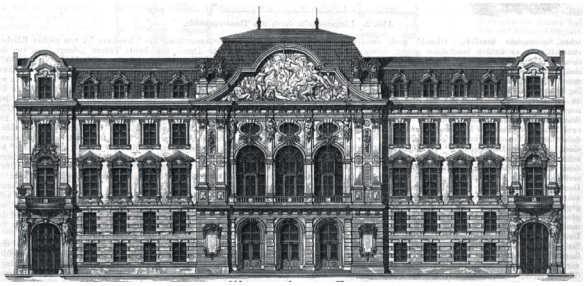

3.4. A berlini Theater unter den Linden, 1891-1892

3.5. Reichenberg (Liberec, Csehország) Városi Színház, épült 1881-1883 között

3.6. Karlsbad (Karlovy Vary, Csehország) Városi Színház, épült 1884-1886 között

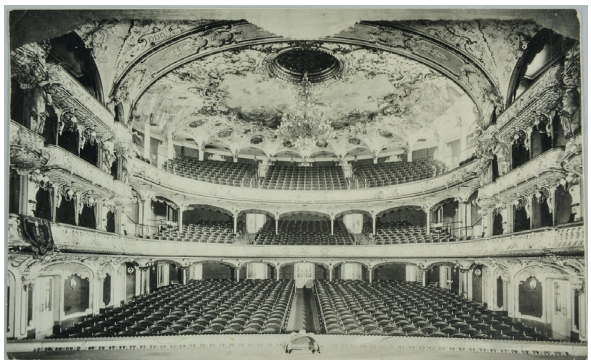

3.7. Bécs, Volkstheater, épült 1888-1889 között. Fénykép 1938.

3.8. Bécs, a Nemzetközi Zene és Színházi Kiállításra készült ideiglenes bemutató színház (1891-1892)

3.9. Salzburg színháza, épült 1892-1893 között

3.11. Berndorf (Ausztria) színháza, épült 1898-1899 között

3.10. A mainzi színház átépítése 1898-ban. Eredeti épületet tervezte: Georg Moller, 1829-1833

3.12. Hamburg Városi Színház,
épült 1899-1900 között.

3.13. Fürth (Németország) színháza,
épült 1901-1902 között

3.14. Thorn (Toruń, Lengyelország) színháza,
épült 1903-1904 között

3.15. Czernowitz (Tscherniwzi, Ukrajna) színháza,
épült 1904-1905 között

3.16. Gablonz an der Neiße (Jablonec nad Nisou, Csehország) színháza, épült 1906-1907 között

3.17. Gießen (Németország) színháza, épült 1906-1907 között

3.18. Jungbunzlau (Mladá Boleslav, Csehország) színháza, épült 1906-1909 között

3.19. Baden bei Wien (Ausztria) színháza, épült 1908-1909 között

3.20. Klagenfurt (Ausztria) színháza, épült 1909-1910 között

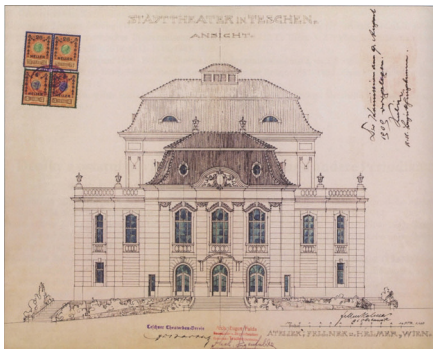

3.21. Teschen (Cieszyn, Lengyelország) színházának főhomlokzatterve, a színház épült 1909-1910 között

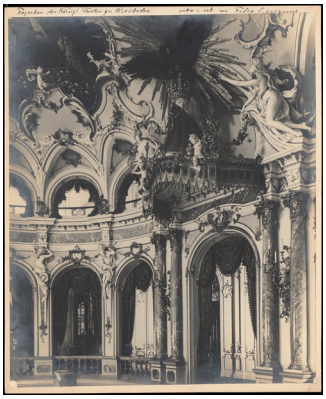

3.22. Wiesbaden (Németország) színházának nézőtere, épült 1892-1893 között

3.23. Iași (Jași, Jászvásár, Románia) színháza, épült 1894-1896 között

3.24. Darmstadt (Németország) színházának átépítése 1904-1905 között. Eredeti épület: Georg Moller, 1818-1820

3.25. Agram (Zagráb, Horvátország) színháza, épült 1894-1895 között

3.26. Szófia (Bulgária) színháza, épült 1904-1906 között

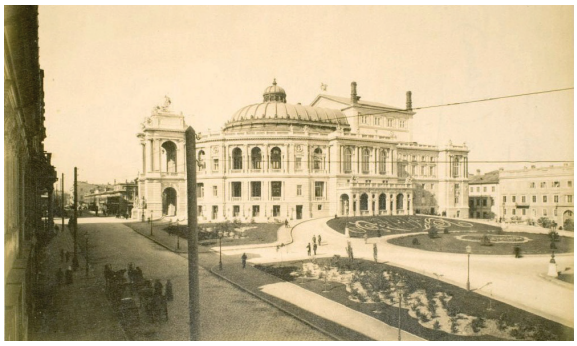

3.27. Odessza (Ukrajna) színháza, épült 1884-1886 között

3.28. Prága (Csehország) színháza, épült 1886-1887

3.29. Zürich (Svájc) színháza, épült 1890-1891 között

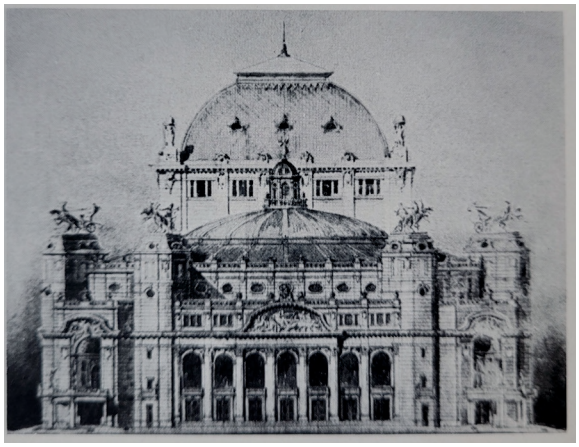

3.30. Homlokzati rajz, New York tervpályázat, 1906

3.31. Zürich (Svájc) koncertterem, épült 1893-1895 között.

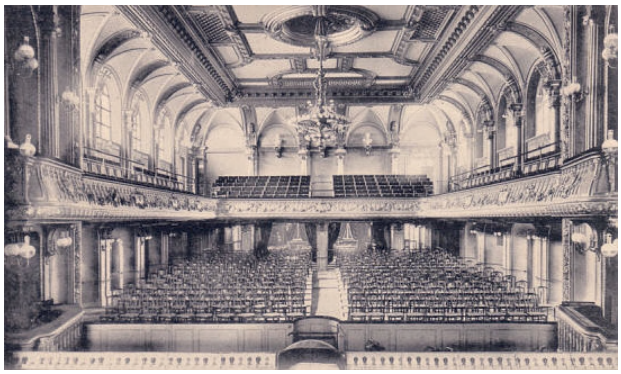

3.32. Ravensburg (Németország) koncertterem nézőtere (épült 1896-1897 között). 1900 körül

3.33. Bécs, Akadémiai Színház és Koncertterem főhomlokzata 1965-ben. (Épült, 1911-1913 között).

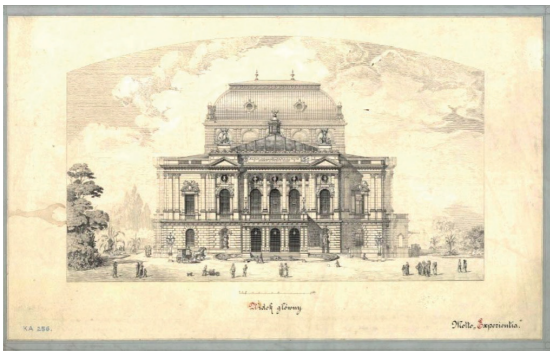

3.34. Krakkó tervpályázata, 1888 *„Experimenta”* jeligével

3.35. Frankfurt am Main (Heinrich Seeling, pályázat 1898, építkezés 1902)

3.36. Aussig, Stadttheater (Alexander Graf, pályázat 1908, építkezés 1908-1909).

3.38. A salzburgi Fesztiválszínház terve 1890 körül

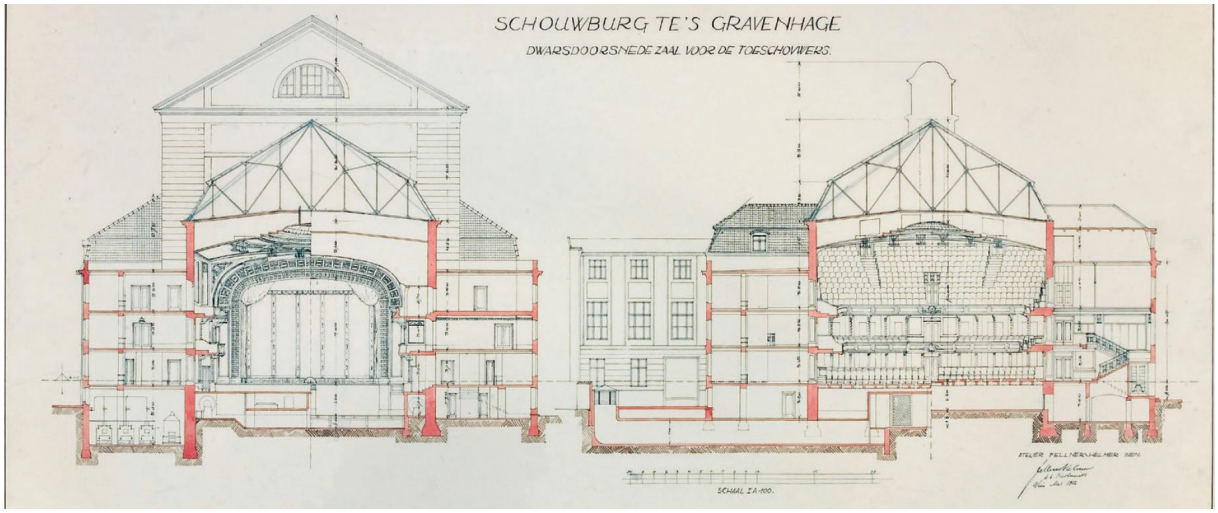

3.37. A hágai (Hollandia) Schouwburg felújításához az iroda által készített tervek

Temesvár (Timişoara, Románia),
Városi Színház, vígadó és szálloda (1871-1875) (p. 38-46.)

4.1. Temesvár térképe a 20. század elején

4.2. A temesvári színház (háttérben), előtte a régi városfal és városkapu

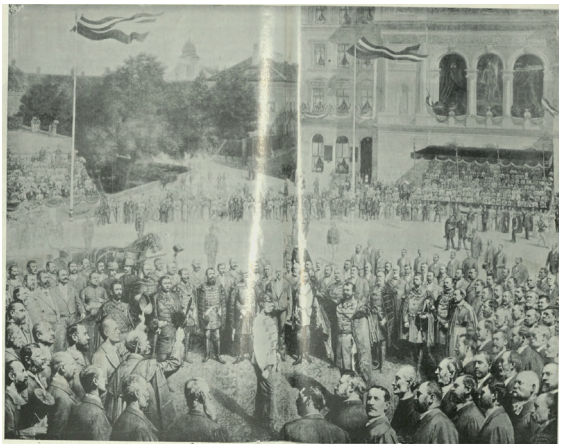

4.3. Ferenc József látogatása Temesváron 1872. május 7-én

4.4. A temesvári színház homlokzata 1880 előtt

4.5. A temesvári színház ábrázolása a Vasárnapi Ujságban

Neueste große Operette von Ch. Lecoq
Componist der Angot, die Tochter der Halle.
124. VORSTELLUNG im Saison-Logen-Abonnement.
12. VORSTELLUNG im VIII. Sperrsitz-Abonnement.
FRANZ JOSEF THEATER IN TEMESVAR
Unter der Direction des Gustav Lécs.
Donnerstag, den 9. März 1876.
Zum Viertenmale:
Giroflé-Giorflá.
Personen.
Preise der Plätze wie gewöhnlich.
Anfang 7 Uhr. — Ende nach ½10 Uhr.

4.6. A színház 1876. május 9-i előadásának színlapja – felső részében a régi színház homlokzata látható

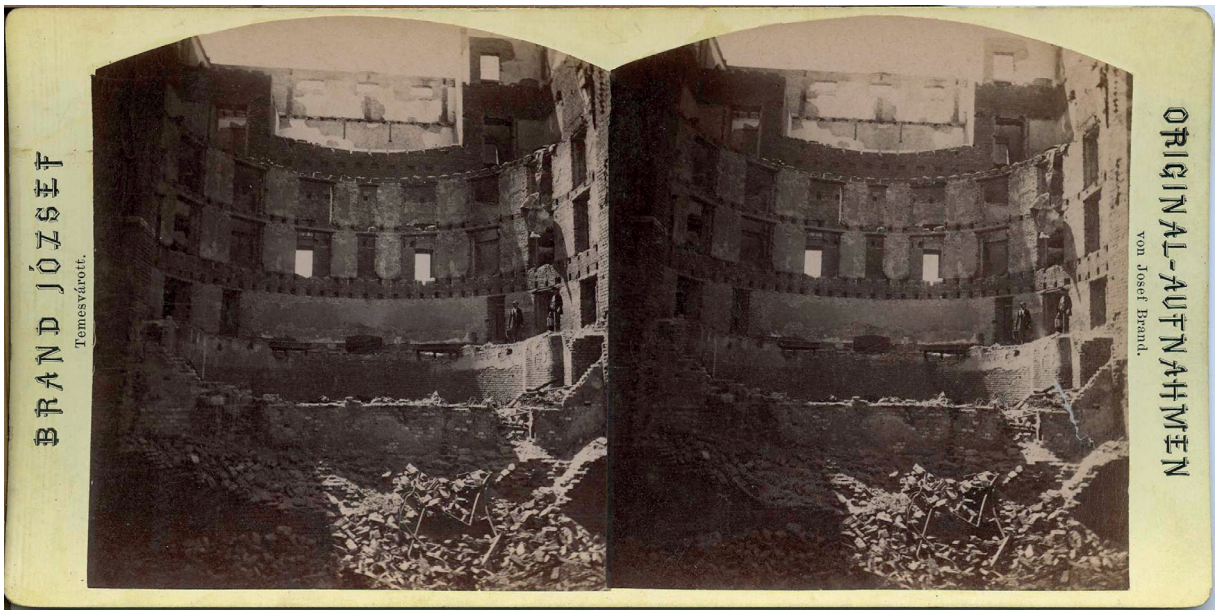

4.7. A kiégett színház (fent és balra középen)

Eröffnungs-Vorstellung.

Städt. Franz Josef-Theater, Temesvar,

unter der Direction des Julius Schulz.

Heute Samstag, den 16. December 1882:

Fest-Ouverture,

executirt von der k. k. Regimts-Capelle Kaiser Alexander III. von Russland Nr. 61

PROLOG

verfasst von ***, gesprochen von Herrn Zelt.

Hierauf:

Der Bibliothekar.

Lustspiel in 4 Acten von Meier. — (Regie: Herr Helbig.)

Personen:

Preise der Plätze:

Montag, den 18. December: I. Abonnements-Vorstellung.

Abonnements-Karten für 20 Vorstellungen werden noch heute und morgen zu nachstehenden Abonnts-Preisen an der Tages-Cassa ausgegeben:

Billets sind von 9—12 und von 3—5 Uhr an der Tagescassa des Theatergebäudes zu haben.

Abend-Cassa-Eröffnung halb 7 Uhr. — Anfang 7 Uhr.

4.8. Az újjáépített színház megnyitója után, az 1882. december 16-i előadás színlapja.

4.9. A Lehmann Mór által festett előfüggöny

4.10. Az újjáépített színház a századfordulón

4.11. A színház belső tere

4.12. A színház mennyezetfreskói

Budapest, Népszínház (1874-1875) (p. 46-60.)

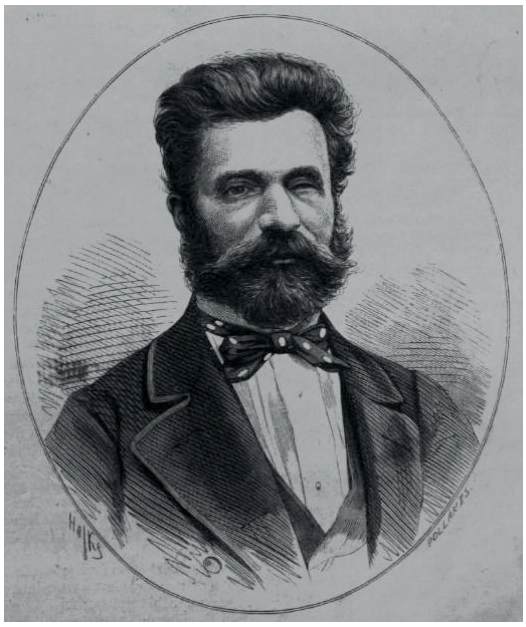

5.1. Rákosi Jenő portréja

I. A SZINHÁZ ALAPITÁSA, IRÁNYITÁSA

1. Adakozási gyüjtőiv

11/1188

FELHIVÁS

Fővárosunk közönsége egy már rég érzett szükségnek megfelelve, legközelebb egy nagyobb kiterjedésü telket egy magyar népszinház felépithetésére ingyen felajánlott.

Ez áldozatkészséget tanusitó példa által ösztönözve, nagy számmal összegyült polgárok a maguk részéről is közreműködni óhajtván, körükből az alulirt bizottságot küldötték ki oly megbizással, hogy a népszinház létesithetése és szervezése iránt javaslatot készitsen.

A kiküldött bizottság javaslatát, melyben ugy a cól, mint az annak elérhetésére szükséges eszközök kimeritően tárgyaltatnak, alapszabályok alakjában szerkesztette meg, s ezeket a magy.kir.belügyminisztérium által nyert jóváhagyás kiséretében, a közrészvétel felhivása tekintetéből ezennel nyilvánosságra juttatja.

A népszinház a nemesebb szellemi törekvés ösztönének és nyelvünk terjesztésének kiváló tényezője leend, s igy létesülhetése a nagyközönség részéről annyival inkább fog előmozditatni, minthogy a jelzett két irány hazánkban mindenkor pártolókra talált.

Kelt Pesten, 1872. april hó 8-án

17

A kiküldött bizottság tagjai:

Aczél Péter	Dr. Hirschler Ignácz	Gróf Szapáry Antal
Ballagi Mór	Horvát Boldizsár	Gróf Szapáry Gyula
Barnai Ignácz	Jálics Kálmán	Steindl Imre
Beliczay Imre	Karpelosz Albert	G. Szabó János
Durián János	Kunewalder L. M.	Sebők Imre
Busbach Péter	Dr. Lipthay Béla	Szitányi Izidor
Csengery Antal	Jókai M.	Gr.Széchenyi Ödön
Deutsch Bernát	Máttyus Arisztid	Schweiger Márton
Falk Miksa	Mendl István	Szentkirályi M.
Feleki Miklós	Milassin Vilmos	Steiger Gyula
Forgó István	Molnár Endre	Tavaszi Endre
Gerliczy Károly	Móricz Pál	Törs Kálmán
Giczey Samu	Nasztl Mór	Unger Emil
Gorove István	Nagel Armin	Várady Gábor
Gyulai Pál	B.Podmaniczky Frigyes	Vidacs János
Harkányi Fülöp	Rákosi Jenő	Wahrmann M.
		Wodianer Béla
		Ybl Miklós

Aláirási iv

Az aláirási összegek csakis későbbi felhivásra lesznek befizetendők, s pedig négy egymás után következő negyedévi egyenlő részletekben, melyek elseje a felhivást követő két hót alatt, a második részlet három hóval később s.i.t. fizetendő.

A befizetések Pesten teljesitendők és ezek elmulasztása esetén az aláiró a befizetésre törvény utján is szoritthatik (1(alapszabályok 17 §-a).

Az aláriók neve az összegekkel együtt hirlapilag közzé fog tétetni.

Az ivtartó urak megkerestetnek, hogy az aláirási ivekot legkésőbb f. év augusztus hó végén a magyar hirlapok szerkesztőségéhez, akár pedig egyenesen a népszinházi bizottság

18

5.2 Aláírási ív a támogatók névsorával

jegyzőjének (Rákosi Jenő urnak, Városház tér 3.sz.) beküldeni sziveskedjenek.
Pesten 1872. april 8-án

A Magyar népszinházi bizottság nevében
B. Lipthay Béla
elnök

2. Népszinházi alapitók, ajándékozók, gyüjtők és adakozók

349/1874.

Alapitók:

Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület
Br. Lipthay Béla
Steiger Gyula
Szitányi Izidor
Majthényi Bálint
Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár
Br. Kaas Ivor
Gelléri Szabó János
Kléh István
Várady Károly
Brüll Miksa
Nádosy György
Dr. Pauler Tivadar
Madas Károly
Rákosi Jenő
Wahrmann Mór
Wahrmann Sándor
Ostffy Pál
Zimányi Alajos
Alter és Kiss

Rózsa Lajos
Csernátony Lajos
Jármay Gusztáv
Első Magyar Iparbank
Győri Gschwindt Mihály
Gr. Pejacsevich Márk
Legifj. Gr. Ráday Gedeon
Luka Lajos
Ráth Károly főpolgármester
Kammermayer Károly polgármester
Királyi Pál
Sztupa György
Laczkó Antal
Zmeskál István

Ajándékozók:
Flesch Alajos Csallóköz Bőős
Hevesmegye közönsége
Ács Károly
A debreceni szinház
Gégus Ágoston
Grabovszky György
Pesti egyleti banda
Ferenc-Józsefvárosi Takarékpénztár
A pesti asztalos ipartársulat
A pesti kereskedelmi ifjak társulata
A jász-kun kerületek
Hevesmegyei Takarékpénztár
Békés megye
Arad
Czegléd sz. kir. városok
Kecskemét
Egri uj casino
Gr. Keglevich István
Simó Ferenc

20

néhai Pfeffer Nep. János hagyatéka
Mezőtur városa
Br. Vécsey Pálné, Novák Sarolta
Károlyi László Sárosmegyében
Mayer Arthur és Dr. Mauthner Fülöp, mint az Eperjes-Tarnovi vasut m. rész igazgatótanácsosai
Zenta
Ó-Kanizsa mezővárosok
Ada
Gr. Festetits Béla

Gyüjtők:

Pesti Napló szerkesztősége
Hon szerkesztősége
Fővárosi Lapok szerkesztősége
Ellenőr szerkesztősége
Kecskeméti Nőegylet
Bács-Bodrogmegye
Bay Bertalan borsodi alispán
Pongrácz Lajos főjegyző Ipolyság
Isaak László Heves megyei alispán
Tabajdy Károly Aradon
Berzeviczy Edmund Sáros megyei alispán
Veres Pál Nógrád megyei alispán
Pest megyei községek az alispánság utján
Steinitzer Béla Nagybecskerek
Xantus János
Nagyváradi jogakadémikusok
Kruplanicz Kálmán Esztergom
Csongrád megyei alispán
Barna Zsigmond
Karpeles Albert
Lükő Géza Torna
Fogarasy János

100 frt vagy azon felüli adakozók:

Széher Mihály
Temes vármegye
Gyöngyösi, Közlekedési Minisztérium titkára
Pest-külvárosi Takarékpénztár
Pest-lipótvárosi Takarékpénztár
Nagyváradi Takarékpénztár
Kalocsai Takarékpénztár
Br. Podmaniczky Frigyes
Bene Károly hagyománya
Magyar Országos Központi Takarékpénztár
Monaszterly és Kuzmik
özv. Bernáth Györgyné Tass
Gyöngyösi Takarékpénztár
Szitányi Adolf
Földy Géza

3. Alapitványi okirat

349/1874.

Budapest főváros közönsége ezennel adja tudtul mindenkinek, akit illet: hogy szab. kir. Pest város törvényhatósági közgyülése áthatva a magyar nyelv müvelésének és terjesztésének, valamint a nemzeti irodalom és müvelődés fejlesztésének, s az ezen célok elérésére leghathatósabb eszközül szolgáló állandó magyar Népszinház létesitésének fontosságától, 1871. évi október 18-án 36549. sz. a. és 1872. január 24-én 2862. sz. a. kelt határozataival a terézvárosi Hermina tér telkét egy arra épitendő magyar Népszinház céljára lelkesedéssel és egyhangulag felajánlotta.

Minthogy azonban az országnak ugyanazon hazafias célt előmozditani törekvő kormánya az 1836:XLI és 1840: XLIV. tör-

22

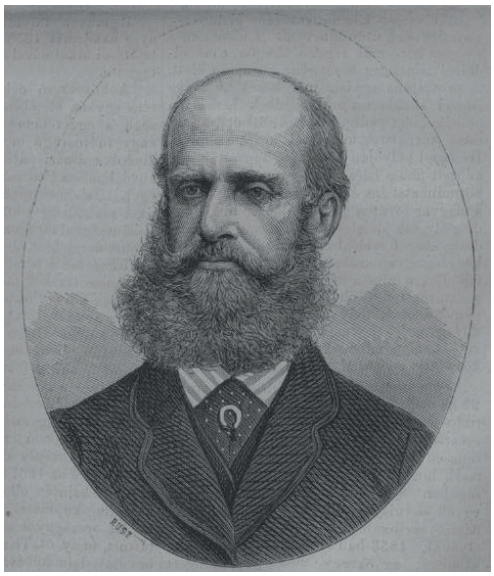

5.4. Podmaniczky Frigyes portréja

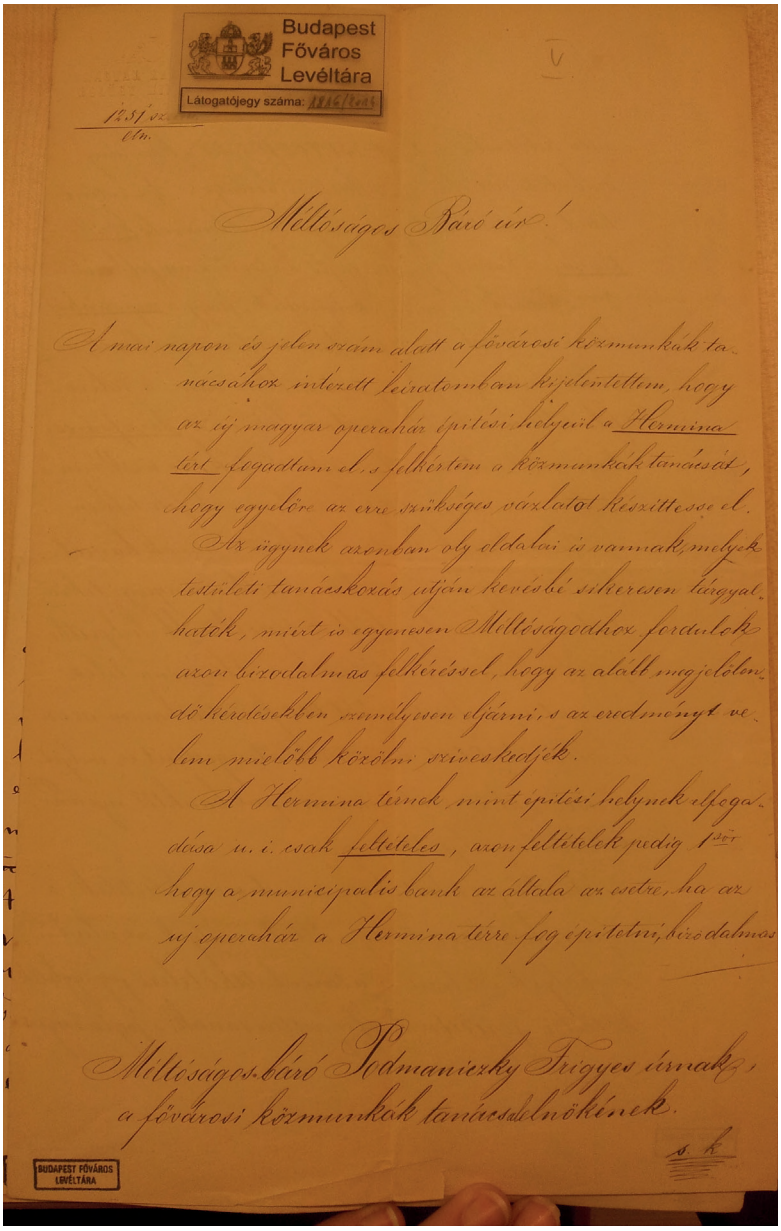

5.3. Podmaniczkynek címzett javaslat a Népszínházi bizottság kárpótlására

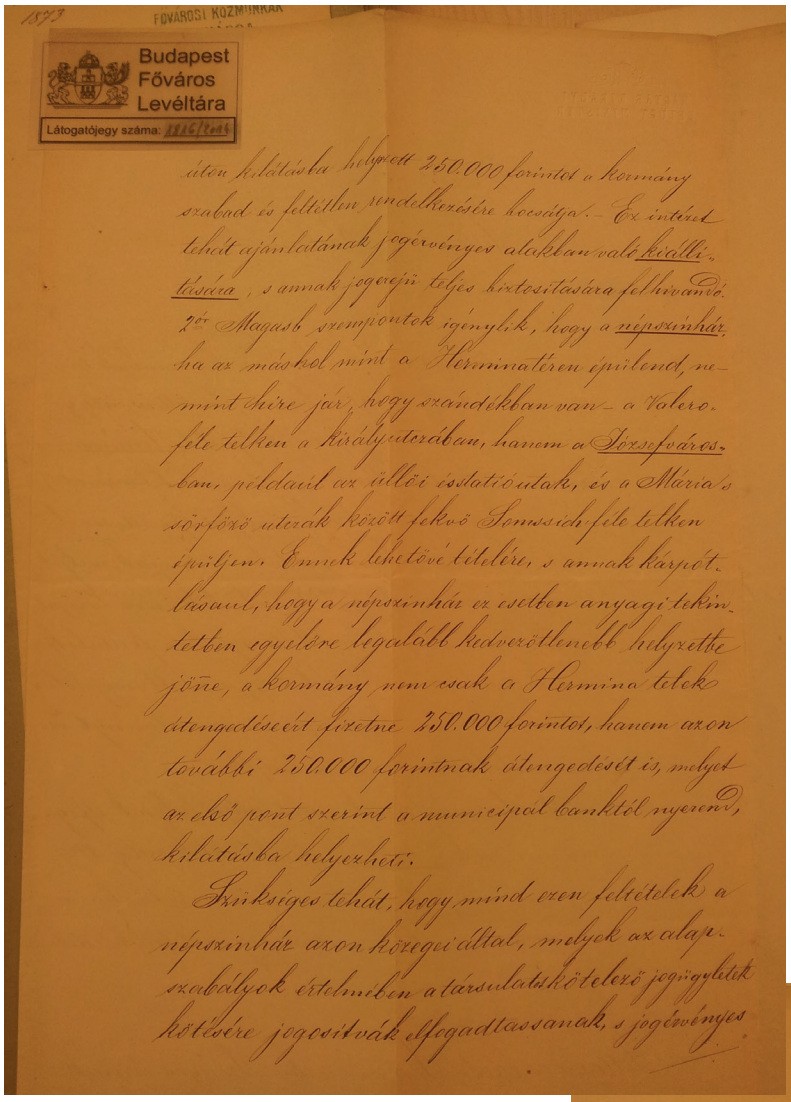

1873
FŐVÁROSI KÖZMUNKÁK
Budapest Főváros Levéltára
Látogatójegy száma: 1816/2004

úton kilátásba helyezett 250.000 forintot a kormány szabad és feltétlen rendelkezésére bocsátja. – Ez intézet tehát ajánlatának jogérvényes alakban való kiállítására, s annak jogerejü teljes biztositására felhivandó. 2ór Magasb szempontok igénylik, hogy a népszinház, ha az máshol mint a Herminatéren épülend, nemint hire jár, hogy szándékban van – a Valero-féle telken a Királyutczában, hanem a Józsefváros-ban, például az üllöi ésstatióutak, és a Mária s sörfözö utczák között fekvö Somssich féle telken épüljen. Ennek lehetövé tételére, s annak kárpótlásaul, hogy a népszinház ez esetben anyagi tekintetben egyelöre legalább kedvezötlenebb helyzetbe jöne, a kormány nem csak a Hermina telek átengedéseért fizetne 250.000 forintot, hanem azon további 250.000 forintnak átengedését is, melyet az első pont szerint a municipál banktól nyerend, kilátásba helyezheti.

Szükséges tehát, hogy mind ezen feltételek a népszinház azon közegei által, melyek az alapszabályok értelmében a társulatskötelező jogügyletek kötésére jogositvák elfogadtassanak, s jogérvényes

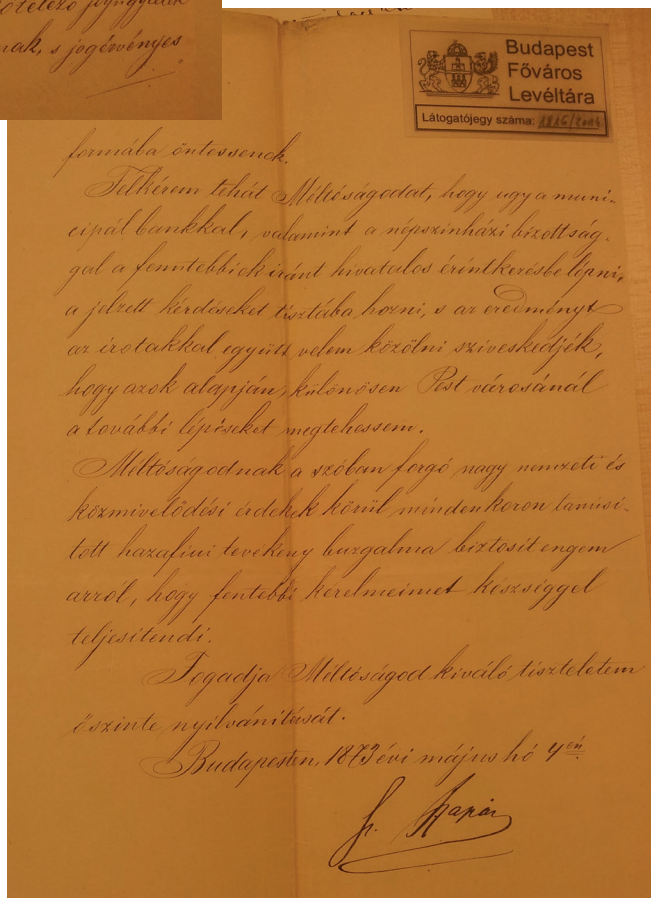

Budapest Főváros Levéltára
Látogatójegy száma: 1816/2004

formába öntessenek.

Telkérem tehát Méltóságodat, hogy ugy a municipál bankkal, valamint a népszinházi bizottsággal a fenntebbi ek iránt hivatalos érintkezésbe lépni, a jelzett kérdéseket tisztába hozni, s az eredményt az irotakkal együtt velem közölni sziveskedjék, hogy azok alapján, különösen Pest városánál a további lépiseket megtehessem.

Méltóságodnak a szóban forgó nagy nemzeti és közmivelödési érdekek körül mindenkoron tanúsitott hazafiui tevékeny buzgalma biztosit engem arról, hogy fentebbi kérelmeimet készséggel teljesitendi.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem öszinte nyilvánitását.

Budapesten, 1873 évi május hó 4én

Fr. Kapár

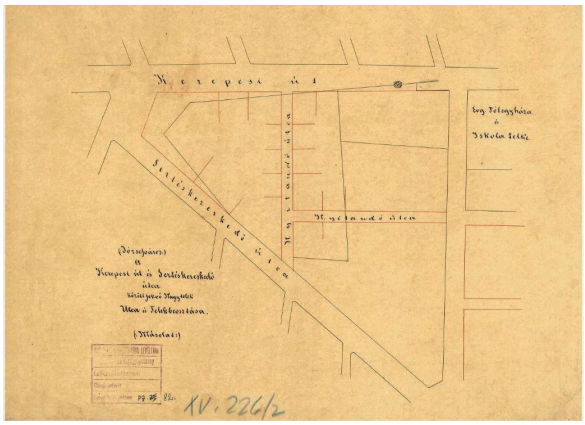

5.5. Az újonnan kijelölt terek helyszínrajza

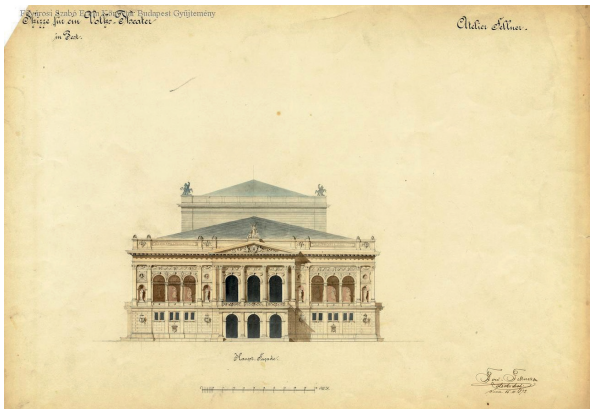

5.6. A Hermina térre tervezett Népszínház főhomlokzata

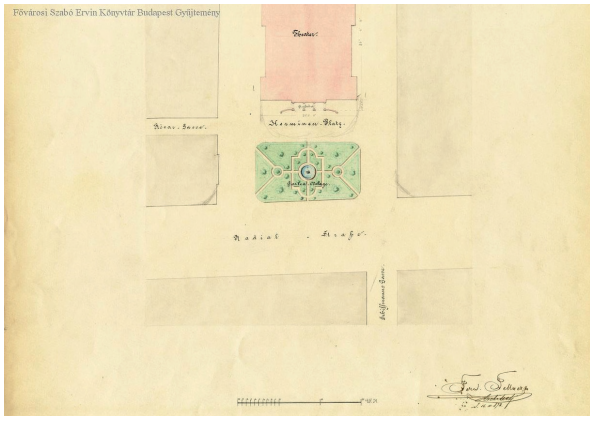

5.7. Az eredetileg kijelölt telek helyszínrajza

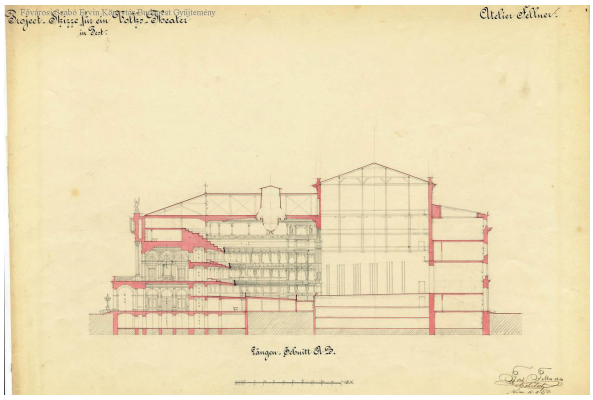

5.8. Hosszmetszeti rajzok a Hermina téri telekre tervezve

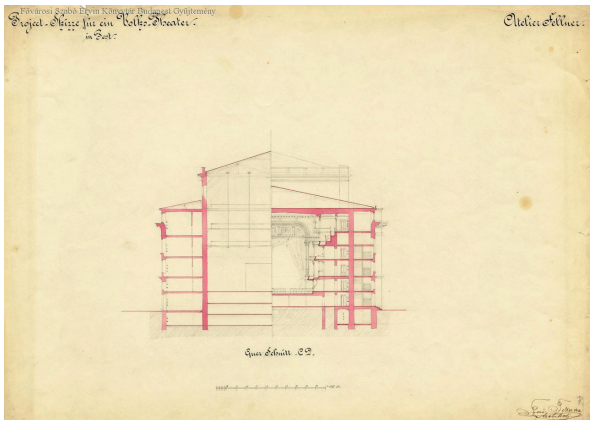

5.9. Színpad keresztmetszete, a Hermina téren

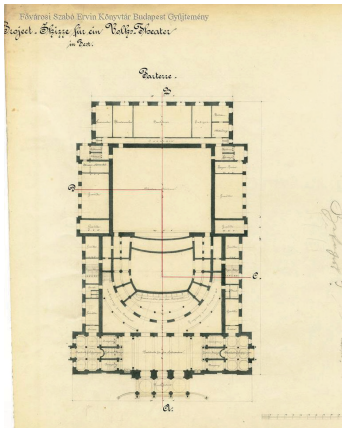

5.10. Földszinti alaprajz a Hermina téri telekre tervezve (középen balra)

5.12. Második emeleti alaprajz a Hermina téri telekre tervezve (jobbra lenn)

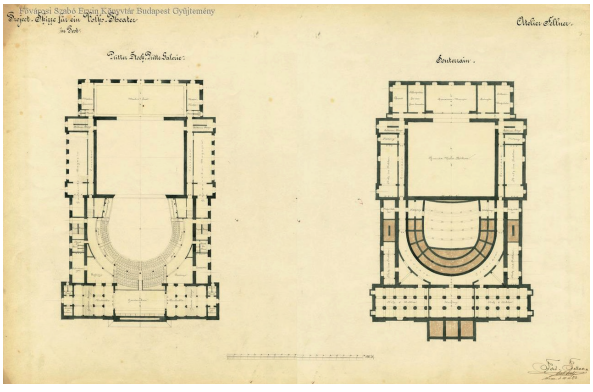

5.11. Harmadik emeleti és a pinceszint alaprajza, a Hermina téri telekre tervezve

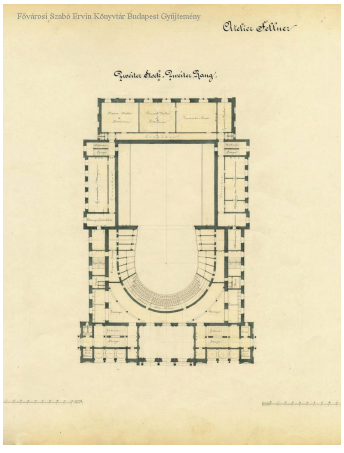

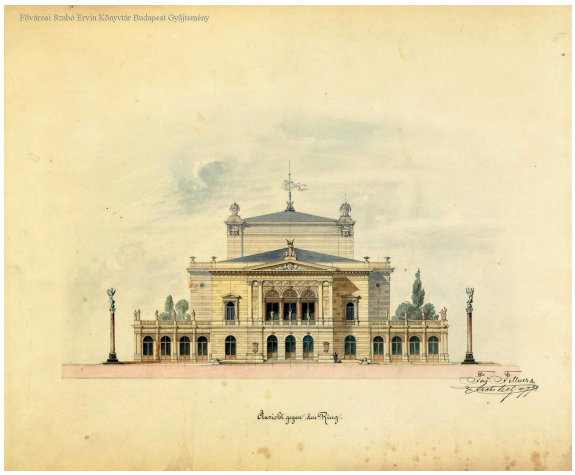
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

5.13. Főhomlokzat terve az új helyszínre, a Nagykörútra

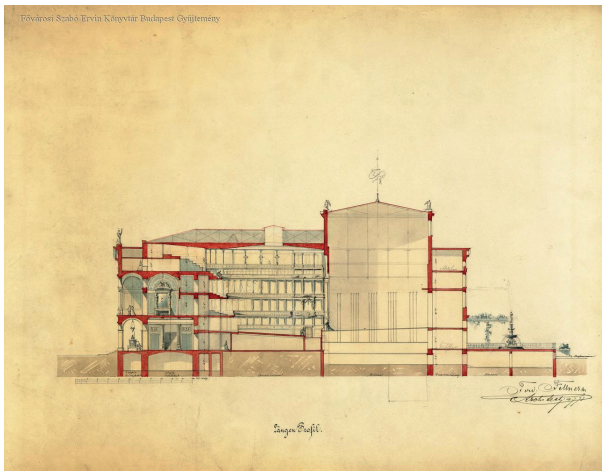
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

5.17. Hosszmetszeti terv

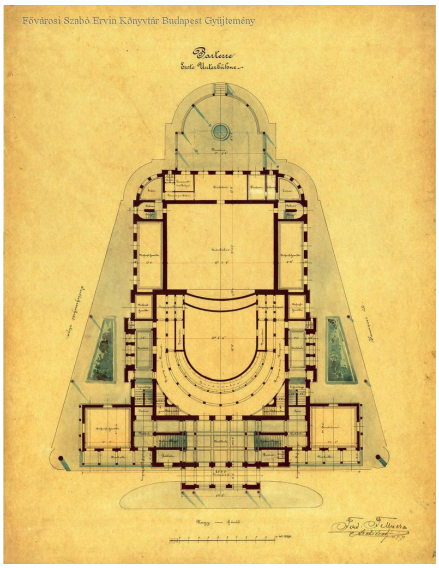
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

5.14. Földszinti alaprajz

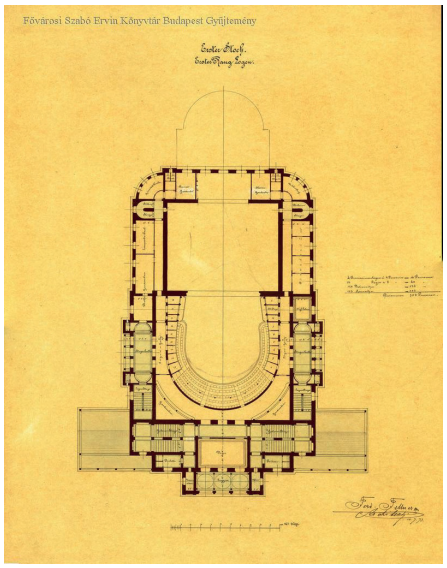
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

5.15. Első emeleti alaprajz

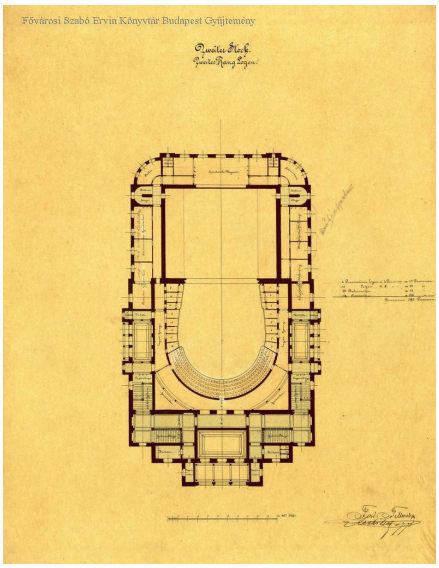
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

5.16. Második emeleti alaprajz

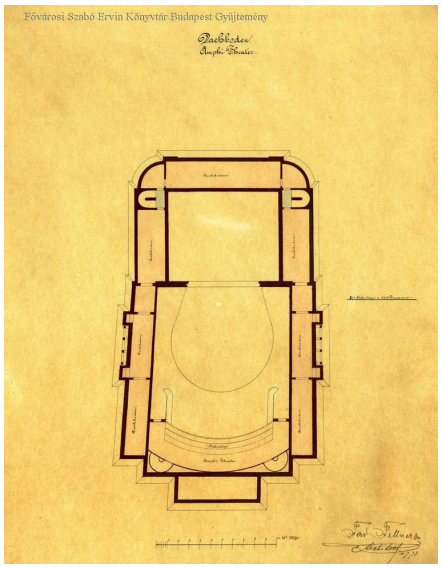
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

5.18. Padlás alaprajza

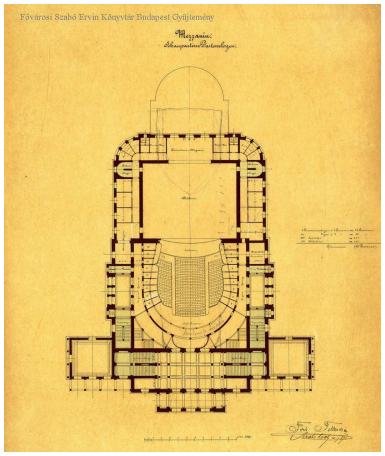
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

5.19. Mezzanin alaprajza

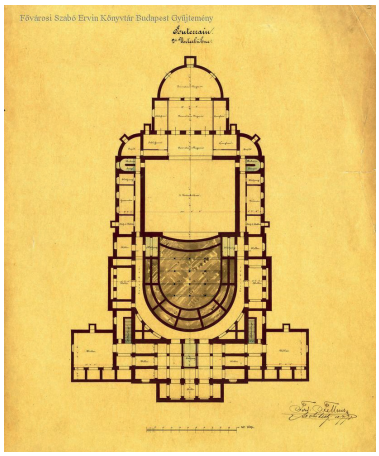
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

5.20. Pince alaprajza

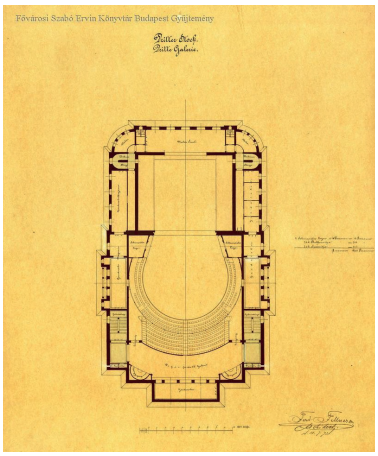
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

5.21. Harmadik emelet alaprajz

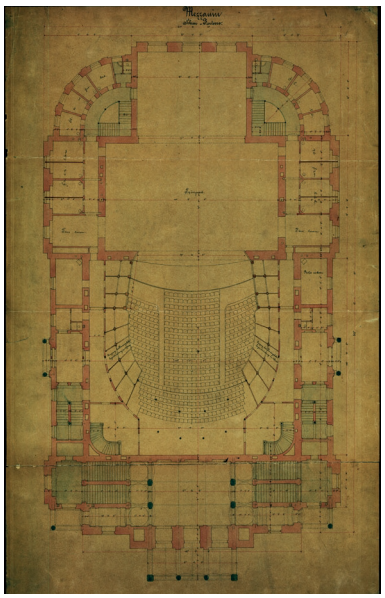

5.22. A Nagykörútra szánt végleges tervek – mezzanin

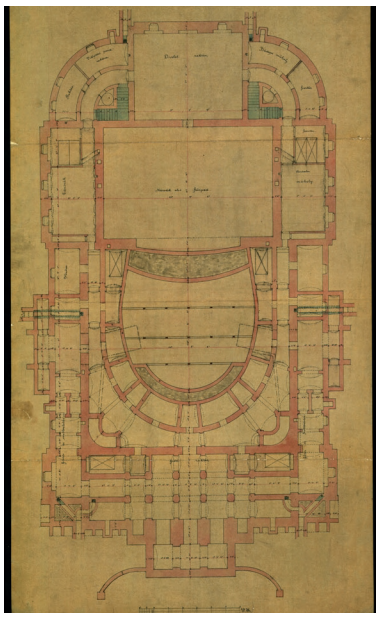

5.23. Pince alaprajza

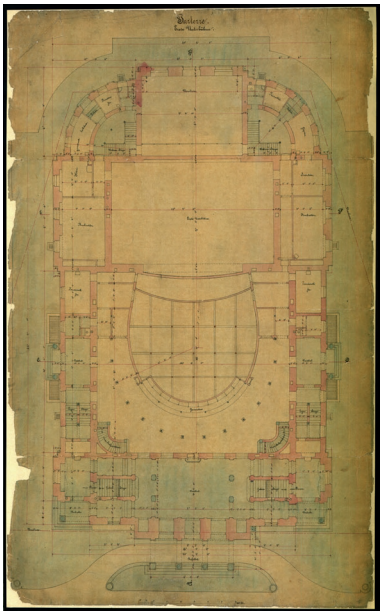

5.24. Földszinti alaprajz

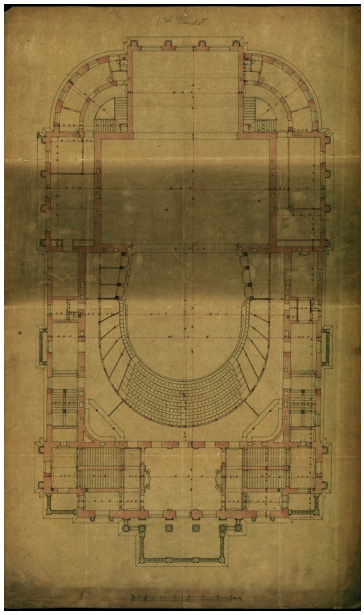

5.25. Első emeleti alaprajz

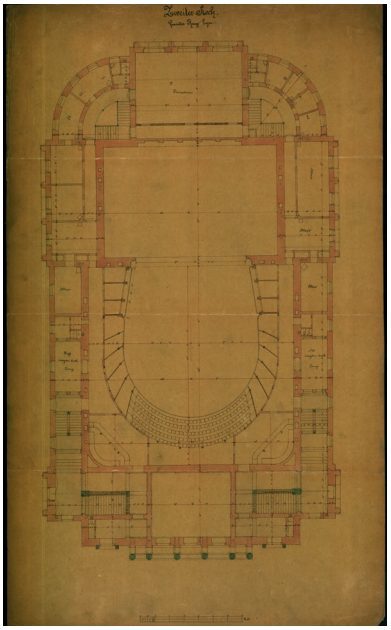

5.26. Második emelet alaprajza

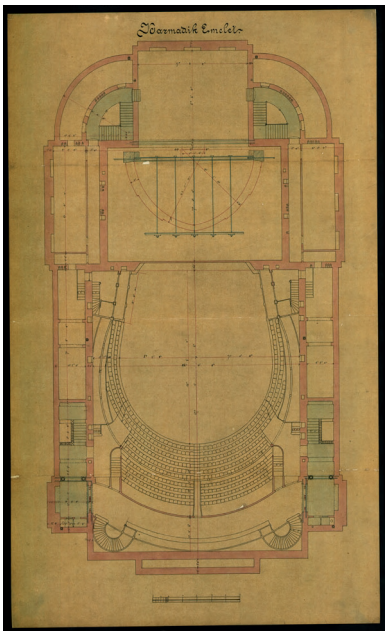

5.27. Harmadik emeleti alaprajz

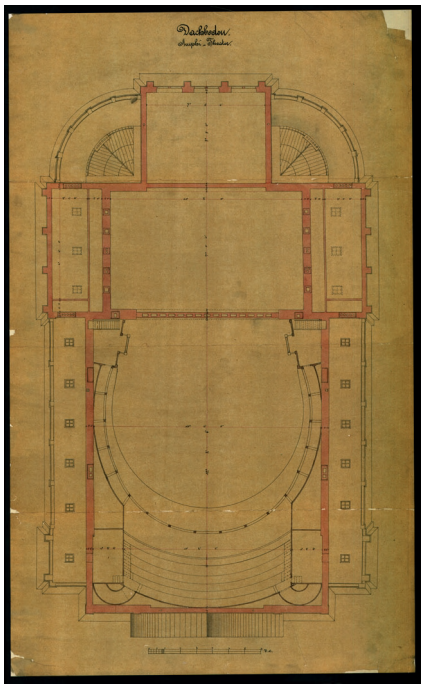

5.28. Padlás alaprajza

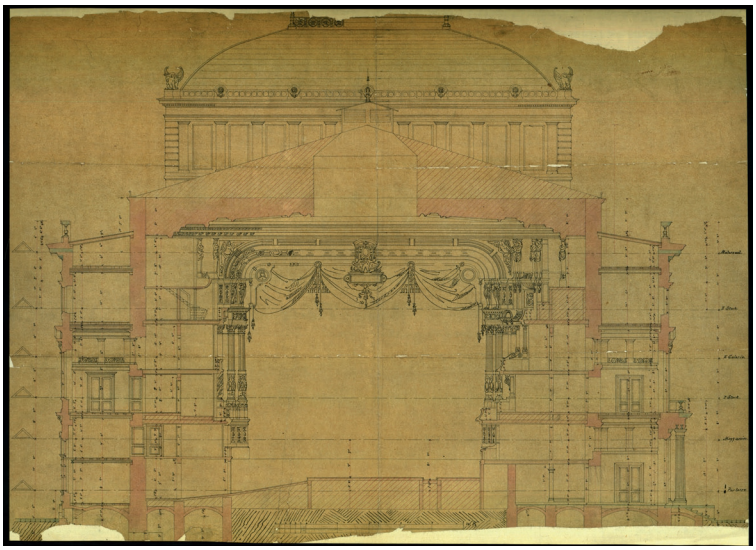

5.29. Színpad keresztmetszete

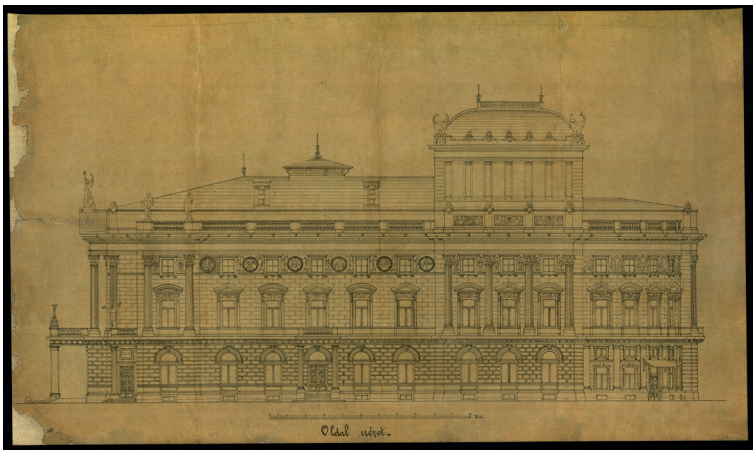

5.30. Oldalhomlokzat terve

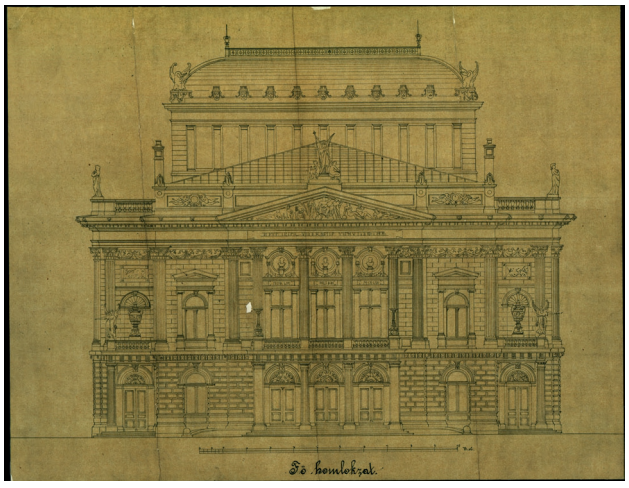

5.31. Főhomlokzat terve

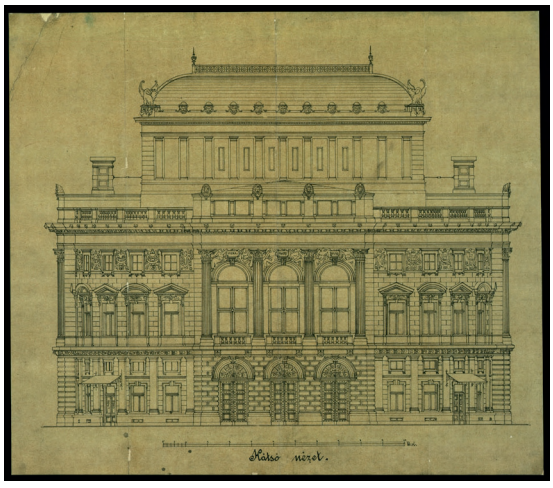

5.32. Hátsó homlokzat terve

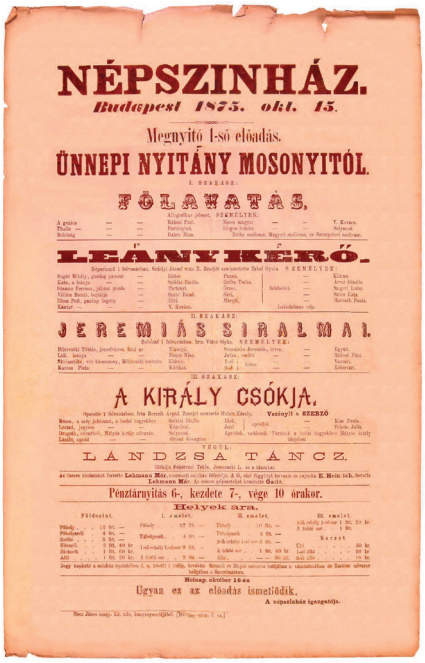

5.34. A Nemzeti Színház az 1960-as évek elején

5.33. A színház nyitóelőadásának színlapja

5.35. A színház főhomlokzata

5.36. A Népszínház főhomlokzatának részlete, 1964-ben

5.37. A Népszínház timpanonja 1937 körül

5.38. Távlati fénykép a főhomlokzatról

5.39. A színház oldalhomlokzata

5.40. Nagykörút a színház hátsó homlokzatának részletével

5.41. A színház hátsó homlokzata

5.42. A színházi előcsarnoka

5.44. A foyer

5.43. Lépcsőház. 1964-es fénykép

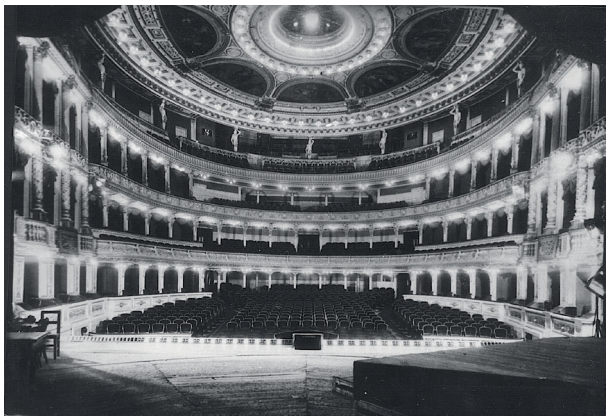

5.45. A színház nézőtere

5.47. Nézőtéri mennyezetfreskó

5.46. Proszcéniumpáholy részlete

5.48. Karzathoz vezető lépcső

5.49. Ruhatár, körfolyosó

Szeged, Városi Színház (1882-1883; 1885-1886) (p. 60-74.)

6.1. Szeged újjáépítése az árvíz után, háttérben a felállványozott új színház

6.2. Szeged, az árvíz okozta pusztítás. 1879 után

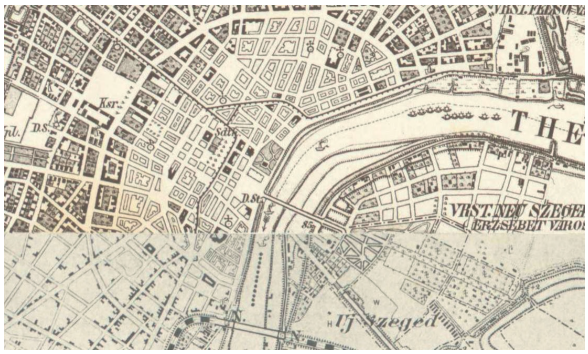

6.3. Szeged a Harmadik Katonai Felmérés (1869-1887) térképén – az új városi elrendezéssel

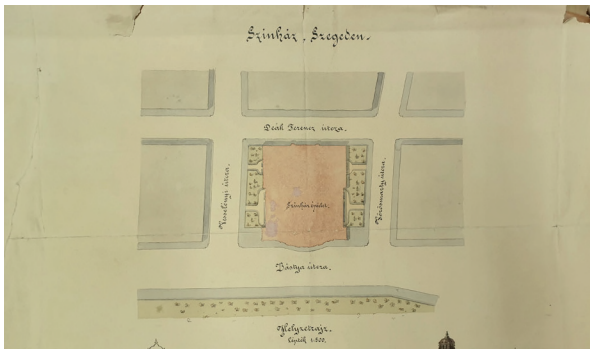

6.4. A színház helyszínrajza

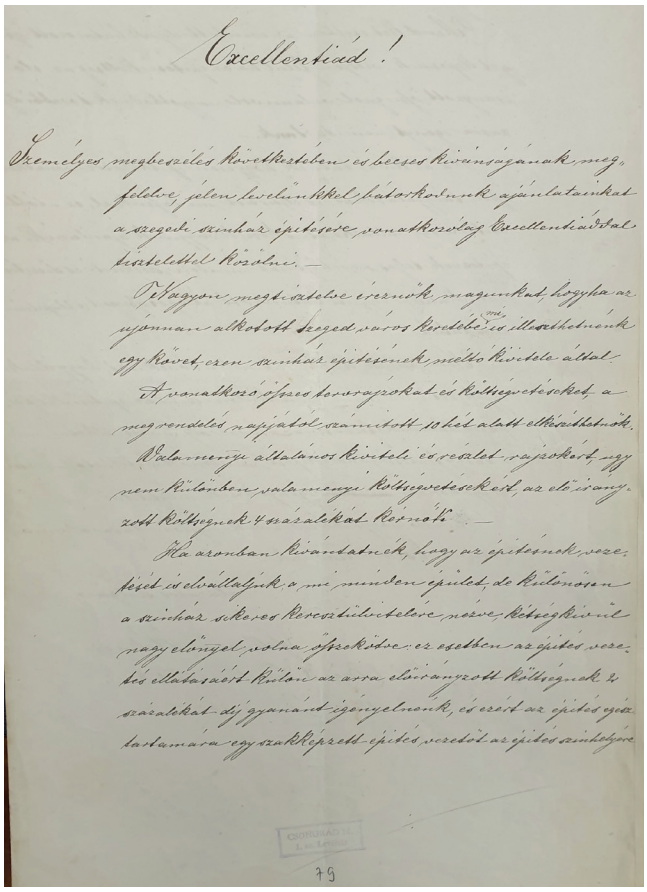

Excellentiád!

Személyes megbeszélés következtében és becses kívánságának megfelelve, jelen levelünkkel bátorkodunk ajánlatainkat a szegedi színház építésére vonatkozólag Excellentiádd al tisztelettel közölni. —

Nagyon megtisztelve éreznők magunkat, hogyha az ujonnan alkotott Szeged város keretébe mi is illeszthetnénk egy követ, ezen színház építésének méltó kivitele által.

A vonatkozó összes terrajzokat és költségvetéseket, a megrendelés napjától számitott 10 hét alatt elkészíthetnők.

Valamenyi általános kiviteli és részlet rajzokért, ugy nem különben valamenyi költségvetésekért, az elő irányzott költségnek 4 százalékát kérnők. —

Ha azonban kívántatnék, hogy az építésnek vezetését is elvállaljuk, a mi minden épület, de különösen a színház sikeres keresztülvitelére nézve, kétségkivül nagy előnyel volna összekötve: ez esetben az építés vezetés ellátásáért külön az arra előirányzott költségnek 2 százalékát díj gyanánt igényelnénk, és ezért az építés egész tartamára egy szakképzett építés vezetőt az építés színhelyére

6.5. A Fellner és Helmer iroda ajánlata

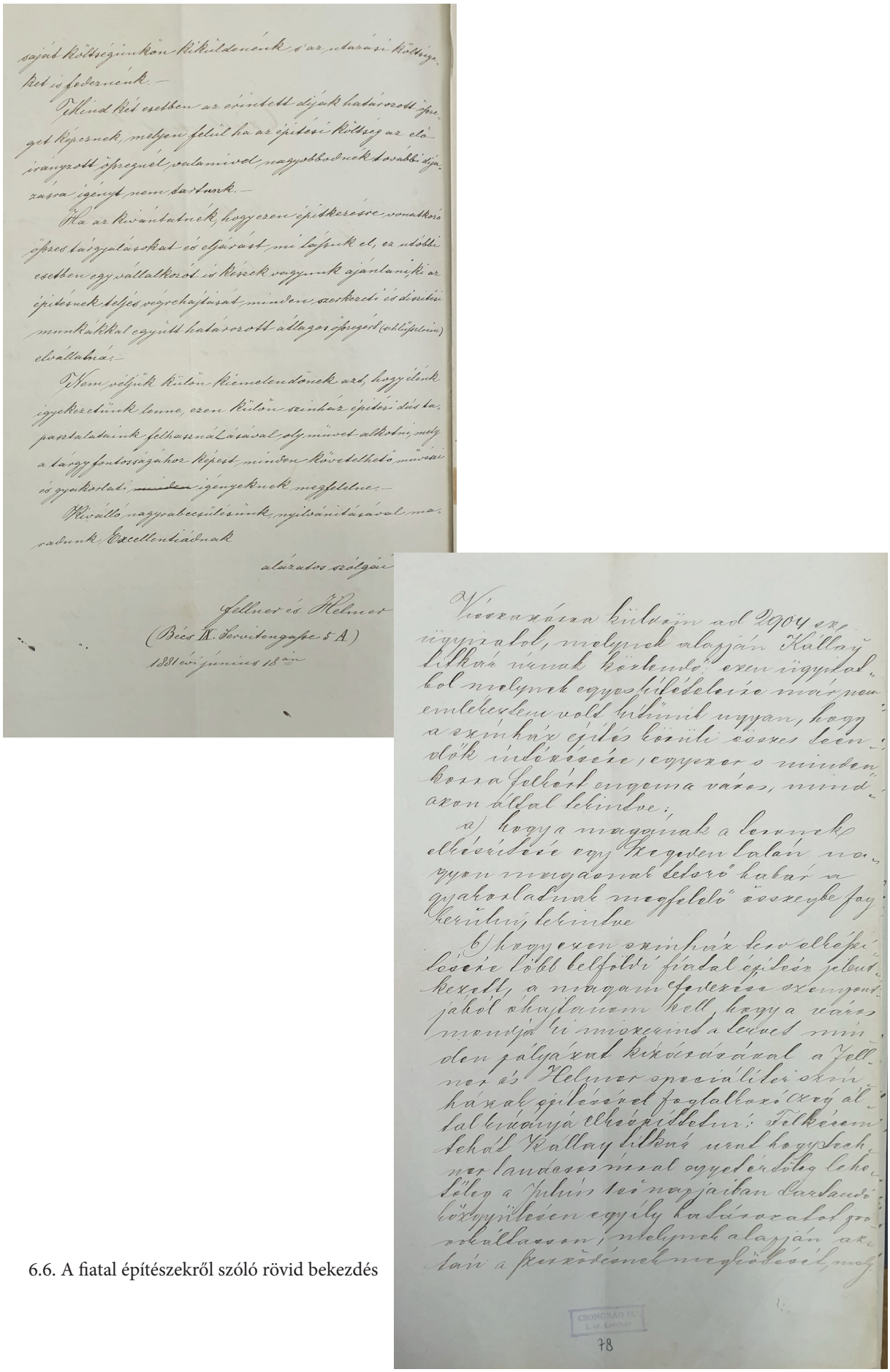

6.6. A fiatal építészekről szóló rövid bekezdés

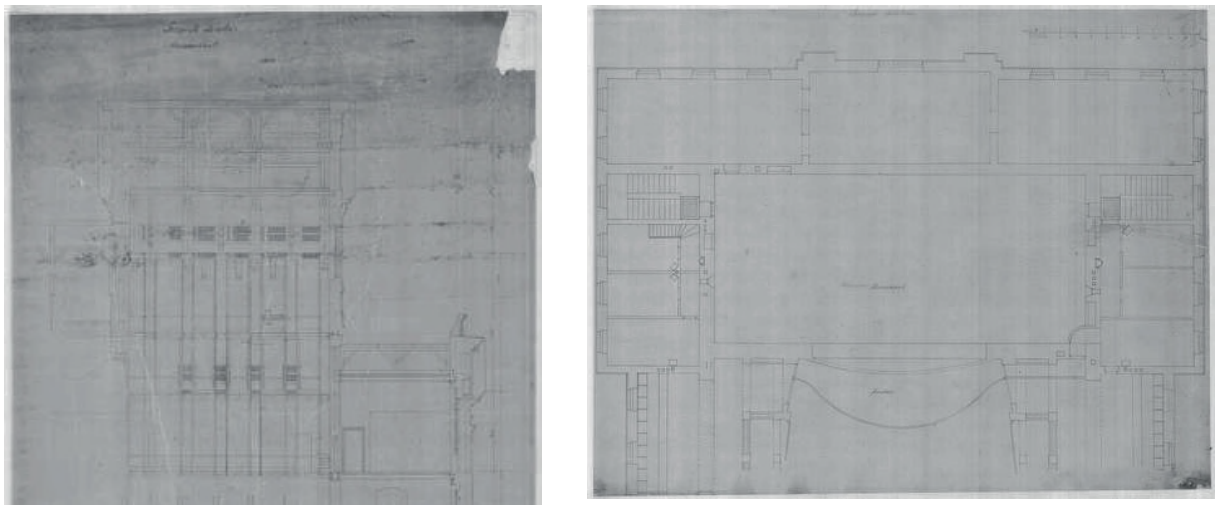

6.7. Ybl Miklós Szeged színházához köthető terve

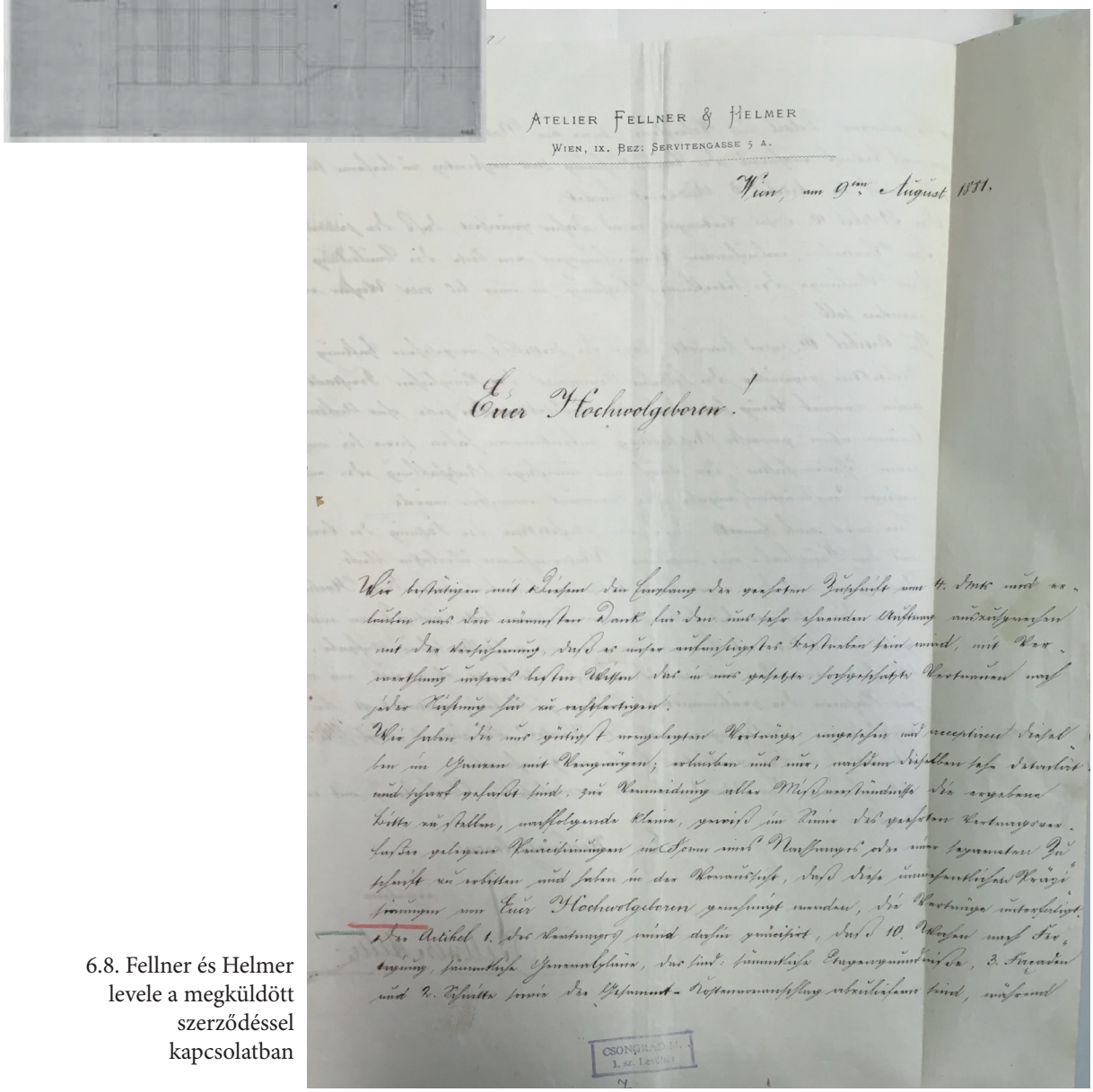

6.8. Fellner és Helmer levele a megküldött szerződéssel kapcsolatban

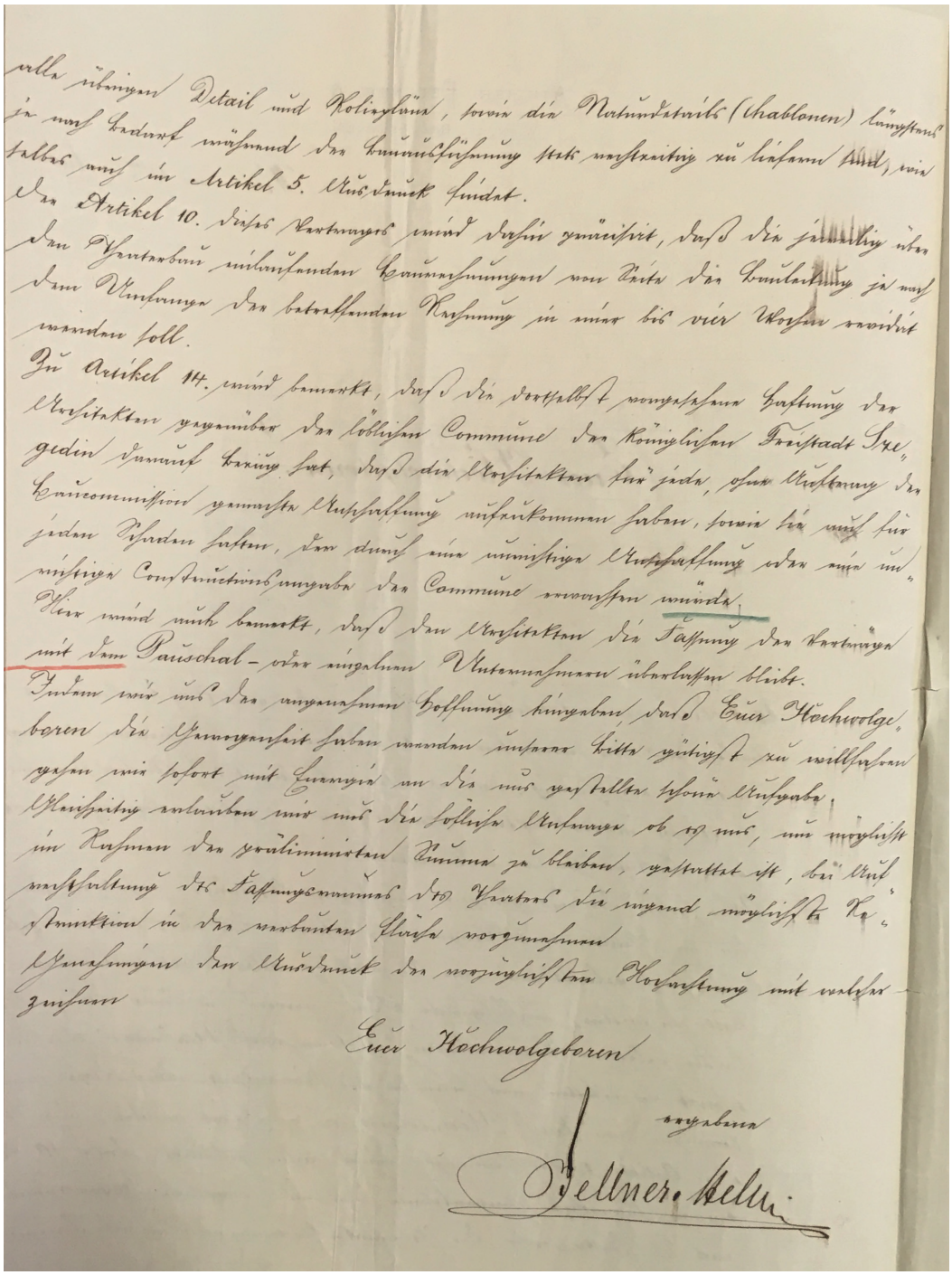

alle übrigen Detail und Kolirpläne, sowie die Naturdetails (Chablonen) längstens je nach Bedarf während der Bauausführung stets rechtzeitig zu liefern sind, wie selbes auch im Artikel 5. Ausdruck findet.

Der Artikel 10. dieses Vertrages wird dahin präcisirt, daß die jeweilig über den Theaterbau einlaufenden Bauerechnungen von Seite der Bauleitung je nach dem Umfange der betreffenden Rechnung in einer bis vier Wochen revidirt werden soll.

Zu Artikel 14. wird bemerkt, daß die dortselbst vorgesehene Haftung der Architekten gegenüber der löblichen Commune der Königlichen Freistadt Szegedin darauf bezug hat, daß die Architekten für jede, ohne Auftrag der Baucommission gemachte Anschaffung aufzukommen haben, sowie sie auch für jeden Schaden haften, der durch eine unrichtige Anschaffung oder eine unrichtige Constructionsangabe der Commune erwachsen würde.

Hier wird auch bemerkt, daß den Architekten die Fassung der Verträge mit dem Pauschal- oder einzelnen Unternehmern überlassen bleibt.

Indem wir uns der angenehmen Hoffnung hingeben, daß Euer Hochwolgeboren die Gewogenheit haben werden unserer Bitte gütigst zu willfahren gehen wir sofort mit Energie an die uns gestellte schöne Aufgabe.

Gleichzeitig erlauben wir uns die höfliche Anfrage ob es uns, um möglichst im Rahmen der präliminirten Summe zu bleiben, gestattet ist, bei Aufrechthaltung des Fassungsraumes des Theaters die irgend möglichste Restrinktion in der verbauten Fläche vorzunehmen

Genehmigen den Ausdruck der vorzüglichsten Hochachtung mit welcher zeichnen

Euer Hochwolgeboren

ergebene

Fellner & Hellmer

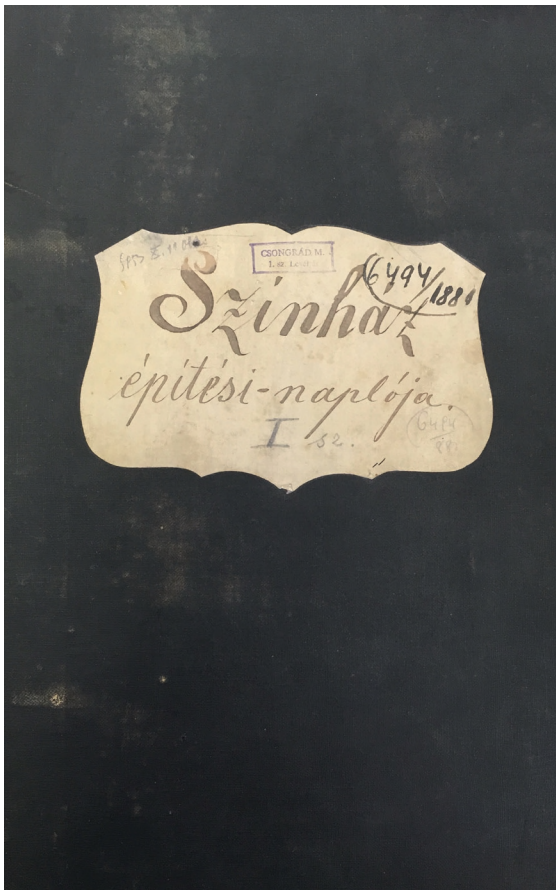

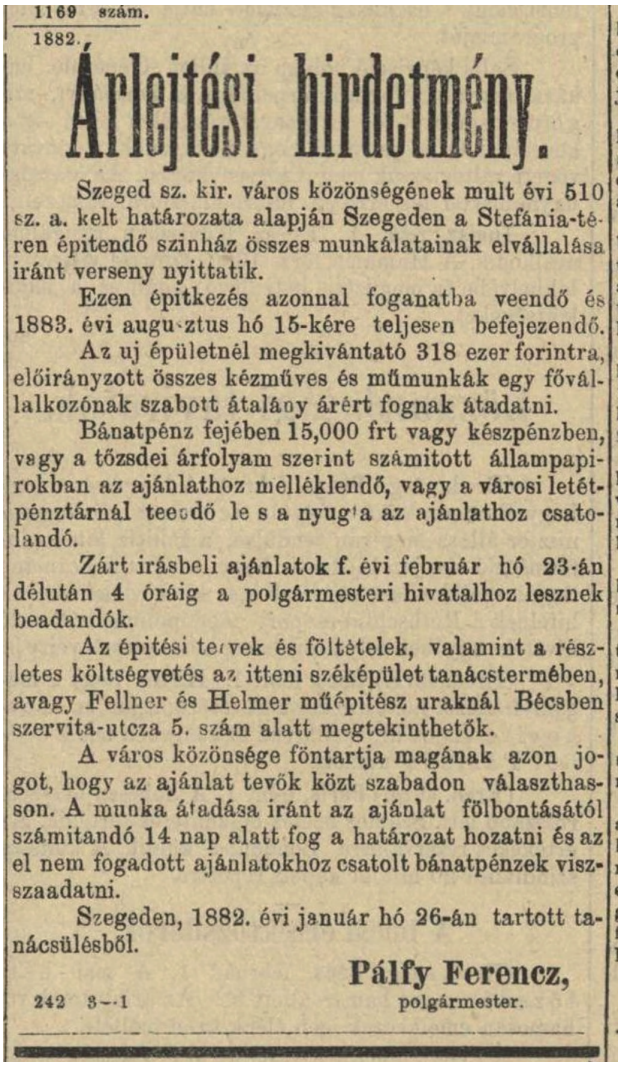

1169 szám.

1882.

Árlejtési hirdetmény.

Szeged sz. kir. város közönségének mult évi 510 sz. a. kelt határozata alapján Szegeden a Stefánia-téren épitendő szinház összes munkálatainak elvállalása iránt verseny nyittatik.

Ezen épitkezés azonnal foganatba veendő és 1883. évi augusztus hó 15-kére teljesen befejezendő.

Az uj épületnél megkivántató 318 ezer forintra, előirányzott összes kézműves és műmunkák egy fővállalkozónak szabott átalány árért fognak átadatni.

Bánatpénz fejében 15,000 frt vagy készpénzben, vagy a tőzsdei árfolyam szerint számitott állampapirokban az ajánlathoz mellékelendő, vagy a városi letétpénztárnál teendő letszó a nyugta az ajánlathoz csatolandó.

Zárt irásbeli ajánlatok f. évi február hó 23-án délután 4 óráig a polgármesteri hivatalhoz lesznek beadandók.

Az épitési tervek és föltételek, valamint a részletes költségvetés az itteni széképület tanácstermében, avagy Fellner és Helmer műépitész uraknál Bécsben szervita-utcza 5. szám alatt megtekinthetők.

A város közönsége föntartja magának azon jogot, hogy az ajánlat tevők közt szabadon választhasson. A munka átadása iránt az ajánlat fölbontásától számitandó 14 nap alatt fog a határozat hozatni és az el nem fogadott ajánlatokhoz csatolt bánatpénzek visszaadatni.

Szegeden, 1882. évi január hó 26-án tartott tanácsülésből.

Pálfy Ferencz,
polgármester.

242 3—1

6.9. Árlejtési hirdetmény

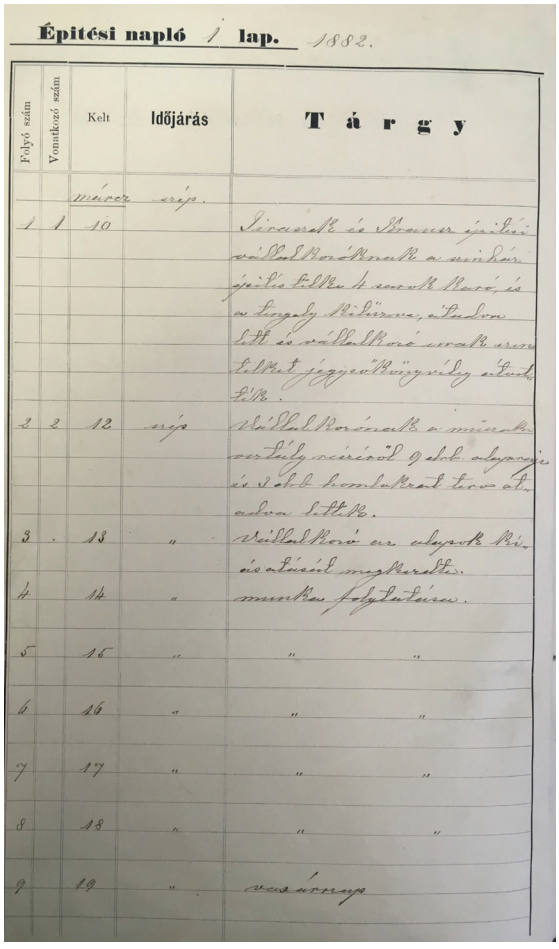

Építési napló 1 lap. 1882.

Folyó szám	Vonatkozó szám	Kelt	Időjárás	Tárgy
		március		
1	1	10		Szerződés és Brauner építési vállalkozónak a színházépítés tárgyában kötött, és vállalkozó által aláirt jegyzőkönyv átvétetik.
2	2	12	szép	Vállalkozónak a műemlékek súlyának kiásásával és ezek alapozási és sáncz kombinált terve átadatván átvétetik.
3	13		„	Vállalkozó az alapok kiásásánál megkezdette.
4	14		„	munkában folytattatván.
5	15		„	„ „
6	16		„	„ „
7	17		„	„ „
8	18		„	„ „
9	19		„	vasárnap

6.10. Az építési napló

6.11. A feltámadt Szeged emléklapjának fedőlapja

6.12. A színház főhomlokzata a tűz előtt, 1885-ben

6.13. Az égő színház 1885-ben

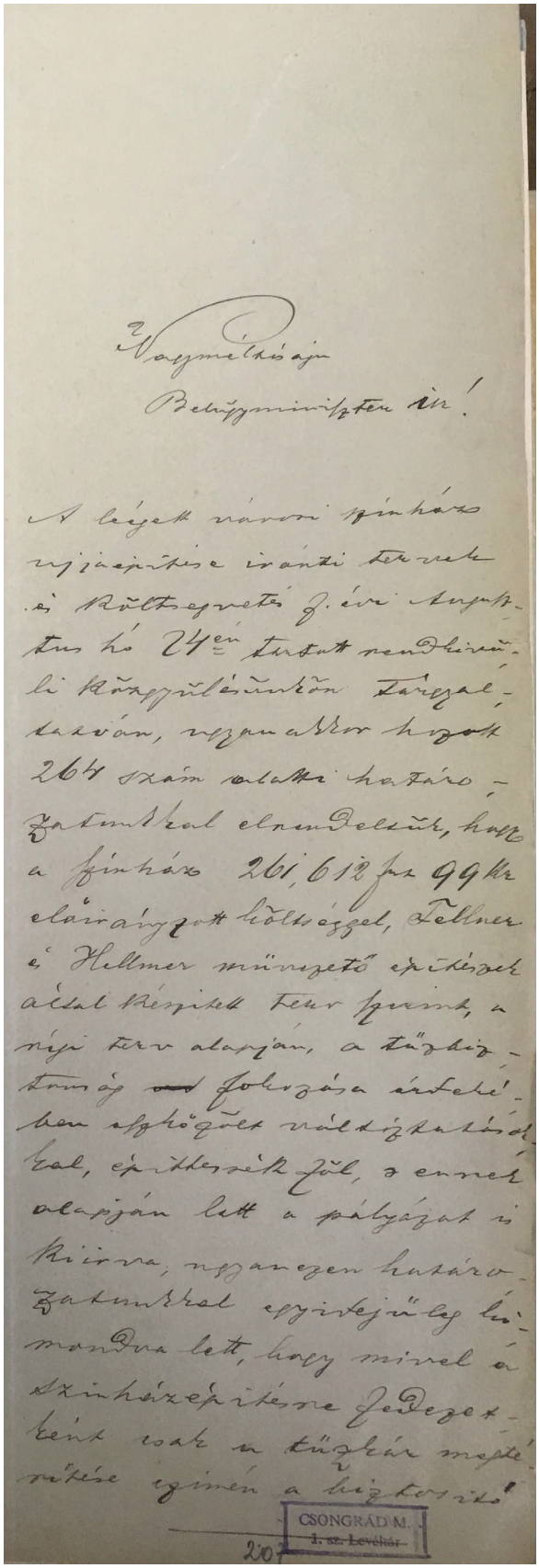

Nagyméltóságu

Belügyminiszter úr!

A lejárt színházi színház
újjáépítése iránti tervek
és Költségvetés f. évi augusz-
tus hó 24-én tartott rendkívü-
li Közgyülésünkön tárgyal-
tatván, ugyanakkor hozott
264 szám alatti határo-
zatunkkal elrendeltük, hogy
a Színház 261,612 frt 99 kr
előirányzott költséggel, Fellner
és Hellmer müvezető épitészek
által készitett terv szerint, a
régi terv alapján, a tűzbiz-
tonság ~~az~~ követelése értelé-
ben szükségelt változtatások-
kal, épittessék fel, s ennek
alapján lett a pályázat is
kiirva, ugyanezen határo-
zatunkkal egyuttejüleg ki-
mondva lett, hogy minthogy a
Színházépitésre fedezet-
ként csak a tűzkár megté-
rítése czimén a biztositó

CSONGRÁD M.
1. sz. Levéltár

207

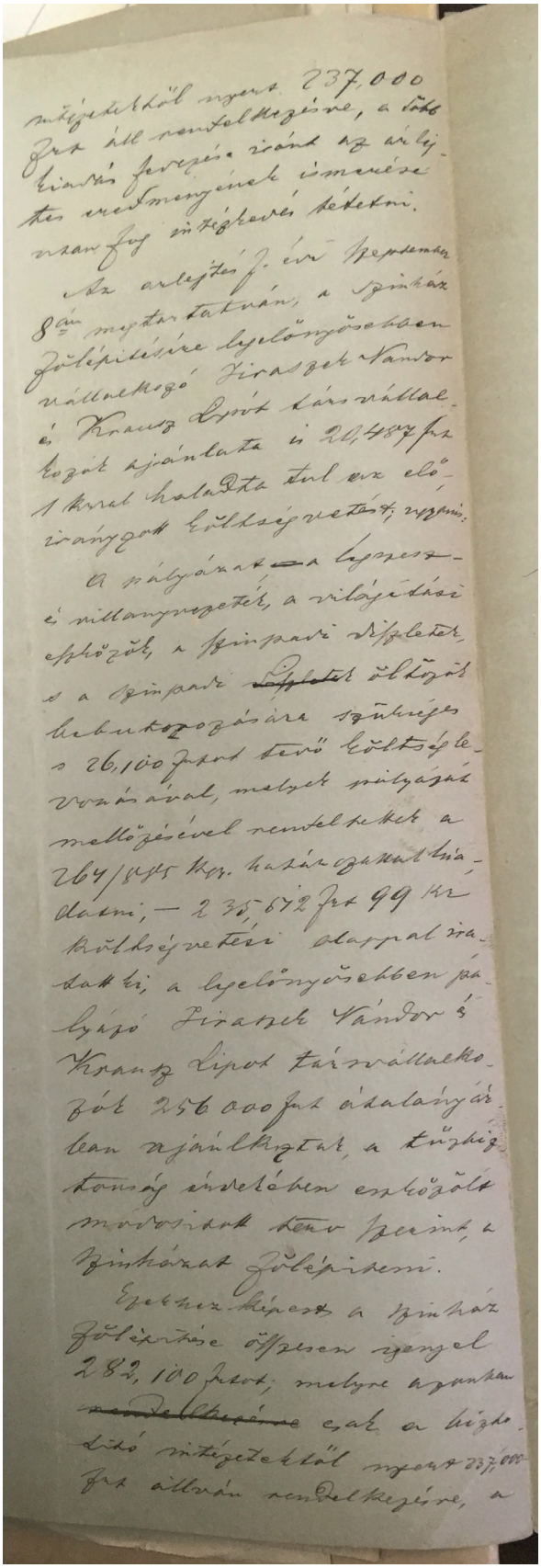

müvezetőktől nyert 237,000
frt áll rendelkezésre, a tűz
biztositási követelés iránt az alku-
dozás folytatásának ismételt
megkezdésére intézkedni.

Az arlejtés f. évi Szeptember
8án megtartatván, a Színház
felépitésére legelőnyösebben
vállalkozó Firatzek Sándor
és Krausz Lipót társvállal-
kozók ajánlata is 20,487 frt
kezét ajánlata is 20,487 frt
kal haladta tul ezek elő-
irányzott költségvetését, ugyan-

A pályázatra a legszer-
ü milianyrajzokat, a viliyégtáblá
elhozták, a Színpadi Részletet,
s a Színpadi Épületek ölbiztosi
kibontakozására szükséges
s 26,100 frtot tevő költségle-
vonásával, melyek pályázás
mellőzésével rendeltetnek a
264/885 Kgy. határozattal kia-
datni, — a 35,612 frt 99 kr
költségvetési alappal ira-
datni, a legelőnyösebben pá-
lyázó Firatzek Sándor és
Krausz Lipót társvállalko-
zót 256 000 frt összegben
ban ajánlkoztak, a tűzbiz-
tonság érdekében eszközölt
módositások tervszerint a
Színháznak felépitését.

Ezekhez képest a Színház
felépitése összesen igényel
282,100 frtot, melyre azonban
~~rendelkezésre~~ csak a biz-
tositó intézetektől nyert 237,000
frt állván rendelkezésre, a

6.14. A kártérítésről szóló belügyminisztériumi irat

6.15. Szeged színháza 1894-ben

6.16. Szeged, Széchenyi tér, háttérben a színház hátsó homlokzata látható

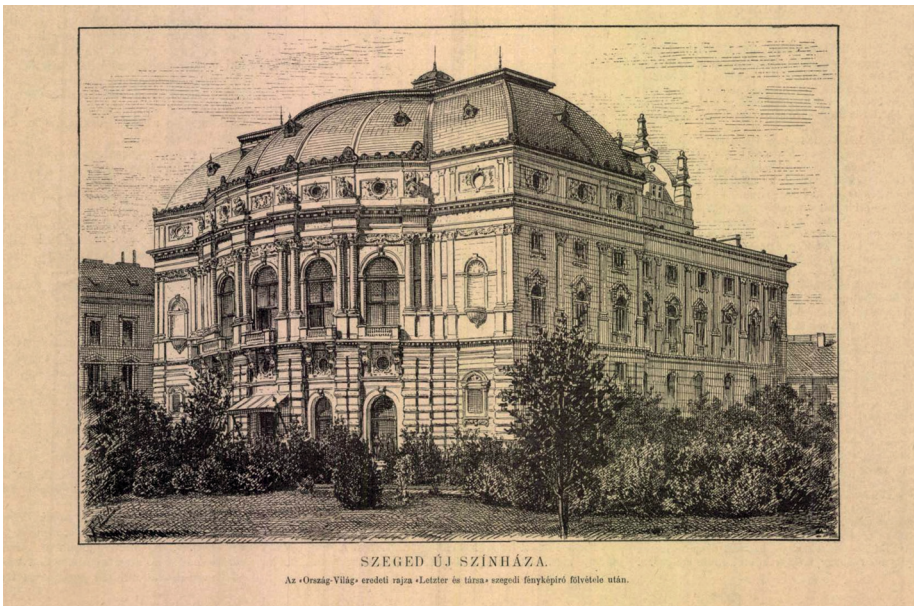

6.17. Szeged új színháza

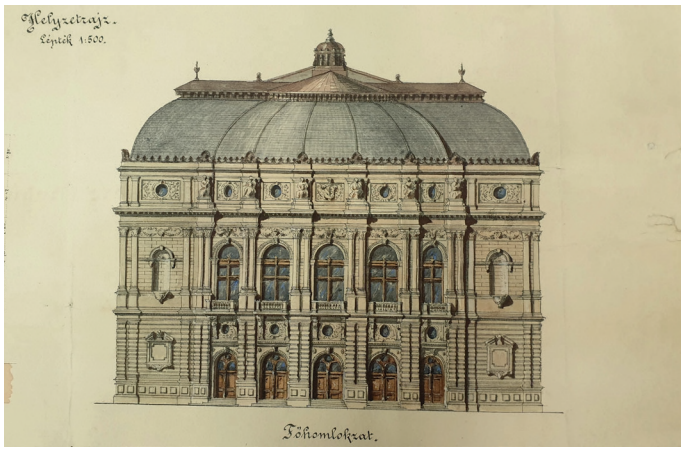

6.18. Főhomlokzati rajz, tervváltozat

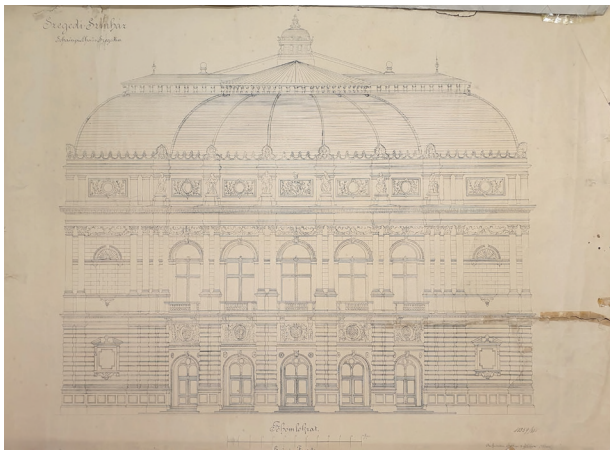

6.19. Főhomlokzat terve, 1885

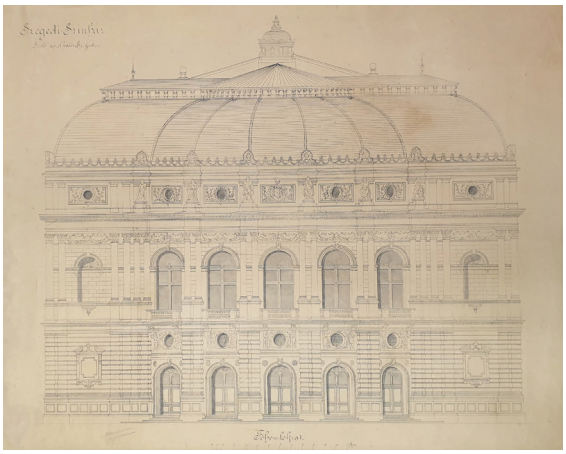

6.20. Főhomlokzat terve, 1885

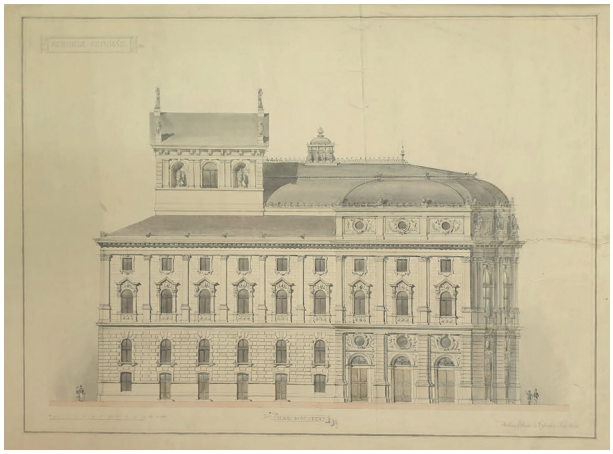

6.21. Oldalhomlokzat terve, 1882

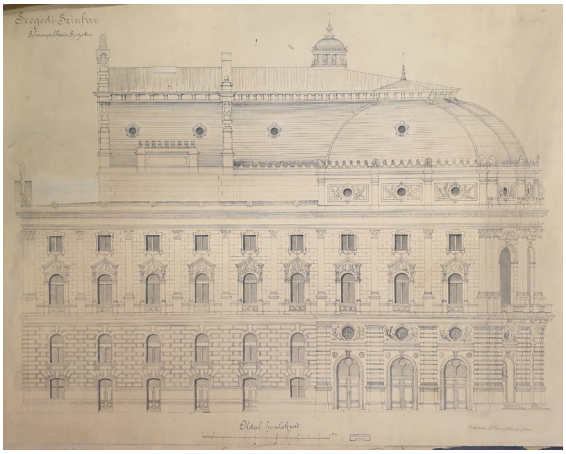

6.22. Oldalhomlokzat terve, 1885

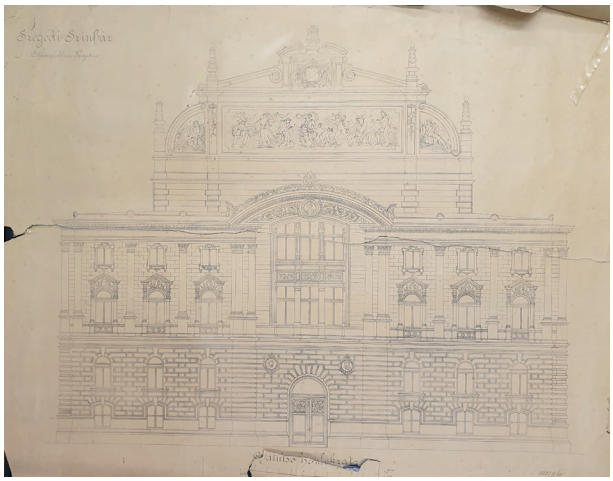

6.23. Hátsó homlokzat terve, 1885

6.24. Hátsó homlokzat terve, 1885

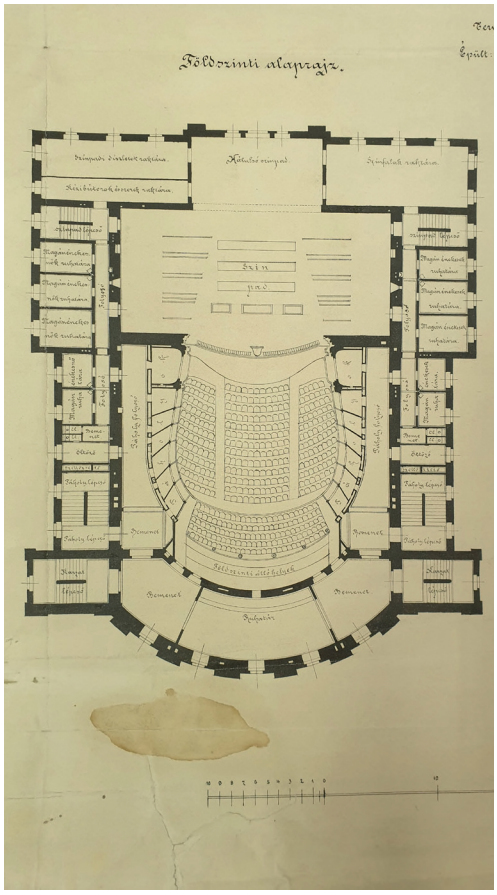

6.25. Emeleti alaprajzi tervváltozat

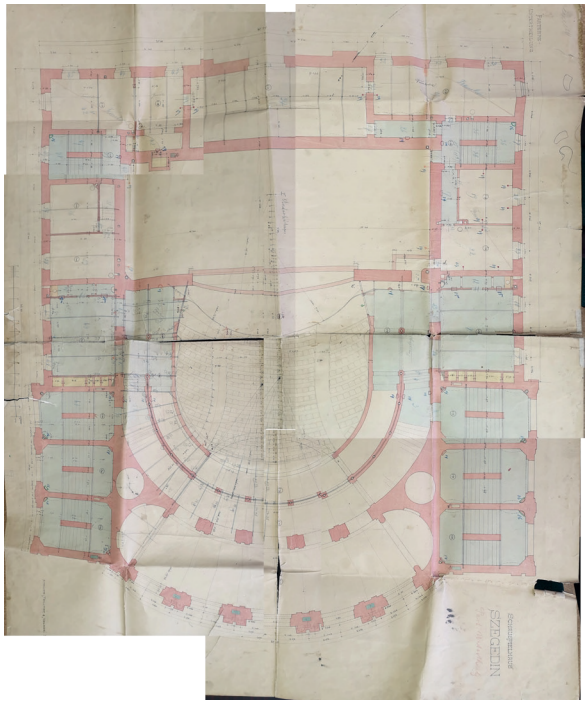

6.26. Nézőtéri alaprajz, földszint

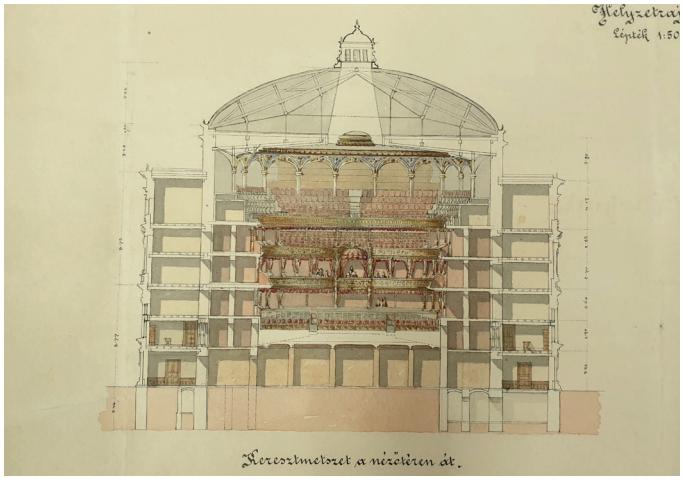

6.27. Keresztmetszet, a páholyok felé

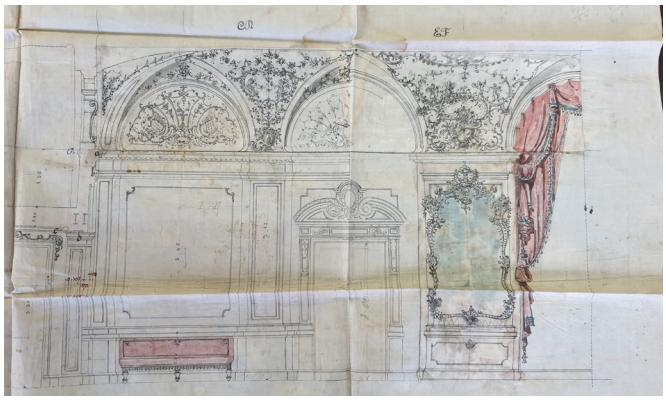

6.28. Az emeleti foyer (?) részletrajza

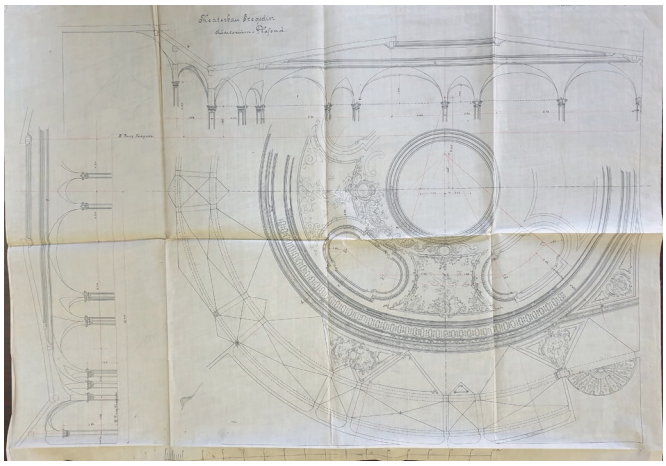

6.29. Nézőtér mennyezete és a boltozatok részletrajzai

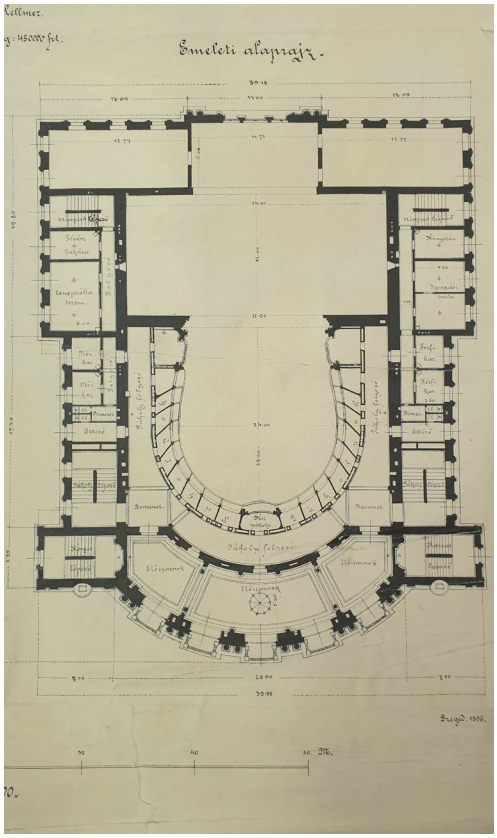

6.31. Földszinti alaprajzi tervváltozat

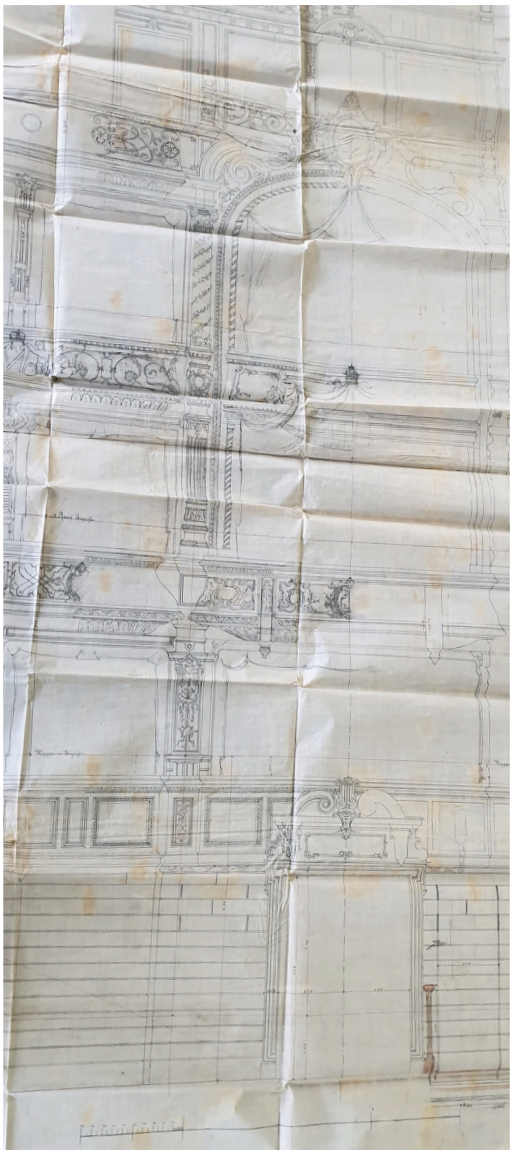

6.30. Nézőtér, emeleti páholyok rajza

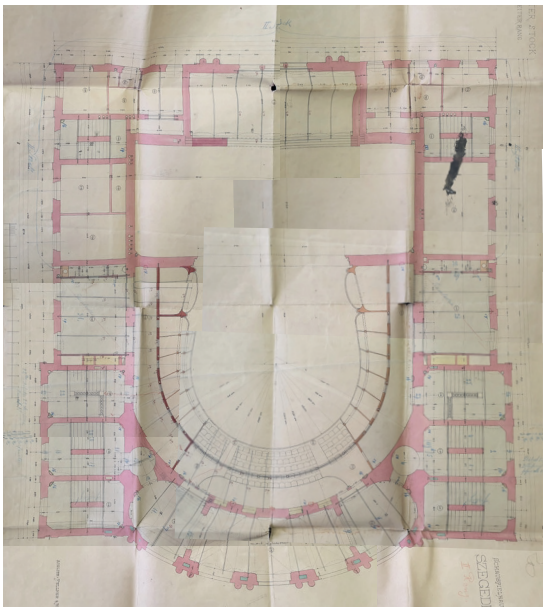

6.32. Második emeleti alaprajz

Fiume (Rijeka, Horvátország), Városi Színház (1883-1885) (p. 74-81.)

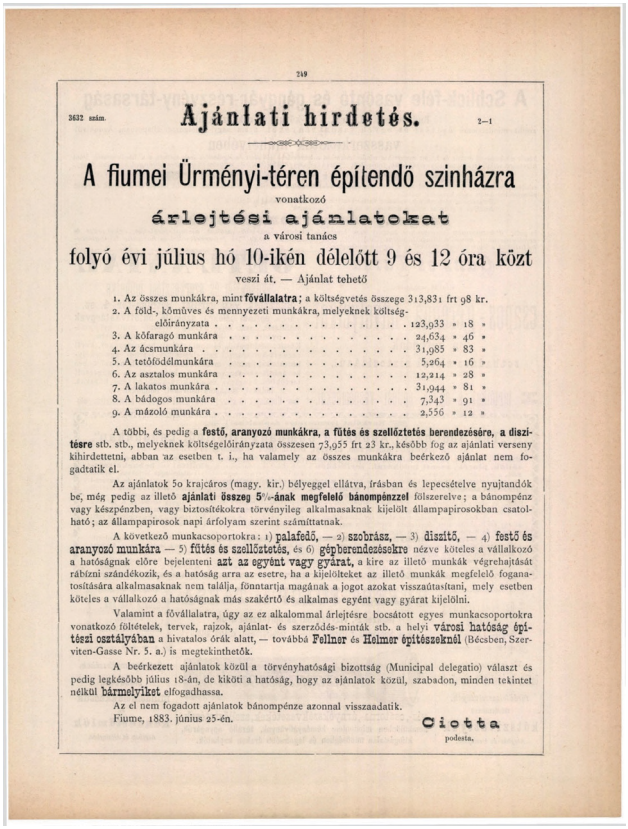

219

3632 szám. **Ajánlati hirdetés.** 2–1

A fiumei Ürményi-téren építendő szinházra

vonatkozó

árlejtési ajánlatokat

a városi tanács

folyó évi július hó 10-ikén délelőtt 9 és 12 óra közt

veszi át. — Ajánlat tehető

1. Az összes munkákra, mint **fővállalatra**; a költségvetés összege 313,831 frt 98 kr.
2. A föld-, kőműves és mennyezeti munkákra, melyeknek költségelőirányzata . . . . . 123,933 » 18 »
3. A kőfaragó munkára . . . . . 24,634 » 46 »
4. Az ácsmunkára . . . . . 31,985 » 83 »
5. A tetőfödélmunkára . . . . . 5,264 » 16 »
6. Az asztalos munkára . . . . . 12,214 » 28 »
7. A lakatos munkára . . . . . 31,944 » 81 »
8. A bádogos munkára . . . . . 7,343 » 91 »
9. A mázoló munkára . . . . . 2,556 » 12 »

A többi, és pedig a **festő, aranyozó munkákra, a fütés és szellőztetés berendezésére, a diszitésre** stb. stb., melyeknek költségelőirányzata összesen 73,955 frt 23 kr., később fog az ajánlati verseny kihirdettetni, abban az esetben t. i., ha valamely az összes munkákra beérkező ajánlat nem fogadtatik el.

Az ajánlatok 50 krajcáros (magy. kir.) bélyeggel ellátva, irásban és lepecsételve nyujtandók be, még pedig az illető **ajánlati összeg 5%-ának megfelelő bánompénzzel** fölszerelve; a bánompénz vagy készpénzben, vagy biztositékokra törvényileg alkalmasaknak kijelölt állampapirosokban csatolható; az állampapirosok napi árfolyam szerint számittatnak.

A következő munkacsoportokra: 1) **palafedő**, — 2) **szobrász**, — 3) **diszitő**, — 4) **festő és aranyozó munkára** — 5) **fütés és szellőztetés**, és 6) **gépberendezésekre** nézve köteles a vállalkozó a hatóságnak előre bejelenteni **azt az egyént vagy gyárat**, a kire az illető munkák végrehajtását rábizni szándékozik, és a hatóság arra az esetre, ha a kijelölteket az illető munkák megfelelő foganatosítására alkalmasaknak nem találja, fönntartja magának a jogot azokat visszautasitani, mely esetben köteles a vállalkozó a hatóságnak más szakértő és alkalmas egyént vagy gyárat kijelölni.

Valamint a fővállalatra, úgy az ez alkalommal árlejtésre bocsátott egyes munkacsoportokra vonatkozó föltételek, tervek, rajzok, ajánlat- és szerződés-minták stb. a helyi **városi hatóság épitészi osztályában** a hivatalos órák alatt, — továbbá **Fellner** és **Helmer épitészeknél** (Bécsben, Szerviten-Gasse Nr. 5. a.) is megtekinthetők.

A beérkezett ajánlatok közül a törvényhatósági bizottság (Municipal delegatio) választ és pedig legkésőbb július 18-án, de kiköti a hatóság, hogy az ajánlatok közül, szabadon, minden tekintet nélkül **bármelyiket** elfogadhassa.

Az el nem fogadott ajánlatok bánompénze azonnal visszaadatik.

Fiume, 1883. június 25-én.

Ciotta

podesta.

7.1. Árlejtési hirdetmény

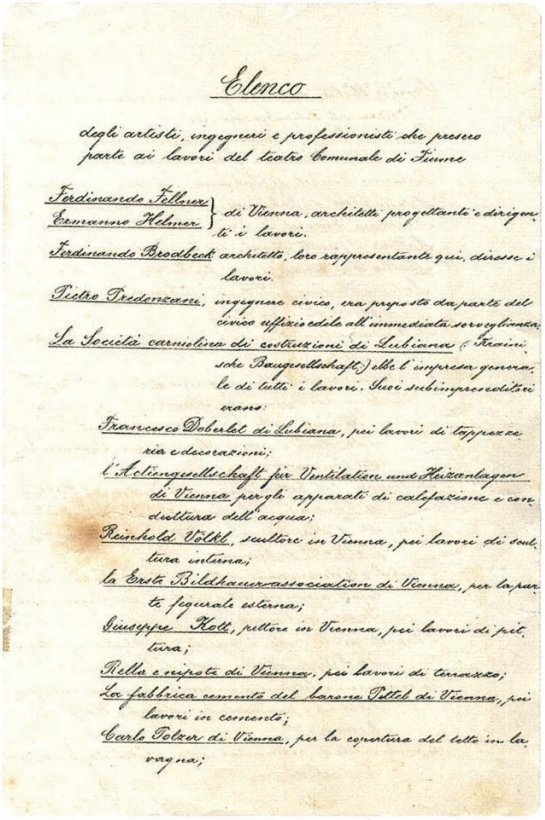

Elenco

degli artisti, ingegneri e professionisti che presero parte ai lavori del teatro comunale di Fiume

Ferdinando Fellner } di Vienna, architetti progettanti e dirigenti i lavori.
Ermanno Helmer }

Ferdinando Brodbeck architetto, loro rappresentante qui, diresse i lavori.

Pietro Tredenzano, ingegnere civico, era proposto da parte del civico ufficio edile all'immediata sorveglianza.

La Società carniolina di costruzioni di Lubiana (Krainische Baugesellschaft.) all'ch'impresa generale di tutti i lavori. Suoi subimprenditori erano:

Francesco Dolenz di Lubiana, pei lavori di tappezzeria e decorazioni;

L'Actiengesellschaft für Ventilation und Heizanlagen in Vienna per gli apparati di calefazione e condottura dell'acqua;

Reinhold Völtl, scultore in Vienna, pei lavori di scultura interna;

La Erste Bildhauerassociation in Vienna, per la parte figurale esterna;

Giuseppe Kalb, pittore in Vienna, pei lavori di pittura;

Della e nipote di Vienna, pei lavori di terrazzo;

La fabbrica cemento del barone Pittel di Vienna, pei lavori in cemento;

Carlo Polzer di Vienna, per la copertura del tetto in lavagna;

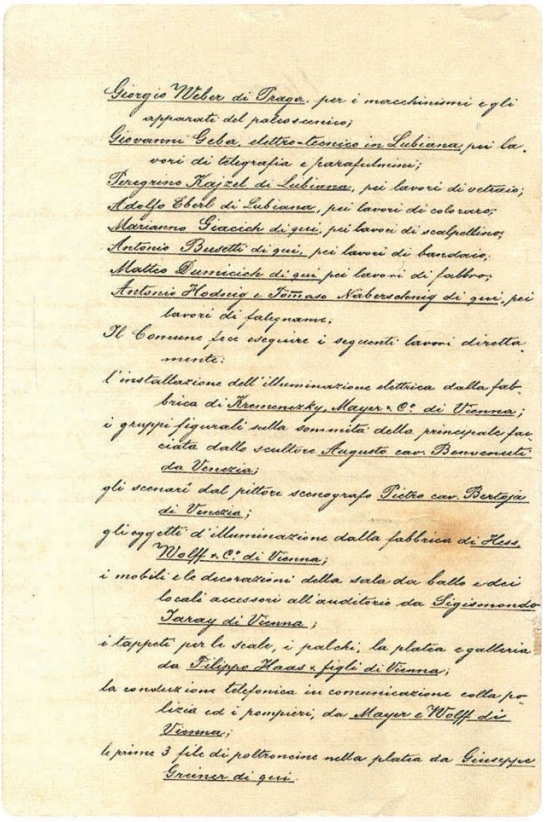

Giorgio Weber di Praga, per i macchinismi e gli apparati del palcoscenico;

Giovanni Geba elettro-tecnico in Lubiana, pei lavori di telegrafia e parafulmini;

Peregrino Kajzel di Lubiana, pei lavori di verniciatura;

Adolfo Ebert di Lubiana, pei lavori di coloritura;

Marianna Gnacich di qui, pei lavori di scalpellino;

Antonio Bussetti di qui, pei lavori di bandaio;

Matteo Gumnich di qui pei lavori di fabbro;

Antonio Hedvig e Tomaso Naberschnig di qui, pei lavori di falegname.

Il Comune fece eseguire i seguenti lavori direttamente:

l'installazione dell'illuminazione elettrica dalla fabbrica di *Krementzky, Mayer & C.° di Vienna*;

i gruppi figurali sulla cornice della principale facciata dallo scultore *Augusto cav. Benvenuti da Venezia*;

gli scenari dal pittore scenografo *Pietro cav. Bertoja di Venezia*;

gli oggetti d'illuminazione dalla fabbrica di *Kess, Wolff & C.° di Vienna*;

i mobili e le decorazioni della sala da ballo e dei locali accessori all'auditorio da *Sigismondo Taray di Vienna*;

i tappeti per le scale, i palchi, la platea e galleria da *Filippo Haas & figli di Vienna*;

la condottura telefonica in comunicazione colla polizia ed i pompieri, da *Mayer e Wolff di Vienna*;

le prime 3 file di poltroncine nella platea da *Giuseppe Gruner di qui*.

7.3. az időkapszulában elhelyezett névsor

7.2. A színház lépcsője alatt elhelyezett időkapszula

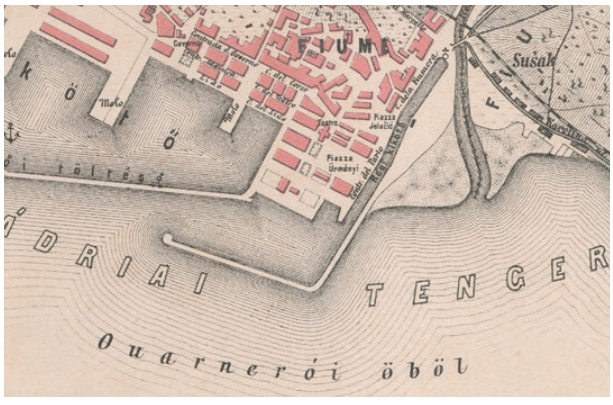

7.5. Részlet egy 1880-ban keletkezett magyar térképről: Fiume kikötője

7.4. Az Aida és La Gioconda című előadások plakátja

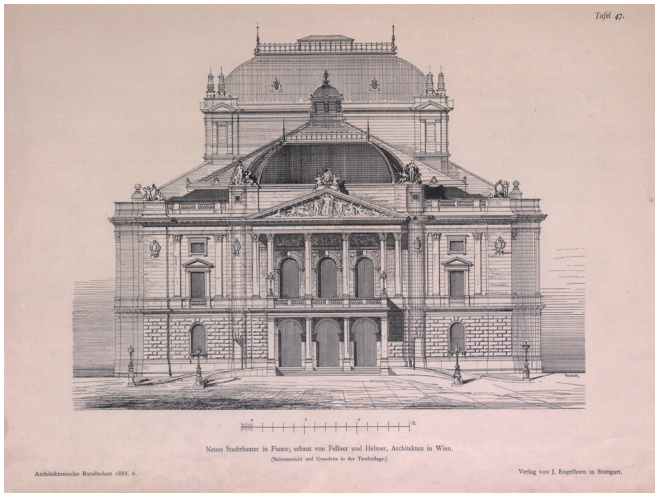

7.7. Fellner és Helmer tervei a színházhoz. Főhomlokzat

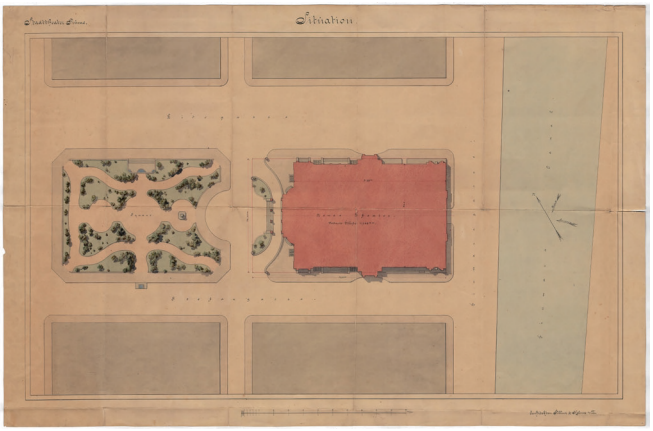

7.6. Helyszínrajz

7.8. A főhomlokzat 1890 körül

7.9. Szobrászati program a főhomlokzaton

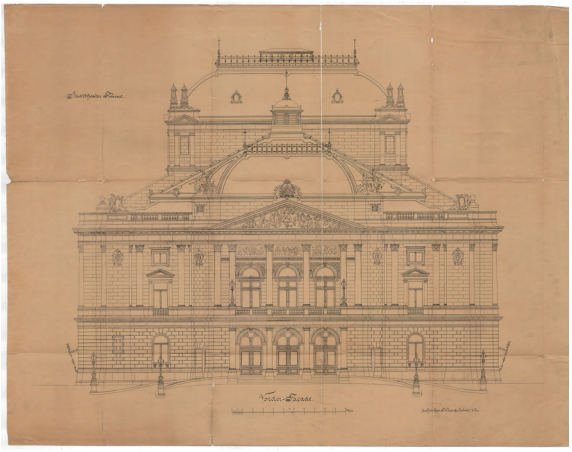

7.10. Főhomlokzat terve

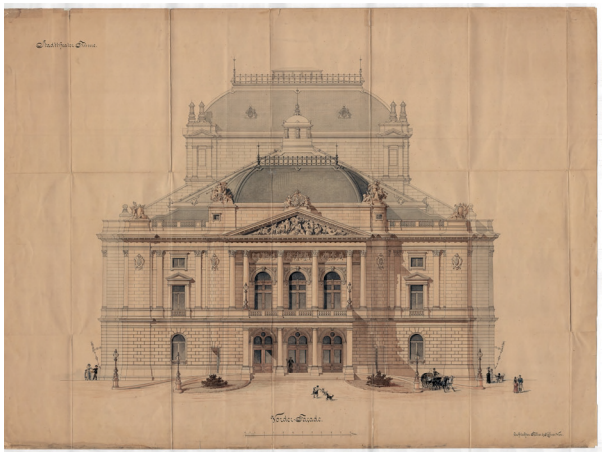

7.11. Főhomlokzat rajza

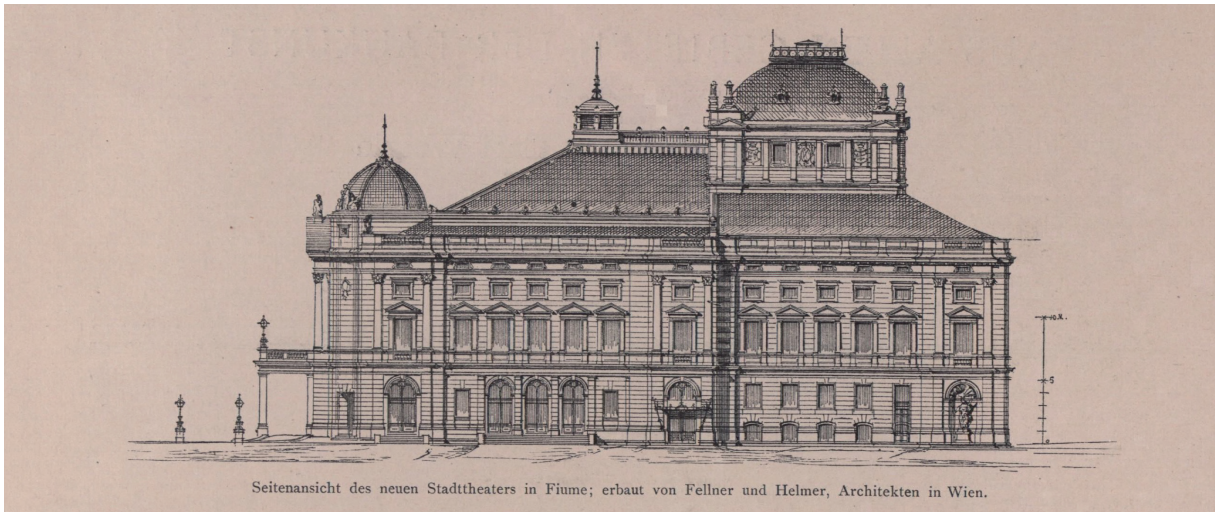

7.12. Fellner és Helmer tervei a színházhoz. Oldalhomlokzat

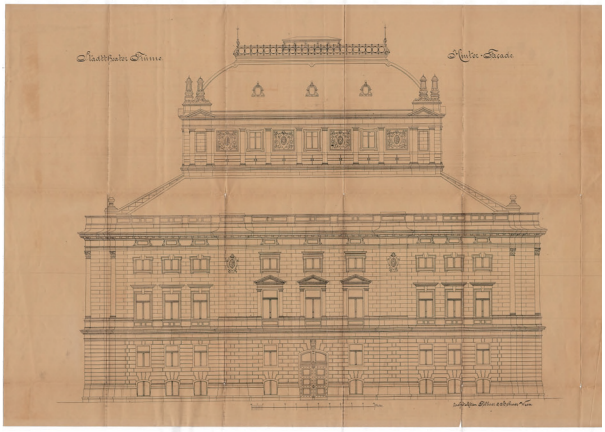

7.13. Hátsó homlokzat terve

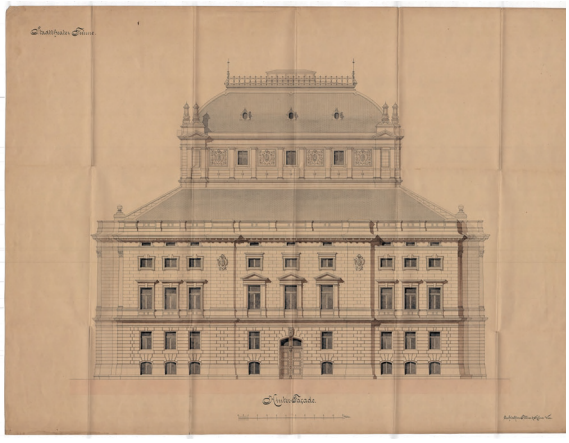

7.14. Hátsó homlokzat rajza

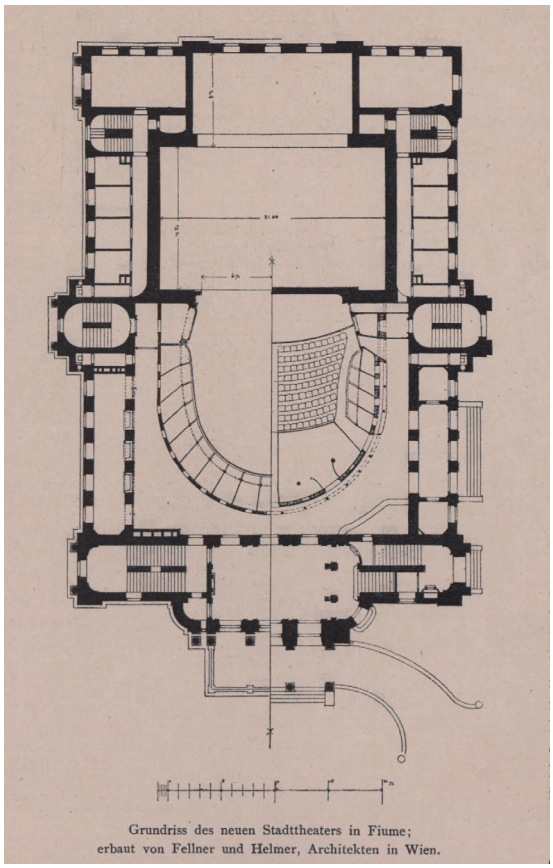

7.15. Fellner és Helmer tervei a színházhoz. Alaprajz

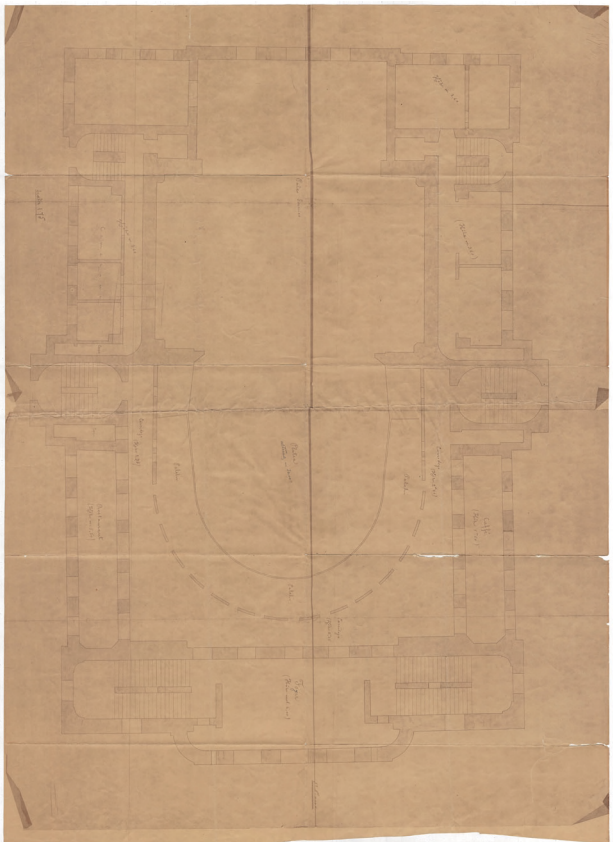

7.16. Földszinti alaprajz

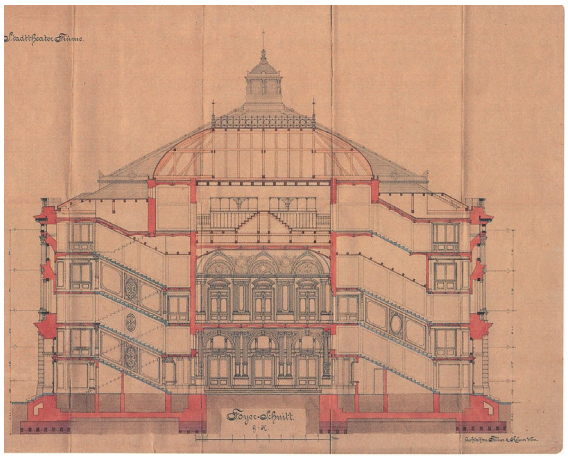

7.17 Foyer keresztmetszete

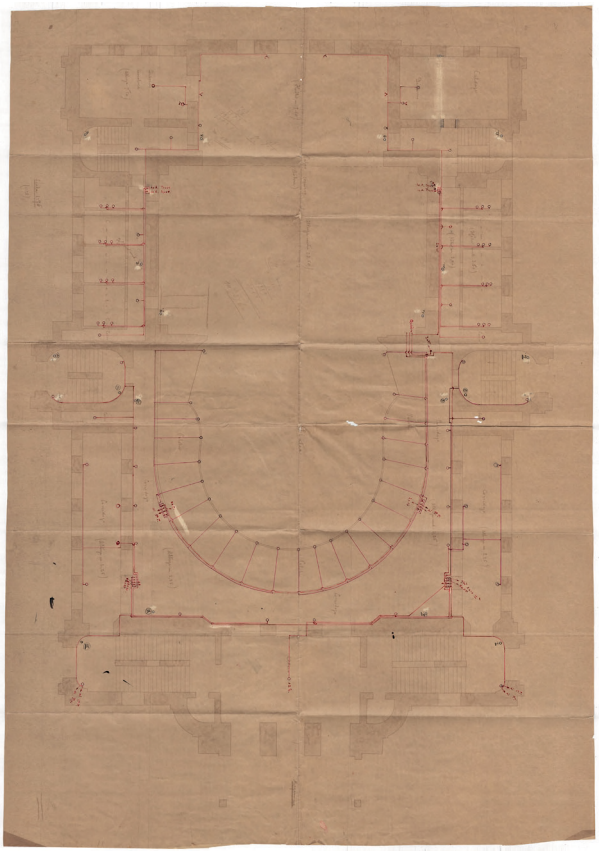

7.18. Emeleti alaprajz

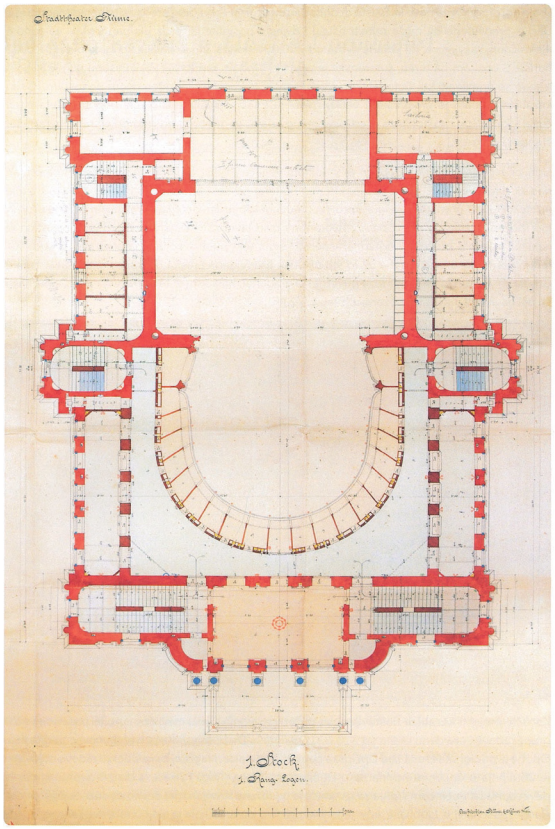

7.19. Első emelet alaprajza

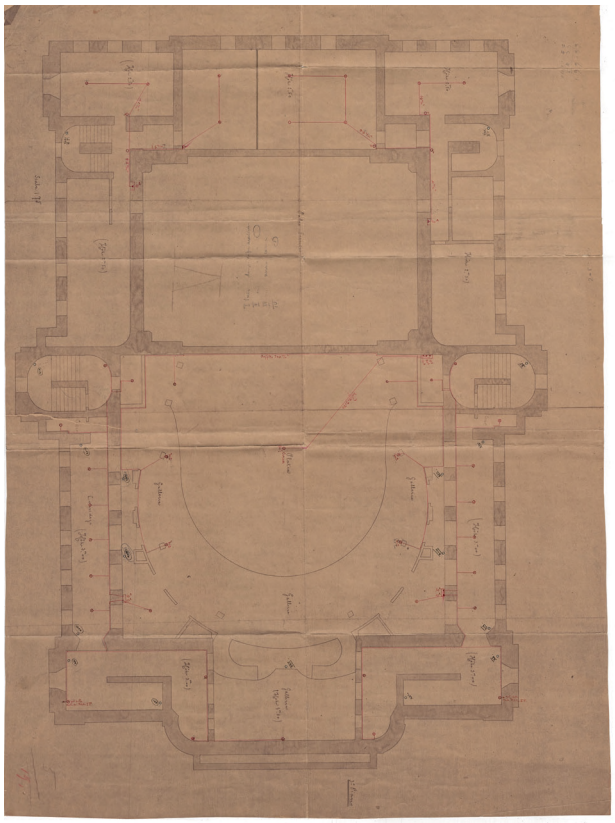

7.20. Emeleti/karzati alaprajz

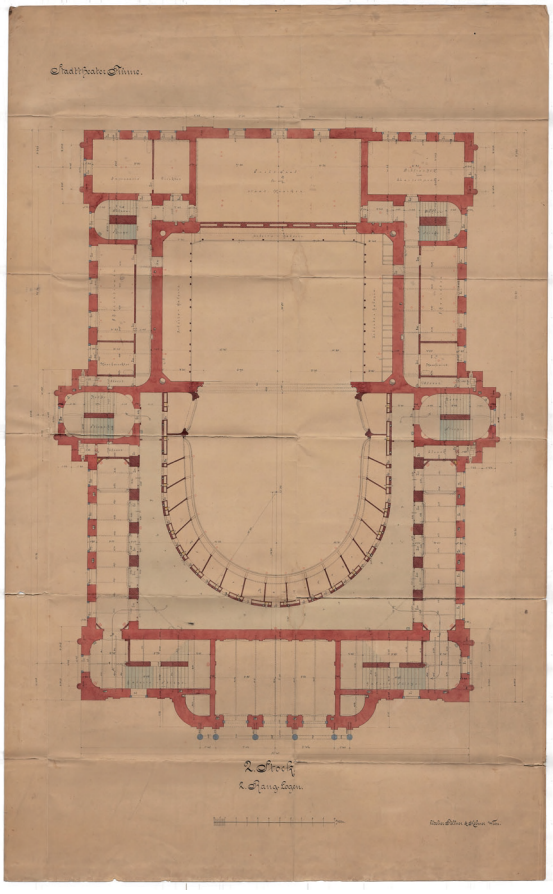

7.21. Második emelet alaprajza

312. Gustav és Ernst Klimt, valamint F. Matsch belső téri festészeti programja

Pozsony (Bratislava, Szlovákia), Városi Színház (1884-1886) (p. 81-89.)

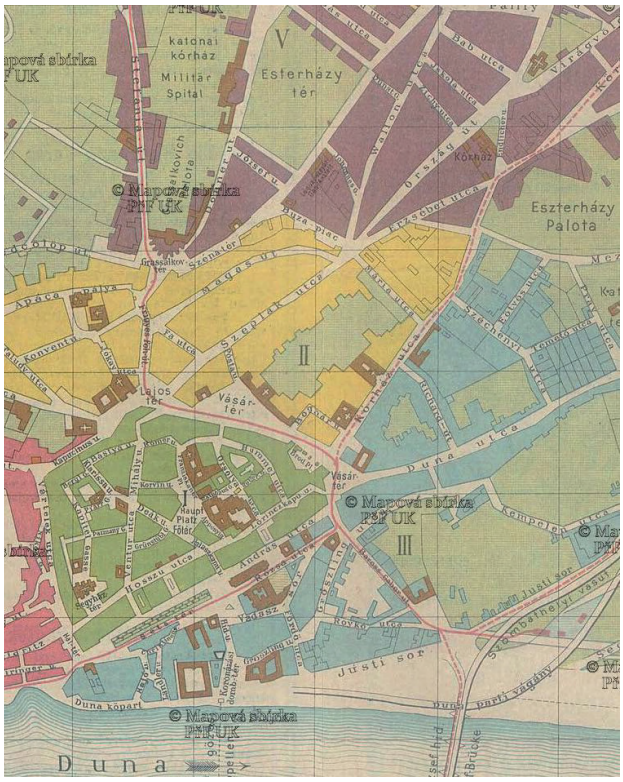

8.1. Sz. k. Pozsony város térképének részlete – Plan von Pressburg. 1890-1920.

VÁROSI SZINHÁZ.

A pozsonyi városi színház

első megnyitási előadása.

Pozsony, szerdán 1886, szeptember 22-én:

a magy. kir. operaház személyzete által.

I.

Ünnepi induló.

Irta: Bertha Sándor, a pozsonyi városi színház megnyitására. Előadja a m. kir. operaház zenekara.

II.

PROLOG.

Irta: **Jókai Mór.** Szavalja: Nagy Imre, a nemzeti színház tagja

III.

Bánk-bán.

Eredeti nagy opera 3 felvonásban. Irta: **Egressy Béni.** Zenéjét szerzette: **Erkel Ferencz.** Előadja a magyar kir. operaház személyzete.

Rendező: Káldy Gyula. — Karnagy: Erkel Sándor.

Személyek:

II. Endre magyar király	—	—	—	Fekter
Gertrud királyné	—	—	—	C. Saxlehner E.
Otto, Berthold meraniai herczeg fia,	Gertrud ócsese	—	—	Pauli
Bánk-bán, Magyarország nagyura	—	—	—	Hajós
Melinda, felesége	—	—	—	Maleczkyné
Petur bán, bihari főispán	—	—	—	Ney
Biberach, kalandor lovag	—	—	—	Láng
Solommester	—	—	—	Kis D.
Udvarmester	—	—	—	Szekeres
Tiborcz, paraszt	—	—	—	Odry

Magyar és német hölgyek és urak. Békétlenek, székely, horvát, lengyel és német nemesek. János- és templárius-lovagok. Zaszlósok. Apródok. Püspökök. Barátok. Katonák. Nép. Idő: XIII. század.

Az 1-sö felvonásban „Magyar tánez": előadja a táncszemélyzet, betanította Campilli Fr. balletmester.

Az összes páholyok és ülőhelyek már mind az öt előadásra el vannak adva. Csak is földszinti, III. emeleti és karzati belépti jegyek kaphatók a napipénztárban Skalak Ferencz urnál.

Kezdete 7 órakor, vége 10 után.

8.2. A pozsonyi színház megnyitó előadásának plakátja, 1886. szeptember 22-én

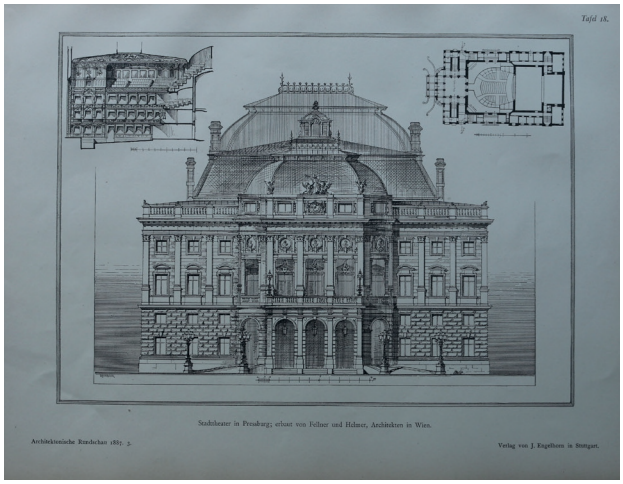

8.3. A városi színház főhomlokzatának tervrajza

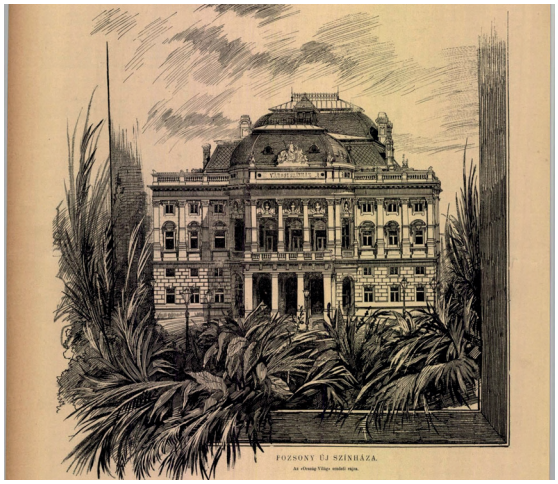

8.4. Az új színház ábrázolása a sajtóban

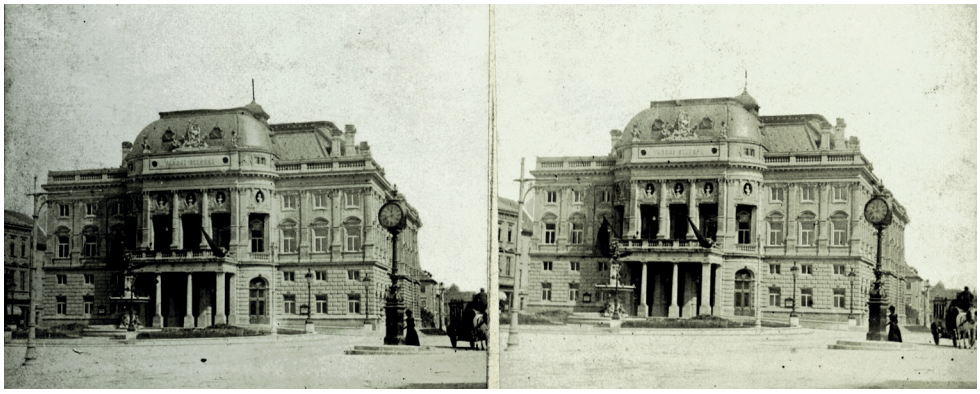

8.5. Pozsony színháza 1900 körül

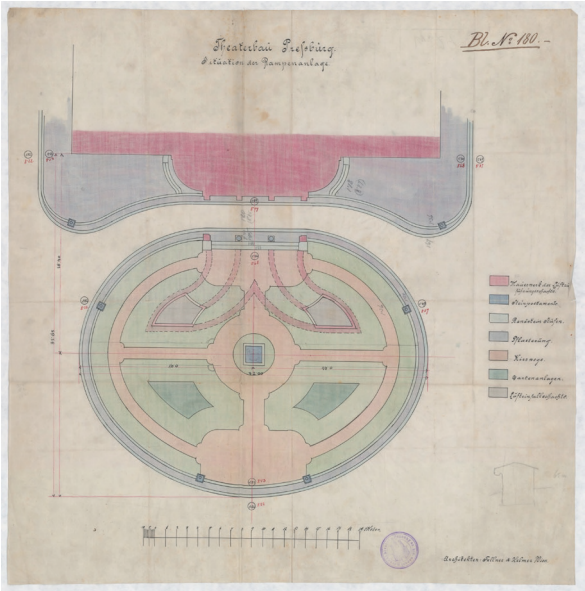

8.6. A bejárat előtt található kis tér helyszínrajza

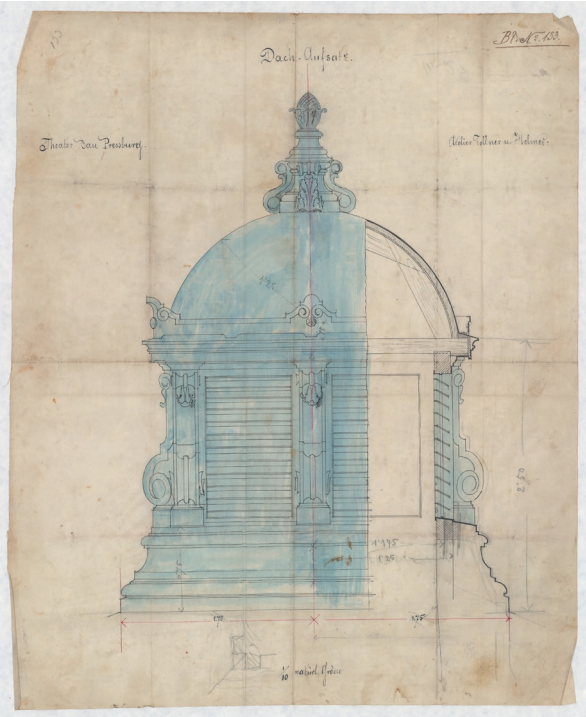

8.7. A nézőtér felett álló szellőzőlaterna

8.8. Oldalhomlokzat terve

8.9. A színház oldalhomlokzata

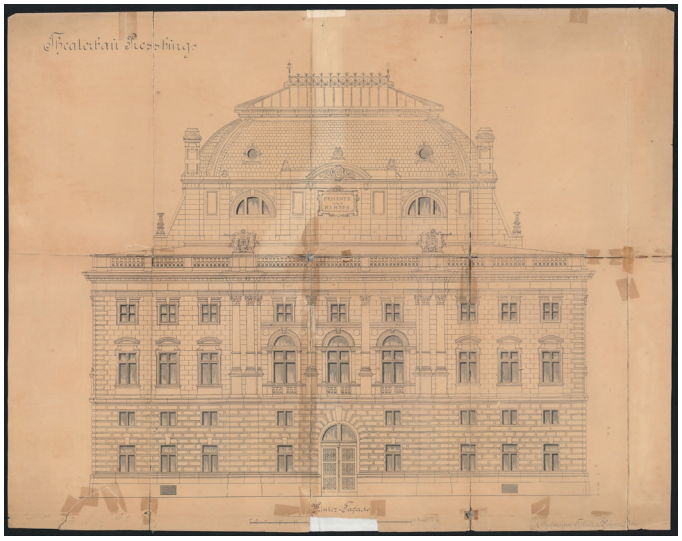

8.10. A színház hátsó homlokzatának terve

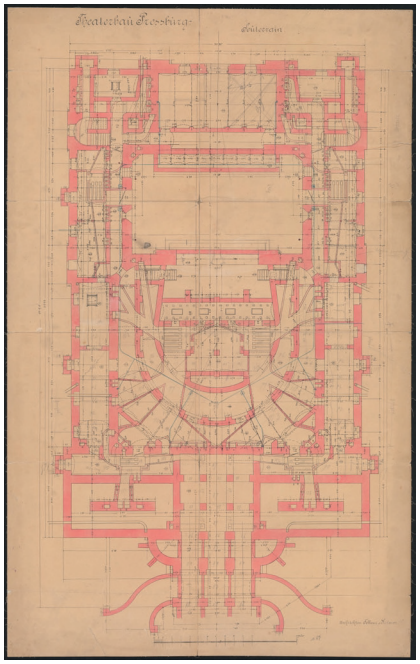

8.11. Pinceszint alaprajza

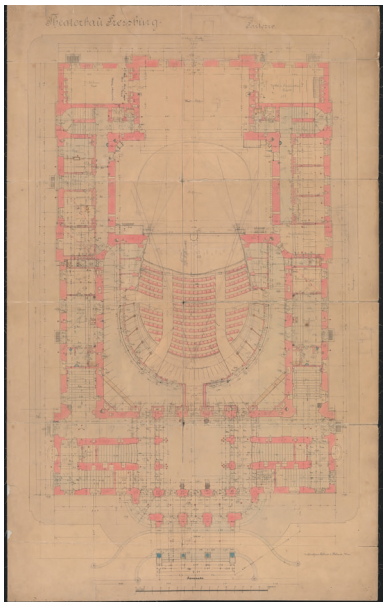

8.12. Földszint alaprajza

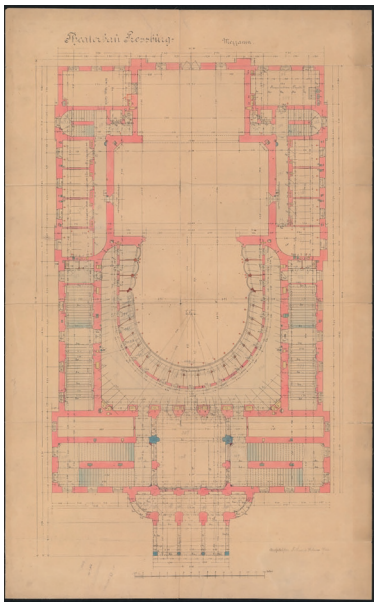

8.13. Mezzanin alaprajza

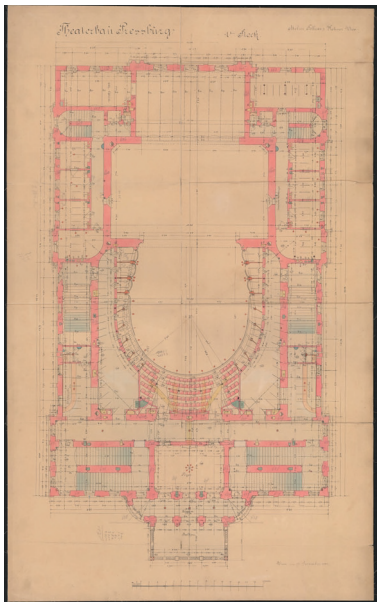

8.14. Első emelet alaprajza

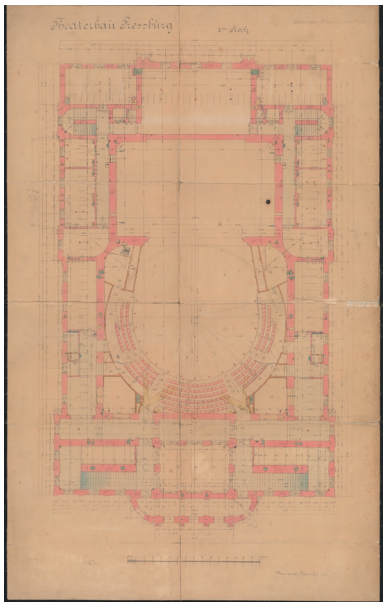

8.15. Második emelet alaprajza

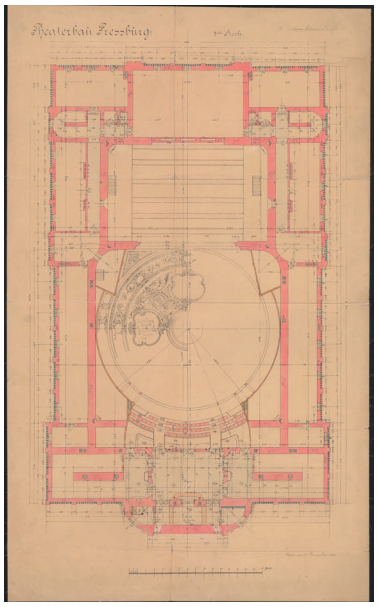

8.16. Harmadik emelet alaprajza

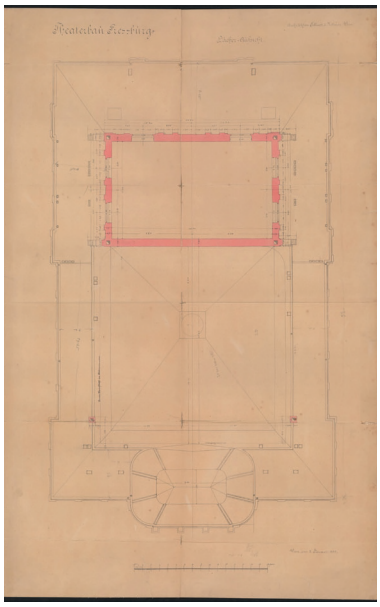

8.17. Padlás alaprajza

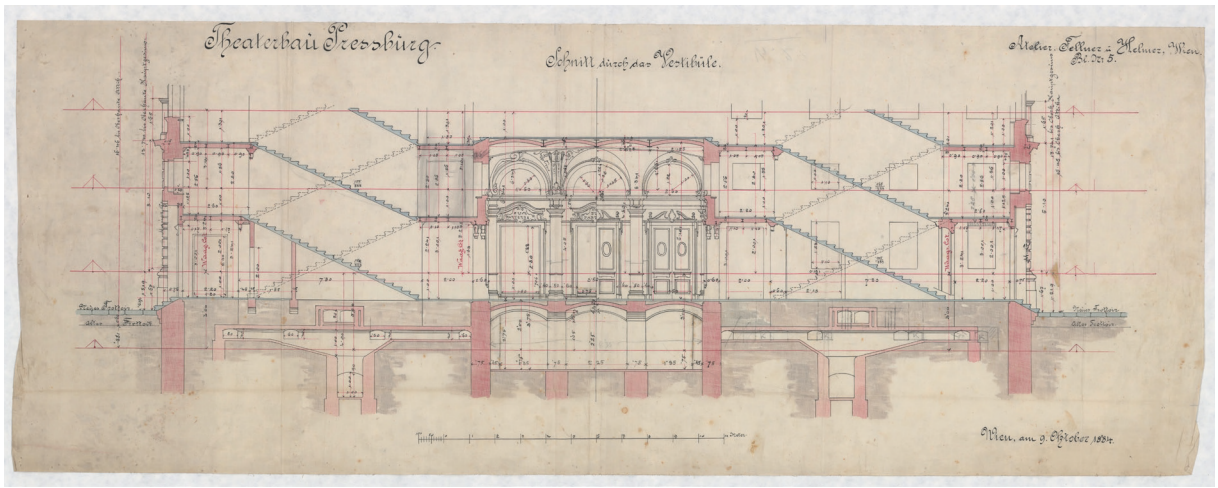

8.18. A vesztibül és lépcsőház keresztmetszete

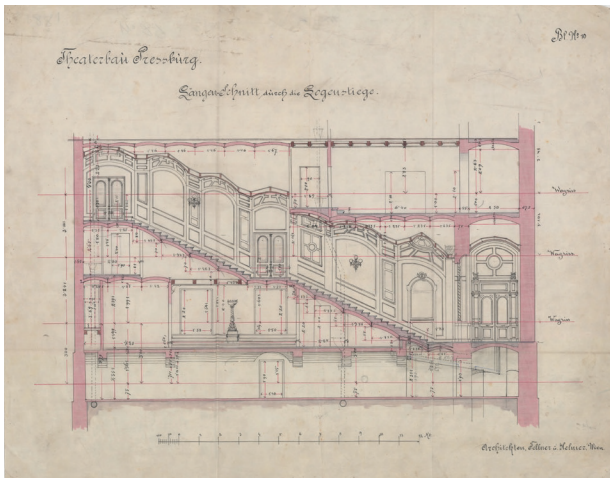

8.19. Lépcsőházi hosszmetszet

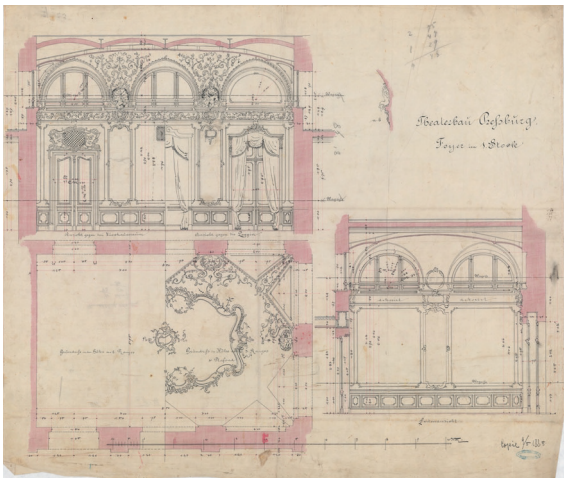

8.20. Az első emeleti foyer részletrajzai

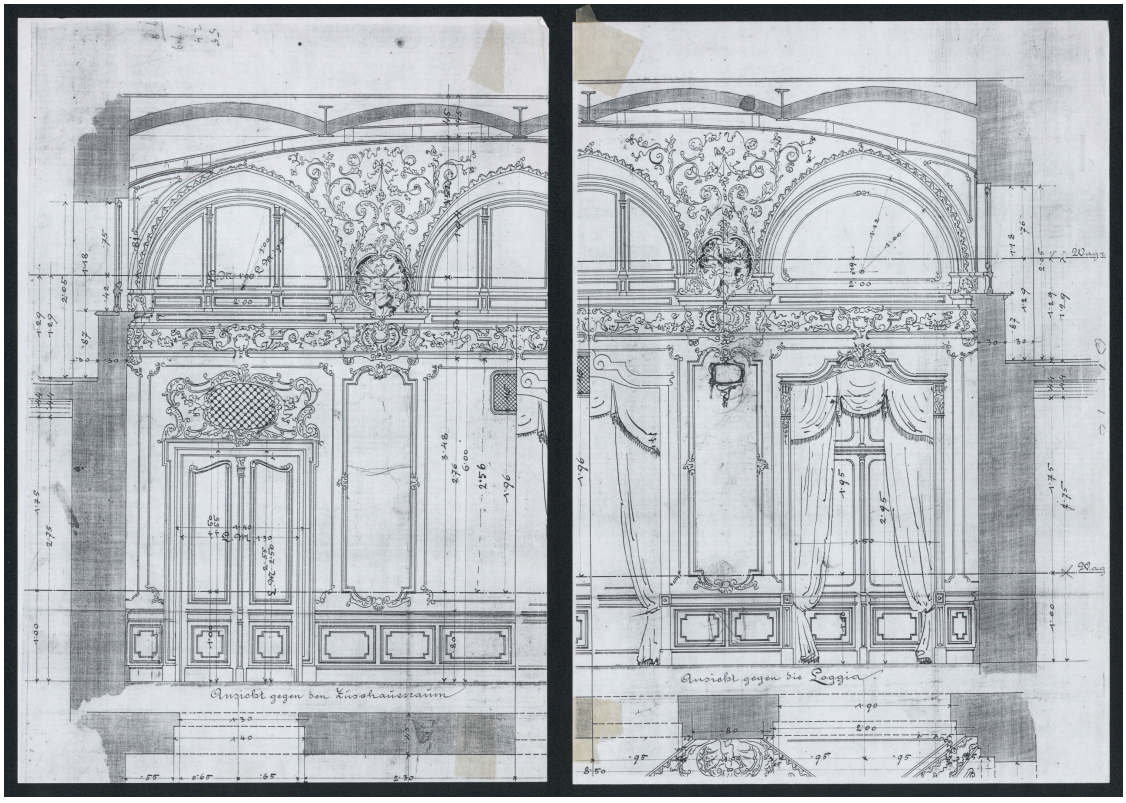

8.21. Az első emeleti foyer részletrajzai

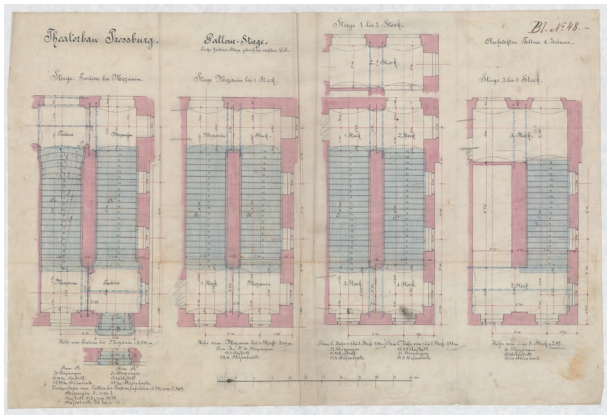

8.22. Lépcsőházi alaprajz szintenként

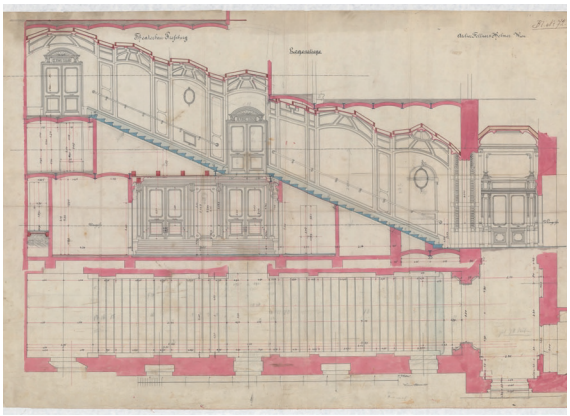

8.23. Lépcsőházi hosszmetszet

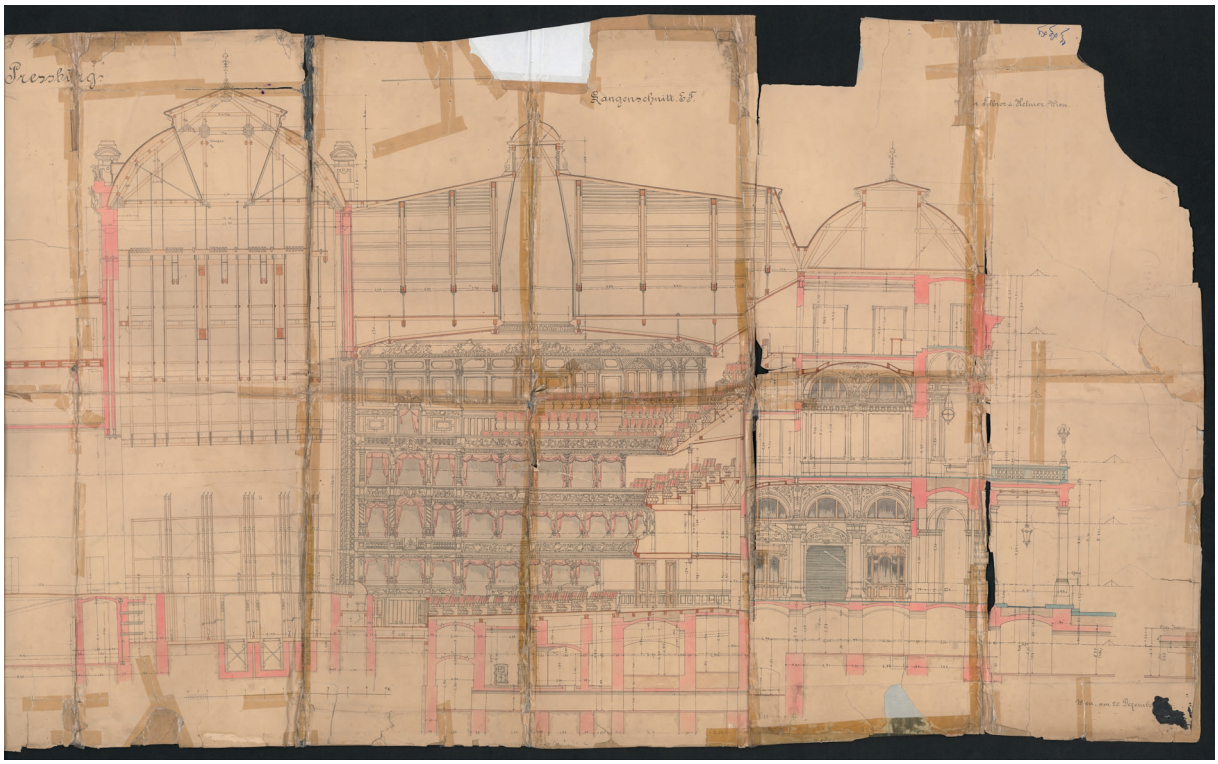

8.24. Nézőtéri hosszmetszet

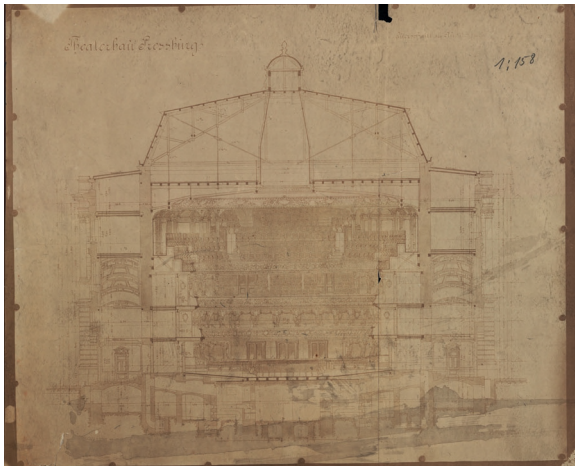

8.25. Nézőtéri keresztmetszet a páholyok felé

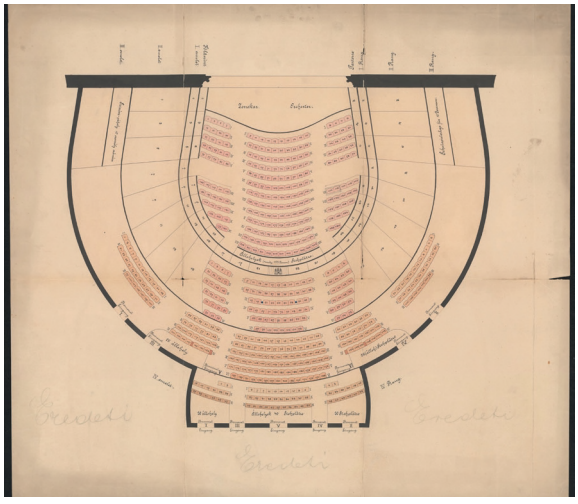

8.26. A nézőtér ülésrendje

8.27. A színház főhomlokzata, fénykép 1959-ből

Tata, Várszínház (1888-1889) (p. 89-98.)

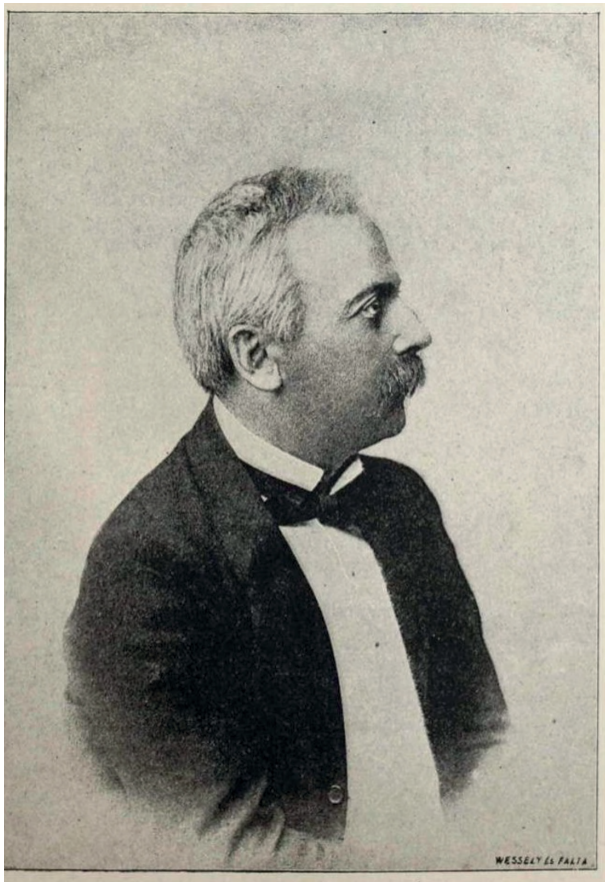

9.1. Esterházy Miklós gróf portréja

9.2. Esterházy Miklós gróf fényképe

9.3. Tata tóváros részlete a Habsburg Birodalom
19. századi Kataszteri térképén

9.4. A tatai Várszínház, veduta

9.5. A tatai színház és a piarista rendház, veduta

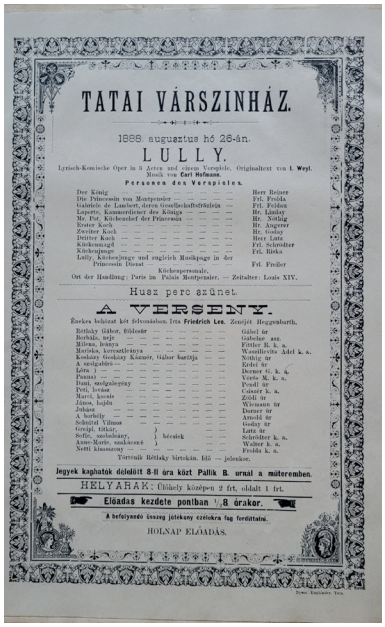

TATAI VÁRSZINHÁZ.

1888 augusztus hó 26-án.

LULLY.

Lyrisch-Komische Oper in 3 Acten und einem Vorspiele, Originaltext von L. Weyl. Musik von Carl Hofmann.

Personen des Vorspieles.

Der König — Herr Beiner
Die Prinzessin von Montpensier — Frl. Frolda
Gabriele de Lambert, deren Gesellschafterfräulein — Frl. Feldin
Laporte, Kammerdiener des Königs — Hr. Linday
Mr. Pot, Kirchenchef der Prinzessin — Hr. Nothig
Erster Koch — Hr. Angerer
Zweiter Koch — Hr. Godoy
Dritter Koch — Herr Lutz
Kücheniunge — Frl. Schreiber
Kücheniunge — Frl. Rieka
Lully, Kücheniunge und englisch Musikpage in der Prinzessin Dienst — Frl. Freiler

Kücheupersonale.

Ort der Handlung: Paris im Palais Montpensier. — Zeitalter Louis XIV.

Huez perc szünet.

A VERSENY.

Szekes bekezet két felvonásban. Irta Friedrich Leo. Zenéjét Heggenhurth.

Bethky Gábor, főlovár — Gábor úr
Bethky, neje — Gabelaar asz.
Miksa, lovasa — Fittler B. k. a.
Mariska, kerestlenye — Wassilievits Adel k. a.
Kochary Geskezy Kázmér, Gábor barátja — Nothig úr
A szolgáltos — Erdei úr
Lova — Demer G. k. á.
Pisanty — Vesits K. k. a.
Pesti, szolgalegény — Csicsér k. a.
Pesti, lovász — Zrinli úr
Marci, kocsis — Wiesaun úr
János, kajtás — Demer úr
Juhasz — Arnold úr
A herczeg Vilmos — Godoy úr
Gergöl, fiúcz — Lutz úr
Sofie, szobaleany — Schreiber k. a.
Anne-Marie, szakácsné — Walter k. a.
Netti kisasszony — Frolda k. a.

Torzsalt Bethky birtokán. Idő — jelenkor.

Jegyek kaphatók délelőtt 8-tól óra közt Pallik B. urnal a müteremben.

HELYÁRAK: Ülőhely középen 2 frt, oldalt 1 frt.

Előadás kezdete pontban 1/2 8 órakor.

A befolyandó összeg jótékony czélokra fog fordittatni.

HOLNAP ELŐADÁS.

9.6. Az 1888. augusztus 26-i előadás színlapja

Tatai Várszinház.

1889. Szombaton október hó 5-én

Második előadás.

Einstudirt und in Scene gesetzt von Professor Leo Friedrich.

UNSER PATIENT

Schwank in einem Anzuge.

Graf Sándor Barczay — Hr Urtak
Gräfin Hat dessen Mutter — Frau Hakel
Ilona Barczay Tochter — Frl. Moberg
Frau Anna Gundacker — Frl. Dorsky
Baron Imre Udvardy — Hr. Lutz
Bela von Grécy — Hr. Schult
Doctor Breyer — Hr. Lindy

Jak — Hr Sandreck
Franz — Hr Gischl
Irén Görtner — Hr Angerer
Frl Ehrenhöfer
Wärterinnen — Frl Lauber
Hr. Schütz
Sanitäts diener — Hr Braun

DER URLAUBER.

Singspiel, 1 Akt von Ch. Spanor Nieson. Musik von C. Bernhofer.

Der Baron — Hr Lutz
Sein Weib — Frl Lotz
Der Sohn — Hr Angerer
Die Dirn — Frl Freiler

BEIM TOTALISATEUR.

Lokale Tarfscene von Carl. Gross.

Baron Lawatony — Hr Urtak
v. Satzari — Hr Lindsay
v. Dippel — Hr Sandrock
Mayseder — Hr Schmidt
Ada, seine Frau — Frl Ehrenhöfer
Tini } seine Töchter — Frl Rösner
Fini } — Frl Lauber
Ietzenfry — Hr Günther

Hauberger — Hr Schütz
Fellert — Hr Angerer
Pelki — Hr Braun
Ferry — Hr Lutz
Coralie, Blumenmädchen — Frl Lotz
Eine Frau — Frl Schmidt
Kellnerbube — Frl Landsfeld
Xanil — Hr Gischl

Trainers, Jockeys, Volk.

Jegyek kaphatók délelőtt 10—12 óra közt a pénztárban (a tüzőrségi raktár mellett) ugyanott előjegyzések is elfogadtatnak.

HELYÁRAK: Körszek 2 frt, Földszinti Támlaszek 1 frt. Erkély az első három sorban 80 kr, a többiben 60 kr.

Előadás kezdete pontban 8 órakor.

A befolyandó összeg jótékony czélokra fog fordittatni.

Holnap előadás.

9.7. Az 1889. október 5-i előadás színlapja

TATAI VÁRSZINHÁZ.

Pénteken 1889 évi deczember hó 27-én.

Magán-előadás.

MA ELŐSZÖR

DIPLOMATISCHE IRRUNGEN.

Schwank in einem Aufzug von Carl Gross.

Ilka Rónay, Operettensängerin — Frl. Lohran
Edl von Garoissi — Hr. Lutz
Carl von Kiss — junge Diplomaten — Hr. Lindsy
Madame Pak, Theaterfiseurin — Frl. Rath
Lod. Stubenmädchen bei Ilka — Frl. v. Mayburg
Falb — Hr. Brunner
Wimmer — Dienstmänner — Hr. Fiala

Ort der Handlung: Hotel in Franzensbad.

Ezt követi:

HANGVERSENY

1. Ária „Aida“-ból — Zádory ur
2. Ária „Aida“-ból — Vasadi k. a.
3. Kettős „Trovatore“-ból — Révayi k. a. Zádory ur
4. Kettős „Tell Vilmos“-ból — Zádory és Divárdy urak

Befejezésül:

MÁSODSZOR

Manöverek közben.

Pusztai esemény, 2 akkal, egy felvonásban. Irta: E. P. G.

Személyek:

Virág Terka, árva — Vasadi k. a.
Hajdu János, czikós — Zádory úr
Nagy Imre, huszár — Mayburg k. a.
Kiss Laczi, egy pusztai csárdában, az 1889. évi őszi hadgyakorlatok közben.
Rendező: Friedrich Leo tanár. Zeneigazgató: Raimann Rezső karmester.

Kezdete pont 8 órakor.

A meghivó jegyek az nem ruházhatók, emélfogva szíveskedjenek a felnem használandó jegyeket idején a színházi irodába visszaküldeni.

9.8. Az 1889. december 27-i előadás színlapja

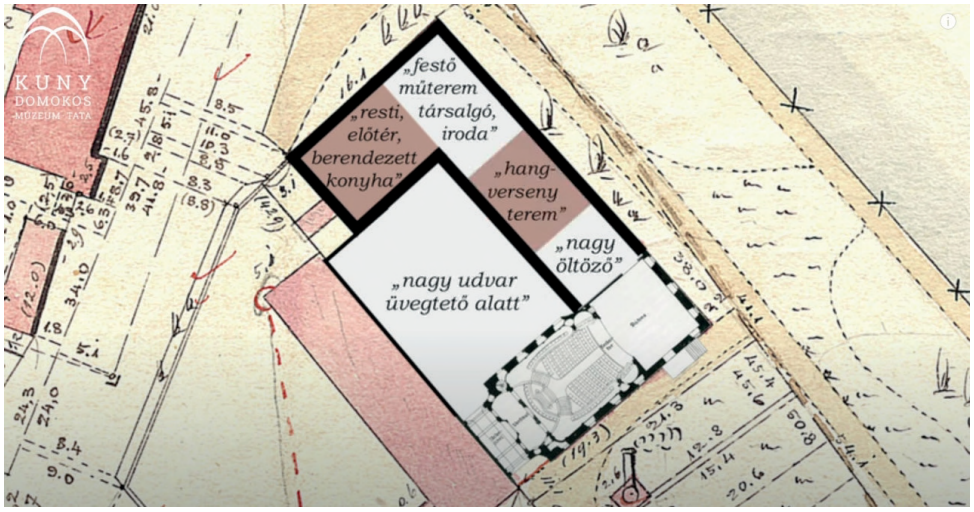

9.9. A színház rekonstruált helyszínrajza

9.10. Az épület színpadtér felőli homlokzata

9.11. A hátsó homlokzat fényképe

9.12. Az épülethez tartozó kiszolgálóhelyiségek épületszárnya

9.13. A belső tér csarnokának részlete (jobbra lent)

9.14. Díszebéd az 1897-es hadgyakorlaton a színház előcsarnokában (balra lent)

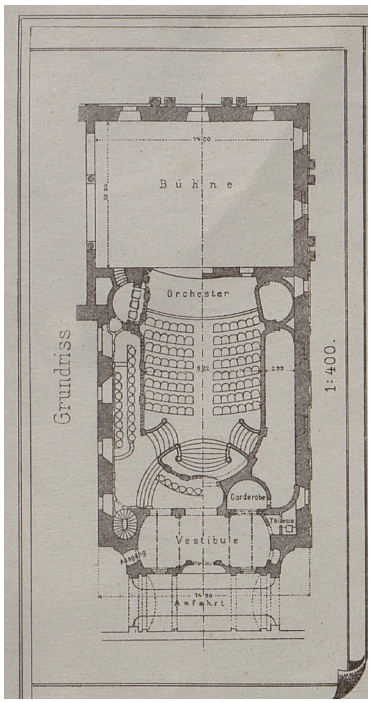

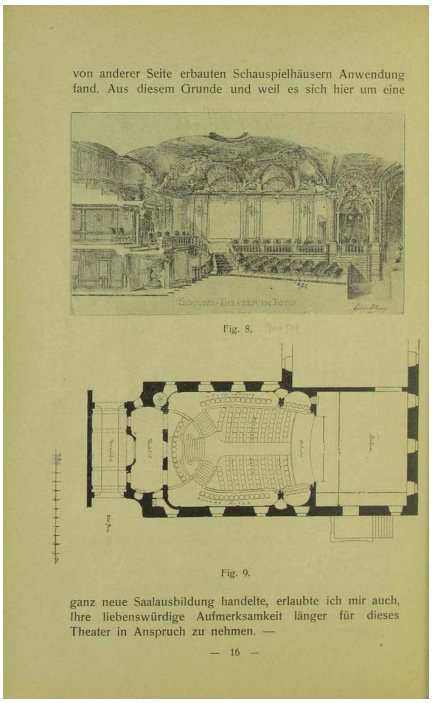
von anderer Seite erbauten Schauspielhäusern Anwendung fand. Aus diesem Grunde und weil es sich hier um eine

Fig. 8.

Fig. 9.

ganz neue Saalausbildung handelte, erlaubte ich mir auch, Ihre liebenswürdige Aufmerksamkeit länger für dieses Theater in Anspruch zu nehmen. —

— 16 —

9.15. A tatai színház nézőtéri hosszmetszete és alaprajza

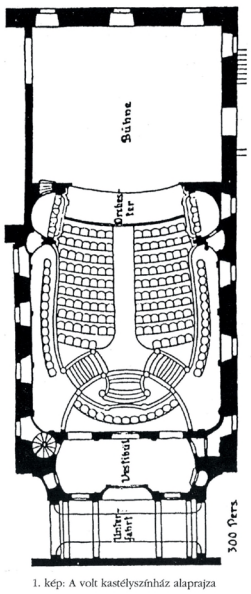

1. kép: A volt kastélyszínház alaprajza

9.16. Dr. Rados Jenő által közölt alaprajz

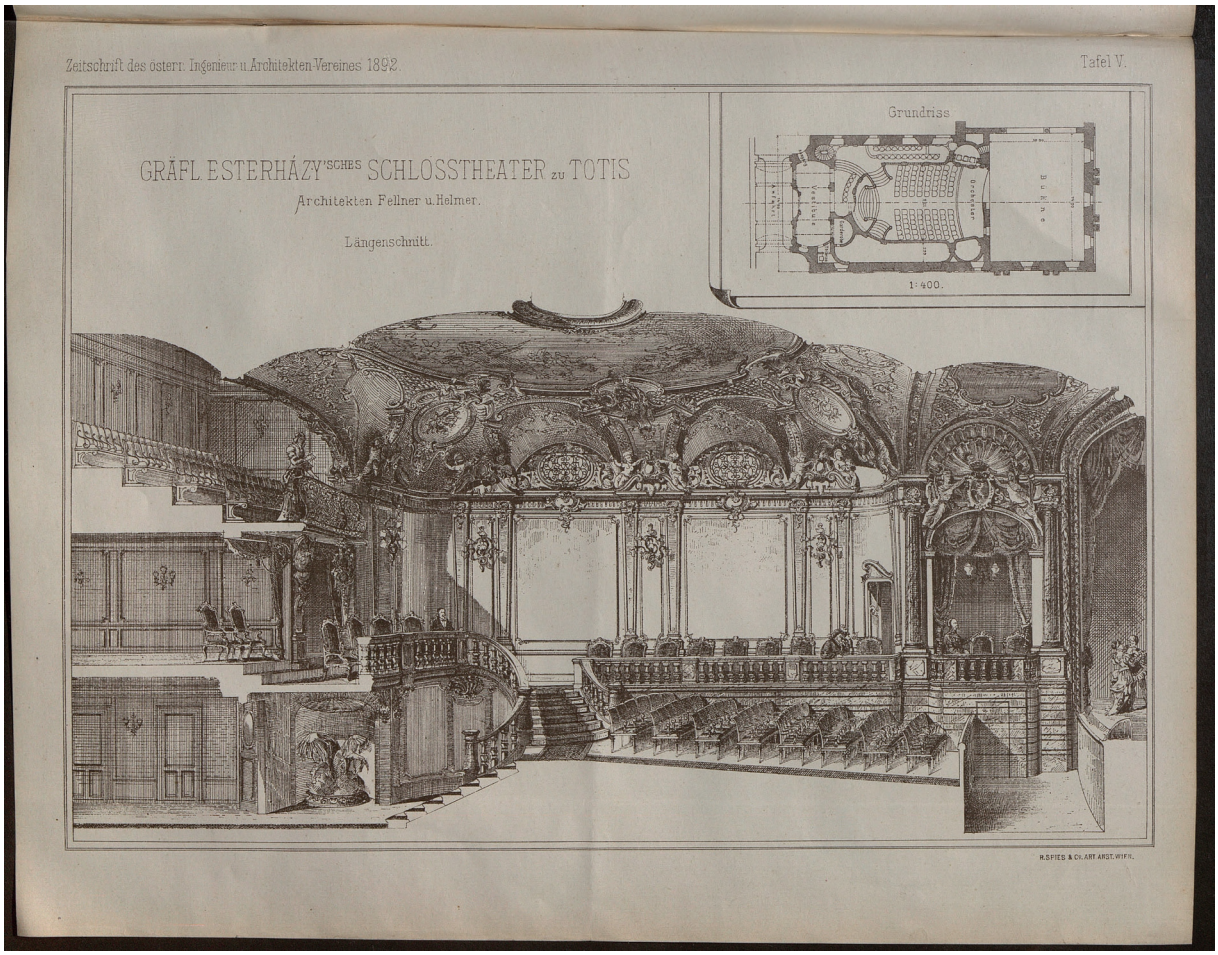

9.17. Nézőtéri hosszmetszet és alaprajz (méretekkel, fent és balra lent)

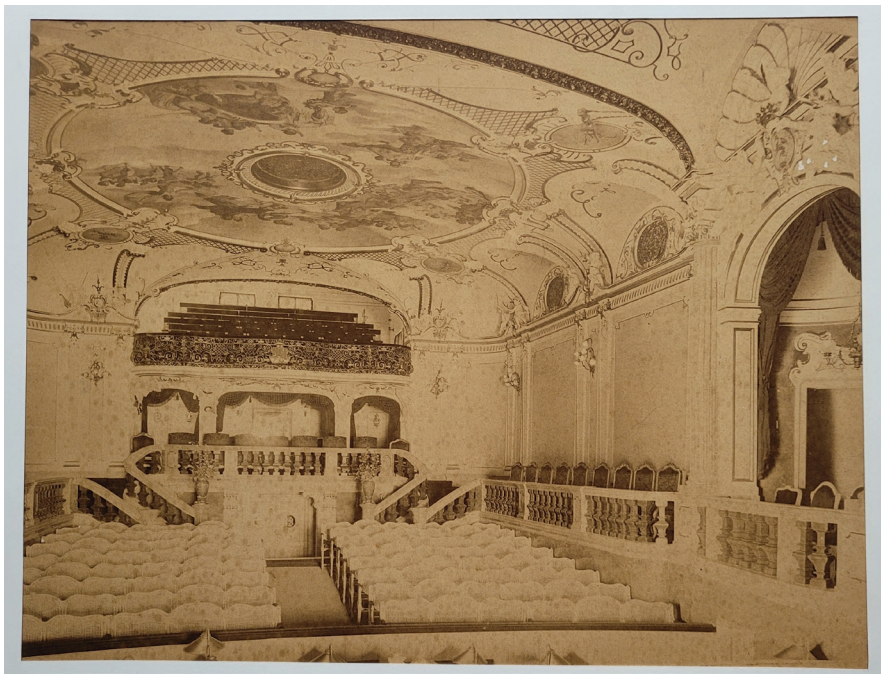

9.18. Fényképek a színház belső teréről

9.19. A tatai Várszínház festett előfüggönye

Budapest, Somossy Orfeum (1893-1894) (p. 98-113.)

10.1. Somossy Károly portréja

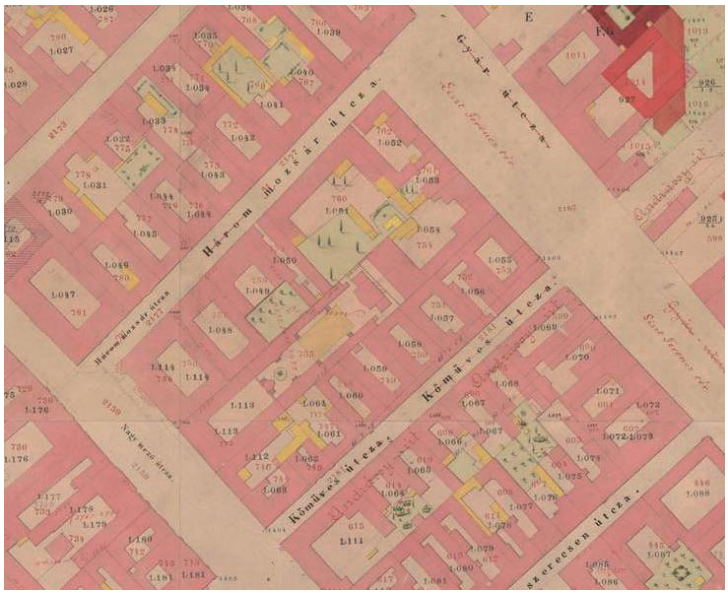

10.2. A telekelrendezés az egyesítés előtt

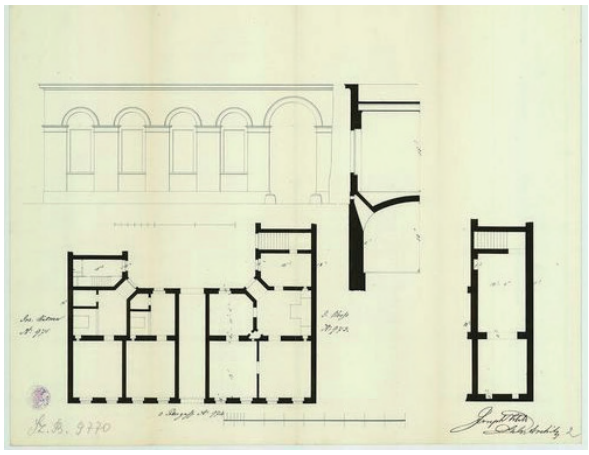

10.3. Mozsár utca 5. Lakóház a telekösszevonás előtt

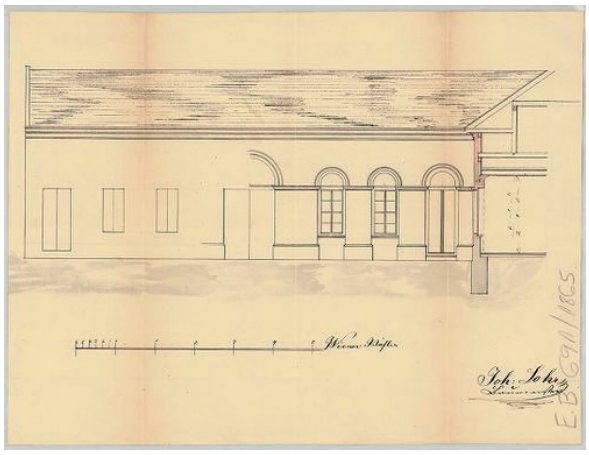

10.4. Mozsár utca 3. Lakóház a telekösszevonás előtt

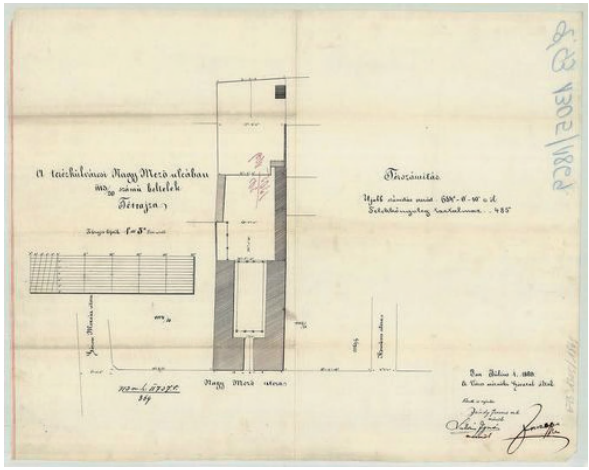

10.5. A Berger Zsuzsanna által megrendelt felmérési rajz

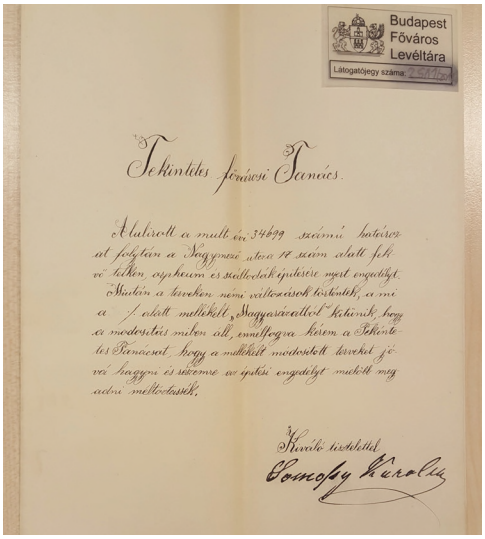

10.6. Somossy kérvénye az építési engedély kiadásáról

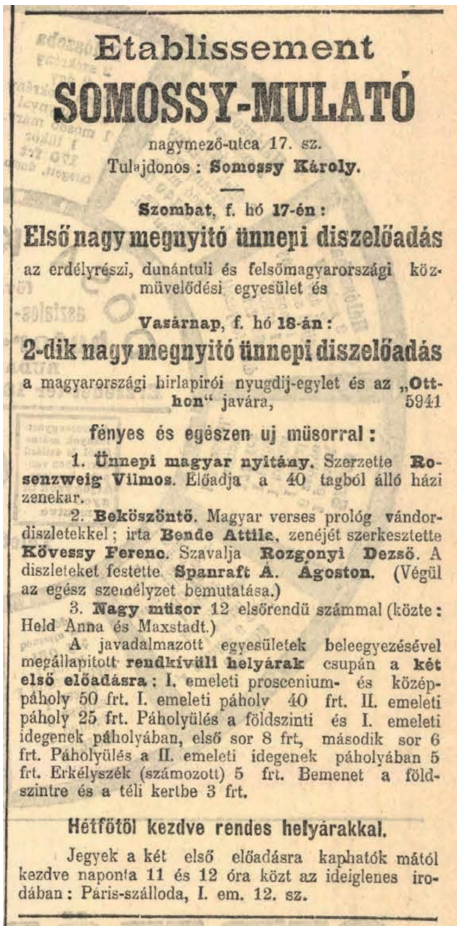

Etablissement

SOMOSSY-MULATÓ

nagymező-utca 17. sz.

Tulajdonos: **Somossy Károly.**

Szombat, f. hó 17-én:

Első nagy megnyitó ünnepi diszelőadás

az erdélyrészi, dunántuli és felsőmagyarországi közművelődési egyesület és

Vasárnap, f. hó 18-án:

2-dik nagy megnyitó ünnepi diszelőadás

a magyarországi hirlapirói nyugdij-egylet és az „**Otthon**“ javára, 5941

fényes és egészen uj müsorral:

1. **Ünnepi magyar nyitány.** Szerzette **Rosenzweig Vilmos.** Előadja a 40 tagból álló házi zenekar.

2. **Beköszöntő.** Magyar verses prológ vándordiszletekkel; irta **Bende Attila**, zenéjét szerkesztette **Kövessy Ferenc.** Szavalja **Rozgonyi Dezső.** A diszleteket festette **Spanraft A. Ágoston.** (Végül az egész személyzet bemutatása.)

3. **Nagy müsor** 12 elsőrendü számmal (közte: Held Anna és Maxstadt.)

A javadalmazott egyesületek beleegyezésével megállapitott **rendkivüli helyárak** csupán a **két első előadásra**: I. emeleti proscenium- és középpáholy 50 frt. I. emeleti páholy 40 frt. II. emeleti páholy 25 frt. Páholyülés a földszinti és I. emeleti idegenek páholyában, első sor 8 frt, második sor 6 frt. Páholyülés a II. emeleti idegenek páholyában 5 frt. Erkélyszék (számozott) 5 frt. Bemenet a földszintre és a téli kertbe 3 frt.

Hétfőtől kezdve rendes helyárakkal.

Jegyek a két első előadásra kaphatók mától kezdve naponta 11 és 12 óra közt az ideiglenes irodában: Páris-szálloda, I. em. 12. sz.

10.7. Műsorlap: a Somossy Orfeum megnyitó előadása

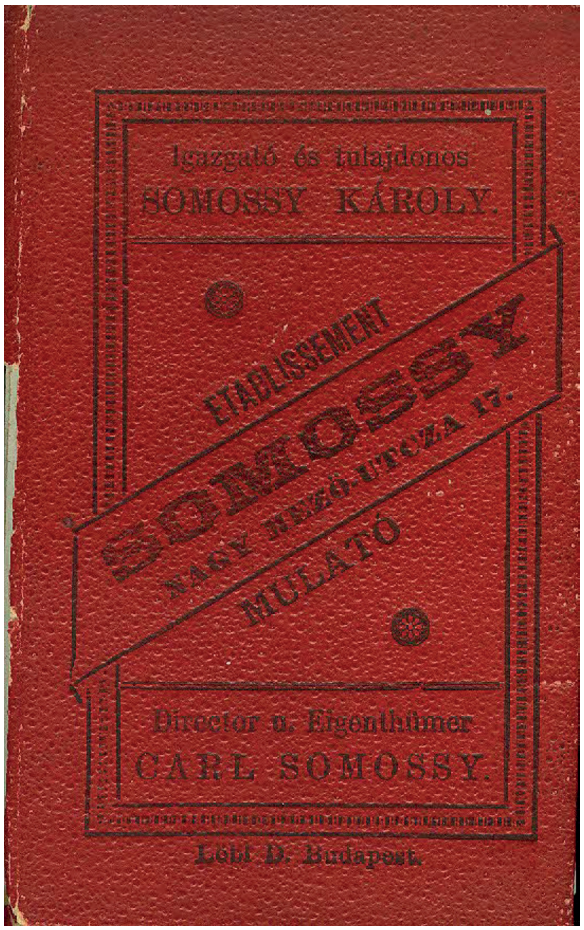

10.8. Műsorfüzet, borító (jobbra fent) és programkínálat. 1896. november 13. (lent)

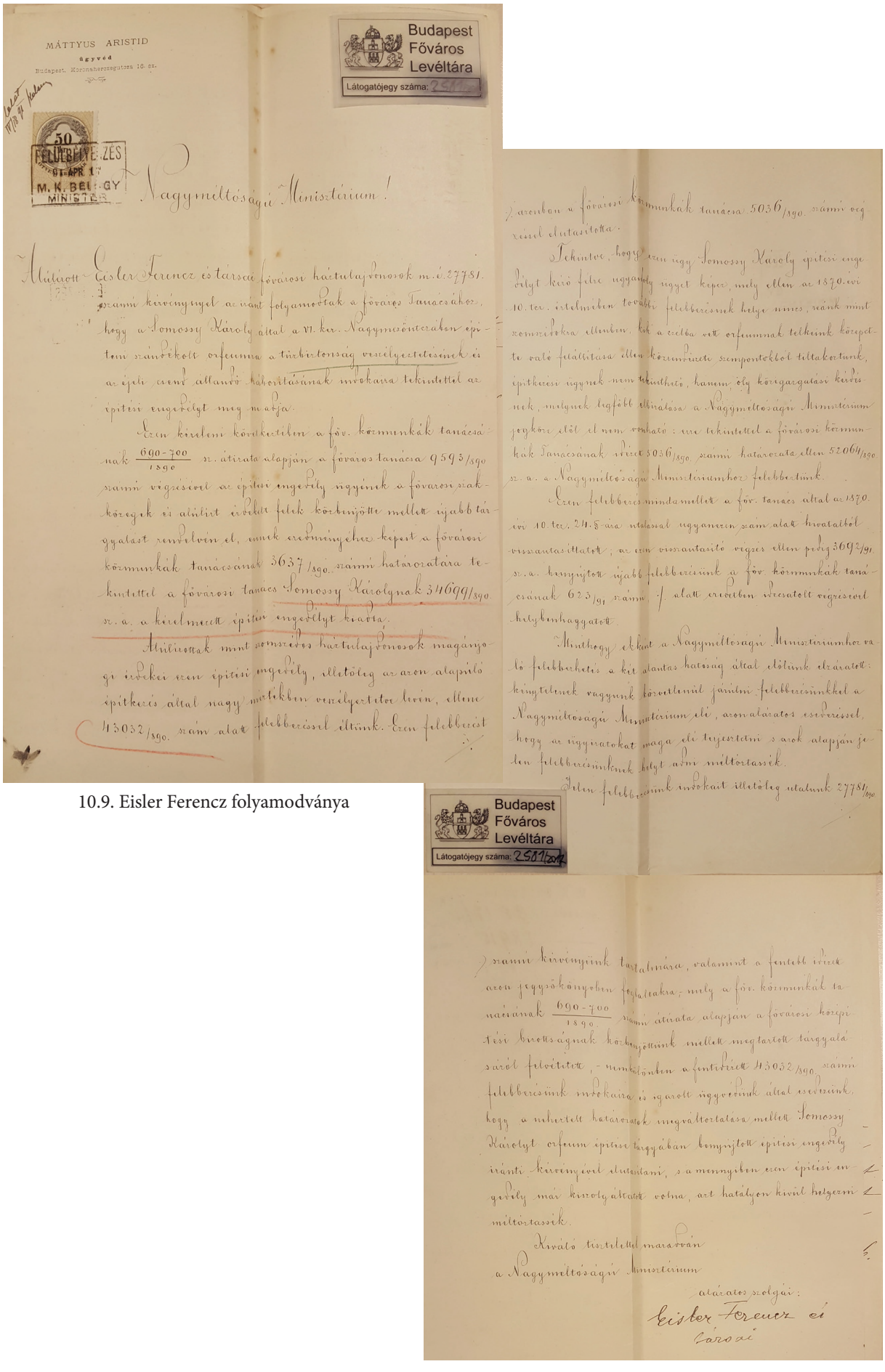

10.9. Eisler Ferencz folyamodványa

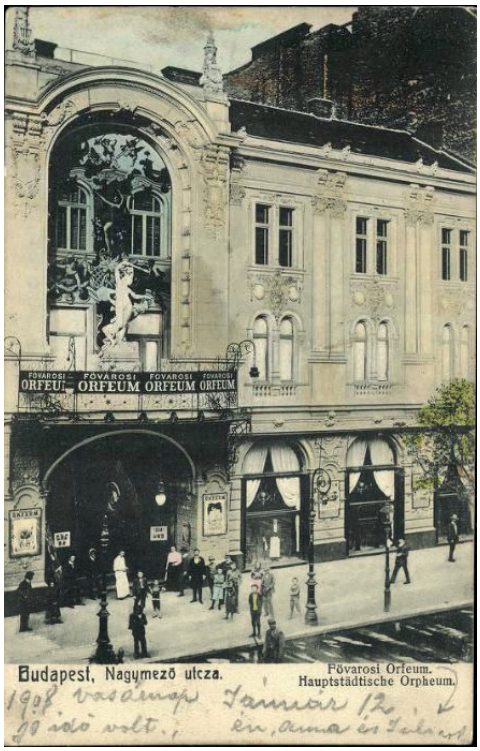

10.11. Az épület főhomlokzata 1904 körül

10.12. Az épület főhomlokzata 1908-ban

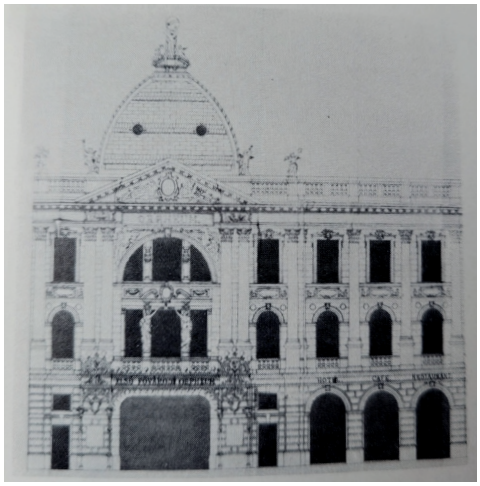

10.10. Főhomlokzat tervváltozata

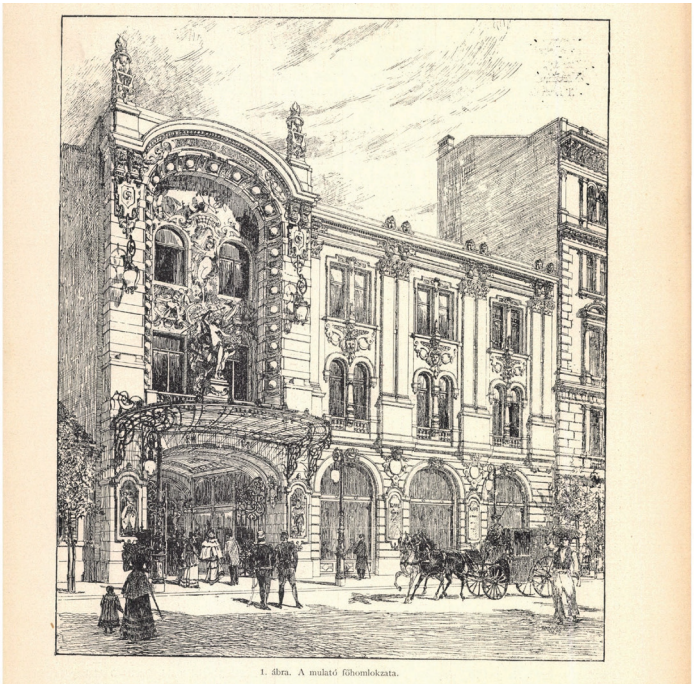

10.13. A főhomlokzat rajza 1894 körül

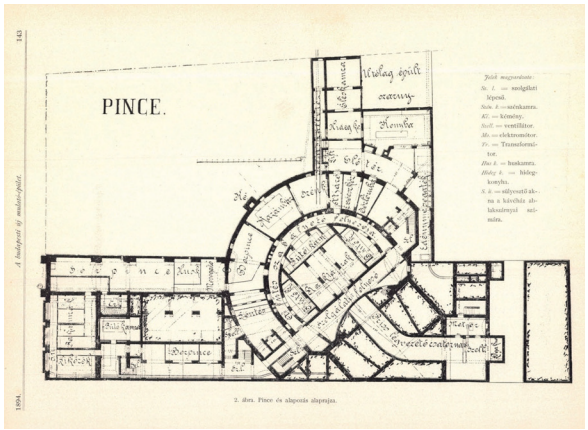

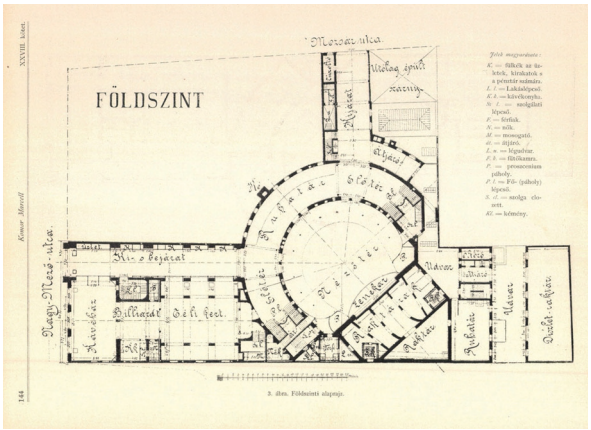

10.14. A Somossy Orfeum alaprajza. Pince, földszint

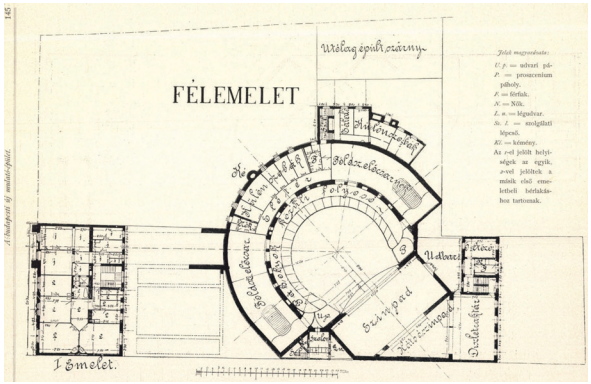

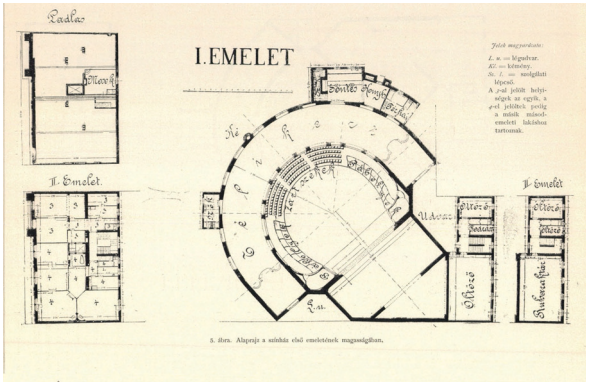

10.14. A Somossy Orfeum alaprajza. Félemelet és első emelet

10.15. Villamosítási alaprajz

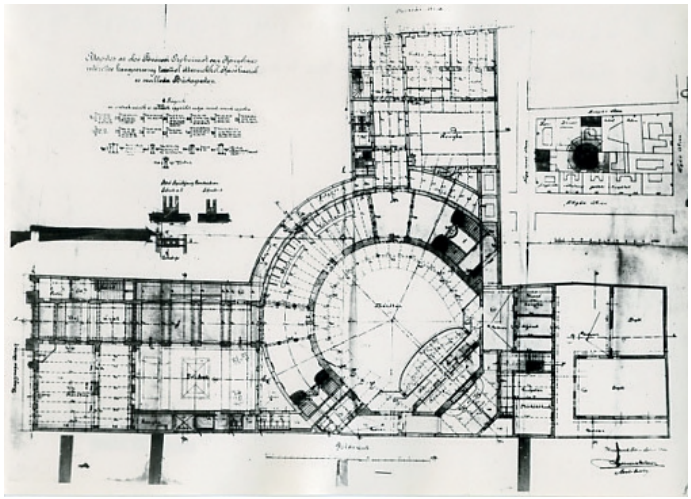

10.16. Eredeti alaprajzi terv fényképmásolata

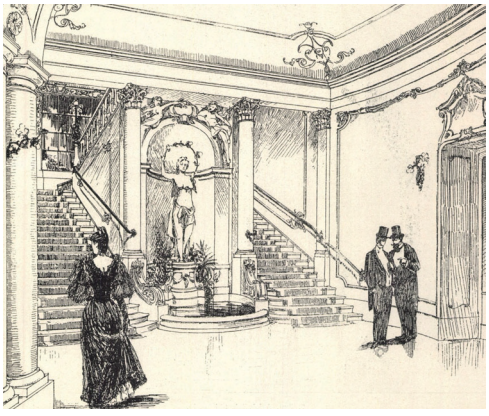

10.17. Az orfeum előcsarnoka (jobbra fent)
10.18. Az orfeum földszinti télikertje (jobbra középen)
10.19. A földszinti körfolyosó részlete (jobbra lent)

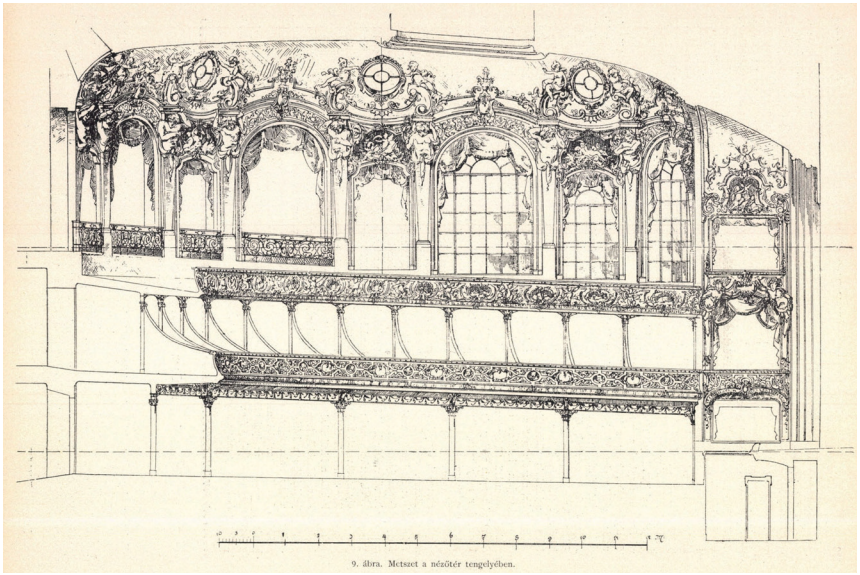

10.20. Páholyok és karzat hosszmetszete

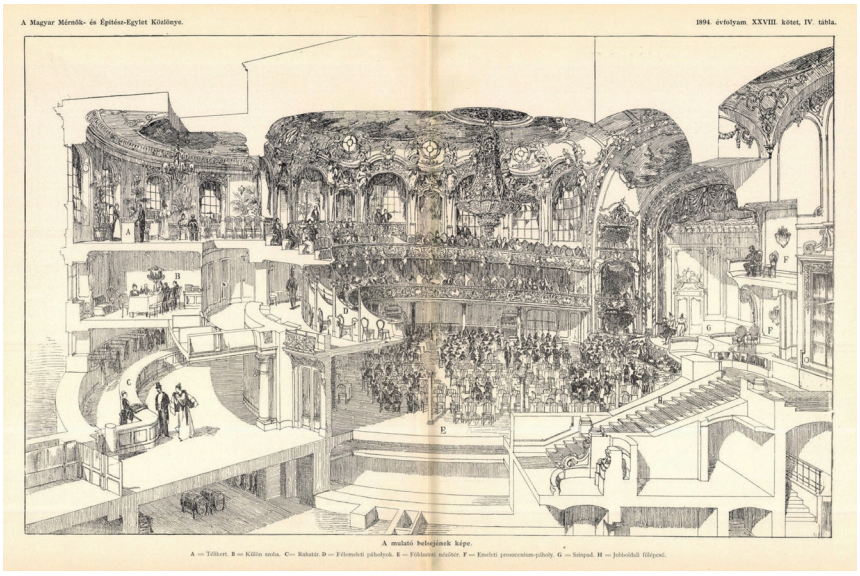

10.21. Perspektivikus metszet

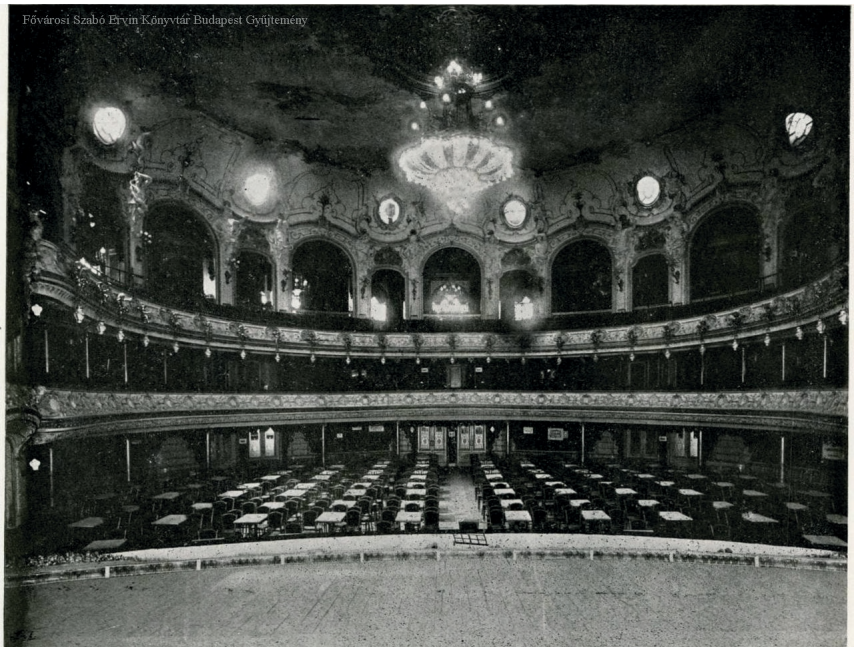
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

10.22. Az Orfeum nézőteréről készült fénykép 1902 körül, eredeti állapotában

Budapest, Vígszínház (1895-1896) (p. 113-132.)

11.1. Fekete József portréja (balra)
11.2. Silberstein Ötvös Adolf portréja (középen)

11.3. Náday Ferenc portréja

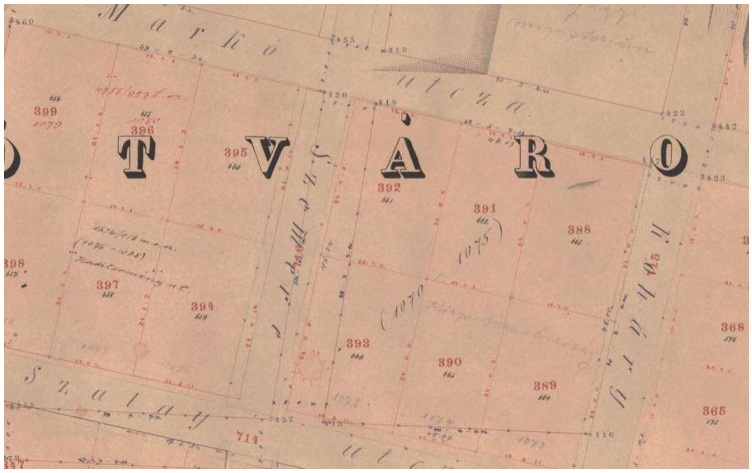

11.4 A Vígszínház számára eredetileg elképzelt telek.
Utcarészlet (középen balra) és viszonyítási térképrészlet (lent balra)

11.5. Keglevich István gróf portréja

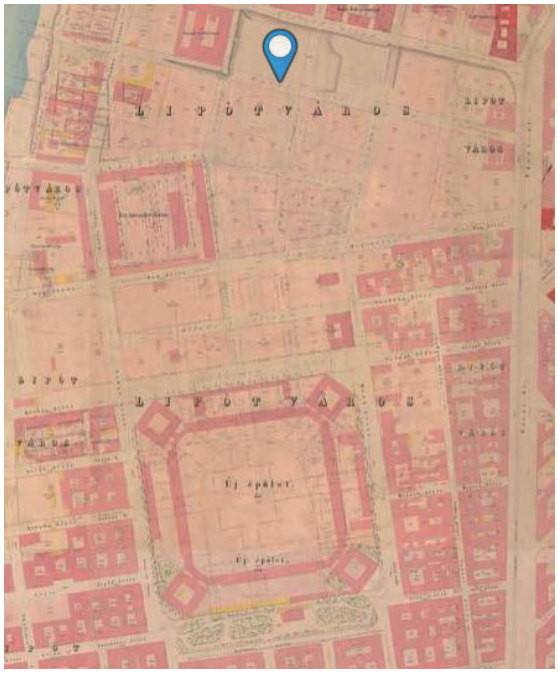

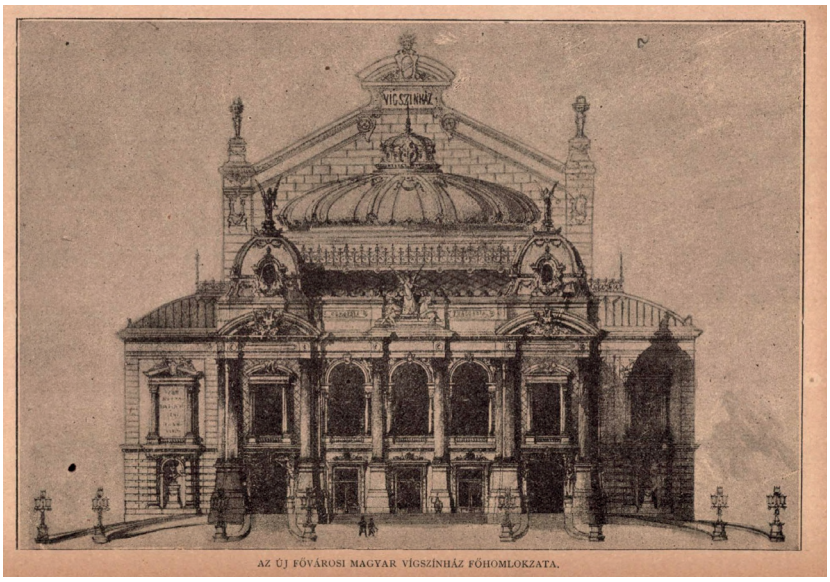

11.6. Főhomlokzat tervváltozata a Vígszínházhoz

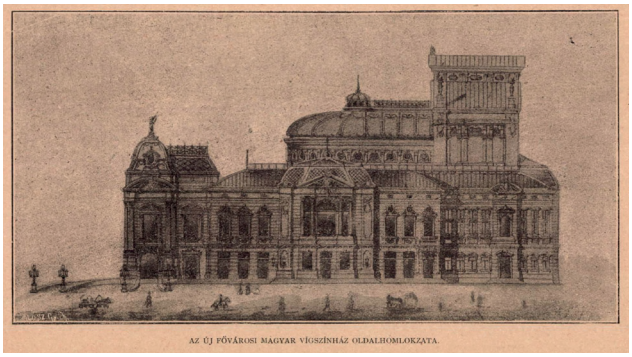

11.7. Oldalhomlokzat tervváltozata a Vígszínházhoz

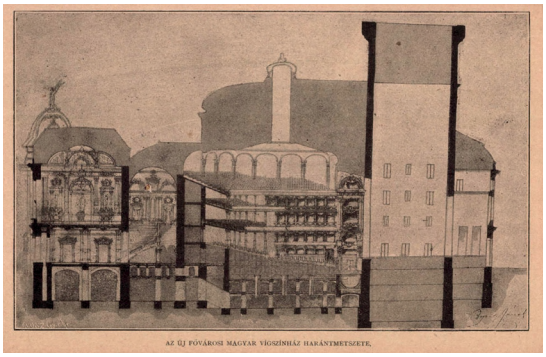

11.8. Hosszmetszet tervváltozata a Vígszínházhoz

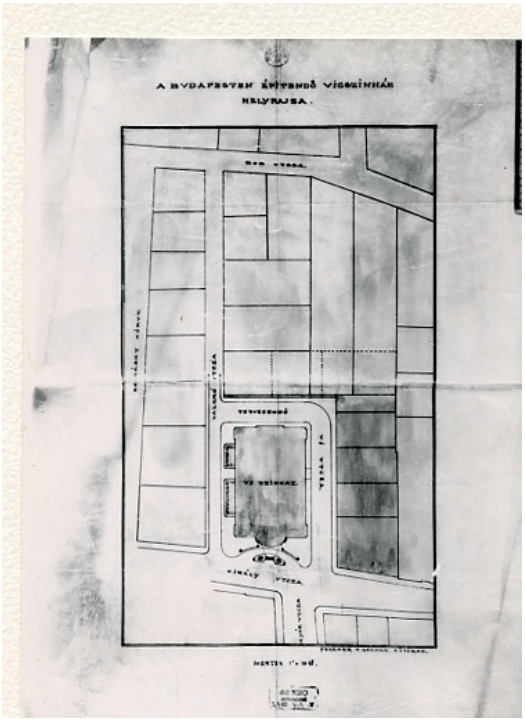

11.9. Helyszínrajz változata a Vígszínházhoz a Valero és Király utca sarkán

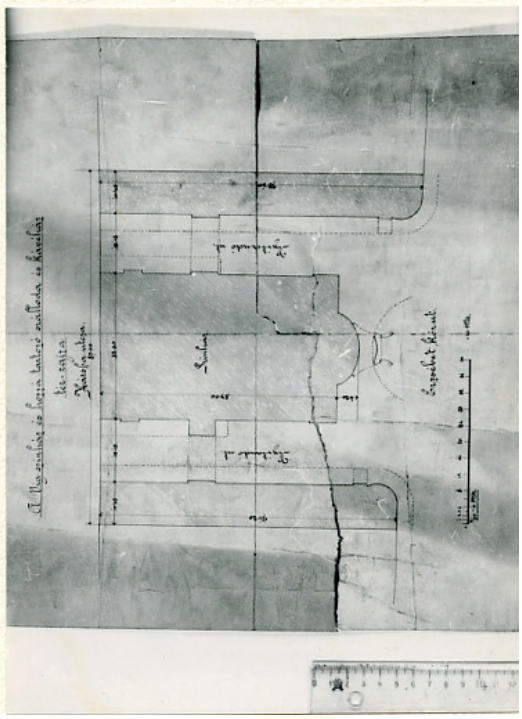

11.10. Helyszínrajzi változata az Erzsébet körút és Hársfa utca sarkán

000802

Magyar vigszinház-részvénytársaság.

RÉSZVÉNY 400 AZAZ NÉGYSZÁZ KORONÁRÓL

Mendl István

mint ezen részvény birtokosának nagy jogutódjának mindazon jogok biztosíttatnak, melyek a társaság alapszabályai szerint minden részvényest megilletnek.

Budapest, 1898 julius 1.

MAGYAR VIGSZINHÁZ-RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

11.11. A Magyar Vígszínház Részvénytársaság által kibocsátott részvény.

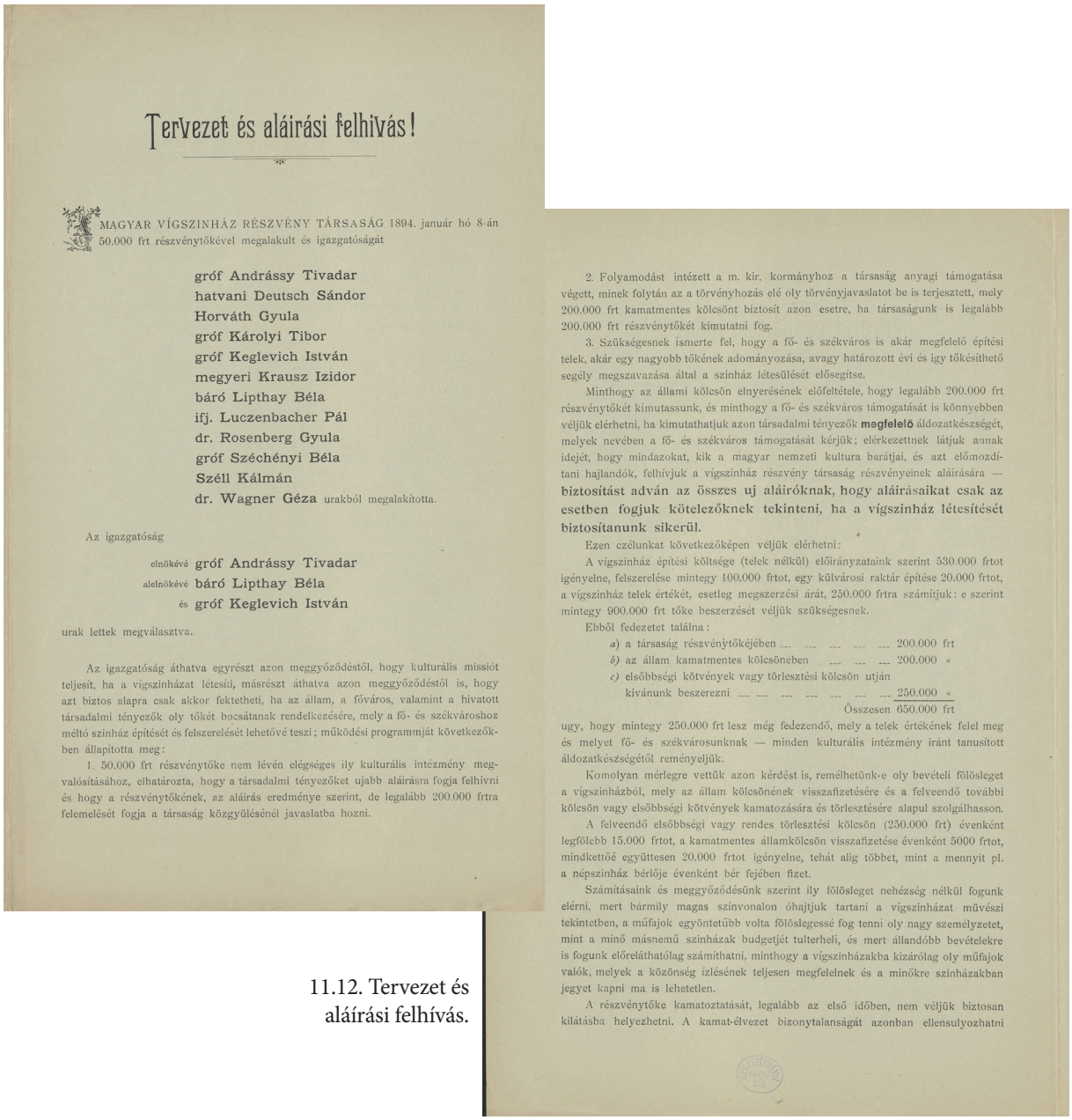

Tervezet és aláirási felhivás!

MAGYAR VÍGSZINHÁZ RÉSZVÉNY TÁRSASÁG 1894. január hó 8-án 50.000 frt részvénytőkével megalakult és igazgatóságát

gróf Andrássy Tivadar
hatvani Deutsch Sándor
Horváth Gyula
gróf Károlyi Tibor
gróf Keglevich István
megyeri Krausz Izidor
báró Lipthay Béla
ifj. Luczenbacher Pál
dr. Rosenberg Gyula
gróf Széchényi Béla
Széll Kálmán
dr. Wagner Géza urakból megalakította.

Az igazgatóság

elnökévé **gróf Andrássy Tivadar**
alelnökévé **báró Lipthay Béla**
és **gróf Keglevich István**

urak lettek megválasztva.

Az igazgatóság áthatva egyrészt azon meggyőződéstől, hogy kulturális missiót teljesit, ha a vigszinházat létesiti, másrészt áthatva azon meggyőződéstől is, hogy azt biztos alapra csak akkor fektetheti, ha az állam, a főváros, valamint a hivatott társadalmi tényezők oly tőkét bocsátanak rendelkezésére, mely a fő- és székvároshoz méltó szinház épitését és felszerelését lehetővé teszi; működési programmját következőkben állapitotta meg:

1. 50.000 frt részvénytőke nem lévén elégséges ily kulturális intézmény megvalósításához, elhatározta, hogy a társadalmi tényezőket ujabb aláirásra fogja felhivni és hogy a részvénytőkének, az aláirás eredménye szerint, de legalább 200.000 frtra felemelését fogja a társaság közgyülésénél javaslatba hozni.

2. Folyamodást intézett a m. kir. kormányhoz a társaság anyagi támogatása végett, minek folytán az a törvényhozás elé oly törvényjavaslatot be is terjesztett, mely 200.000 frt kamatmentes kölcsönt biztosit azon esetre, ha társaságunk is legalább 200.000 frt részvénytőkét kimutatni fog.

3. Szükségesnek ismerte fel, hogy a fő- és székváros is akár megfelelő épitési telek, akár egy nagyobb tőkének adományozása, avagy határozott évi és igy tőkésithető segély megszavazása által a szinház létesülését elősegitse.

Minthogy az állami kölcsön elnyerésének előfeltétele, hogy legalább 200.000 frt részvénytőkét kimutassunk, és minthogy a fő- és székváros támogatását is könnyebben véljük elérhetni, ha kimutathatjuk azon társadalmi tényezők **megfelelő** áldozatkészségét, melyek nevében a fő- és székváros támogatását kérjük; elérkezettnek látjuk annak idejét, hogy mindazokat, kik a magyar nemzeti kultura barátjai, és azt előmozditani hajlandók, felhivjuk a vígszinház részvény társaság részvényeinek aláirására — **biztositást adván az összes uj aláiróknak, hogy aláirásaikat csak az esetben fogjuk kötelezőknek tekinteni, ha a vígszinház létesitését biztositanunk sikerül.**

Ezen célunkat következőképen véljük elérhetni:

A vígszinház épitési költsége (telek nélkül) előirányzataink szerint 530.000 frtot igényelne, felszerelése mintegy 100.000 frtot, egy külvárosi raktár épitése 20.000 frtot, a vígszinház telek értékét, esetleg megszerzési árát, 250.000 frtra számitjuk: e szerint mintegy 900.000 frt tőke beszerzését véljük szükségesnek.

Ebből fedezetet találna:

a) a társaság részvénytőkéjében ... ... 200.000 frt
b) az állam kamatmentes kölcsönében ... ... 200.000 «
c) elsőbbségi kötvények vagy törlesztési kölcsön utján kivánunk beszerezni ... ... 250.000 «

Összesen 650.000 frt

ugy, hogy mintegy 250.000 frt lesz még fedezendő, mely a telek értékének felel meg és melyet fő- és székvárosunknak — minden kulturális intézmény iránt tanusitott áldozatkészségétől reményeljük.

Komolyan mérlegre vettük azon kérdést is, remélhetünk-e oly bevételi fölösleget a vígszinházból, mely az állam kölcsönének visszafizetésére és a felveendő további kölcsön vagy elsőbbségi kötvények kamatozására és törlesztésére alapul szolgálhasson.

A felveendő elsőbbségi vagy rendes törlesztési kölcsön (250.000 frt) évenként legfölebb 15.000 frtot, a kamatmentes államkölcsön visszafizetése évenként 5000 frtot, mindkettőé együttesen 20.000 frtot igényelne, tehát alig többet, mint a mennyit pl. a népszinház bérlője évenként bér fejében fizet.

Számításaink és meggyőződésünk szerint ily fölösleget nehézség nélkül fogunk elérni, mert bármily magas szinvonalon óhajtjuk tartani a vígszinházat művészi tekintetben, a műfajok egyöntetűbb volta fölöslegessé fog tenni oly nagy személyzetet, mint a minő másnemű szinházak budgetjét tulterheli, és mert állandóbb bevételekre is fogunk előreláthatólag számithatni, minthogy a vígszinházakba kizárólag oly műfajok valók, melyek a közönség ízlésének teljesen megfelelnek és a minőkre szinházakban jegyet kapni ma is lehetetlen.

A részvénytőke kamatoztatását, legalább az első időben, nem véljük biztosan kilátásba helyezhetni. A kamat-élvezet bizonytalanságát azonban ellensulyozhatni

11.12. Tervezet és aláírási felhívás.

véljük, ha a részvényeseknek a vígszinház előadásaira díj nélkül jegyelővételi jogot biztosítunk és pedig következő alapon:

1 db. 200 frtos részvény birtoka elővételi jogot ad egy földszinti vagy I. emeleti zártszékre minden negyedik előadásra; ehhez képest 2 darab 200 frtos részvény minden második előadásra, vagy két zártszékre minden negyedik előadásra; 4 db. részvény egy zártszékre minden előadásra, vagy két zártszékre minden második előadásra.

5 db. 200 frtos részvény elővételi jogot ad egy földszinti vagy I. emeleti páholyra minden negyedik előadásra, 10 db. 200 frtos részvény minden második, 20 db. 200 frtos részvény minden előadásra.

Ezen elővételi jog fejében az aláíróknak a részvényekkel egyidejűleg másra is átruházható szelvényeket húsz évre, valamint egy szelvény-utalványt a későbbi időre fogunk kiadni. A zártszékeket és páholyokat lehetőleg a részvényjegyzés sorrendjében fogjuk a részvényesek között kiosztani és ezek számait ugy a szelvényeken, mint a szelvény-utalványokon kitüntetni.

Ezenfelül az államkölcsön és törlesztési kölcsön törlesztési részletein felül remélhetőleg elérendő tiszta haszon a közgyülés intézkedése alá jut; és (kellő tartalékalap létesítése mellett) a részvények kamatoztatására fog fordíttatni.

Eme tervezetünk szerint, ha a részvényeseknek osztalék kiosztható nem volna is, egy páholy mindennapi élvezetének biztosítása legfölebb 160 frt, egy zártszék mindennapi élvezetének biztosítása legfölebb3 2 frt kamatveszteségbe kerülne; és igy nem tartjuk tulságosnak azon áldozatot, melyet nemzeti kulturális haladásunk támogatóitól kérünk.

Az aláíráskor minden részvény után az 1875. XXXVII. t.-cz. 151. §-a értelmében 10% vagyis **20 frt fizetendő be.**

A további részletek mikénti befizetésére a részvénytőke felemelését megállapító közgyülés fog határozni.

Azon esetre, ha a közgyülés a részvénytőke felemelését el nem határozná, vagy ha a vígszinház létesítése nem lenne biztosítható, az uj aláírók befizetett pénzeiket — legfölebb egy év alatt — minden levonás nélkül visszakapják és az előkészítési munkálatok költségeivel nem terheltetnek.

Az aláírás és a 10% befizetése a Magyar Általános Hitelbanknál (Nádor-utcza 12. sz.) **1894. évi november hó 15-éig vagy az igazgatóság bármelyik tagjánál történik.**

Aláíráskor bejelentendő, zártszékre vagy páholyra kivánja-e az aláíró elővételi jogát gyakorolni.

Ezek előterjesztése után azon kérelmünknek és reményünknek adunk kifejezést, hogy kulturális törekvésünket részvények jegyzése által támogatni méltóztassék.

A Magyar Vígszinház Részvény Társaság igazgatóságának Budapesten, 1894. évi szeptember 16-án tartott üléséből.

Jegyezte:

Dr. Wagner Géza
igazgatósági tag.

Gr. Andrássy Tivadar
elnök.

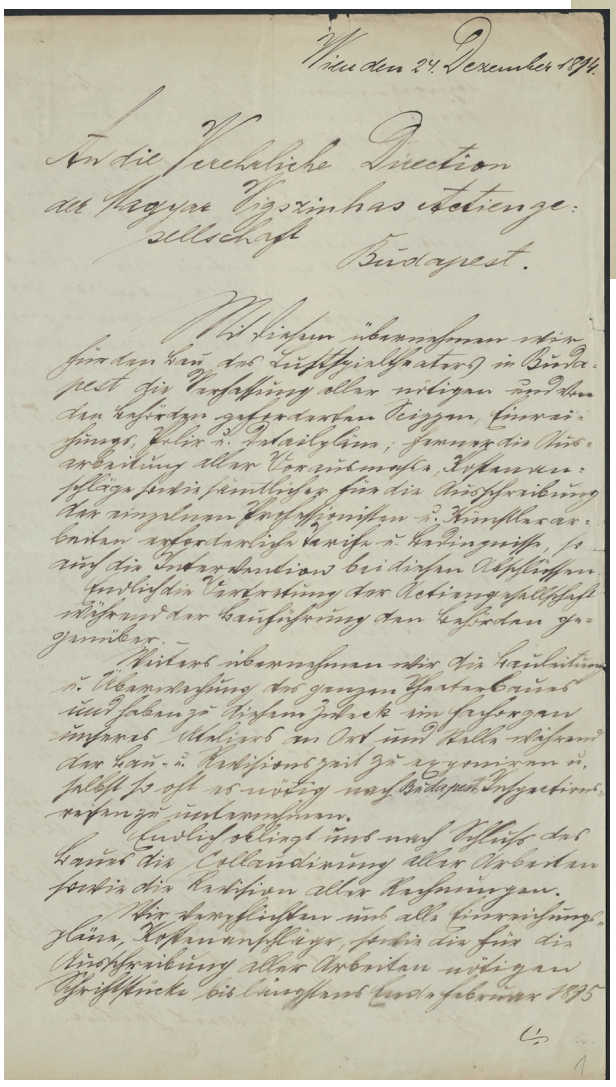

11.13. Fellner és Helmer ajánlata.

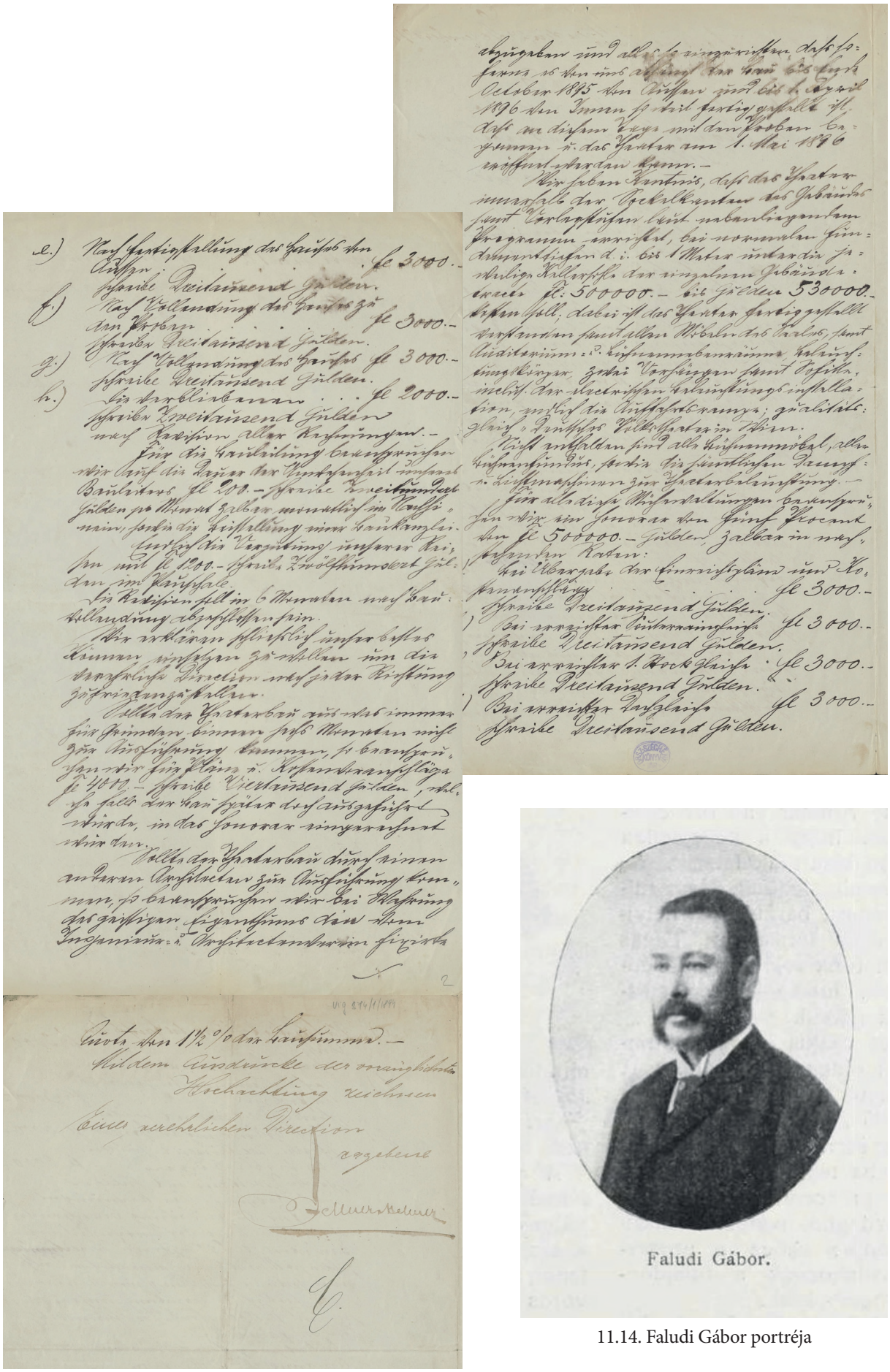

Faludi Gábor.

11.14. Faludi Gábor portréja

11.15. A Lipót körúton található telek a rendezés előtt

11.16. Budapest Városrendezési térképének részlete a Lipót körúti telekkel

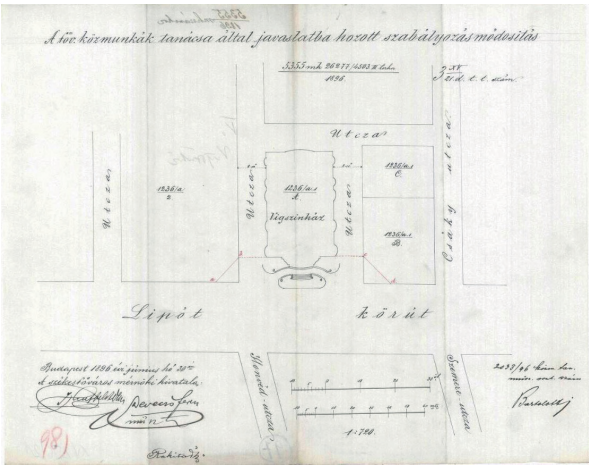

11.18. A Lipót körút Vígszínházi telkének szabályozási terve

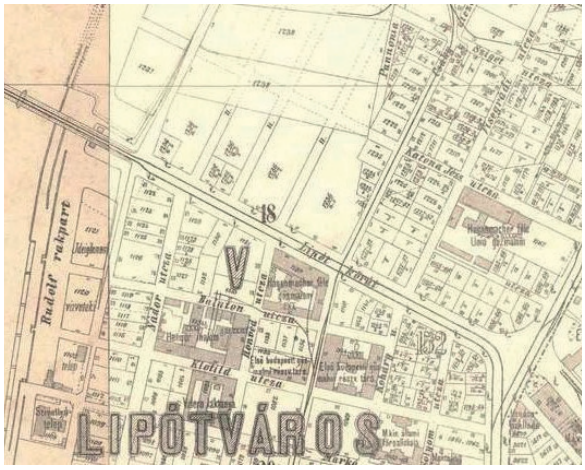

11.17. A Lipótkörút a telekrendezést követően

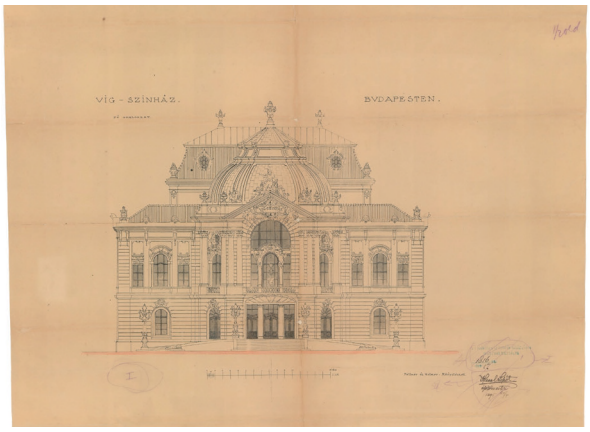

11.19. A Vígszínház főhomlokzatának rajza

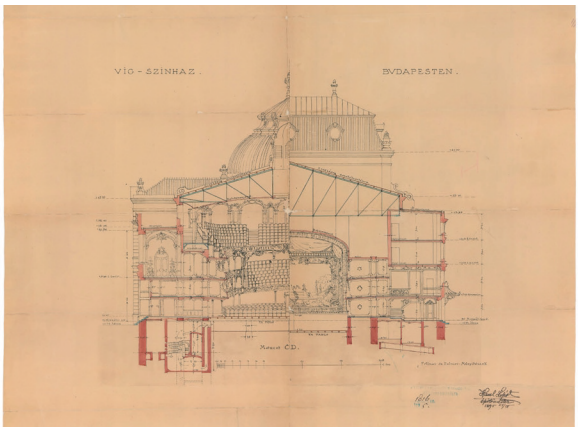

11.20. A nézőtér és a színpad keresztmetszete

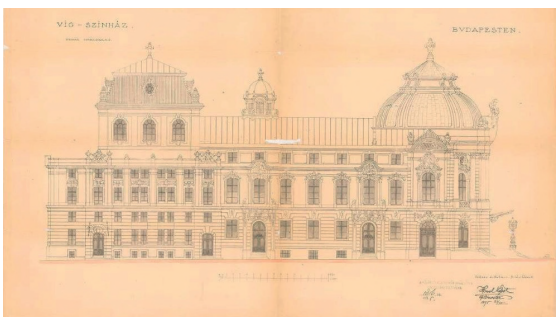

11.21. Oldalhomlokzat terve.

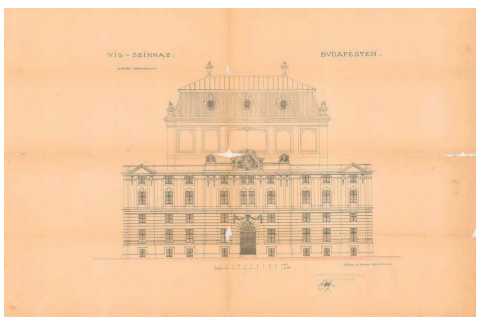

11.22. Hátsó homlokzat rajza

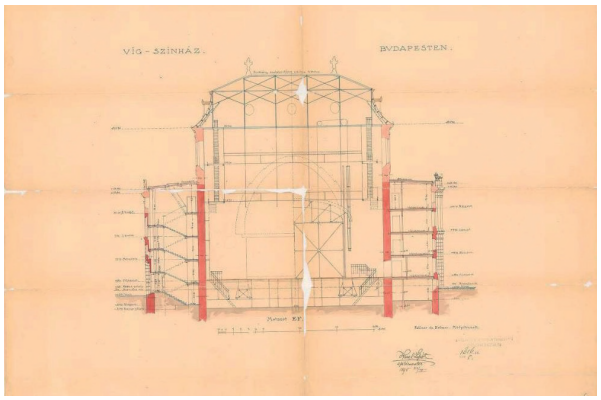

11.23. Zsinórpadlás keresztmetszete

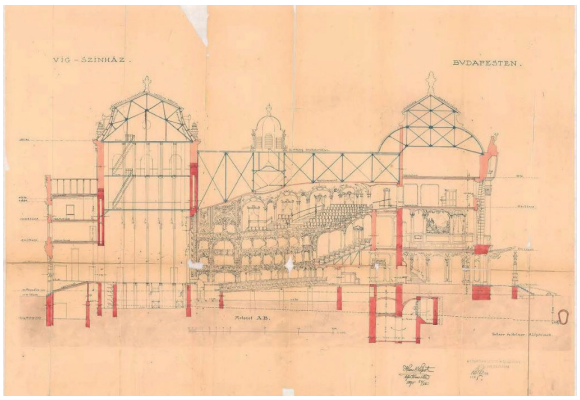

11.24. Épület hosszmetszete

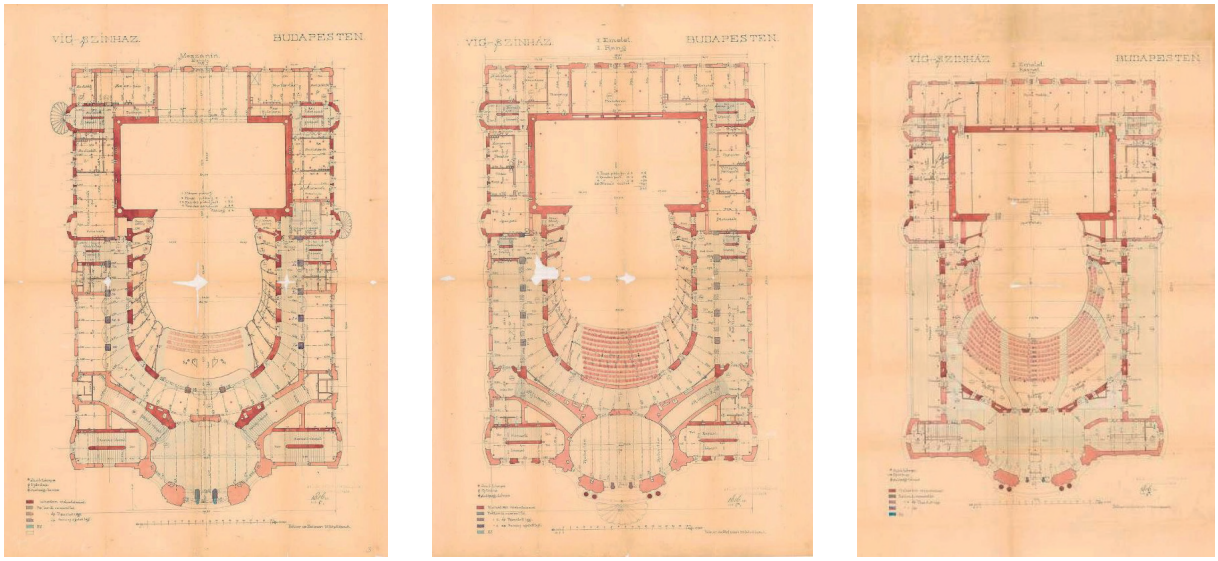

11.25. A színház alaprajza, mezzanin, első és második emelet (középen balról jobbra)

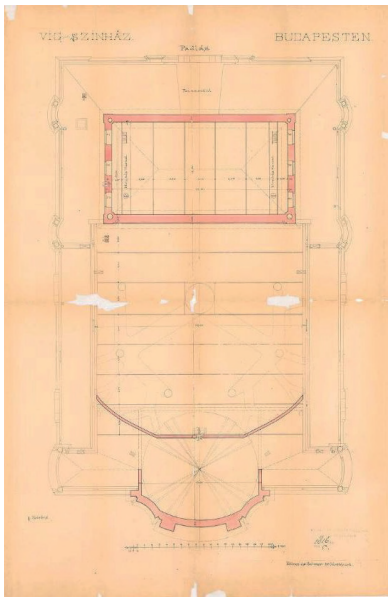

11.26. A színház padlásának alaprajza

11.27. Havel Lipót építőmester pecsétje

11.28. A Vígszínház festett előfüggönye, Tardos Krenner Viktor: *Mátyás bevonulása Budára*

11.29. A Vígszínház nézőtere

11.30. A Lipót (ma Szent István) körút a Vígszínházzal a Nyugati tér felé

11.31. A Vígszínház főhomlokzata

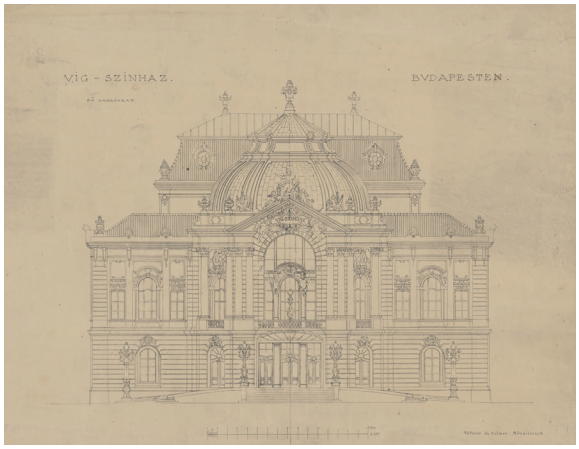

11.32. A főhomlokzat tervrajza

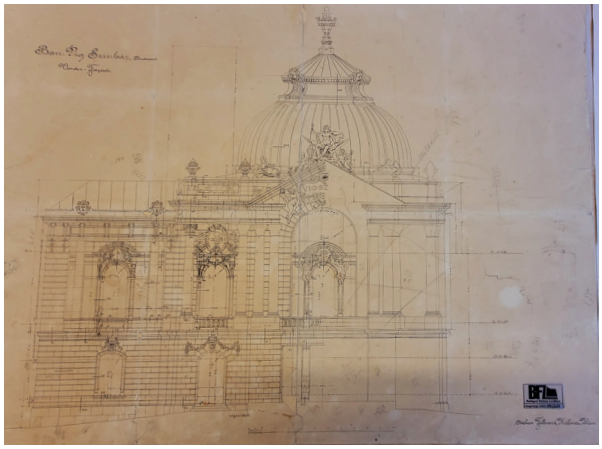

11.33. Főhomlokzat tervrajza

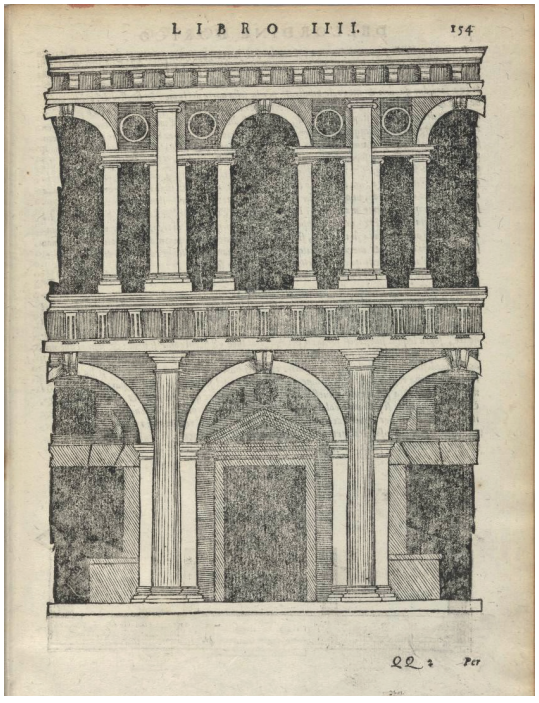

11.34. Velencei ablak

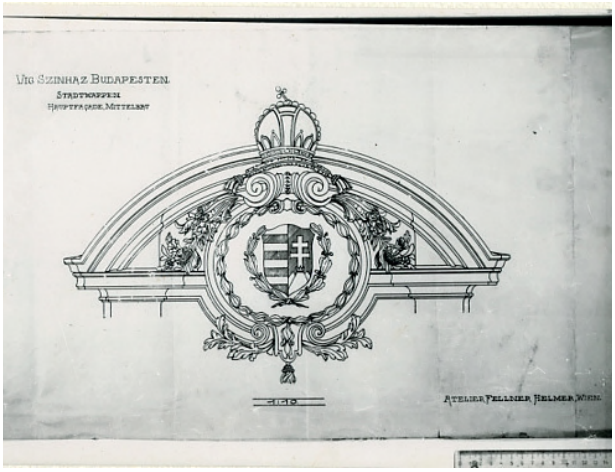

11.35. Címerterv

11.36. Vígszínház fő- és oldalhomlokzata 1897-ben

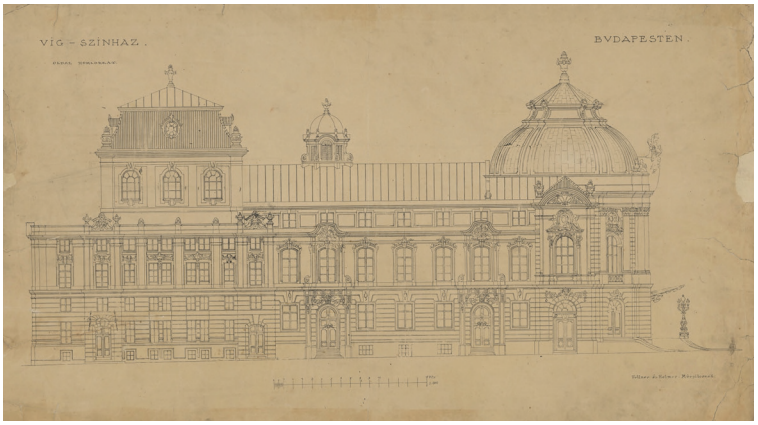

11.37. Oldalhomlokzat tervrajza

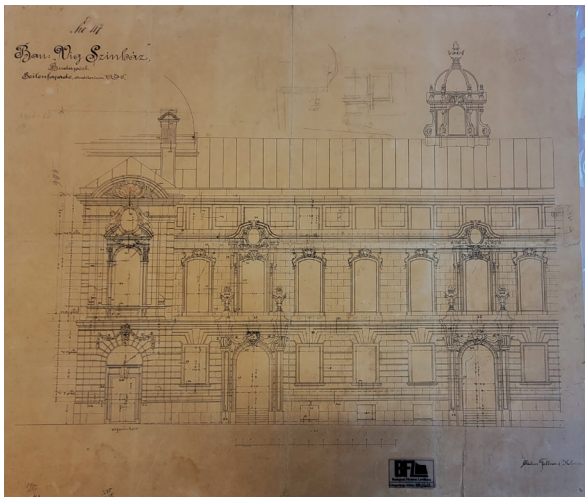

11.38. Oldalhomlokzat tervrajza

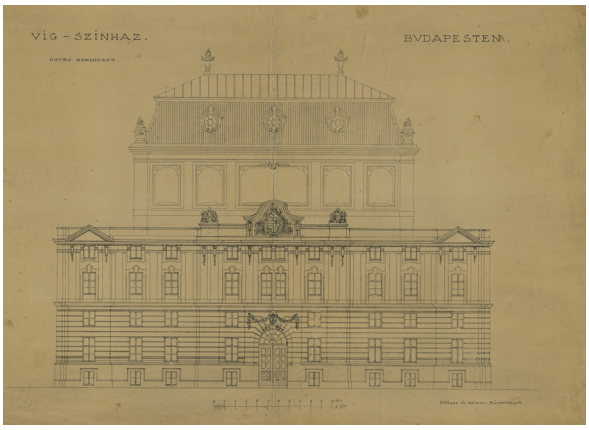

11.39. Hátsó homlokzat tervrajza

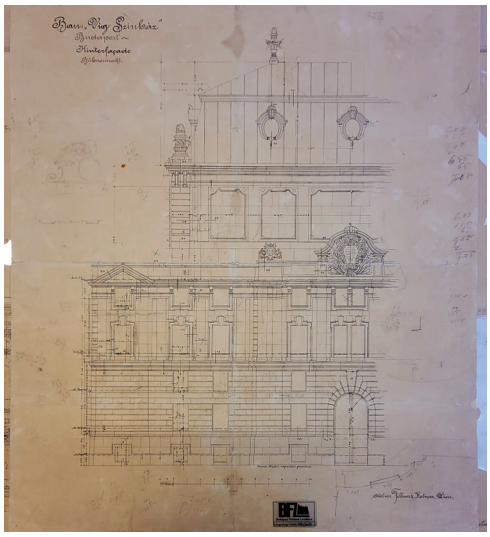

11.40. Hátsó homlokzat tervrajza

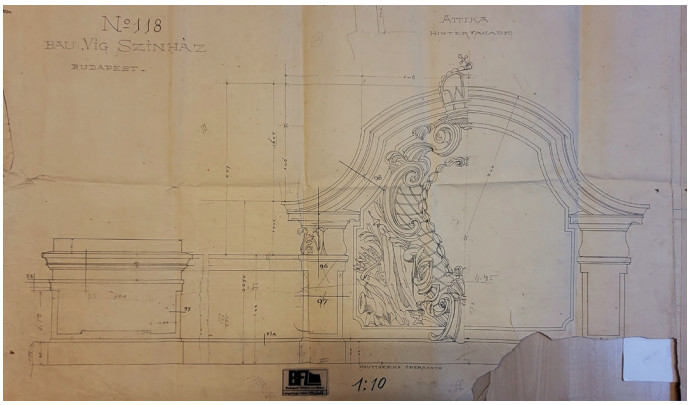

11.41. Attika részlete

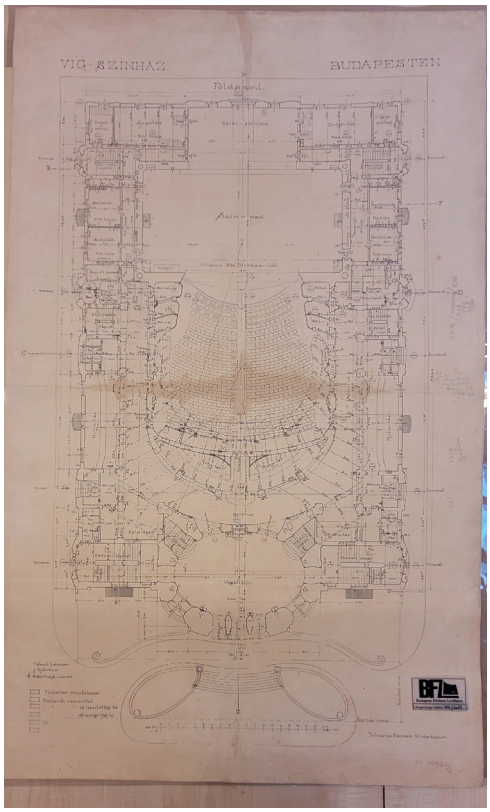

11.42. Földszinti alaprajz

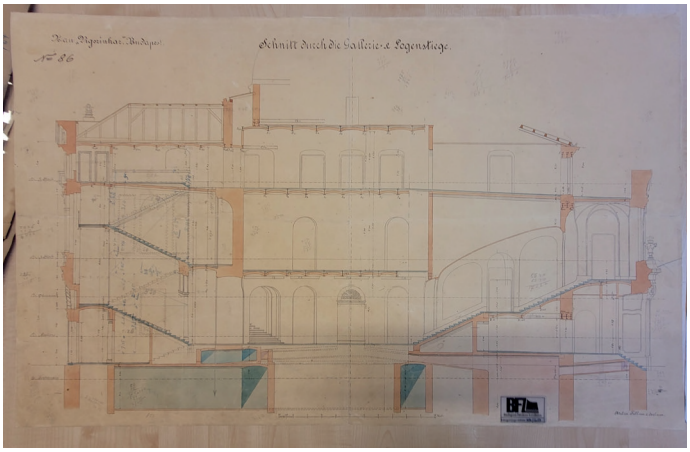

11.43. Lépcsőház keresztmetszete

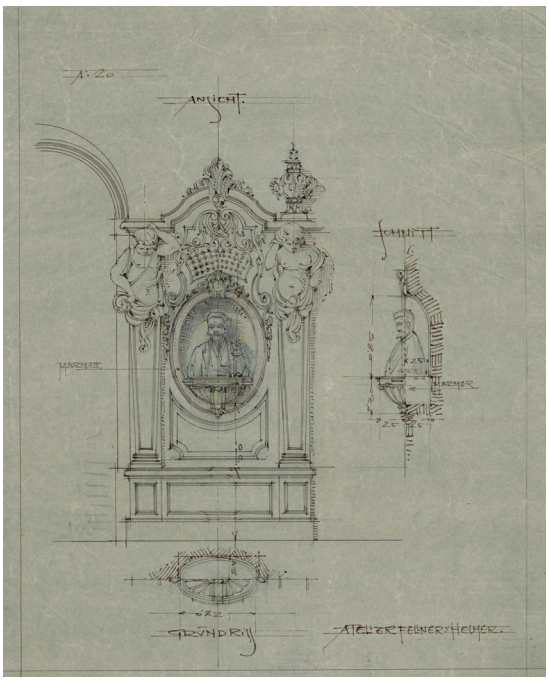

11.44. Fülkeszobor terve

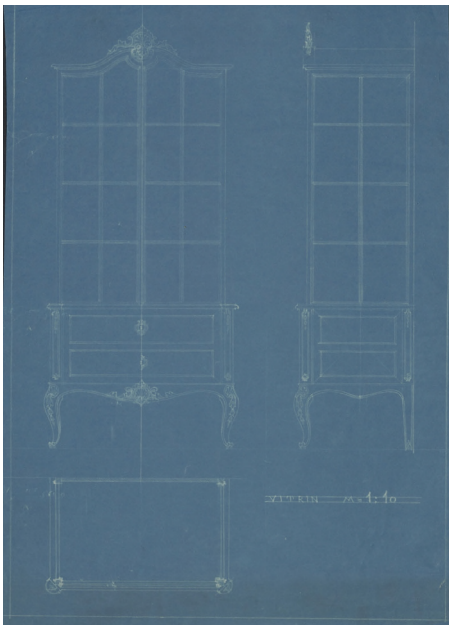

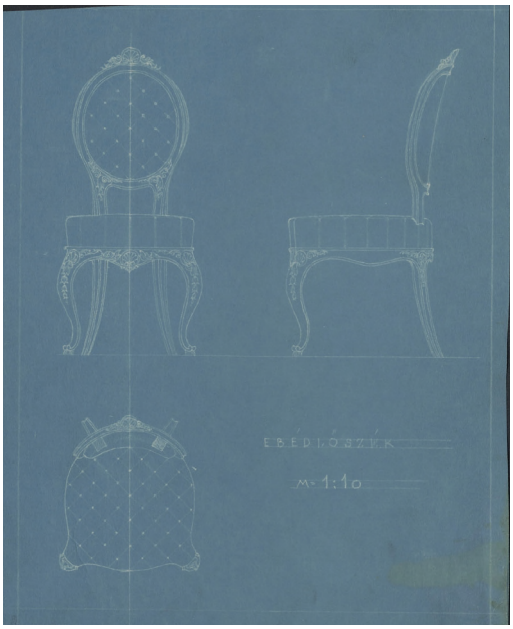

11.45. Bútortervek

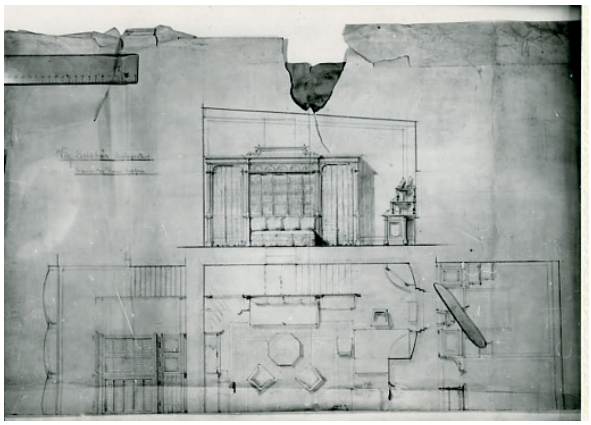

11.46. Grófurak szobájának terve

11.47. A Vígszínház nézőtere a proszcéniumpáhollyal

11.48. A Vígszínház belső terének egy részlete

Kecskemét, Városi Színház (1895-1896) (p. 133-147.)

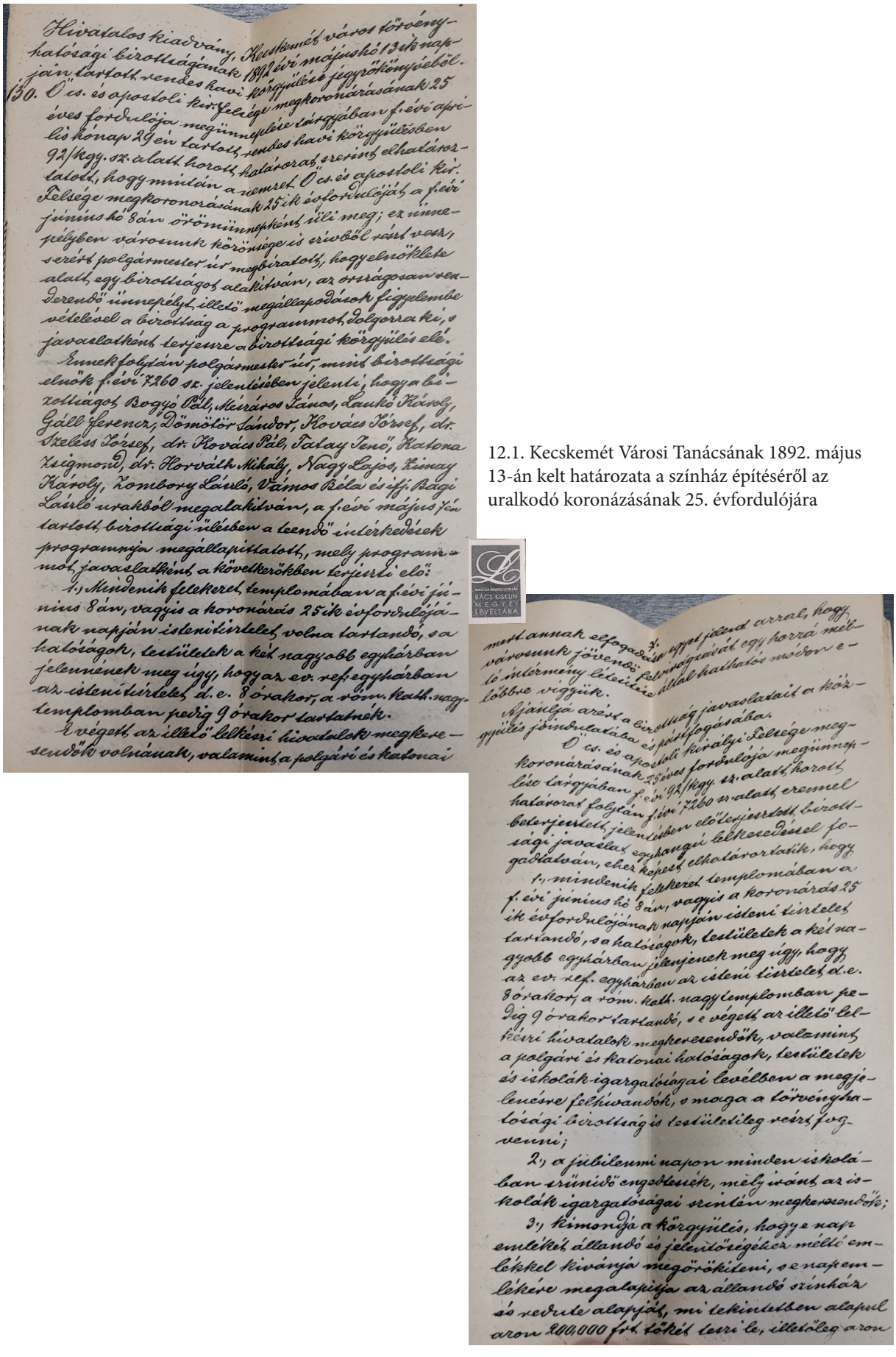

12.1. Kecskemét Városi Tanácsának 1892. május 13-án kelt határozata a színház építéséről az uralkodó koronázásának 25. évfordulójára

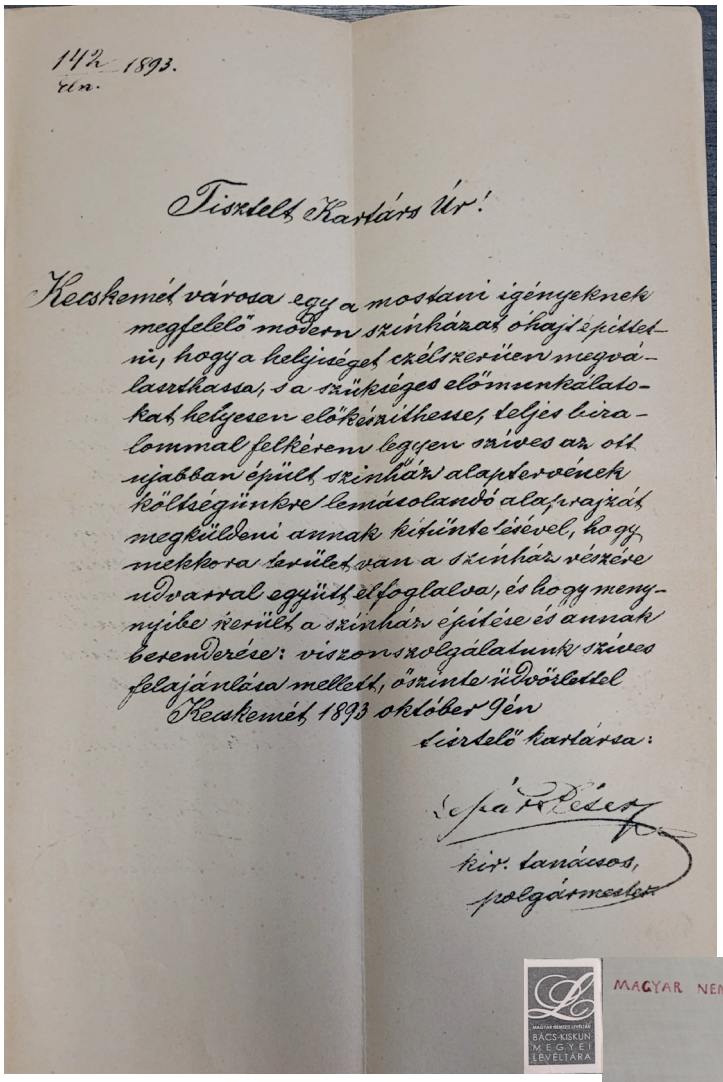

142 1893.
Eln.

Tisztelt Kartárs Úr!

Kecskemét városa egy a mostani igényeknek megfelelő modern színházat óhajt építtetni, hogy a helyiséget czélszerűen megválaszthassa, s a szükséges előmunkálatokat helyesen előkészíthesse, teljes bizalommal felkérem legyen szíves az ott ujabban épült, színház alaptervének költségünkre lemásolandó alaprajzát megküldeni annak kitüntetésével, hogy mekkora terület van a színház vészére udvarral együtt elfoglalva, és hogy menynyibe került a színház építése és annak berendezése: viszonszolgálatunk szíves felajánlása mellett, őszinte üdvözlettel

Kecskemét 1893 október 9én

tisztelő kartársa:

Lestár Péter

kir. tanácsos,
polgármester

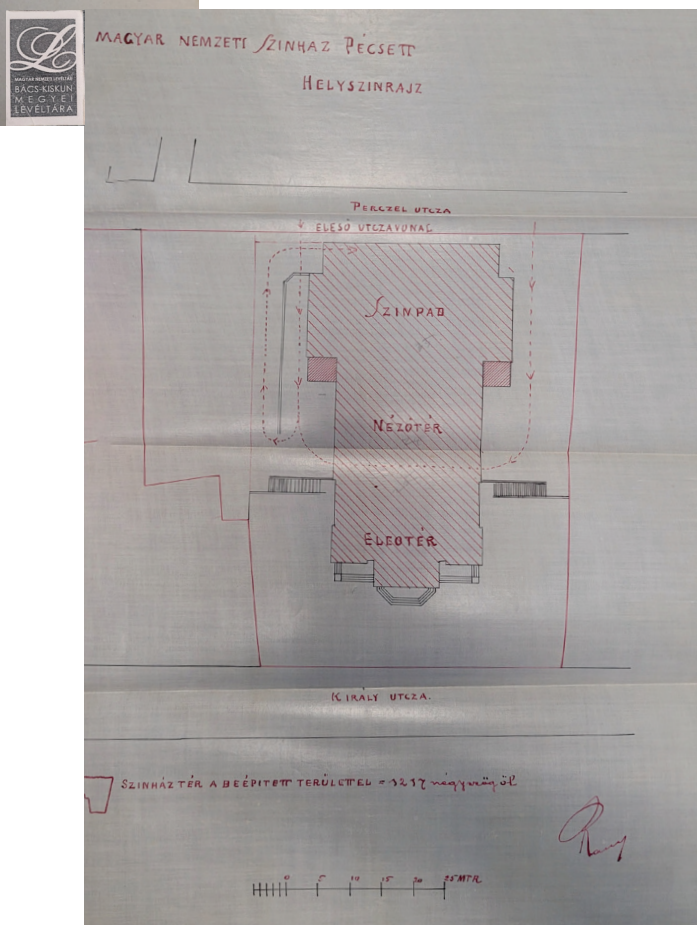

12.2. Lestár Péter polgármester levele a pécsi színház tervei ügyében, és a válaszhoz mellékelt színházi helyszínrajz

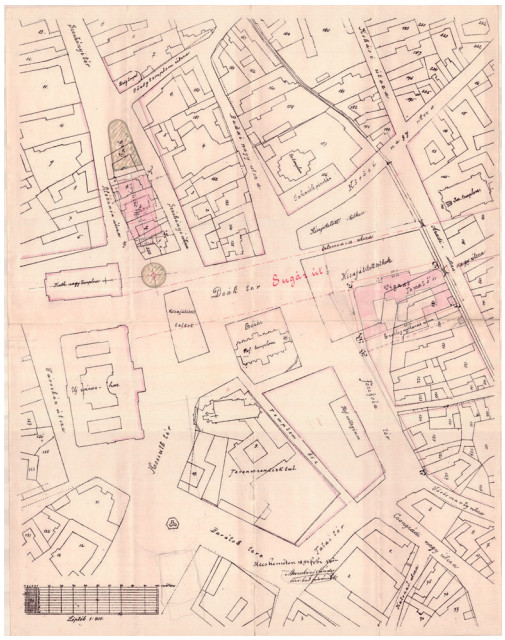

12.3. Helyszínrajz, elhelyezési tervváltozat a Plébánia és Széchenyi utca között

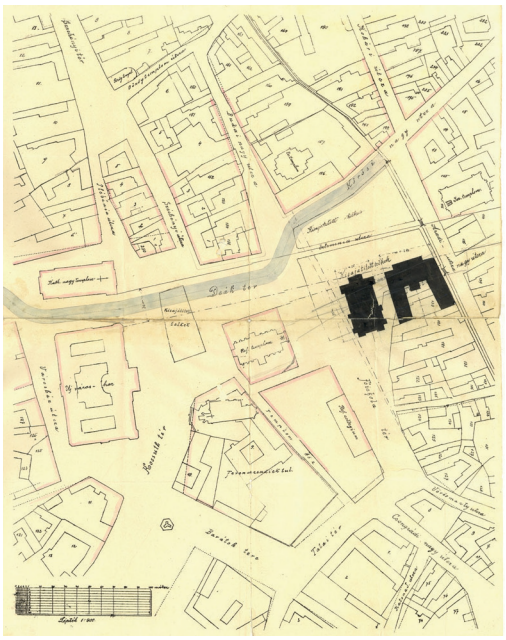

12.4. Helyszínrajz, elhelyezési tervváltozat a Szlemenics utca és Deák tér sarkán

12.5. Helyszínrajz, elhelyezési tervváltozat a Szentháromság téren

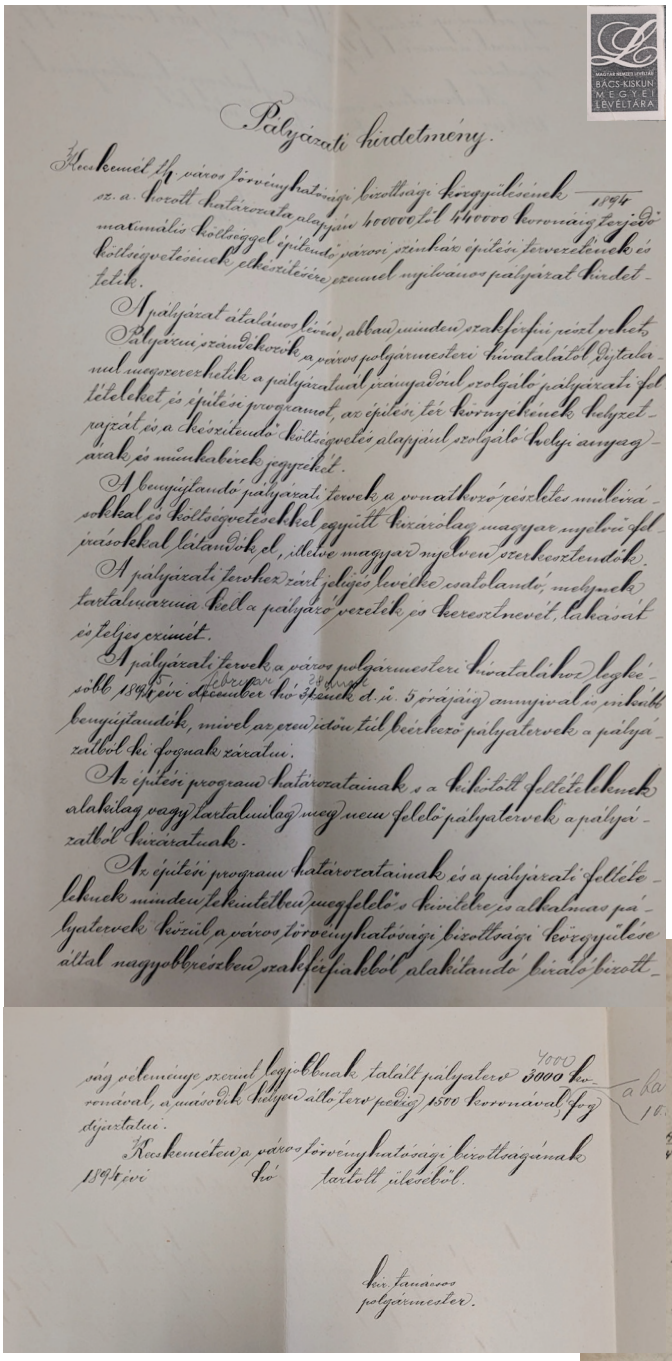

Pályázati hirdetmény.

Kecskemét th. város törvényhatósági bizottsági közgyűlésének 1894 sz. a. hozott határozata alapján 400000 től 440000 koronáig terjedő maximális költséggel építendő városi színház építési tervezetének és költségvetésének elkészítésére ezennel nyilvános pályázat hirdettetik.

A pályázat általános lévén, abban minden szakférfiú részt vehet.

Pályázni szándékozók a város polgármesteri hivatalától díjtalanul megszerezhetik a pályázatnál irányadóul szolgáló pályázati feltételeket és építési programot, az építési tér környékének helyzetrajzát és a készítendő költségvetés alapjául szolgáló helyi anyagárak és munkabérek jegyzéket.

A benyújtandó pályázati tervek a vonatkozó részletes műleírásokkal és költségvetésekkel együtt kizárólag magyar nyelvű felírásokkal látandók el, illetve magyar nyelven szerkesztendők.

A pályázati tervhez zárt jeligés levélke csatolandó, melynek tartalmazma kell a pályázó vezeték és keresztnevét, lakását és teljes czímét.

A pályázati tervek a város polgármesteri hivatalához legkésőbb 1894 évi ~~december~~ febrúar hó 3 ~~ének~~ 28 ~~ének~~ d. ü. 5 órájáig annyival is inkább benyújtandók, mivel az ezen időn túl beérkező pályatervek a pályázatból ki fognak záratni.

Az építési program határozatainak s a kikötött feltételeknek alakilag vagy tartalmilag meg nem felelő pályatervek a pályázatból kizáratnak.

Az építési program határozatainak és a pályázati feltételeknek minden tekintetben megfelelő s kivitelre is alkalmas pályatervek közül a város törvényhatósági bizottsági közgyűlése által nagyobbrészben szakférfiakból alakítandó bíráló bizottság véleménye szerint legjobbnak talált pályatervi 3000 koronával, a második helyen álló terv pedig 1500 koronával fog díjaztatni.

Kecskeméten a város törvényhatósági bizottságának 1894 évi hó tartott üléséből.

Kir. tanácsos polgármester.

12.6. Pályázati felhívás Kecskemét város színházának felépítésére

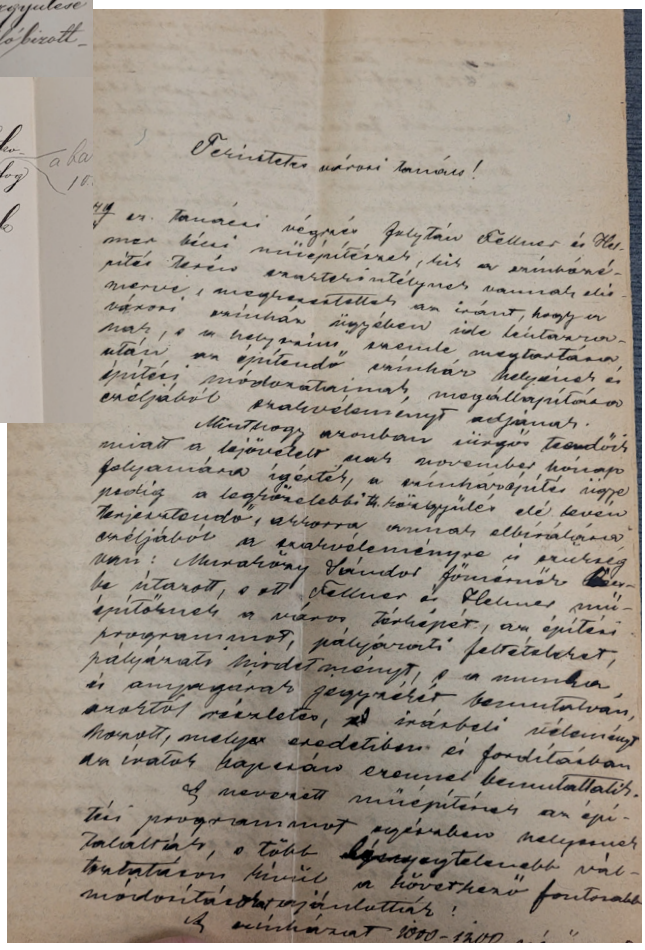

Tekintetes városi tanács!

Az sz. tanácsi végzés folytán Fellner és Helmer bécsi műépítészek, kik a színházépítés terén szakterintélynek vannak elismerve, megkeresztettek az iránt, hogy a városi színház ügyében ide leutazzanak, s a helyszíni szemle megtartása után az építendő színház helyének és építési módozatainak, megállapítása czéljából szakvéleményt adjanak.

Minthogy azonban sürgős teendők miatt a lejövetelt csak november hónap folyamára ígértek, a színházépítés ügye pedig a legközelebbi th. közgyűlés elé levén terjesztendő, akkorra annak elbírálása czéljából a szakvéleményre is szükség van: Muraközy Sándor főmérnök bécsbe utazott, s ott Fellner és Helmer műépítőknek a város térképét, az építési programmot, pályázati feltételeket, pályázati hirdetményt, s a munka és anyagárak jegyzékét bemutatván, azoktól részletes, a írásbeli véleményt hozott, melyet eredetiben és fordításban az iratok kapcsán ezennel bemutattatik.

A nevezett műépítésnek az építési programmot egészben helyesnek találták, s több lényegtelenebb változtatáson kívül a következő fontosabb módosításokat ajánlottak!

A színházat 1000-1200 ...

12.7. Muraközy Sándor jelentése a Fellner és Helmer irodánál tett látogatásáról

4151.
1895.

Árlejtési hirdetmény.

Kecskemét város közönsége a Szentháromságtéren egy **új szinházat** óhajtván épiteni, a szinház felépitéséhez szükséges következő épitési munkák végrehajtásának biztositása céljából irásbeli zárt ajánlati tárgyalást hirdet:

I.	Kőmivesmunka a pótmunkával és a kocsifeljáró költségeivel	63,701 frt 14 kr.
II.	Kőfaragómunka	5,174 „ 40 „
III.	Ácsmunka	9,271 „ 40 „
IV.	Bádogosmunka	10,181 „ 40 „
V.	Cserépfedőmunka	858 „ — „
VI.	Facement és asphalt munka	1,141 „ 30 „
VII.	Szerkezeti és súlyszerinti lakatos és vasmunka . .	46,634 „ 16 „
VIII.	Asztalos, lakatos, mázoló és üvegesmunka	15,513 „ 30 „
IX.	Granito és betonmunka . .	2,935 „ 60 „
X.	Homlokzati szobrászmunka .	3,392 „ — „
XI.	Diszitési munka	15,426 „ 30 „
XII.	Festési és aranyozási munka	4,140 „ — „
XIII.	Kárpitosmunka	14,926 „ 20 „
XIV.	Villanyos jelzés és villámháritó	650 „ — „
XV.	Vizvezeték	5,000 „ — „
XVI.	Fűtés és szellőztetés . . .	9,000 „ — „
XVII.	Kútkészités	800 „ — „
XVIII.	Betűöntőmunka	150 „ — „
XIX.	Világitó testek készitése .	9,915 „ — „
XX.	Impregnálási munka . . .	300 „ — „
XXI.	Gépezetek	10,000 „ — „
XXII.	Égetett kőagyagcsövek . .	320 „ — „
	összesen:	229,430 frt 20 kr.

A fent elősorolt munkák vagylagosan átalányösszeg, vagy egységárak mellett adatnak ki és pedig az összes munkák egy fővállalatnak, vagy egyetemlegesen kötelezett vállalkozó társaknak.

12.8. Árlejtési hirdetmény

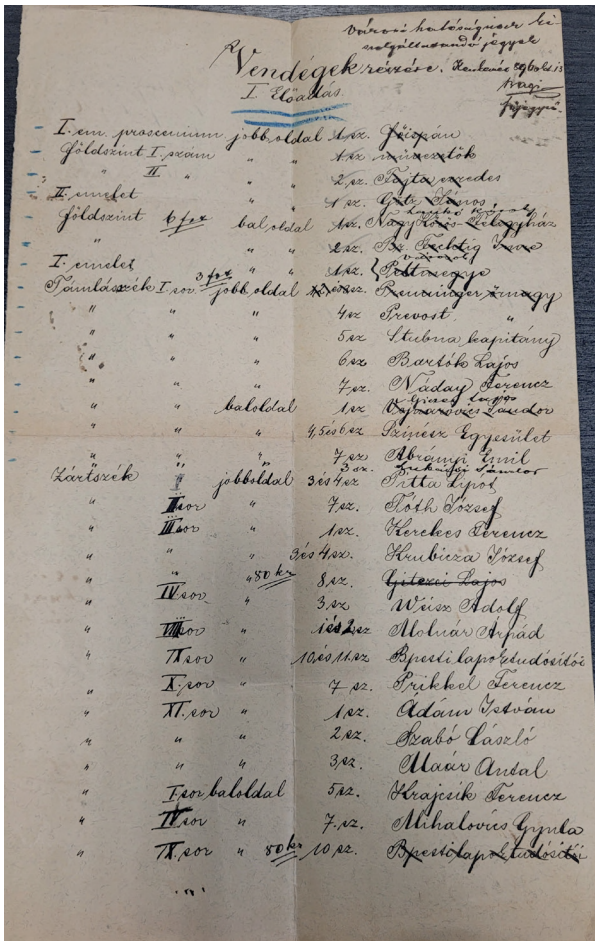

Vendégek részére.

I. Előadás

12.9. Meghívottak listája a megnyitó előadásra

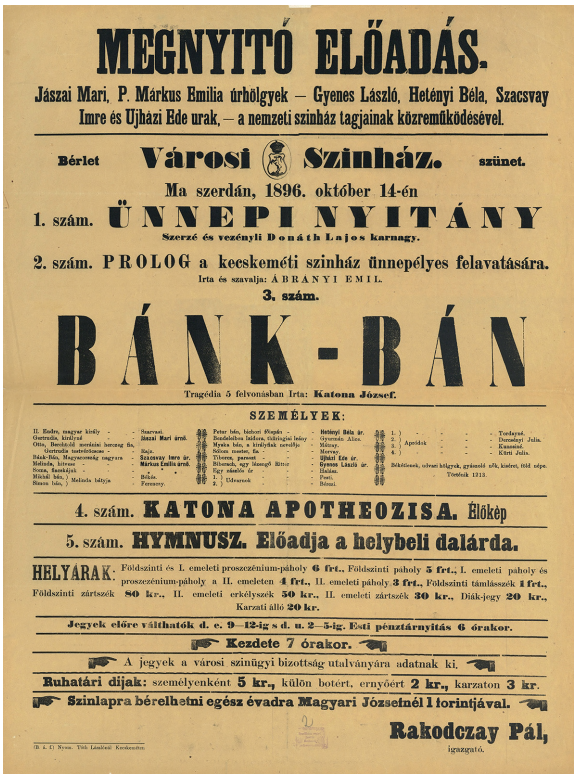

MEGNYITÓ ELŐADÁS.

Jászai Mari, P. Márkus Emilia úrhölgyek — Gyenes László, Hetényi Béla, Szacsvay Imre és Ujházi Ede urak, — a nemzeti szinház tagjainak közreműködésével.

Bérlet **Városi Szinház.** szünet.

Ma szerdán, 1896. október 14-én

1. szám. **ÜNNEPI NYITÁNY**

Szerző és vezényli Doháth Lajos karnagy.

2. szám. **PROLOG** a kecskeméti szinház ünnepélyes felavatására.

Irta és szavalja: ÁBRANYI EMIL.

3. szám.

BÁNK-BÁN

Tragédia 5 felvonásban Irta: **Katona József.**

SZEMÉLYEK:

4. szám. **KATONA APOTHEOZISA.** Élőkép

5. szám. **HYMNUSZ. Előadja a helybeli dalárda.**

HELYÁRAK: Földszinti és I. emeleti proszcénium-páholy **6 frt.**, Földszinti páholy **5 frt.**, I. emeleti páholy és proszcénium-páholy a II. emeleten **4 frt.**, II. emeleti páholy **3 frt.**, Földszinti támlásszék **1 frt.**, Földszinti zártszék **80 kr.**, II. emeleti erkélyszék **50 kr.**, II. emeleti zártszék **30 kr.**, Diák-jegy **20 kr.**, Karzati álló **20 kr.**

Jegyek előre válthatók d. e. 9—12-ig s d. u. 2—5-ig. Esti pénztárnyitás 6 órakor.

Kezdete 7 órakor.

A jegyek a városi színügyi bizottság utalványára adatnak ki.

Ruhatári dijak: személyenként **5 kr.**, külön botért, ernyőért **2 kr.**, karzaton **3 kr.**

Szinlapra bérelhetni egész évadra Magyari Józsefnél 1 forintjával.

Rakodczay Pál,
igazgató.

12.10. A megnyitó előadás színlapja

12.11. Anyagminták, eredeti borítékban

12.12. A kecskeméti színház 1900 körül

12.13. A kecskeméti színház főhomlokzata

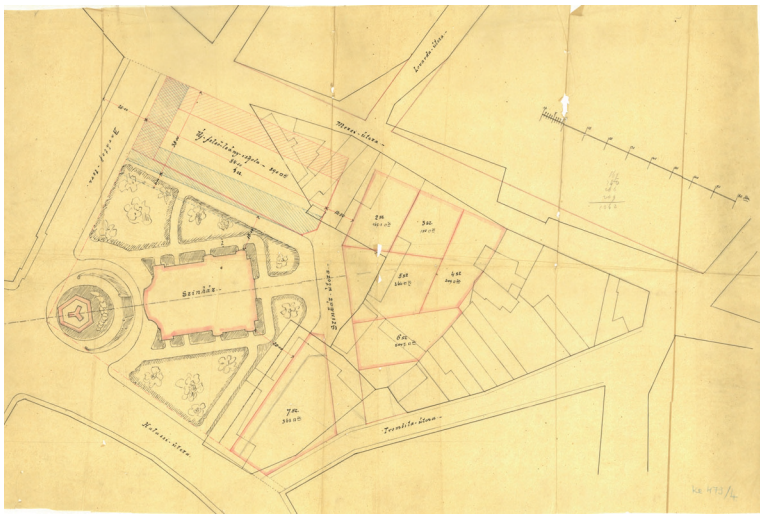

12.14 A színház végleges helyszíne, helyszínrajz

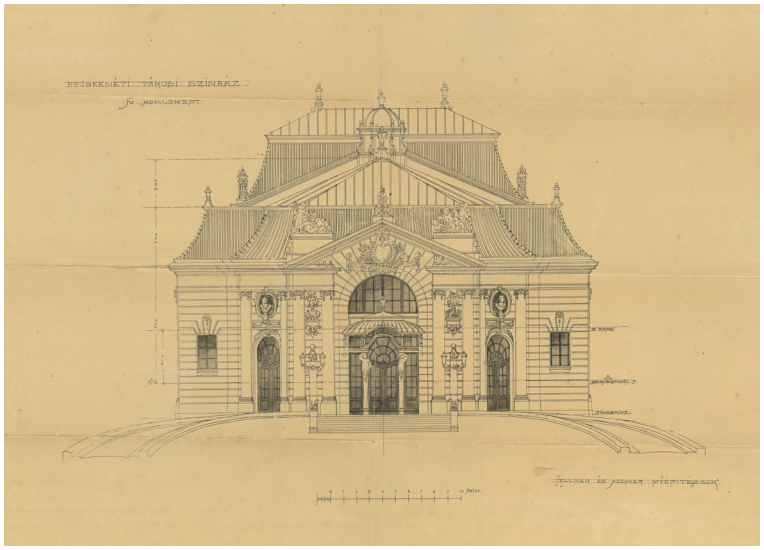

12.15. Főhomlokzat tervrajza

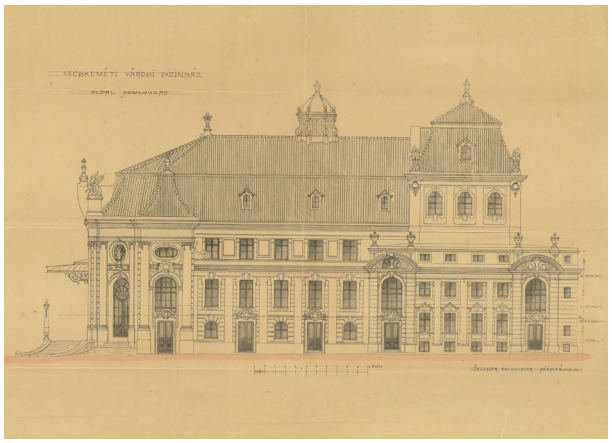

12.16. Oldalhomlokzat tervrajza

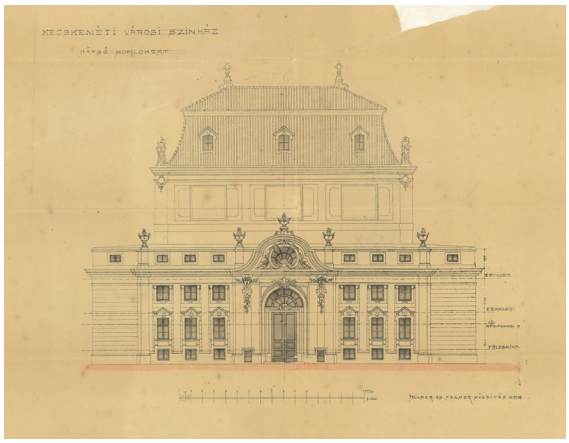

12.17. Hátsó homlokzat tervrajza

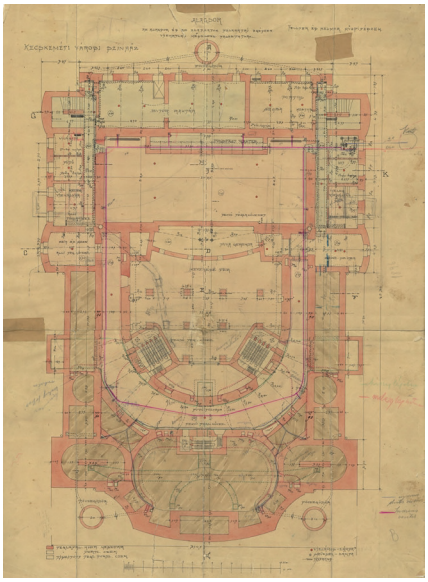

12.18. Alagsori alaprajz

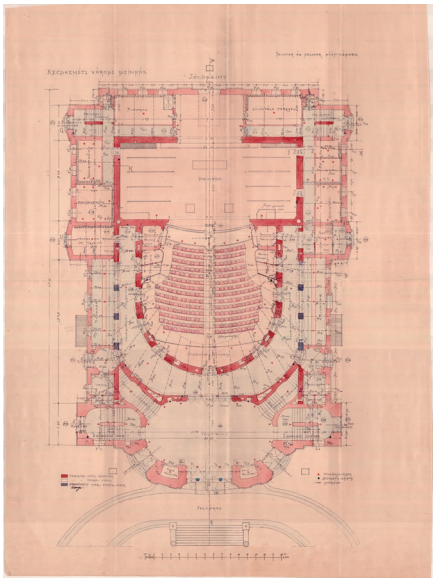

12.19. Földszinti alaprajz

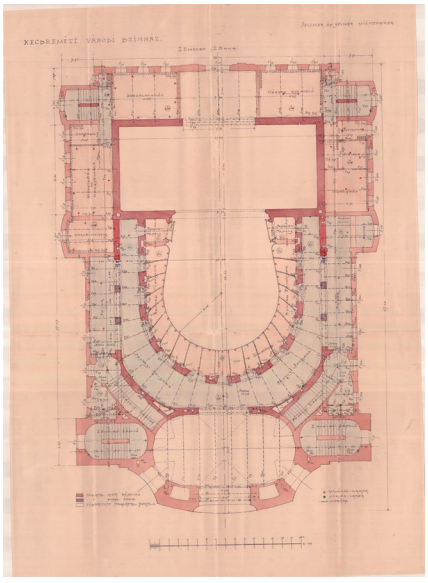

19.20. Első emeleti alaprajz

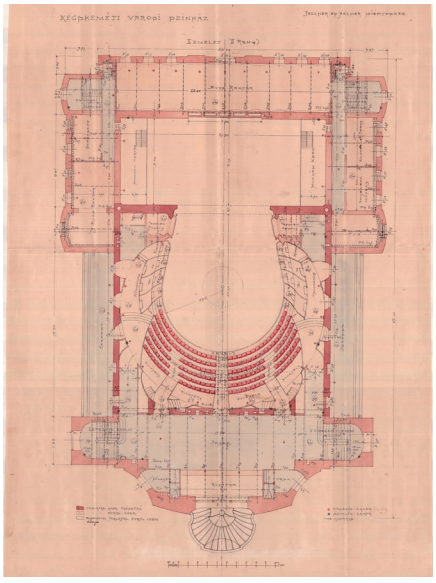

19.21. Második emeleti alaprajz

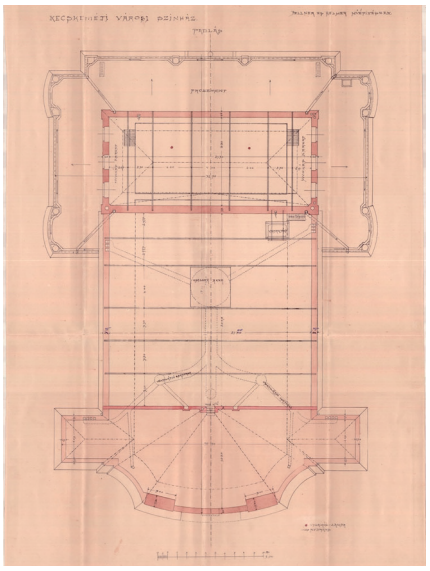

12.22. Padlás alaprajza

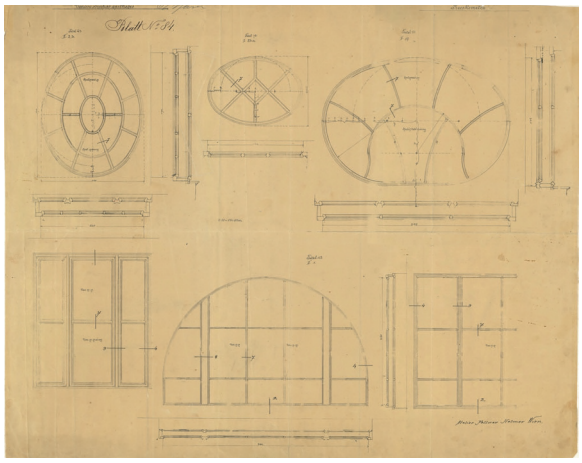

12.25. Nyílászárók részletterve

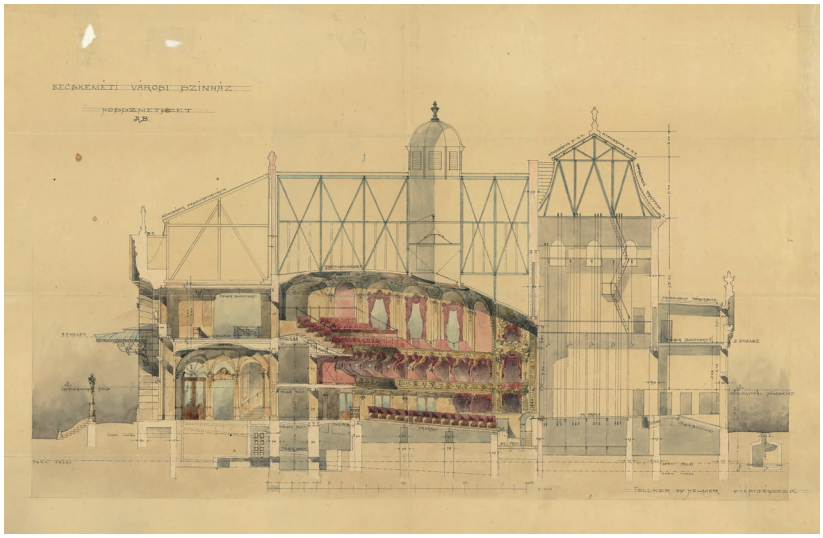

12.23. Az épület hosszmetszete

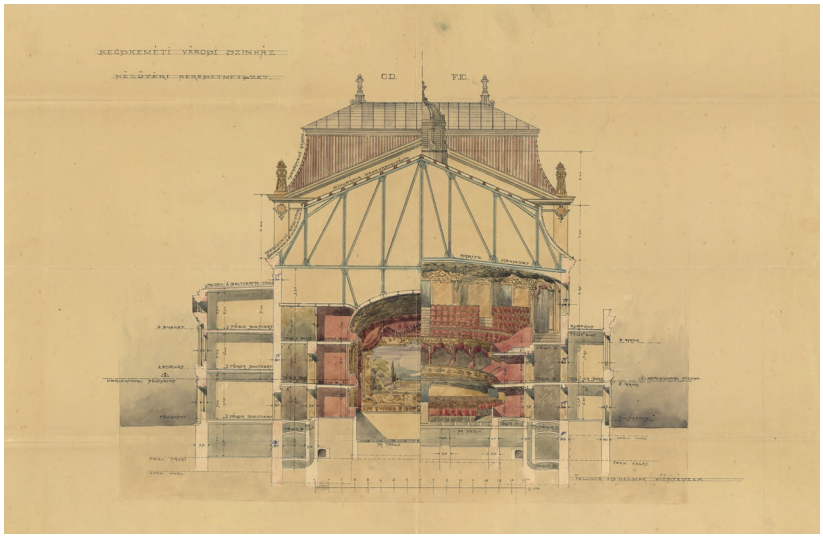

12.24. A színpad és nézőtér keresztmetszete
– kétirányú keresztmetszet

Nagyvárad (Oradea, Románia), Városi Színház (1899-1900) (p. 147-156.)

13.1. Nagyvárad térképe, a Bémer tér a rendezés előtt

13.2. A kőszínház felépítésére kijelölt lehetséges helyszínek

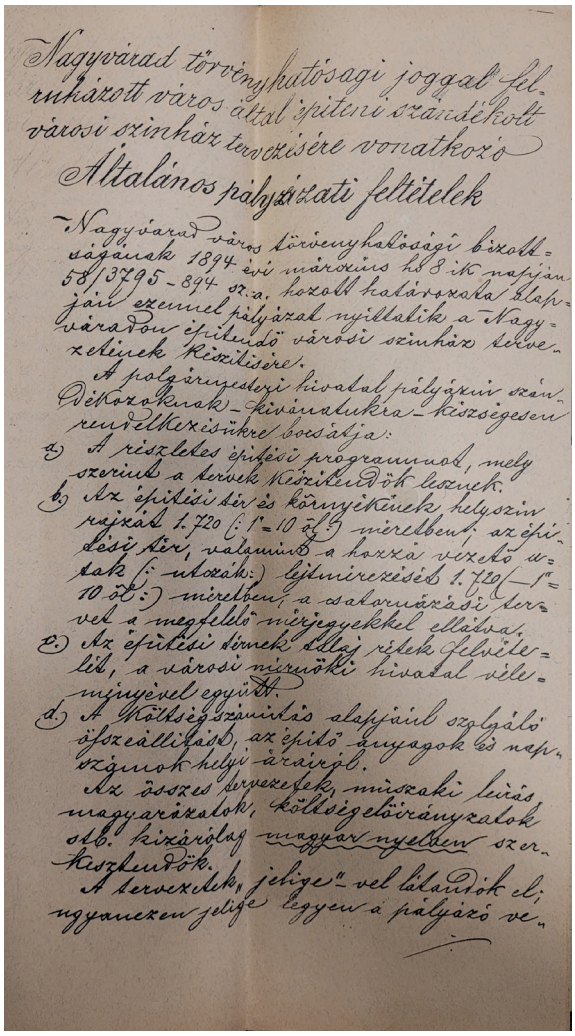

Nagyvárad törvényhatósági joggal felruházott város által építeni szándékolt városi színház tervezésére vonatkozó

Általános pályázati feltételek

Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának 1894. évi március hó 18-ik napján 58/3795-894 sz. a. hozott határozata folytán ezennel pályázat nyittatik a Nagyváradon építendő városi színház tervezetének Készítésére.

A polgármesteri hivatal pályázni szándékozóknak kívánatukra készségesen rendelkezésükre bocsátja:

a) A részletes építési programmot, mely szerint a tervek készítendők lesznek.

b) Az építési tér és környékének helyszínrajzát 1:720 (1"=10 öl) méretben, az építési tér, valamint a hozzá vezető utak (-utcák) fekvésének 1:720 (1"=10 öl) méretben, a szabályozási tervet a megfelelő magyarázatokkal ellátva.

c) Az építési térnek öllaj rétek felvételéről, a városi mérnöki hivatal véleményével együtt.

d) A költségszámítás alapjául szolgáló összeállítást az épitő anyagok és napszámok helyi árairól.

Az összes tervezetek, műszaki leírás magyarázatok, költségelőirányzatok stb. kizárólag magyar nyelven szerkesztendők.

A tervezetek, jeligével ellátandók el, ugyanezen jeligével egyben a pályázó ve-

13.3. Nagyvárad, pályázati felhívása 1894-ben (részlet)

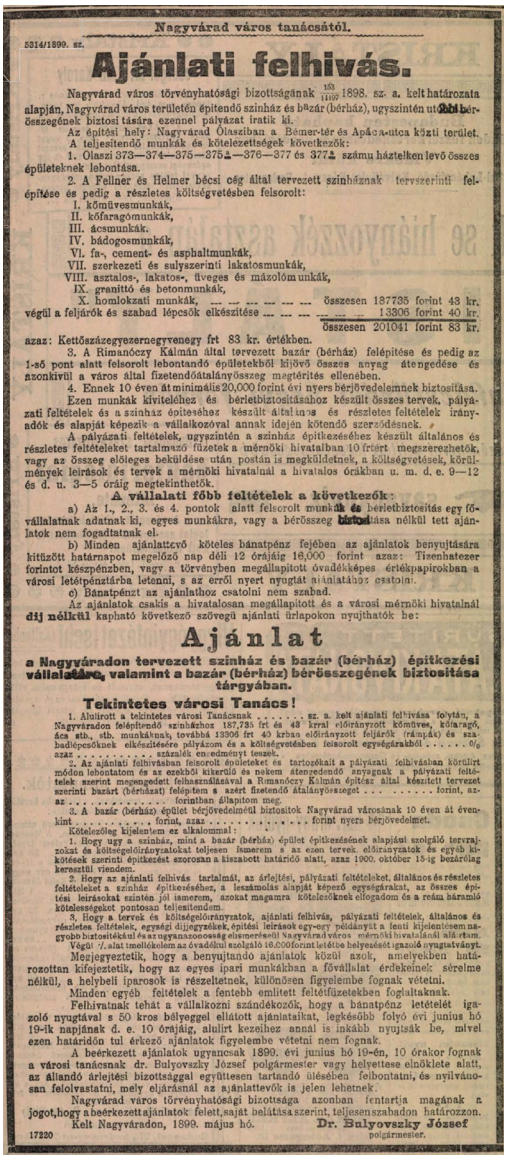

Nagyvárad város tanácsától.

5314/1899. sz.

Ajánlati felhivás.

Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának 153/11109 1898. sz. a. kelt határozata alapján, Nagyvárad város területén építendő színház és bazár (bérház), ugyszintén ezek bérösszegének biztosi tására ezennel pályázat iratik ki.

Az épitési hely: Nagyvárad Olaszában a Bémer-tér és Apáca-utcza közti terület.

A teljesitendő munkák és kötelezettségek következők:

1. Olaszi 373—374—375—375a—376—377 és 377a számu házteleken levő összes épületeknek lebontása.

2. A Fellner és Helmer bécsi cég által tervezett színháznak tervszerinti felépitése és pedig a részletes költségvetésben felsorolt:

I. kőmüvesmunkák,
II. kőfaragómunkák,
III. ácsmunkák.
IV. bádogosmunkák,
VI. fa-, cement- és asphaltmunkák,
VII. szerkezeti és sulyszerinti lakatosmunkák,
VIII. asztalos-, lakatos-, üveges és mázolómunkák,
IX. granitto és betonmunkák,
X. homlokzati munkák, ... összesen 137735 forint 43 kr.
végül a feljárók és szabad lépcsők elkészitése ... 13306 forint 40 kr.
Összesen 201041 forint 83 kr.

azaz: Kettőszázegyezernegyvenegy frt 83 kr. értékben.

3. A Rimanóczy Kálmán által tervezett bazár (bérház) felépitése és pedig az 1-sö pont alatt felsorolt lebontandó épületekből kijövő összes anyag átengedése és azonkivül a város által fizetendő átalányösszeg megtérités ellenében.

4. Ennek 10 éven át minimális 20,000 forint évi nyers bérjövedelmének biztositása.

Ezen munkák kiviteléhez és bérletbiztositásához készült összes tervek, pályázati feltételek és a színház épitéséhez készült általános és részletes feltételek irányadók és alapját képezik a vállalkozóval annak idején kötendő szerződésnek.

A pályázati feltételek, ugyszintén a színház épitkezéséhez készült általános és részletes feltételeket tartalmazó füzetek a mérnöki hivatalban 10 frtért megszerezhetők, vagy az összeg előleges beküldése után postán is megküldetnek, a költségvetések, körülmények leirások és tervek a mérnöki hivatalnál a hivatalos órákban u. m. d. e. 9—12 és d. u. 3—5 óráig megtekinthetők.

A vállalati főbb feltételek a következők:

a) Az 1., 2., 3. és 4. pontok alatt felsorolt munkák és bérletbiztositás egy fővállalatnak adatnak ki, egyes munkákra, vagy a bérösszeg biztositása nélkül tett ajánlatok nem fogadtatnak el.

b) Minden ajánlattevő köteles bánatpénz fejében az ajánlatok benyujtására kitüzött határnapot megelőző nap déli 12 óráig 16,000 forint azaz: Tizenhatezer forintot készpénzben, vagy a törvényben megállapitott óvadékképes értékpapirokban a városi letétpénztárba letenni, s az erről nyert nyugtát ajánlatához csatolni.

c) Bánatpénzt az ajánlathoz csatolni nem szabad.

Az ajánlatok csakis a hivatalosan megállapitott és a városi mérnöki hivatalnál díj nélkül kapható következő szövegü ajánlati ürlapokon nyujthatók be:

Ajánlat

a Nagyváradon tervezett színház és bazár (bérház) épitkezési vállalatára, valamint a bazár (bérház) bérösszegének biztositása tárgyában.

Tekintetes városi Tanács!

1. Alulirott a tekintetes városi Tanácsnak ..... sz. a. kelt ajánlati felhivása folytán, a Nagyváradon felépitendő színházhoz 187,735 frt és 43 kral előirányzott kőmüves, kőfaragó, ács stb., stb. munkákra, továbbá 13306 frt 40 krban előirányzott feljárók (rámpák) és szabadlépcsőknek elkészitésére pályázom és a költségvetésben felsorolt egységárakból ..... % azaz ..... százalék engedményt teszek.

2. Az ajánlati felhivásban felsorolt épületeket és tartozékait a pályázati felhivásban körülirt módon lebontatom és az ezekből kikerülő és nekem átengedendő anyagnak a pályázati feltételek szerint megengedett felhasználásával a Rimanóczy Kálmán épitész által készitett tervezet szerinti bazárt (bérházat) felépitem s ezért fizetendő átalányösszegül ..... forint, azaz ..... forintban állapitom meg.

3. A bazár (bérház) épület bérjövedelmétül biztositok Nagyvárad városának 10 éven át évenkint ..... forint, azaz ..... forint nyers bérjövedelmet.

Kötelezőleg kijelentem ez alkalommal:

1. Hogy ugy a színház, mint a bazár (bérház) épület épitkezésének alapjául szolgáló tervrajzokat és költségelőirányzatokat teljesen ismerem s az ezen tervek előirányzatok és egyéb kikötések szerinti épitkezést szorosan a kiszabott határidő alatt, azaz 1900. október 15-ig beszáritag keresztül viendem.

2. Hogy az ajánlati felhivás tartalmát, az árlejtési, pályázati feltételeket, általános és részletes feltételeket a színház épitkezéséhez, a leszámolás alapját képező egységárakat, az összes épitési leirásokat szintén jól ismerem, azokat magamra kötelezőknek elfogadom és a reám háramló kötelezettségeket pontosan teljesitendem.

3. Hogy a tervek és költségelőirányzatok, ajánlati felhivás, pályázati feltételek, általános és részletes feltételek, egységi dijjegyzékek, épitési leirások egy-egy példányát a fenti kijelentésem nagyobb biztositékául és az ugyanazonosság elismerésül Nagyvárad város mérnöki hivatalánál alá-irtam.

Végül ajánlatomhoz az óvadéki szolgálat 16,000 forint letétre helyezését igazoló nyugtaváltyat.

Mejjegyeztetik, hogy a benyujtandó ajánlatok közül azok, amelyekben határozottan kifejeztetik, hogy az egyes ipari munkákban a fővállalat érdekeinek sérelme nélkül, a helybeli iparosok is részeltetnek, különösen figyelembe fognak vétetni.

Minden egyéb feltételek a fentebb emlitett feltétfüzetekben foglaltaknak.

Felhivatnak tehát a vállalkozni szándékozók, hogy a bánatpénz letételét igazoló nyugtával s 50 kros bélyeggel ellátott ajánlataikat, legkésőbb folyó évi junius hó 19-ik napjának d. e. 10 órájáig, alulirt kezéhez annál is inkább nyujtsák be, mivel ezen határidőn tul érkező ajánlatok figyelembe vétetni nem fognak.

A beérkezett ajánlatok ugyancsak 1899. évi junius hó 19-én, 10 órakor fognak a városi tanácsnak dr. Bulyovszky József polgármester vagy helyettese elnöklete alatt, az állandó árlejtési bizottsággal együttesen tartandó ülésében felbontatni, és nyilvánosan felolvastatni, mely eljárásnál az ajánlattevők is jelen lehetnek.

Nagyvárad város törvényhatósági bizottsága azonban fentartja magának a jogot, hogy a beérkezett ajánlatok: felett, saját belátása szerint, teljesen szabadon határozzon.

Kelt Nagyváradon, 1899. május hó.

Dr. Bulyovszky József
polgármester.

17220

13.4. Ajánlati felhivás a színház felépítésére

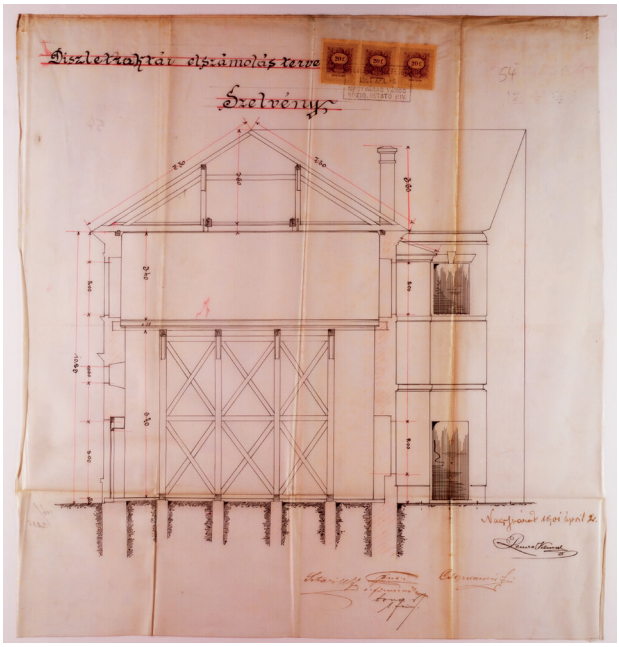

13.5. Díszletraktár elszámolási terve

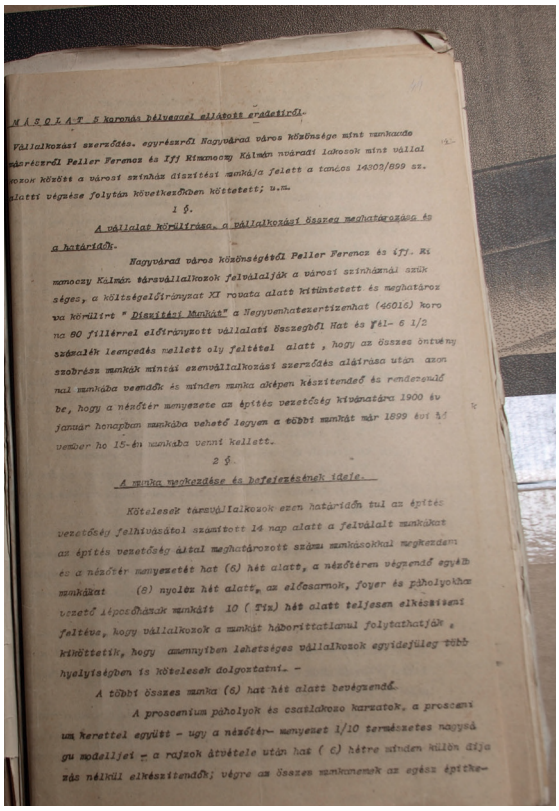

13.6. Peller Ferencz és ifj. Rimanóczy Kálmán megbízásáról szóló vállalkozói szerződés részlete

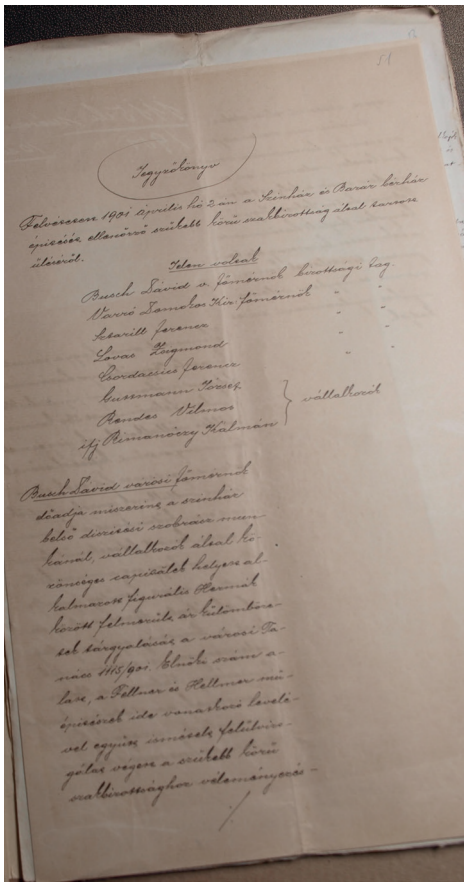

13.7. Jegyzőkönyv 1901. április 2. A bizottsági tagok aláírásával

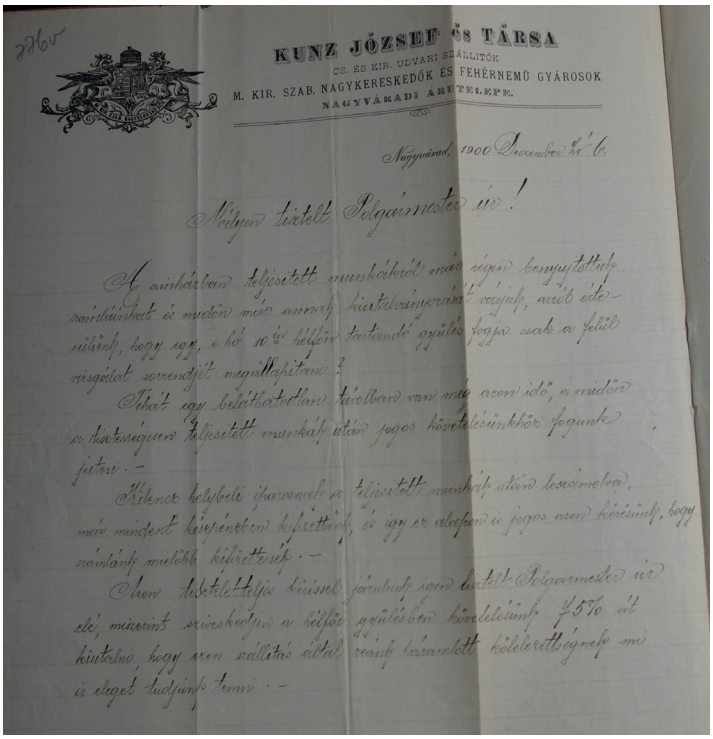

13.8. Fizetési felszólítás Kunz József és Társa részéről

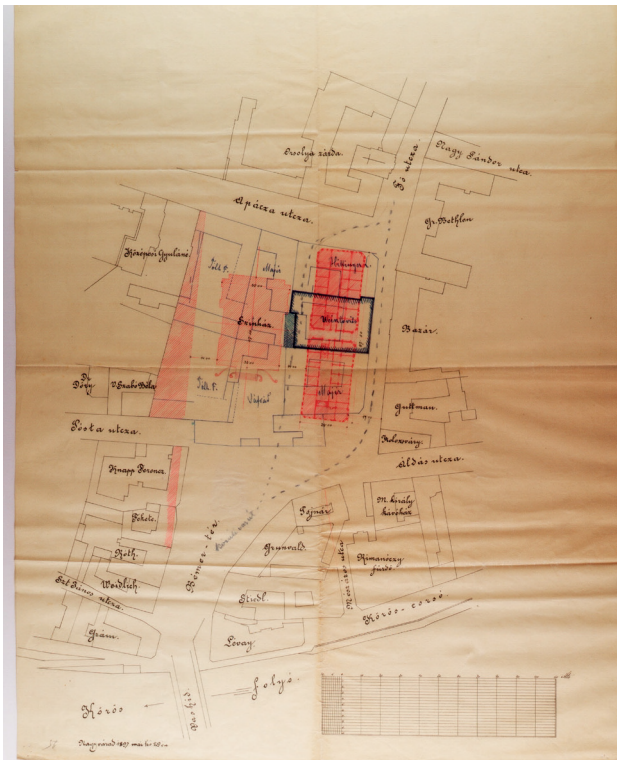

13.9. A Bémer téri telek rendezési terve

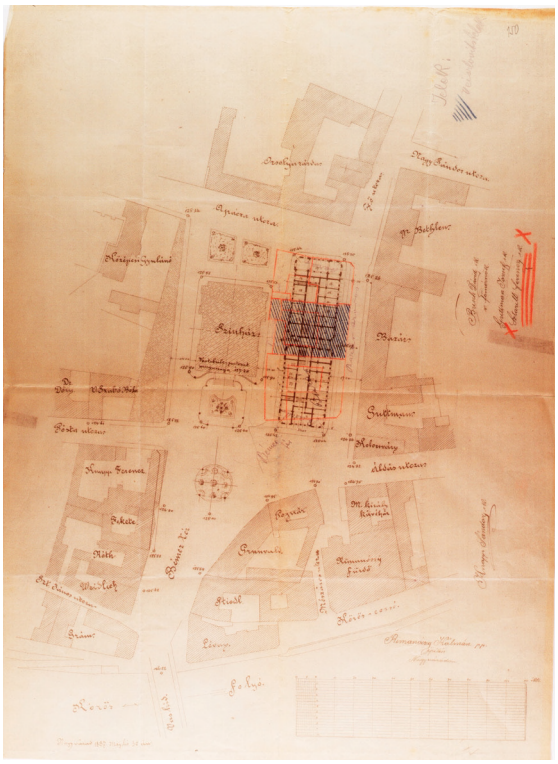

13.10. A színház helyszínrajza a Bémer téren

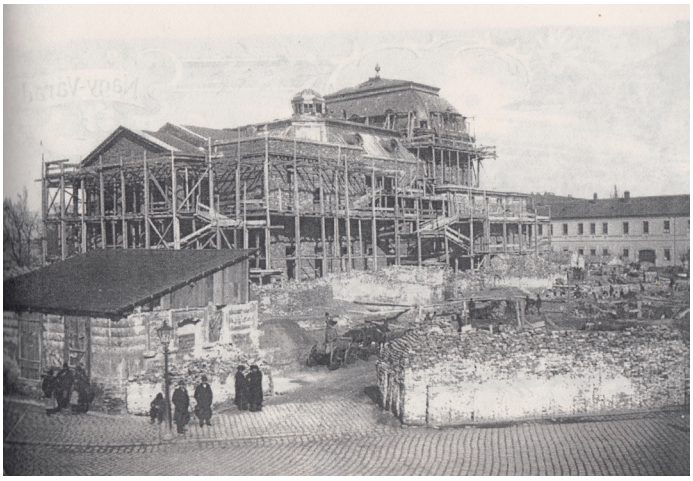

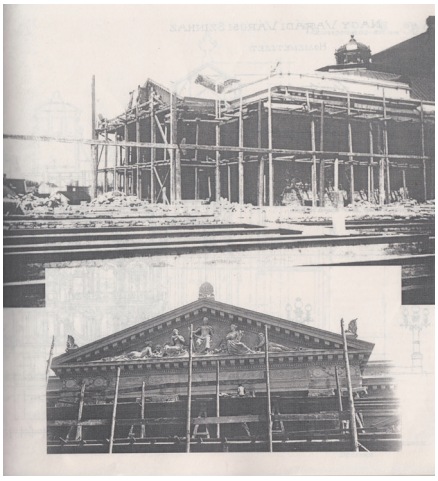

13.11. Fényképek az építkezésről

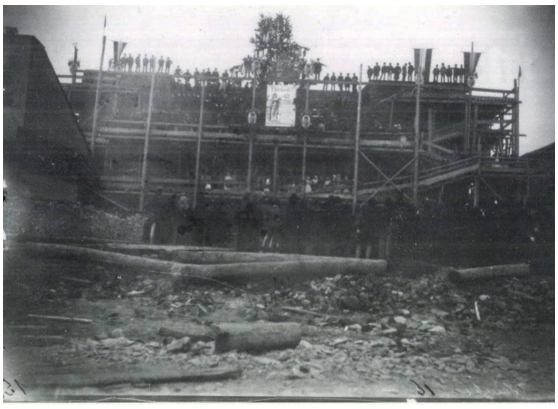

13.12. A színház bokrétaünnepélye, 1899. október 28.

13.13. Menyitó előadás plakátja és az emlékalbum borítója

13.14. Időkapszula, a nagyváradi színház lépcsője alatt talált dokumentumokkal (jobbra középen és lent)

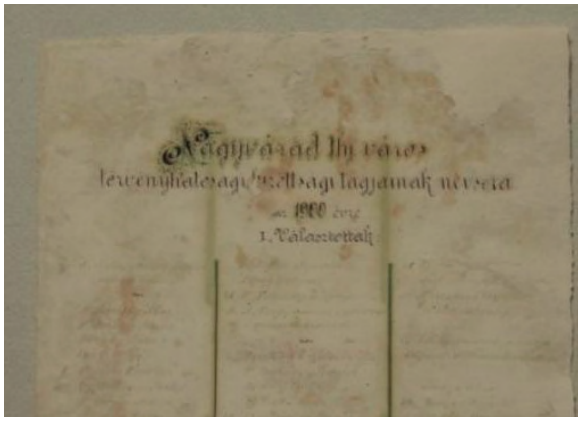

13.15. Főhomlokzat fényképe 1901-ből

13.16. Bémer tér a Szigligeti Színházzal

13.17. Főhomlokzat terve

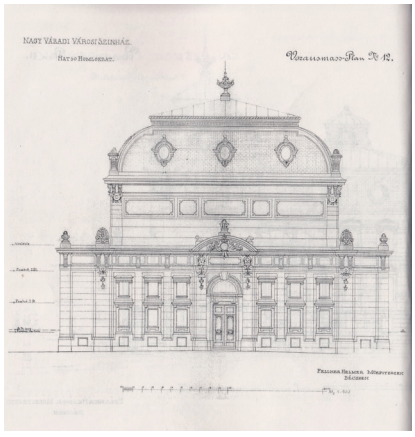

13.19. Hátsó homlokzat terve

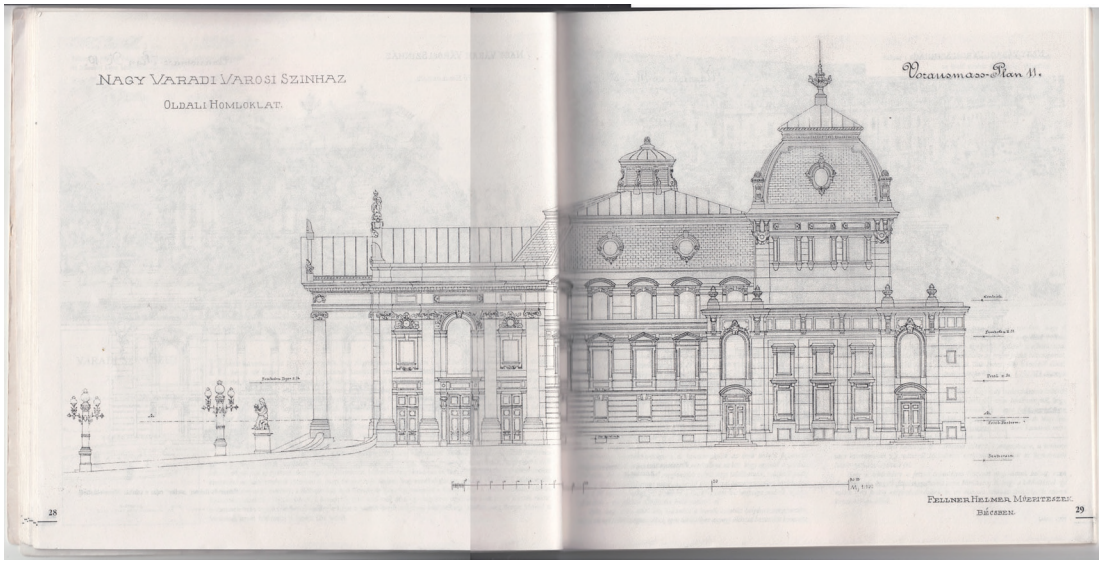

13.18. Oldalhomlokzat terve

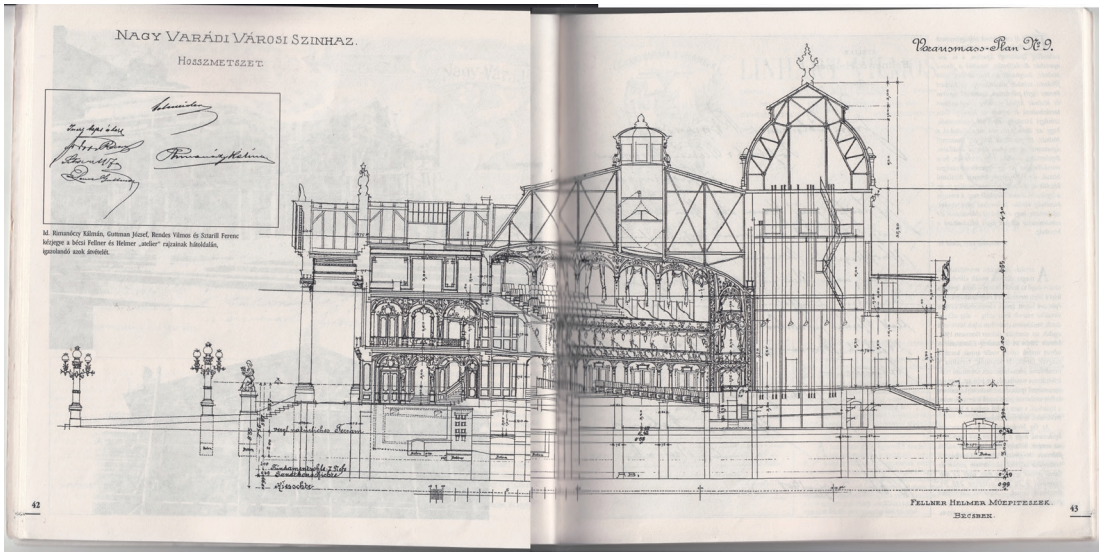

13.20. Épület hosszmetszete

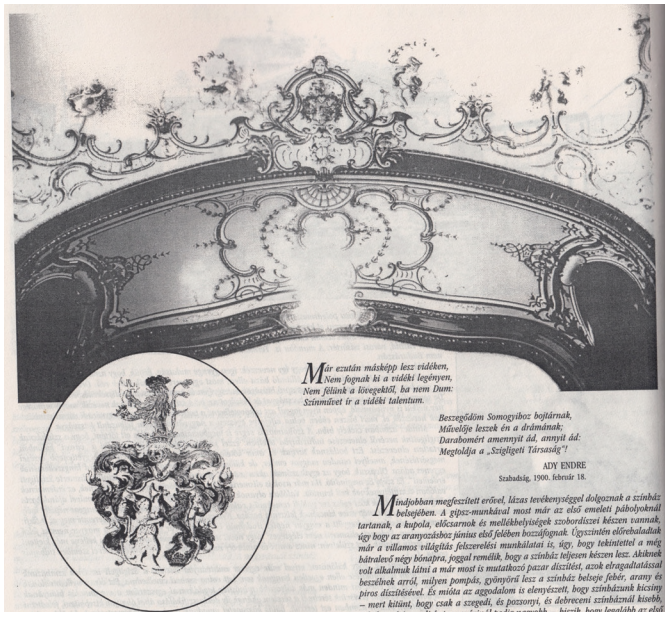

13.21. Eredeti belsőtéri mennyezetstukkó

Kolozsvár (Cluj-Napoca, România), Nemzeti Színház (1904-1906) (p. 156-167.)

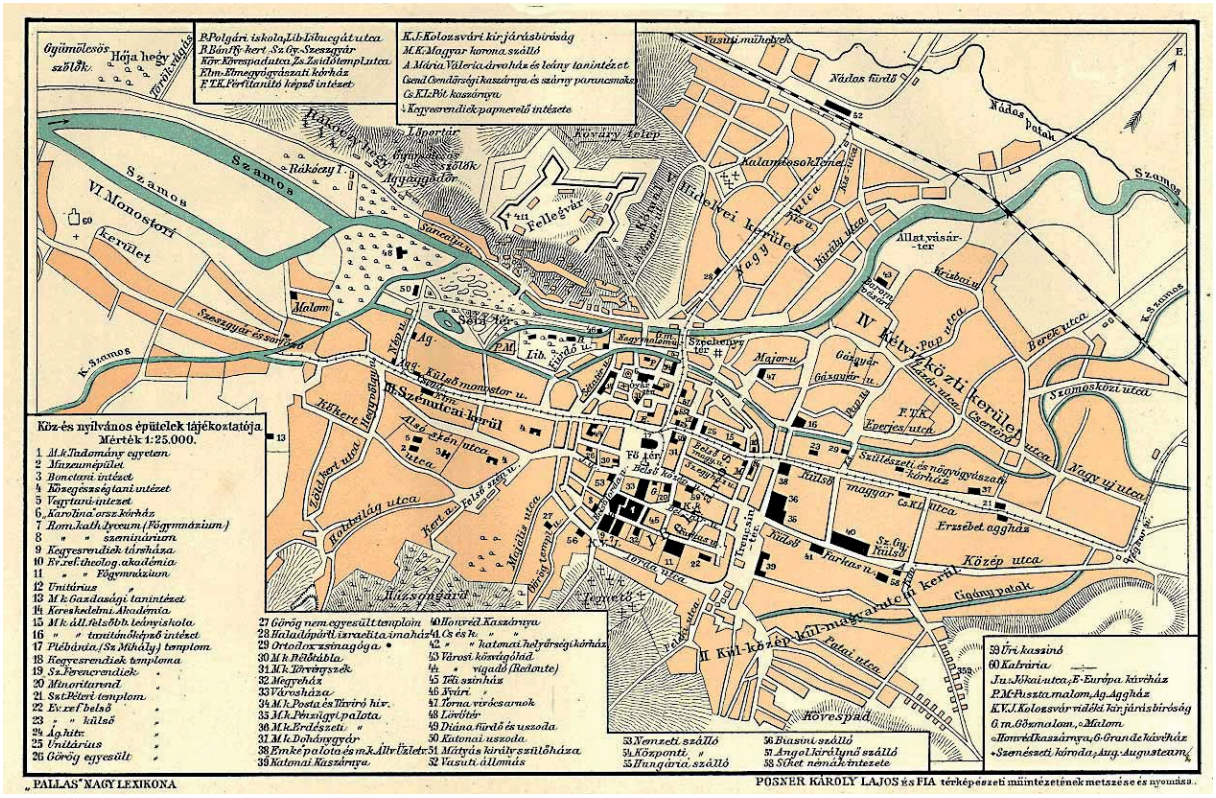

14.1. Kolozsvár térképe

14.2. Kolozsvár sz. kir. város térrajza

1904. JULIUS 25.

Magy. kir. belügyminiszter.

Árlejtési hirdetmény

a **Kolozsvárott** a Hunyadi-téren emelendő **Nemzeti Szinház** építkezésének következő munkacsoportjaira vonatkozólag:

1. **föld- és kőmives munka,**
2. **ács** „
3. **bádogos** „
4. **szerkezeti vas** „
5. **vas anyag** „
6. **facement** „
7. **aszfalt** „
8. **fütési és szellőztetési** „
9. **vizvezetéki** „
10. **csatornázási** „

1. Az árlejtésen csupán képesitett és iparengedélylyel biró hazai iparosok vehetnek részt.

2. Ajánlat az egyes munkacsoportokra csak külön-külön tehető.

3. A tervek, munkakivonatok, ajánlati ürlap, szerződési mintalap, vállalati általános és részletes feltételek a kolozsvári államépitészeti hivatalnál a rendes hivatalos órák alatt és Szilágyi Lajos müszaki tanácsosnál (Budapest, VI., Teréz-körut 40—42. sz.) d. u. 3—6 óráig megtekinthetők s ugyanott a fütési és szellőzési, valamint a vizvezetékberendezési munkákra pályázók az épitkezés 5 alaprajzi és 3 metszeti rajzlapját 25 (huszonöt) koronáért, — a szerkezeti vasmunkákra pályázók pedig a szerkezetek szabvány rajzlapját 3 (három) koronáért megszerezhetik; hol az igényelt felvilágositások is nyerhetők. — Ugyanott a vállalati általános és részletes feltételek, munkakivonatok, szerződési és ajánlati minta átvehetők.

4. Tartoznak a pályázók az ajánlati ürlapon és a munkakivonat végén számokkal és betükkel az egységárakra vonatkozó azt a százalékos engedményt, esetleg felülfizetést — az eredményezett végösszeg jelzésével — feltüntetni, melylyel az illető munkanemet vagy szállitást elvállalni hajlandók; mindkét okmány az ajánlattevő által aláirandó. Csak azok az ajánlatok fognak figyelembe vétetni, melyek a kiszolgáltatott munkakivonaton és ajánlati ürlapon tétettek.

5. Az egy koronás bélyeggel ellátott és lepecsételt ajánlatok, az ivenként 30 fillérrel bélyegezett mellékletekkel együtt legkésőbb folyó évi **augusztus hó 19-én** déli 12 óráig a kolozsvári államépitészeti hivatalhoz nyujtandók be s ugyanott aznap délután 2 órakor fognak az épitő-bizottság által nyilvánosan felbontatni.

A lepecsételt boriték az ajánlat tárgyát képező munka megjelölésével következőképen czimezendő:

„A kolozsvári nemzeti szinház épitő-bizottságának
Kolozsvár.
Államépitészeti hivatal.

Ajánlat a..... munkákra vonatkozólag."

6. Egyebekben az állami és törvényhatósági épületek tétesitésénél mérvadó vállalati általános feltétfüzet 5. §-ának határozmányai a versenytárgyalásra és ajánlatokra nézve kötelezők.

7. Fentartja magának az épitési bizottság azt a jogot, hogy az ajánlattevő vállalkozók közül a jutányosság szem előtt tartása mellett, a munka végrehajtásával azt a vállalkozót bizza meg, ki a jó és helyesen készitendő munkák teljesitése iránt már eleve is a legtöbb biztositékot nyujtani képes.

8. Tartoznak ajánlattevő vállalkozók az ajánlatokhoz csatolandó munkakivonatban megjelölt előirányzati összeg (tehát nem ajánlati összeg) 5 százalékának megfelelő bánatpénzt a budapesti m. kir. állampénztárnál (vámház), vagy a kolozsvári m. kir. adóhivatalnál, legkésőbb az ajánlatok beadására kitüzött határidő előtt egy nappal vagyis 1904. évi **augusztus hó 18-án** déli 12 óráig akár készpénzben, akár állami letétre alkalmas értékpapirokban letenni és a letétjegyet az ajánlathoz csatolni.

9. Ajánlattevő vállalkozók tartoznak az ajánlatuk kiegészitéséhez szükséges anyag- és gyártmány-mintákat, az épitő-bizottság ez iránti felszólitásának vételétől számitott három nap alatt bemutatni.

Budapest, 1904. évi julius 23-án.

671 1—2 **M. kir. belügyminister.**

14.4. Árlejtési hirdetmény.

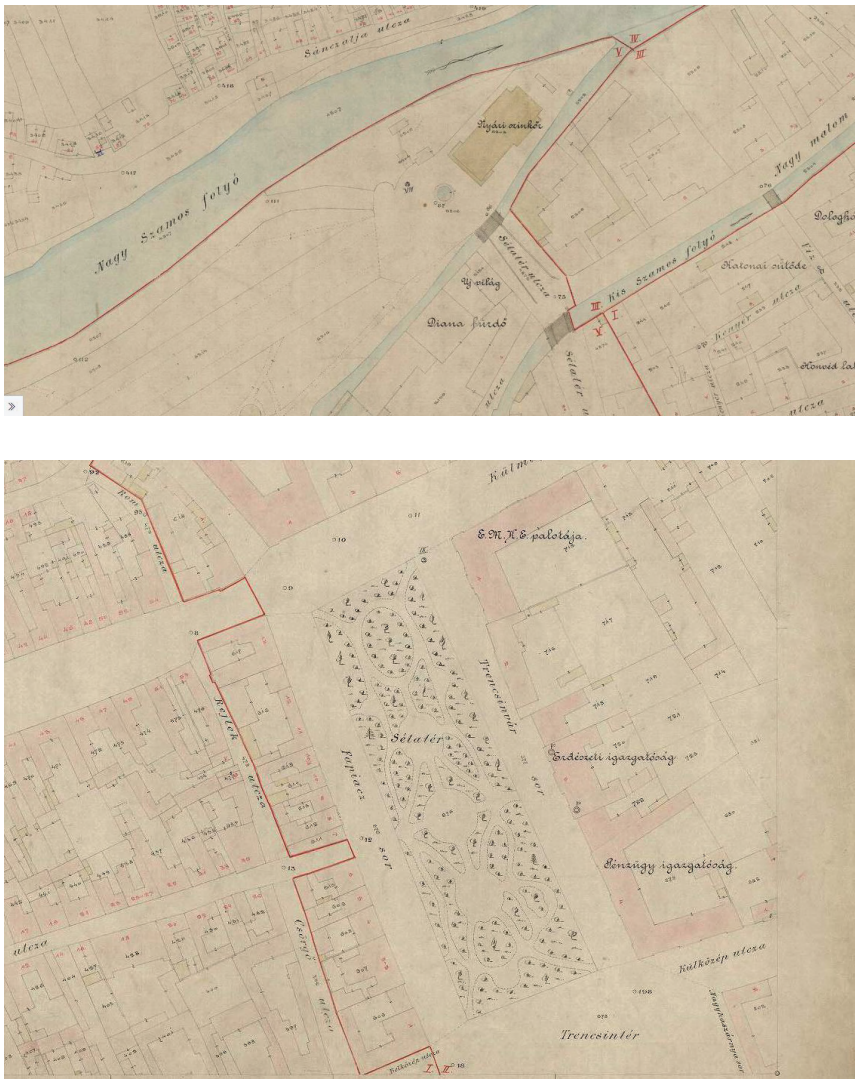

14.3. Kolozsvár szab. kir. város kataszteri térképének részletei

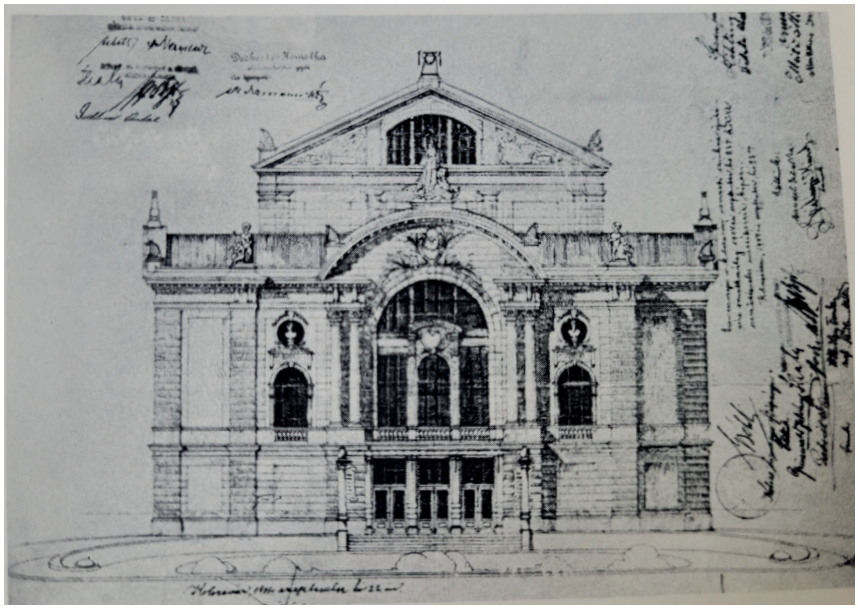

14.5. A színház főhomlokzatának terve

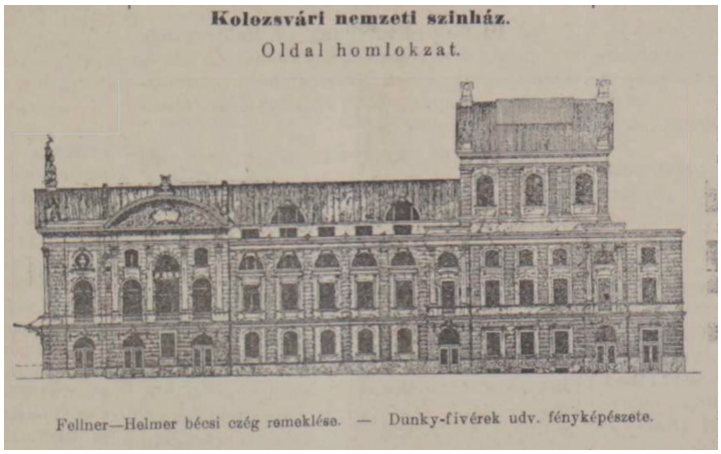

14.7. A színház oldalhomlokzatának terve

14.6. A színház főhomlokzatának terve

14.8. A színház főhomlokzata

14.9. A színház főhomlokzatáról készült fénykép

492. Az új színház épülete Kolozsváron

14.11. A színházról készült távlati fénykép

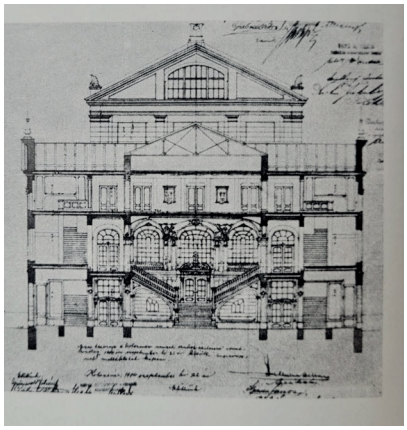

14.12. A színház keresztmetszete a főlépcsőházon keresztül

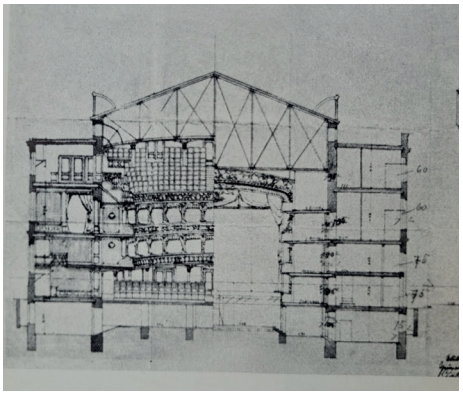

14.13. A nézőtér és színpad keresztmetszete - kétirányú keresztmetszet

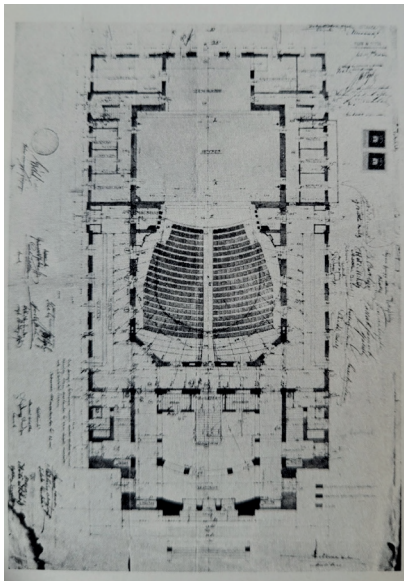

14.14. Földszinti alaprajz

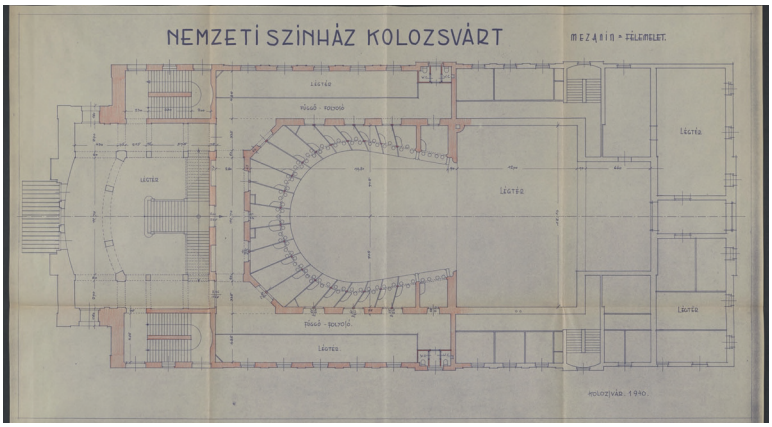

14.15. Felmérési rajz 1940-ből. Mezzanin

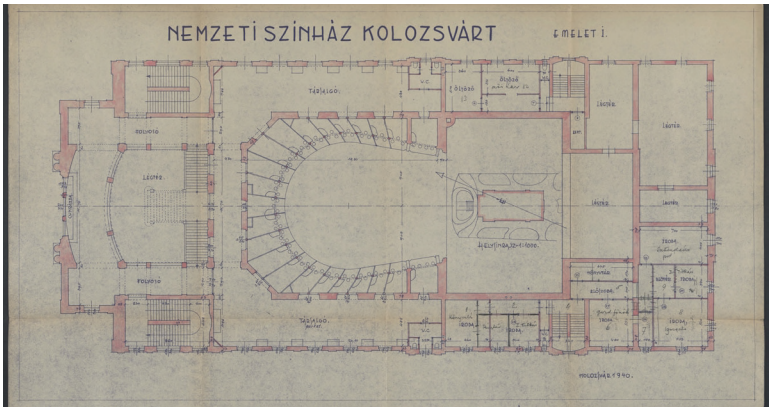

14.16. Felmérési rajz 1940-ből. I. emelet

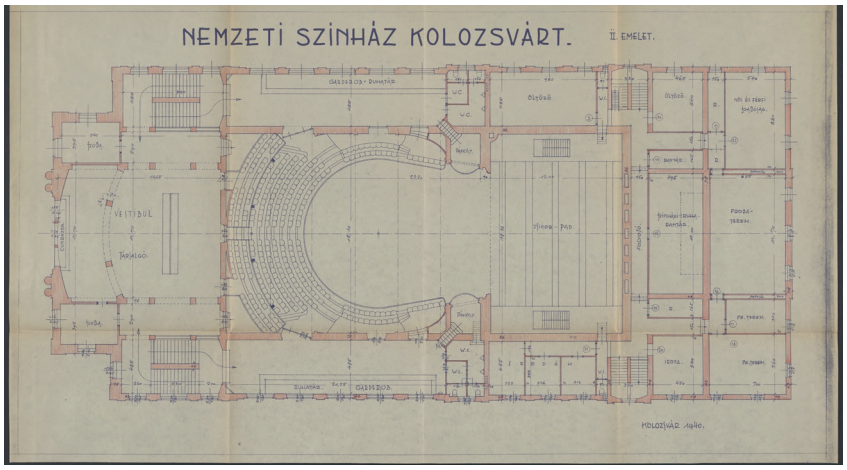

14.17. Felmérési rajz
1940-ből. II. emelet

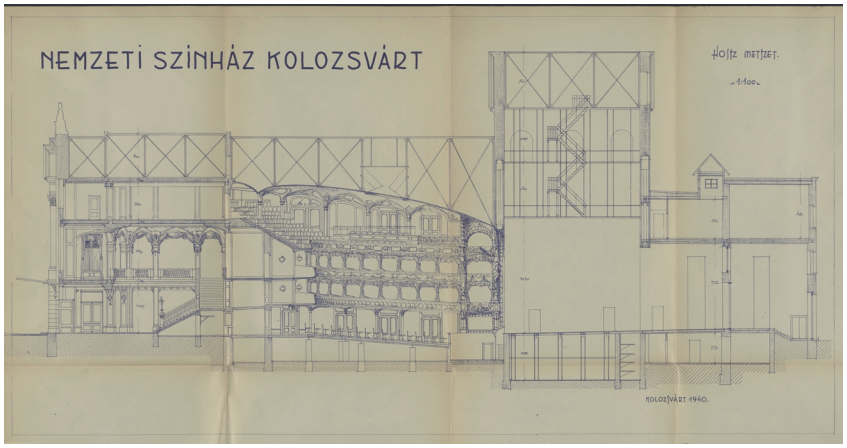

14.18. Felmérési rajz
1940-ből
Épület hosszmetszete

A magyar színházépítészet áttekintése (p. 167-179.)

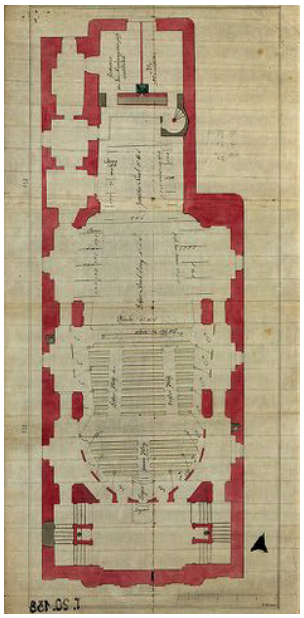

15.3. A budai Várszínház alaprajza (Kempelen Farkas és Hikisch Kristóf, 1784-1787)

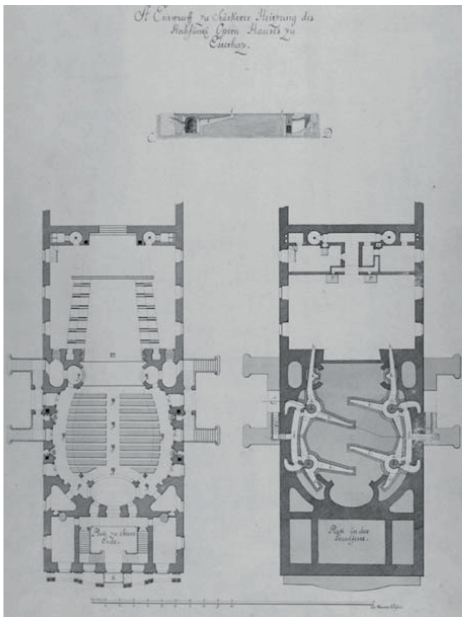

15.1. A fertődi Marionettszínház 1789-es átalakítási terv A és B változatai

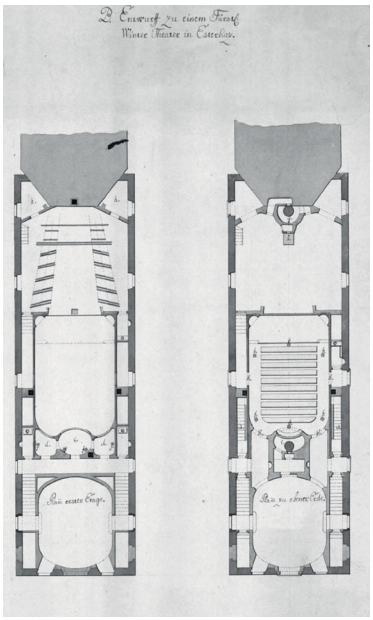

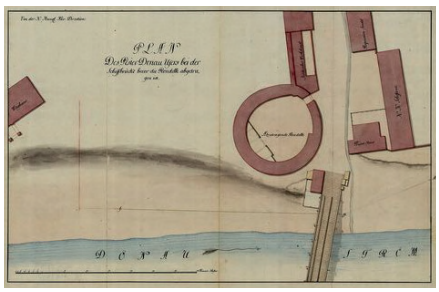

15.2. A pesti Duna-part helyszínrajzi térképe a Rondellával és a hajóhíddal, 1788-ban

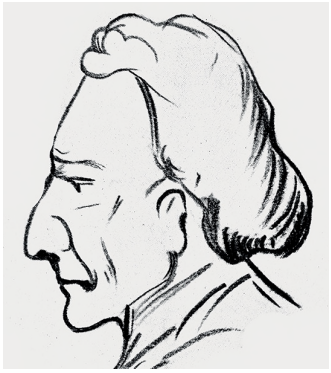

15.5. Kelemen László portréja. 1800 körül

15.6. Aranka György portréja. 1800 körül

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

15.4. A budai Várszínház homlokzata

15.7. A kolozsvári első magyar kőszínház a Farkas utcában

15.8. Pozsony. Az első városi színház és vígadó (Matthias Walch, 1776)

15.9. Kassa. A régi városi színház felülnézete 1860 körül (Tallher József, 1787-1789)

15.10. A Pesti Német Színház (Johann Aman, 1806-1812)

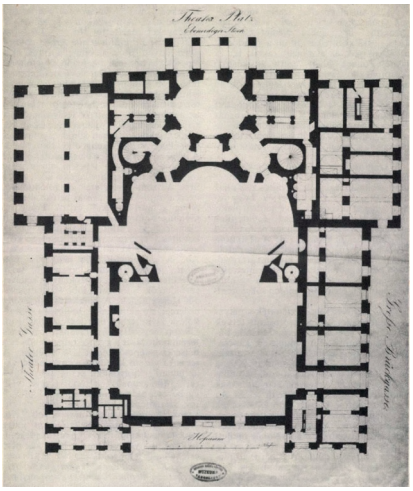

15.11. A Pesti Német Színház felmérési rajza az 1847-es (elmaradt) pályázathoz

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapesti Gyűjtemény

15.12. A pesti Redoute távlati metszete 1845-ben (Pollack Mihály, 1829-1833)

15.14. A soproni kőszínház (Franz Lössl, 1840-1841) 1900 körül

15.13. A Pesti Magyar Színház épülete 1870 körül (Zitterbarth Mátyás, 1835-1837)

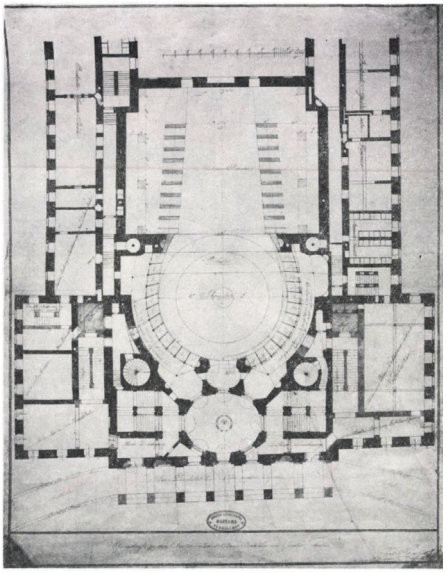

15.15. Carl Roesner pályaterve a Pesti Német Színház felújításához, 1847

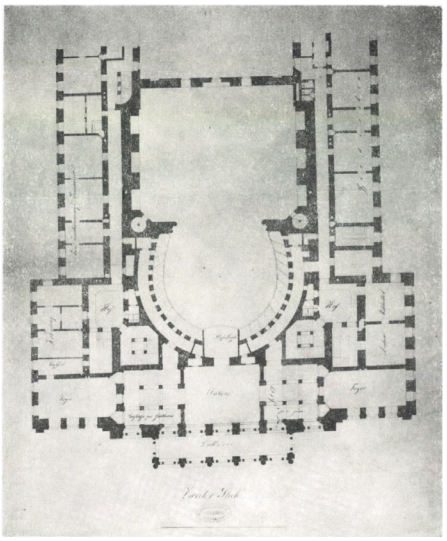

15.16. Hild József pályaterve a Pesti Német Színház felújításához, 1847

15.17. A szabadkai Városi Színház homlokzata az 1910-es években (Skultéty János, 1853-1854)

15.18. A miskolci Városi Színház homlokzata (Giuseppe Cassano, 1857)

15.20. Pesti Nyári (Thalia) Színház metszetrajza, Feszl Frigyes, 1860

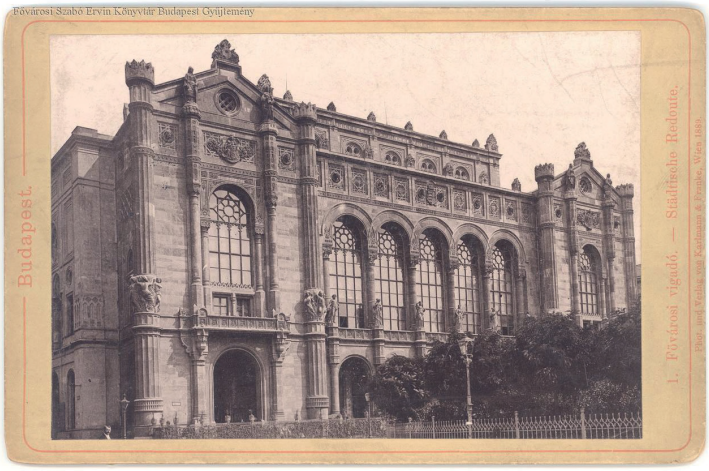
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

15.19. A Pesti Vígadó épülete (Feszl Frigyes, 1860-1864)

15.21. A Halmay Andor által tervezett (1875-1879) békéscsabai színház

15.22. Voyta Adolf pápai színháza (épült 1881-ben) 1930 körül

15.24. Az iglói színház és vígadó (Gerster Kálmán, 1900-1905)

15.23. Voyta Adolf sátoraljaújhelyi színháza (épült 1901)

15.25. A szombathelyi városháza és színház épülete 1900 körül (Hauszmann Alajos, 1877-1880)

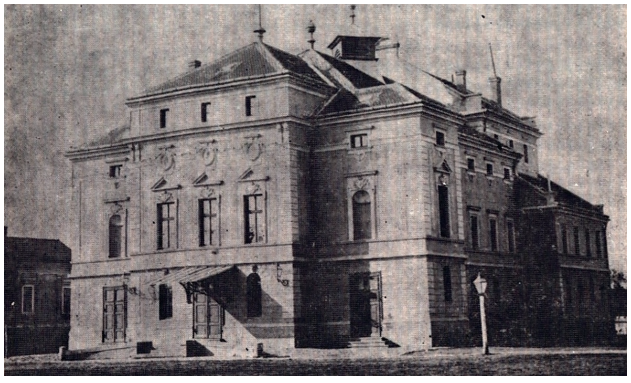

15.26. A nyíregyházi Városi Színház 1896-ban (Alpár Ignác, 1893-1894)

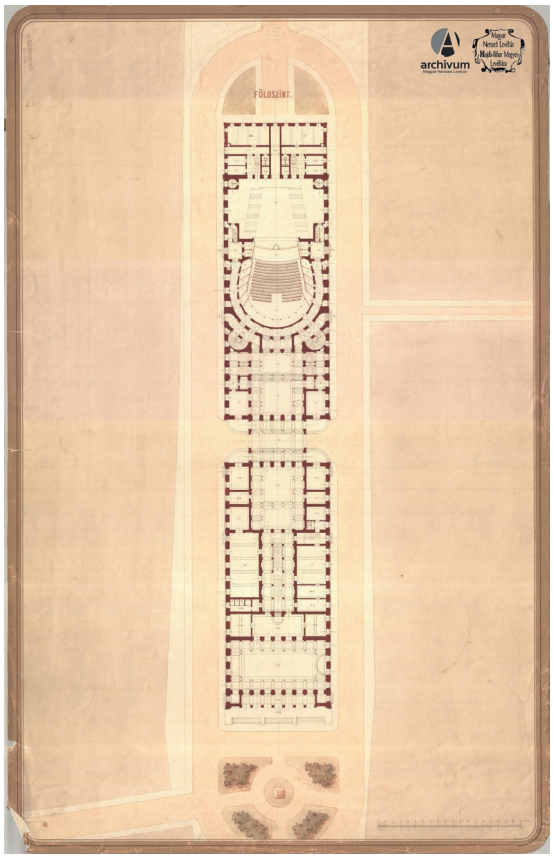

15.27. Ybl Miklós debreceni színházhoz készült terve – első változat alaprajza 1858

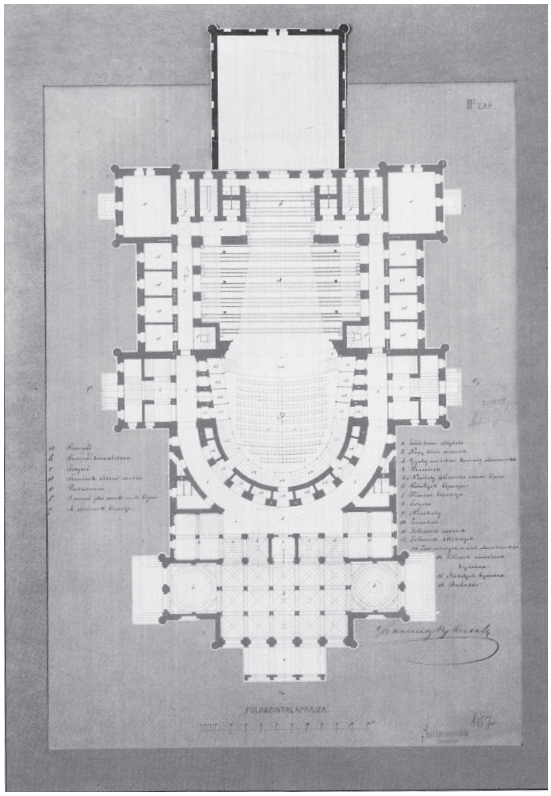

15.30. A debreceni színház alaprajza (Szkalnitzky Antal, 1861-1865)

15.28. Ybl Miklós debreceni színházhoz készült terve – a második változat főhomlokzata 1858

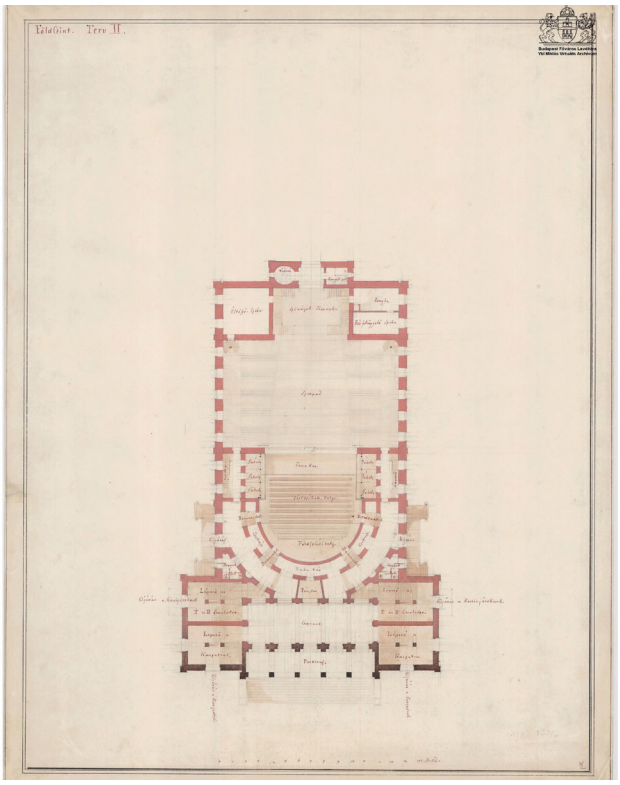

15.29. Ybl Miklós debreceni színházhoz készült terve – második változat földszinti alaprajza 1858

15.31. A debreceni színház főhomlokzata 1937-ben

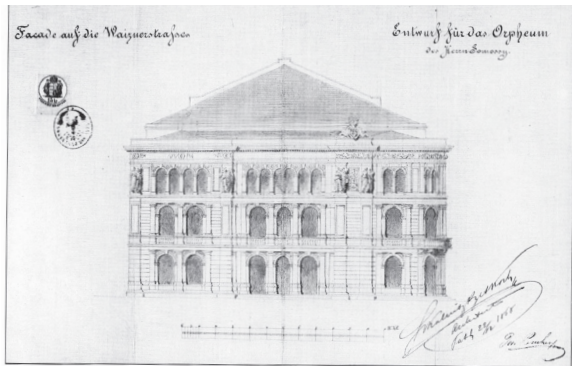

15.33. A Somossy Orfeum
egyik korai tervváltozata 1868-ban – homlokzati rajz

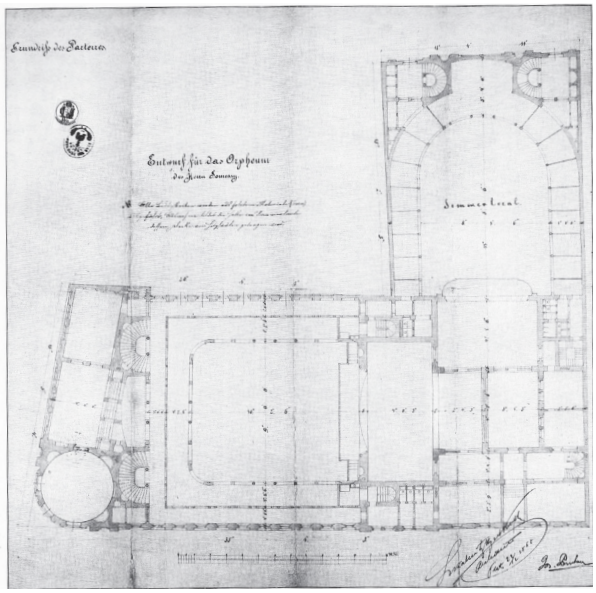

15.32. A Somossy Orfeum egyik korai tervváltozata
1868-ban – földszinti alaprajz

15.34. Az aradi színház főhomlokzata 1874-ben

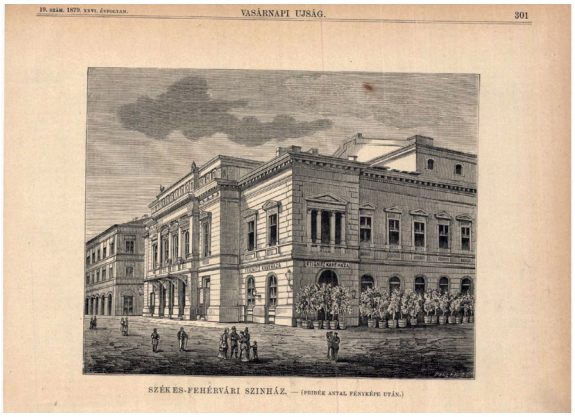

15.35. A székesfehérvári színház főhomlokzata
1879-ben

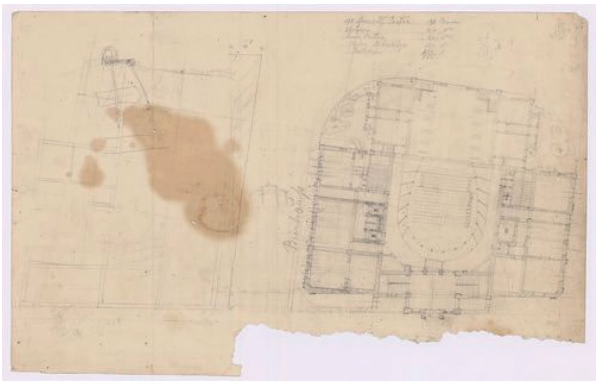

15.36. Ybl Miklós 1860-as évekre datált tervrajza a
székesfehérvári színházhoz.

15.37. A bérházzal kiegészített és átépített Nemzeti
Színház (Szkalnitzky Antal, 1874-1875).
Képeslap 1911-ből

15.38. Az idősebb F. Fellner által tervezett, és ifjabb
F. Fellner által befejezett bécsi Városi Színház
(1871-1872) metszete 1872 körül

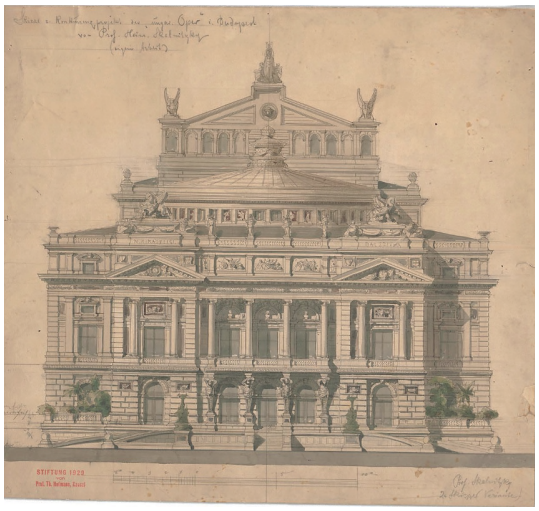

15.39. Szkalnitzky Antal pályázata a Magyar Királyi Operaházhoz 1874 – főhomlokzat terve

15.40. Ybl Miklós, Magyar Királyi Operaház (1874-1884). Klösz György fényképe 1891 után

15.43. Az Operaház főlépcsőháza

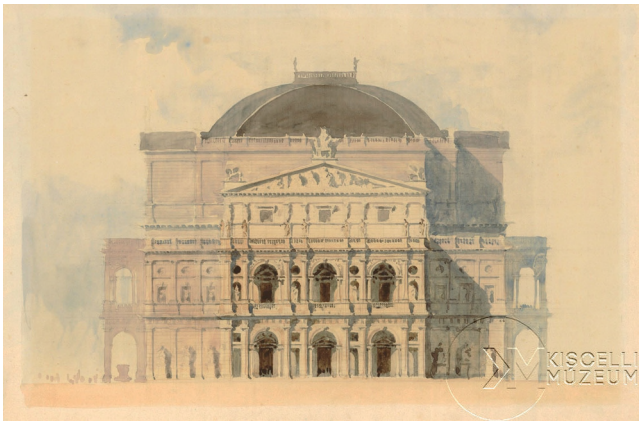

15.41. Ybl Miklós tervváltozata az Operaházhoz, 1874

15.42. Ybl Miklós tervváltozata az Operaházhoz, 1874

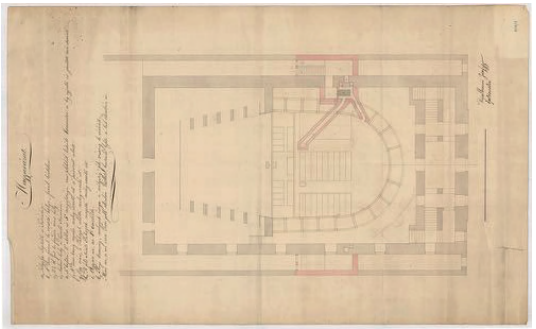

15.44. A kolozsvári színház légfűtésének alaprajza. Aláíró: Weixlbraun József, 1850 körül.

15.46. Balatonfüred színkör

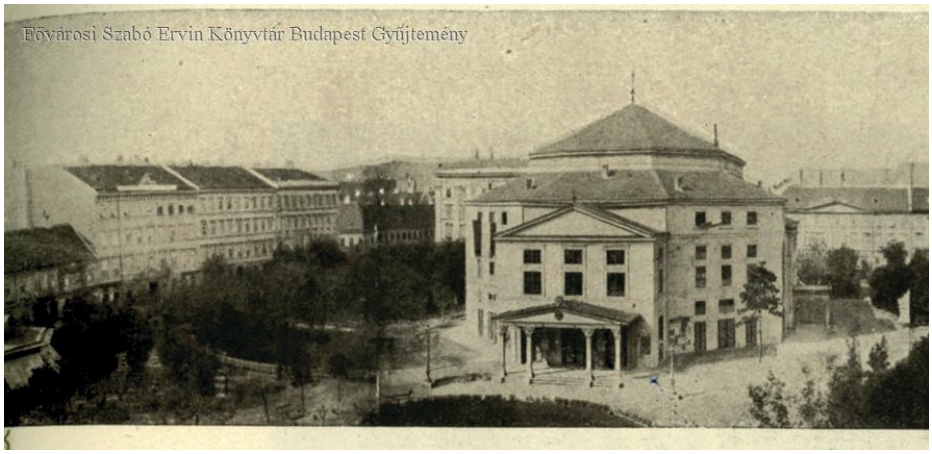

15.47. Az ideiglenes régi német színház az Erzsébet téren, 1867 körül

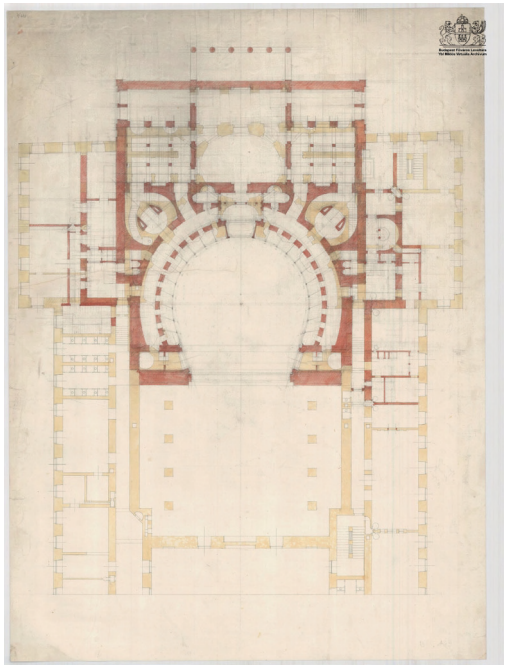

15.45. A Német Színház és Vígadó átalakításához készült alaprajz 1847 körül.

15.48. A pécsi új színház (Lang Adolf és Steinhardt Antal, 1890-1895) főhomlokzata

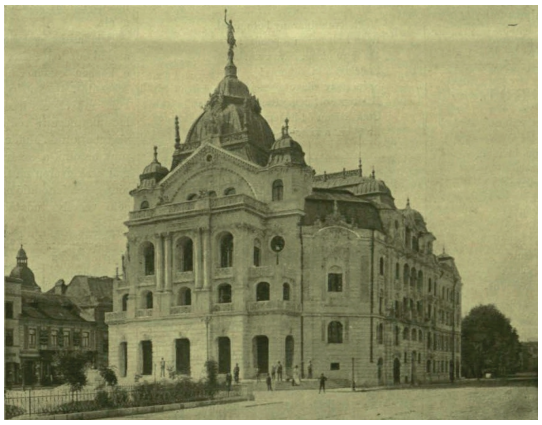

15.49. A kassai új színház (Lang Adolf és Steinhardt Antal, 1897-1899) főhomlokzata

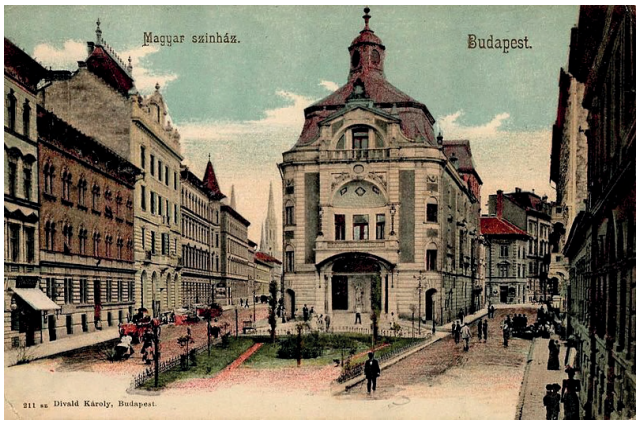

15.50. A Magyar Színház 1897-ben. (Lang Adolf, 1896-1897)

15.51. Sopron, Petőfi Színház

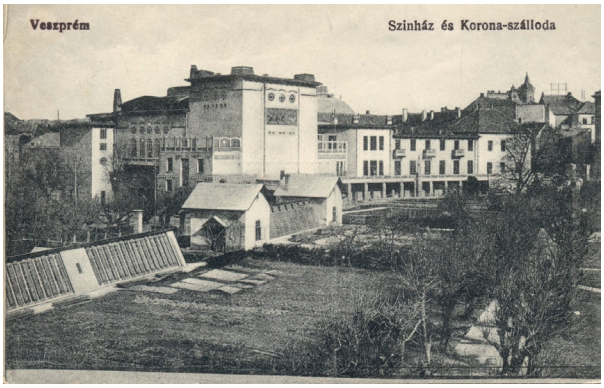

15.52. Veszprém, Petőfi Színház (és Korona Szálloda)

Összegzés (p. 180-208.)

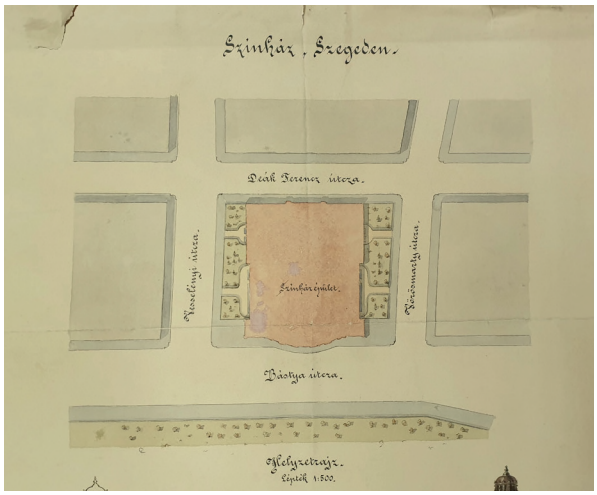

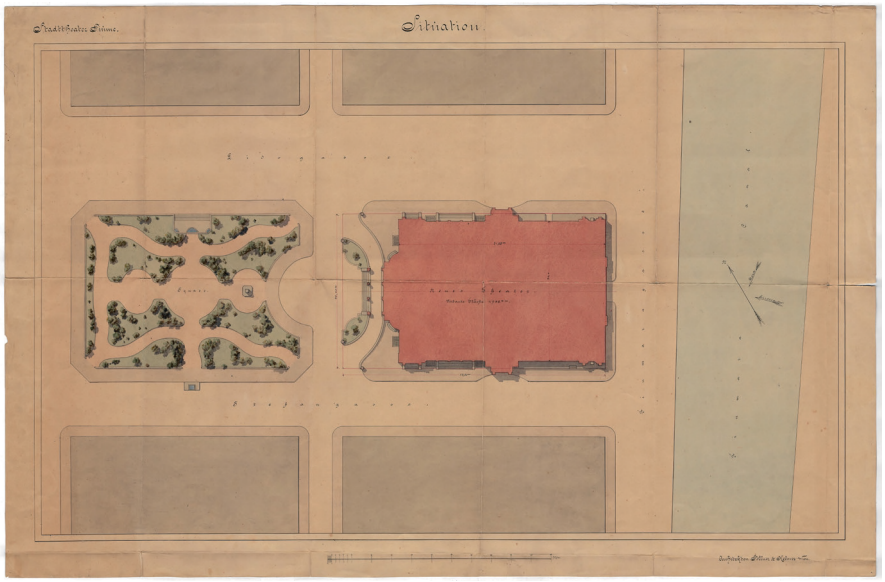

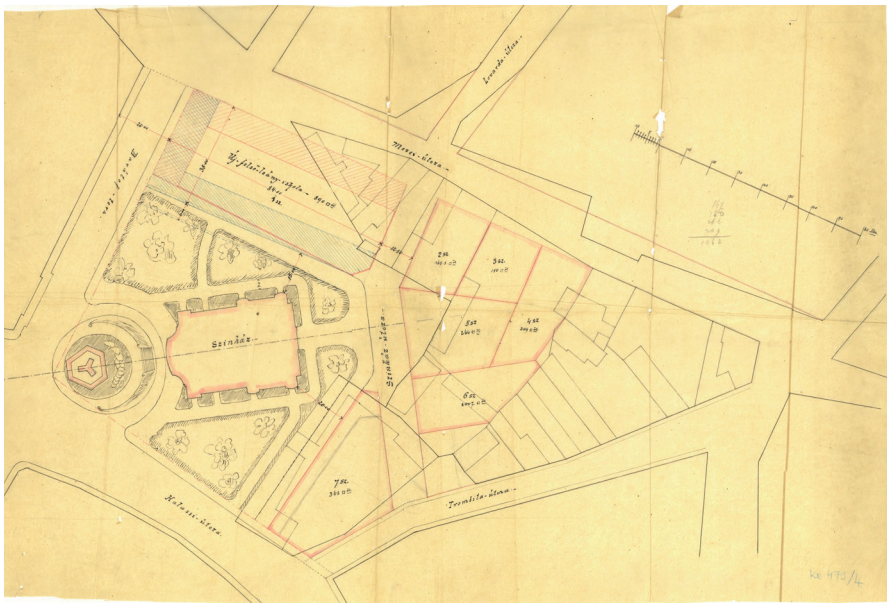

16.1. A magyarországi színházak helyszínrajza. Szeged (balra fent), Fiume (középen balra), Tata (jobbra fent), Kecskemét (balra lent)

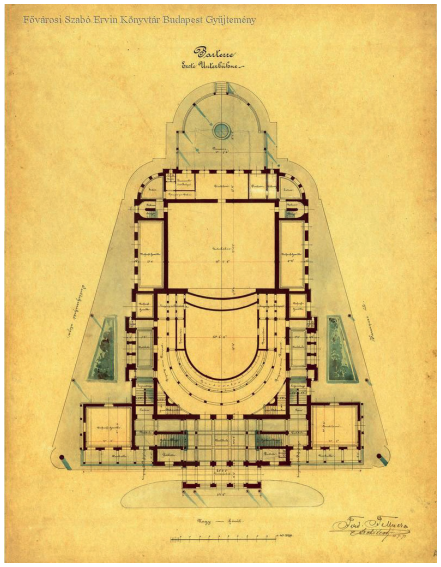

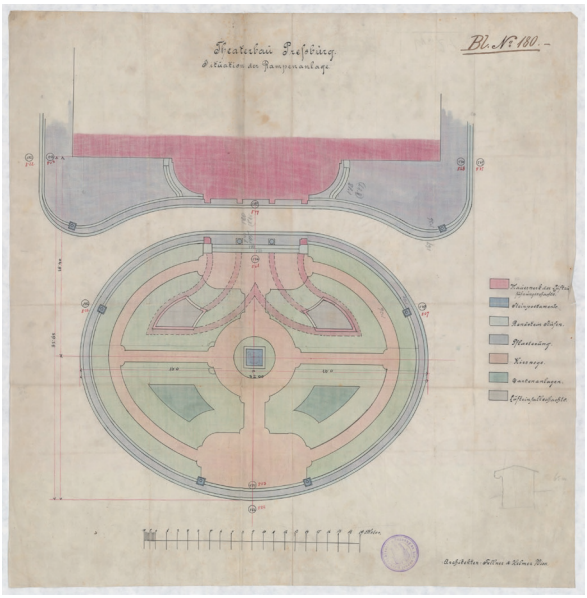

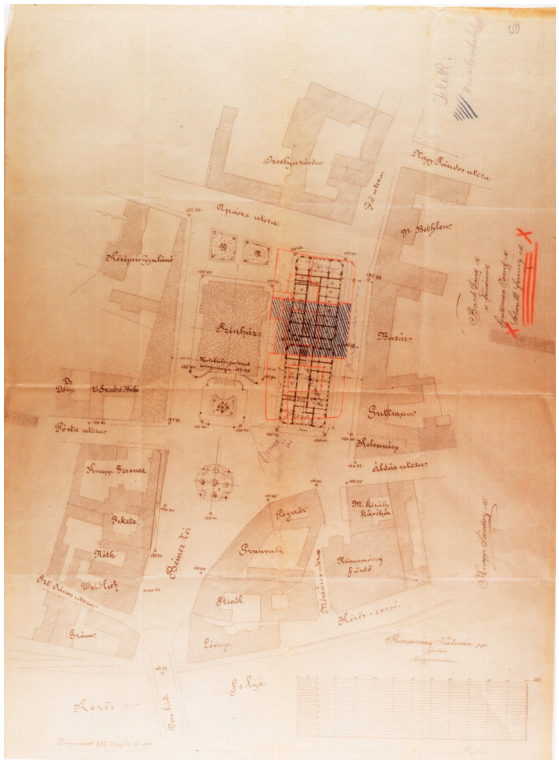

16.2. A magyarországi színházak helyszínrajza. Népszínház (balra fent), Pozsony (balra középen, Nagyvárad (jobbra középen), Kolozsvár (jobbra fent)

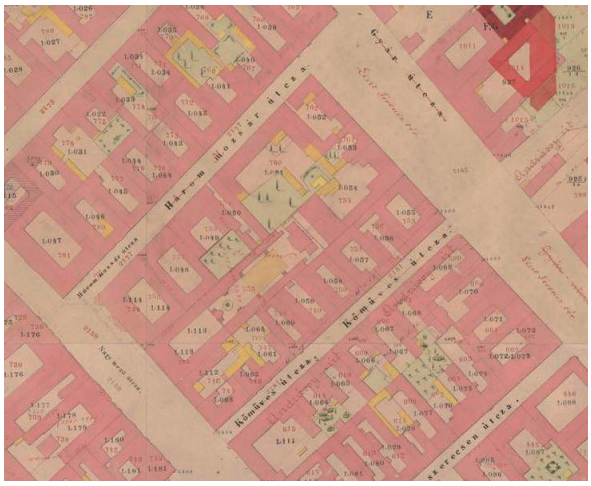

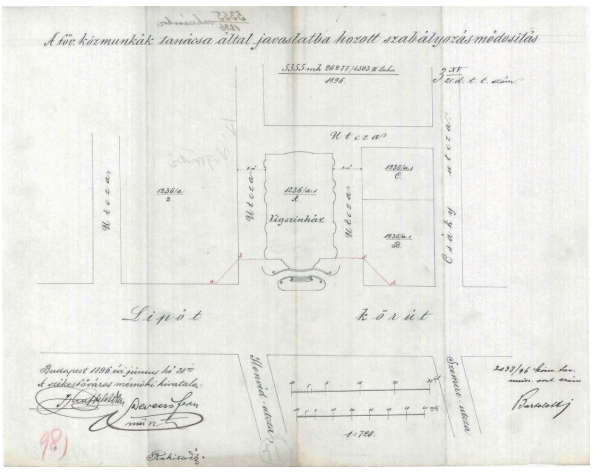

16.2. A magyarországi színházak helyszínrajza. Somossy Orfeum (balra lent) és Vígszínház (jobbra lent)

16.4. A bécsi Treumanntheater
és a temesvári színház

16.5. A lipcsei Neues Theater

A budapesti Népszínház

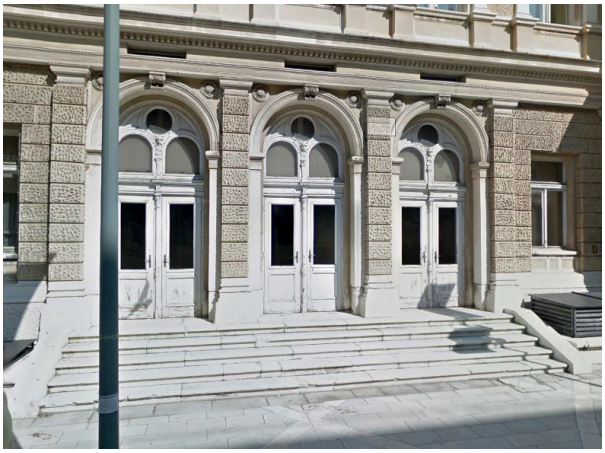

Fiumei (Rijekai) színház részlete

16.6. Firenze, Palazzo
Rucellai

16.7. Pozsonyi és Fiumei színház főhomlokzata

16.8. Louvre, Pavillon de l'Horloge (Jacques Lemercier 1624-1645)

16.9. Bécs, Belvedere Palota
(Luca von Hildebrandt, 1717-1723)

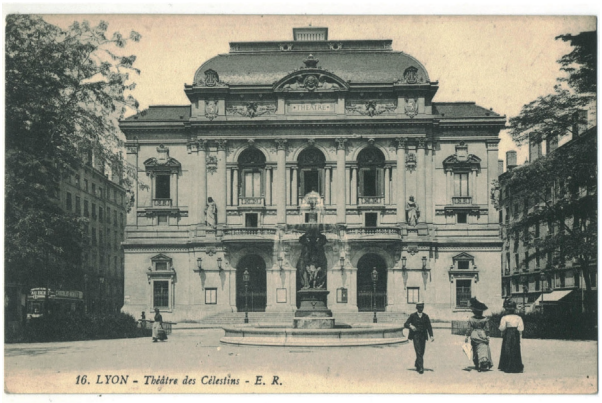

16.10. Lyon (Franciaország) Théâ tre des Célestins

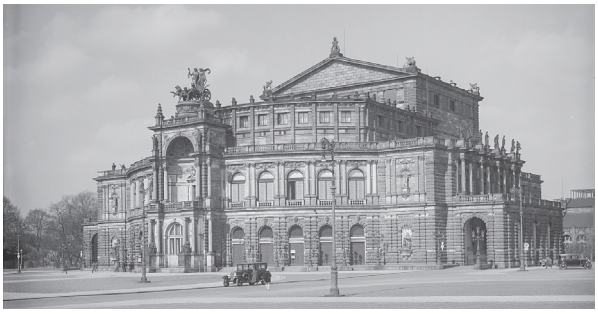

16.11. A Semper által tervezett második Hoftheater (balra lent) és a Helmer által tervezett odesszai színház (jobbra fent)

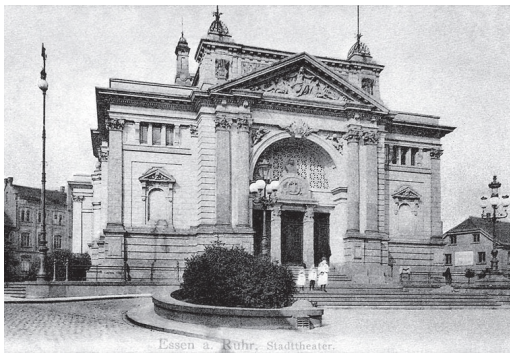

16.12. Az esseni Grillo Színház, Heinrich Seeling, épült 1892-ben

A budapesti Vígszínház (balra fenn) és a kecskeméti színház (jobbra fenn)

16.13. Párizs, Gare du Nord

A kolozsvári színház

16.14. Budapest, Keleti Pályaudvar

Jungbunzlau (Mladá Boleslav, Csehország) színháza

16.15. A bécsi Kunsthistorisches Múzeum (Gottfried Semper, Carl von Hasenauer, 1871-1881)

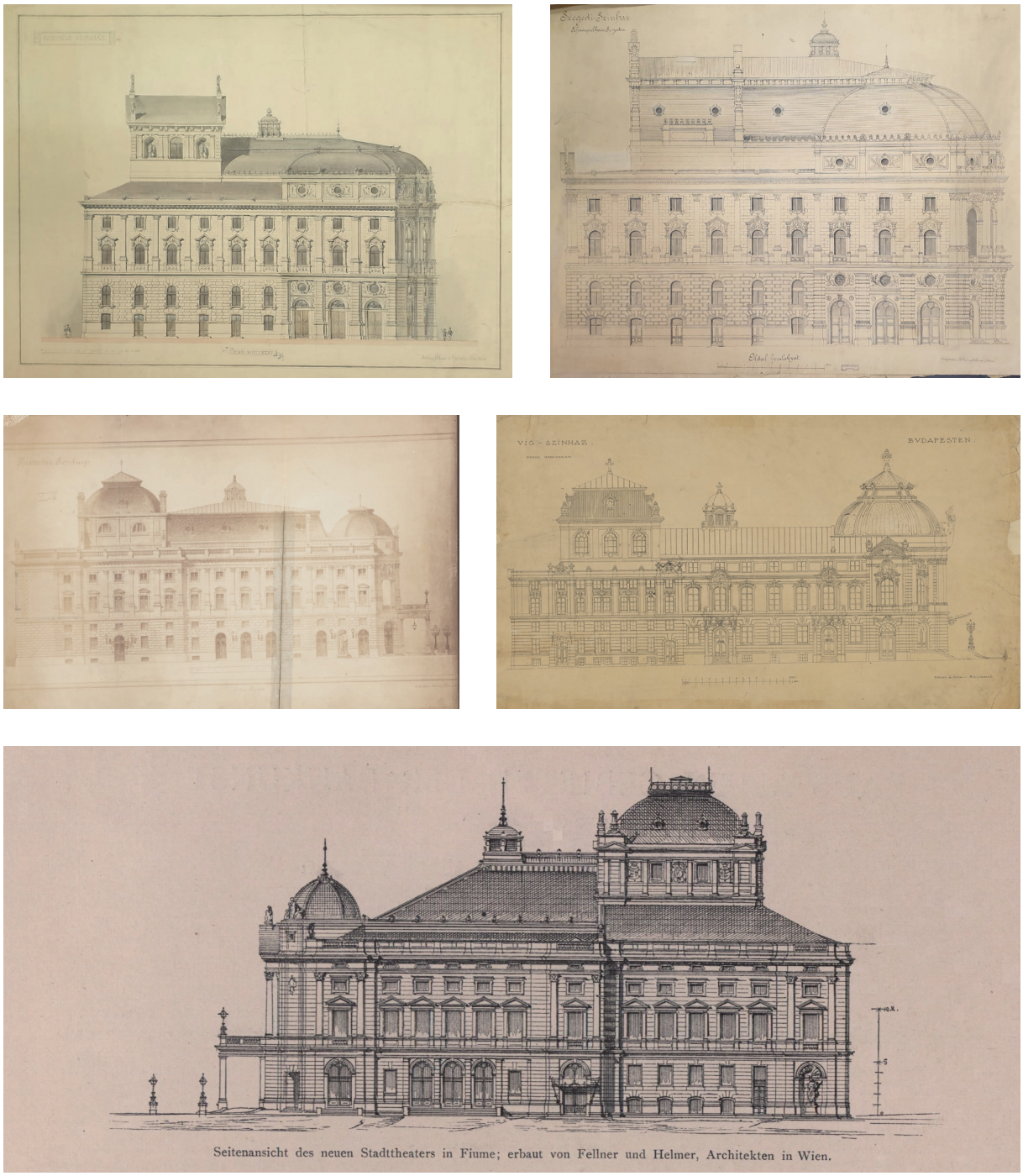

16.16. A magyarországi színházak oldalhomlokzati terve. Szeged (fent), Pozsony (balra középen), Fiume (lent), Vígszínház (jobbra középen)

16.17. A Volkstheater oldalhomlokzata a kocsiáthajtóval

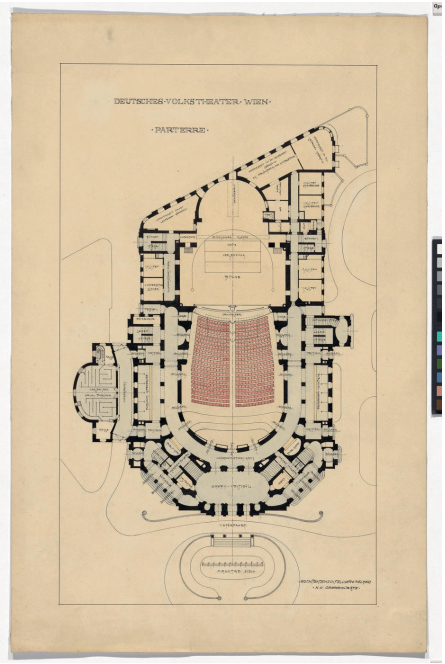

16.18. A Volkstheater földszinti alaprajza

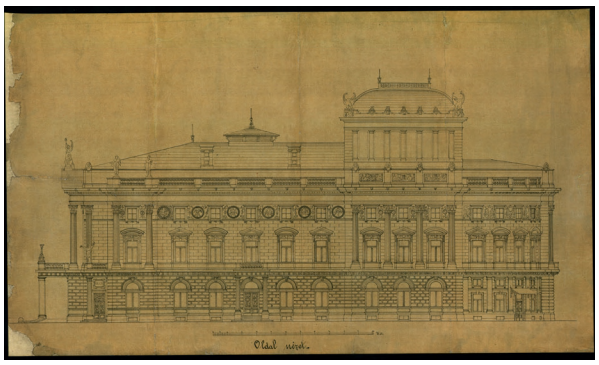

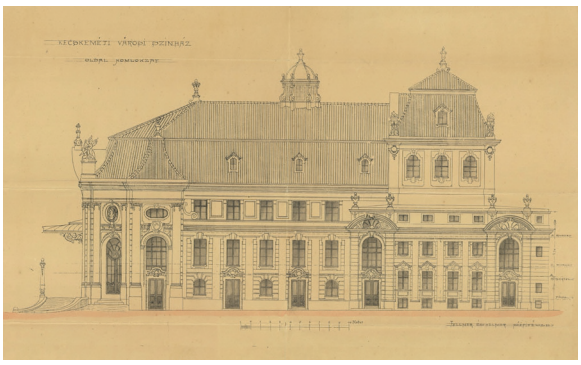

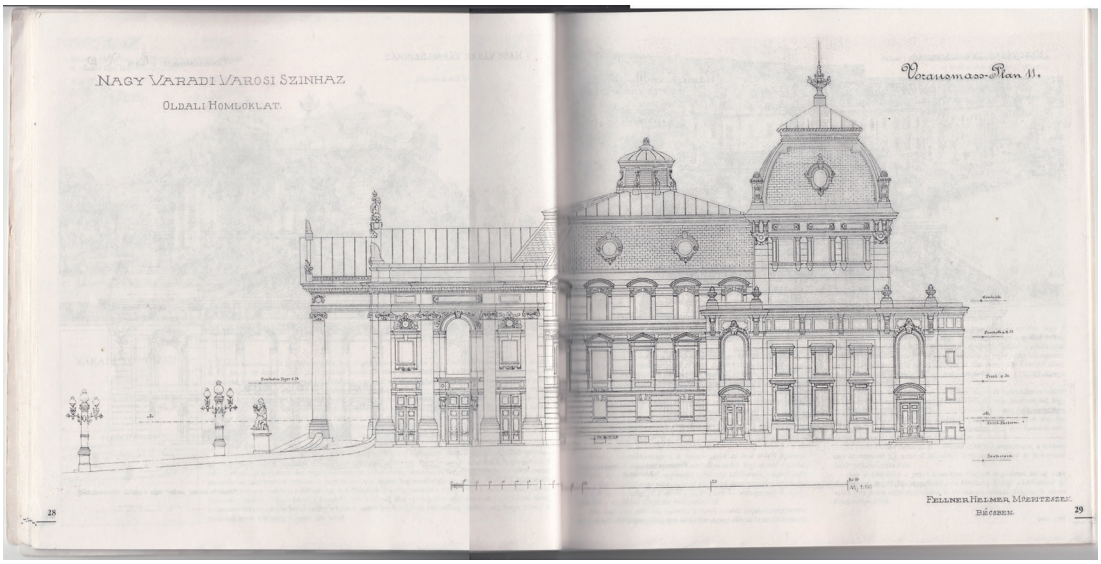

16.19. A magyarországi színházak oldalhomlokzati terve. Népszínház (balra középen), Kecskemét (jobbra középen), Nagyvárad (lenn)

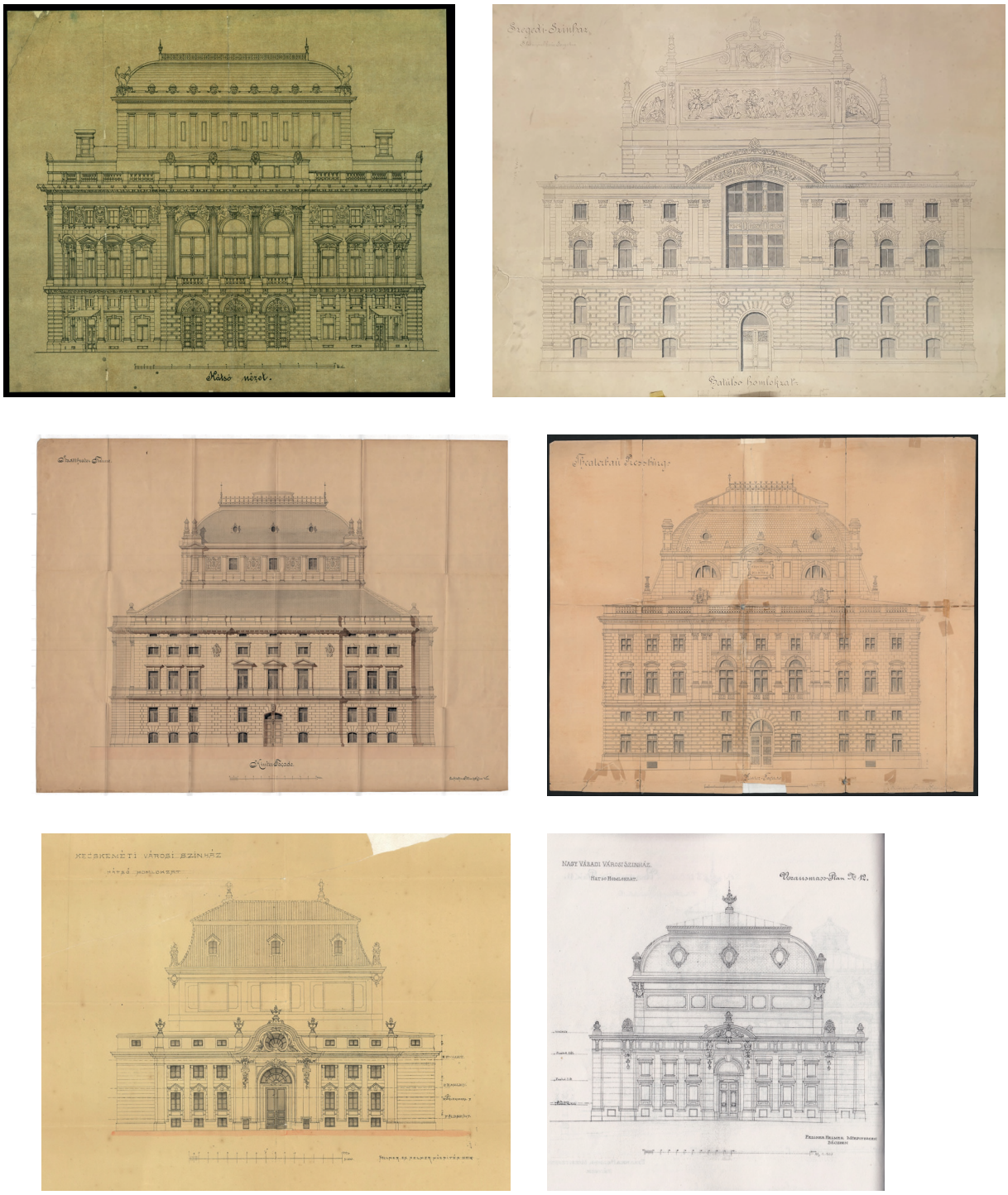

16.20. A magyarországi színházak hátsó homlokzata. Népszínház (balra fenn), Szeged (jobbra fenn), Fiume (balra középen), Pozsony (jobbra középen), Kecskemét (balra lenn), Nagyvárad (jobbra lenn)

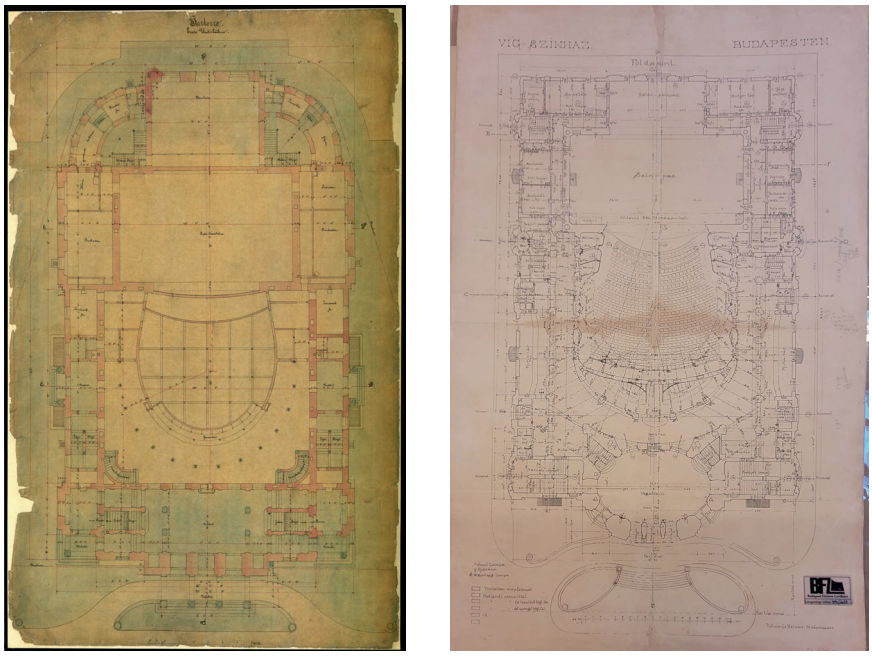

16.21. Földszinti alaprajzok.
Népszínház (balra)
és a Vígszínház (jobbra)

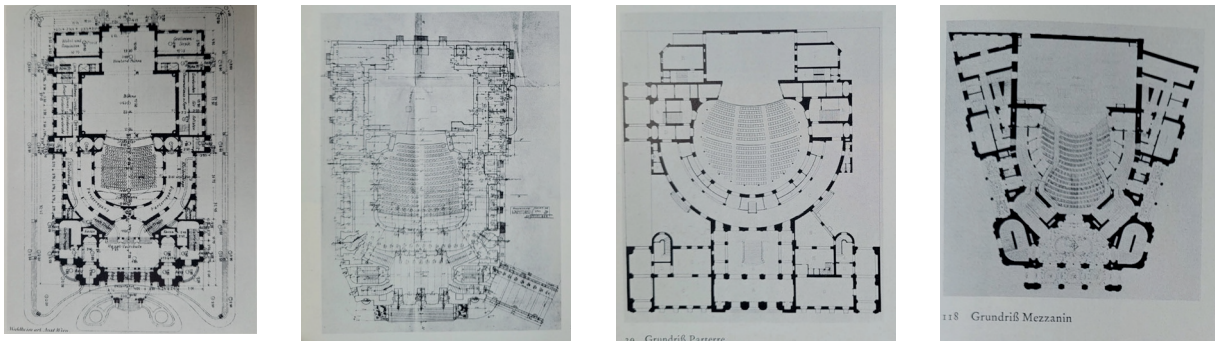

16.22. Példa a különböző nézőtéri formákra. Balról jobbra haladva: U alak (Agram), négyzetes (Baden bei Wien), nyújtott félkörív (berlini Unter den Linden) és félkörív (Karlsbad)

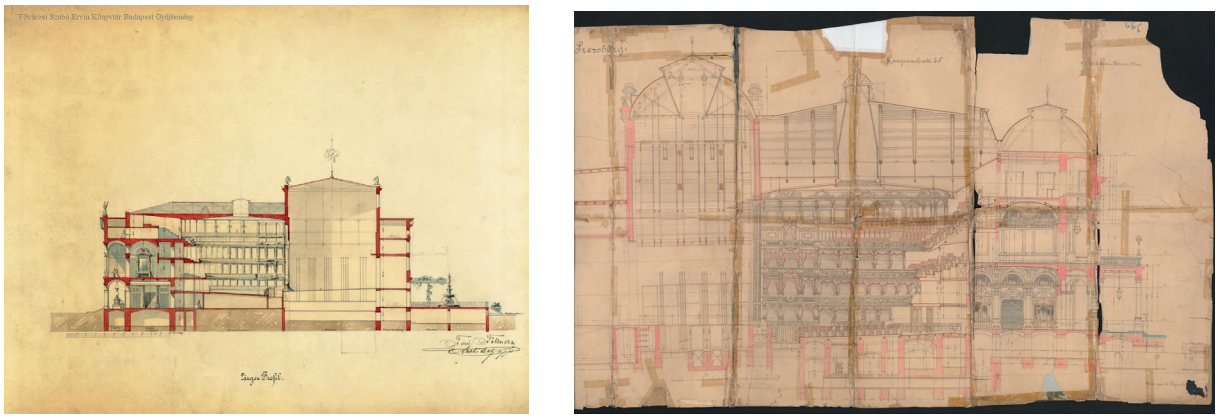

16.23. A magyarországi színházak hosszmetszeti rajza. Népszínház, Pozsony.

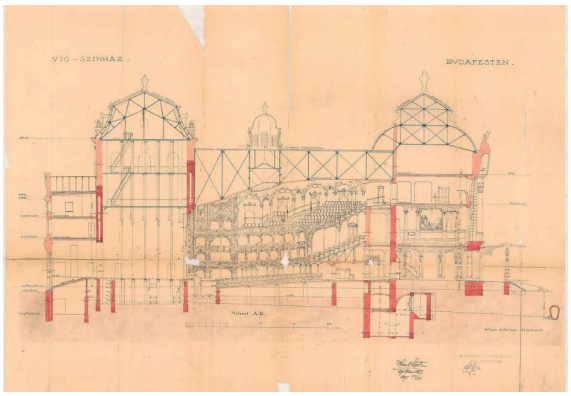

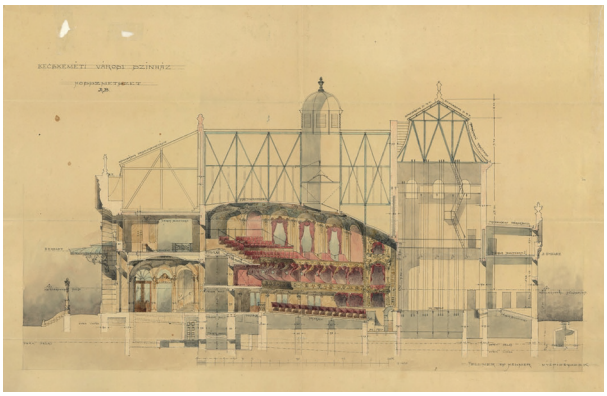

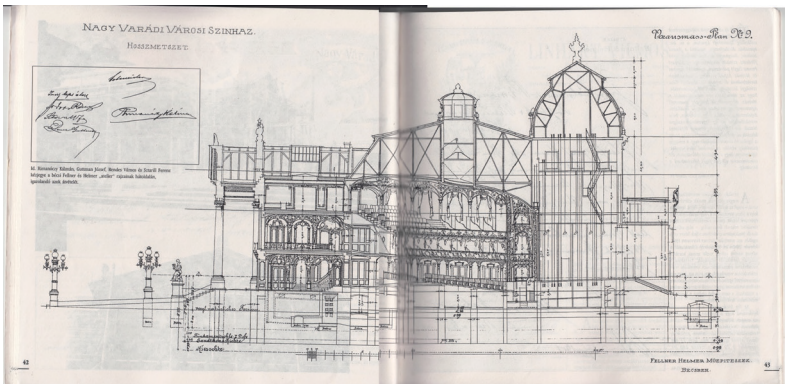

16.23. A magyarországi színházak hosszmetszeti rajza. Vígszínház, Kecskemét, Nagyvárad, Kolozsvár.

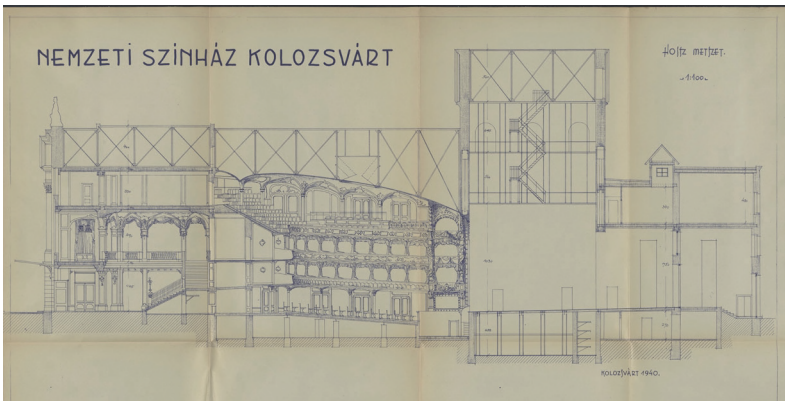

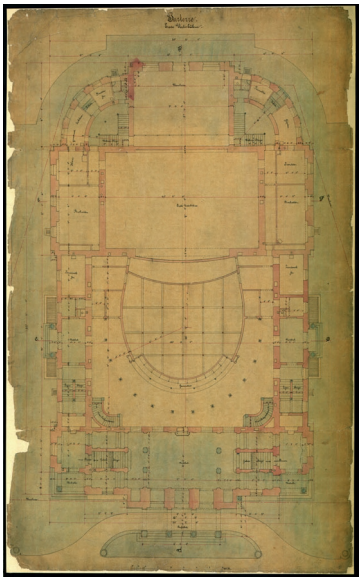

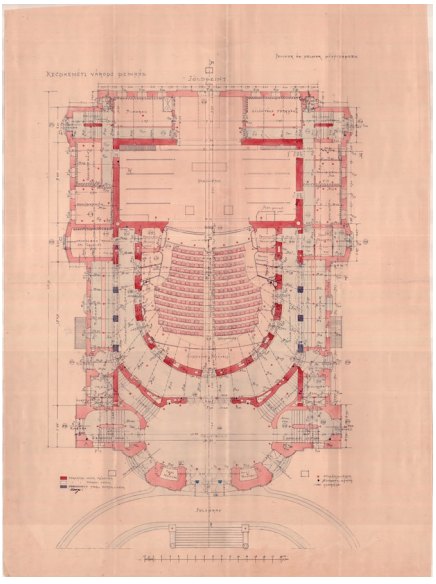

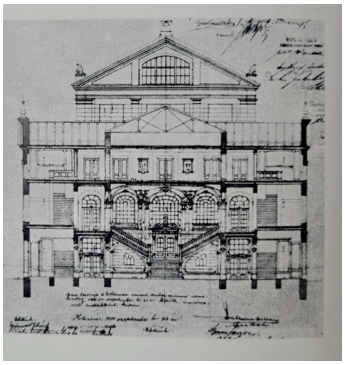

16.24. Lépcsőházi típusok a Fellner és Helmer által tervezett színházban. Népszínház, Kecskemét, Kolozsvár. (balról kobbra haladva)

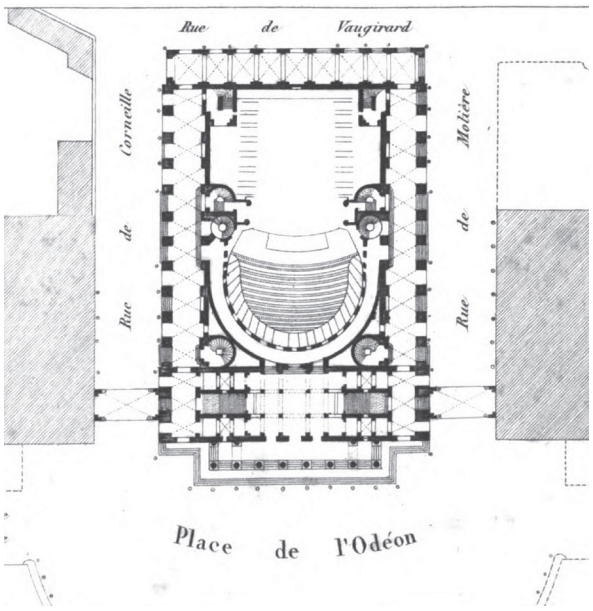

16.25. A párizsi Théâtre de l'Odéon alaprajza, különös tekintettel a vesztibül és lépcsőház rendszerére

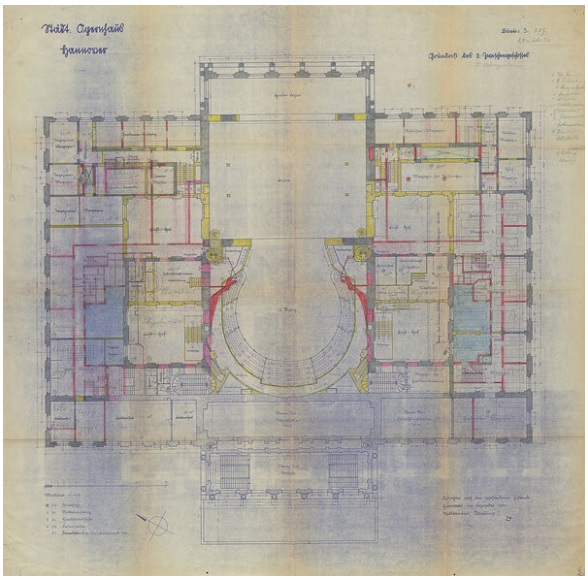

16.26. A hannoveri Operaház alaprajza (Németország, Georg Laves, épült, 1852), különös tekintettel a vesztibül és a harántirányú lépcsőházi rendszerre

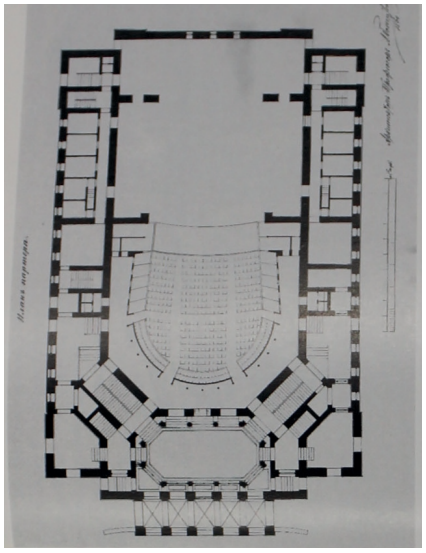

16.27. Bohnstedt rigai színházának alaprajza, 1860

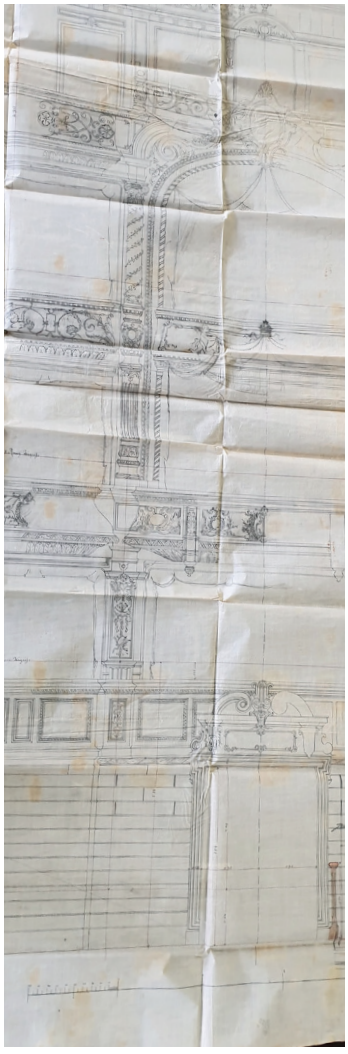

16.29. A szegedi színház proszcéniumának terve

16.28. A temesvári színház és a budapesti Népszínház páholya

A dolgozatban vizsgált magyarországi színházak történeti áttekintése, kiegészítve elő- és utóéletükkel (p. 228-265.)

17.1. A temesvári Magyar Királyi Állami Főreáliskola, eredetileg rácz városháza

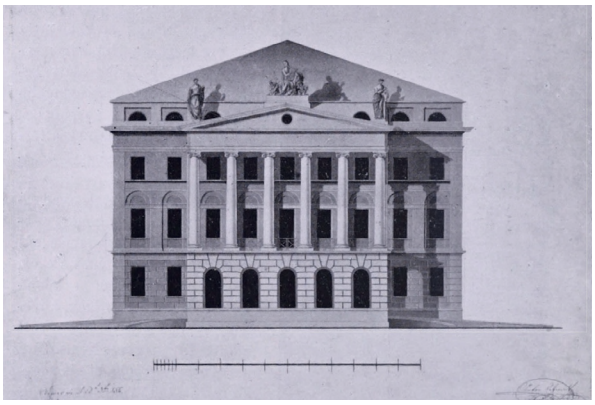

17.2. Schmidt Antal elképzelése egy állandó színházra Temesváron

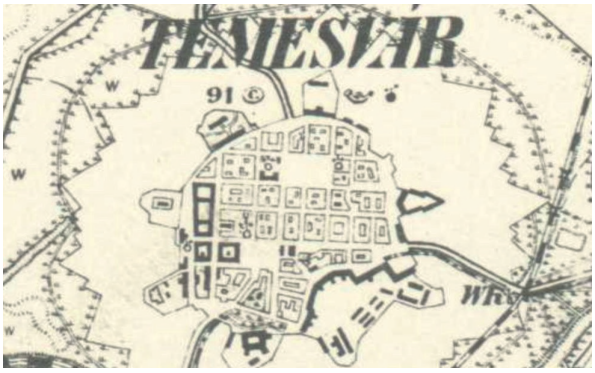

17.3. Temesvár a Habsburg Birodalom Harmadik Katonai Felmérési térképén

17.4. A temesvári színház főhomlokzata a diadalívkapuval

17.5. Oldalhomlokzat fényképe

17.7. A Csiky Gergely Állami Színház nézőtere, az egykori szálló termeiből kialakítva

17.6. A temesvári színház belső tere ma

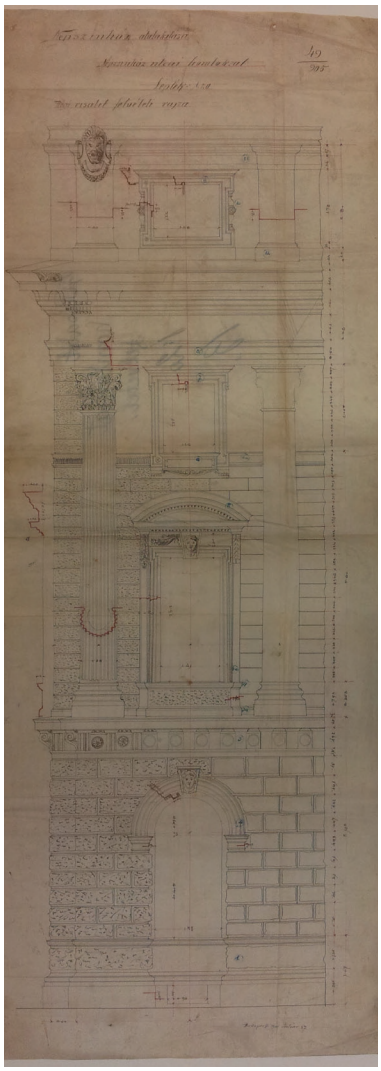

17.9. Népszínház átalakítási terve. Rizalitrajz (balra)

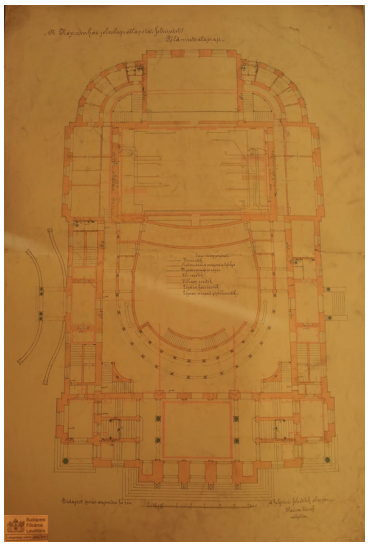

17.8. Népszínház földszinti felmérési alaprajza

17.10. A Népszínház bontásáról készült felvételek

17.11. A Népszínház oszlopfejezete

17.13. „Ne bontsd le!” felirat a Nemzeti Színház falán

17.12. A Népszínház egyik oszlopa

17.14. Szeged város térképének részlete a Habsburg Birodalom Első Katonai Felmérési térképén

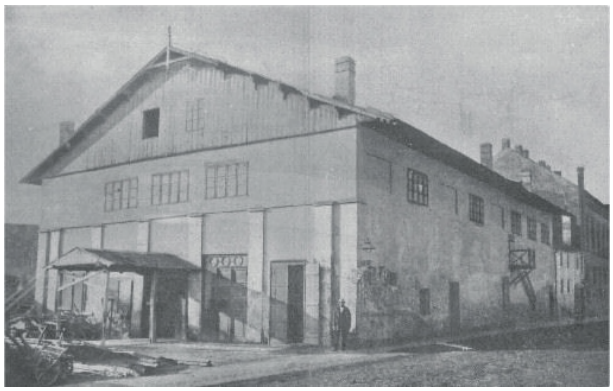

17.15. A szegedi Bódészínház

17.16. A szegedi színház tetőszerkezetén keletkezett kár a 2019-es vihart követően.

17.17. A szegedi színház belső terei – az előcsarnok a bejárat felől (balra fenn és jobbra fenn), az emeleti foyer (balra középen), a nézőtéri mennyezet (jobbra középen), valamint a nézőtér (balra és jobbra lenn)

17.17. A szegedi színház belső terei – az előcsarnok a bejárat felől (balra fenn és jobbra fenn), az emeleti foyer (balra középen), a nézőtéri mennyezet (jobbra középen), valamint a nézőtér (balra és jobbra lenn)

17.18. A szegedi színház páholya és karzata, a mennyezeti csillárral, valamint a páholyokat elválasztó kariatidák

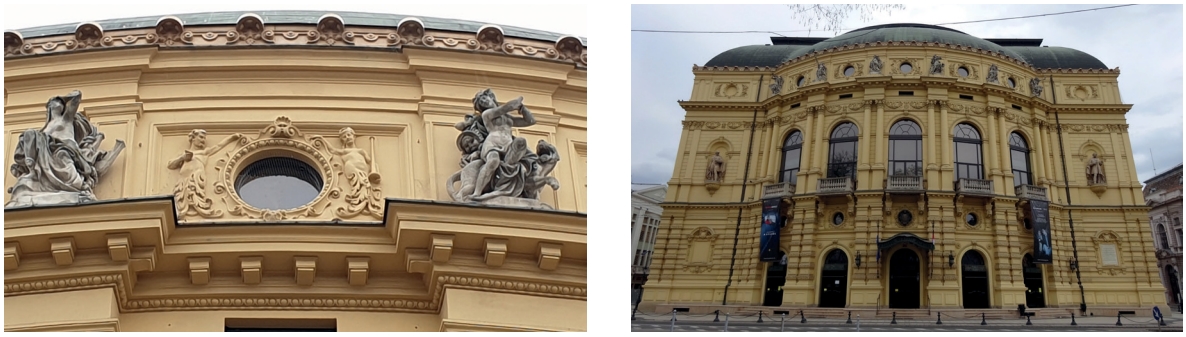

17.18.A szegedi színház külső homlokzata – a főhomlokzat (jobbra fenn), a főhomlokzat attika részlete (balra fenn), az oldalhomlokzat (balra középen) és a hátsó homlokzat (jobbra középen)

17.18. A szegedi színház külső homlokzata – a főhomlokzat (jobbra fenn), a főhomlokzat attika részlete (balra fenn), az oldalhomlokzat (balra középen) és a hátsó homlokzat (jobbra középen)

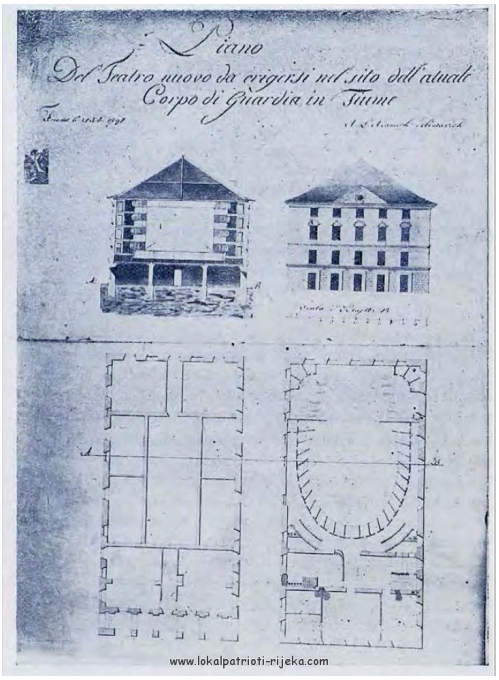

17.20. Az Adamich-féle színház terve

17.19. Adamich András Lajos portréja

17.21. Veduta: a régi fiumei színház

17.22. A rijekai színház felújítása 2020-ban – a csillár restaurálása (balra fenn), a nézőtérre leengedett csillár, háttérben a páholyok (jobbra fenn), és a színpad letakarítása (balra középen)

17.23. Mária Terézia megkoronázása

17.24. A pozsonyi első kőszínház

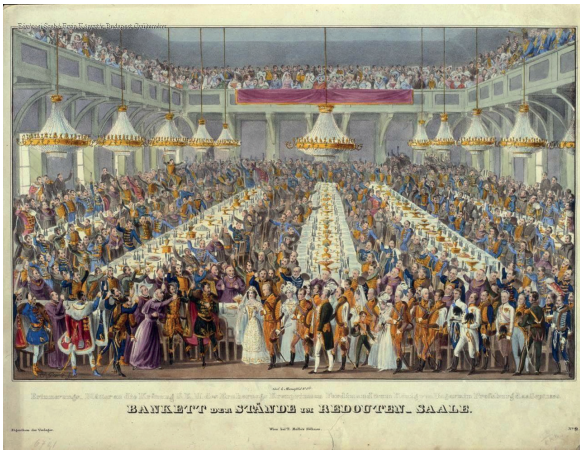

17.25. Bankett a pozsonyi Redoutban

17.26. A pozsonyi színház főhomlokzata és a Ganymedes-kút

17.27. A színház főhomlokzatán látható büsztök

17.28. A színház oldalhomlokzata

17.29. A színház hátsó homlokzata elé épített iroda, próbaterem, öltöző és díszletraktár

17.30. Az épület két oldalszárnnyal kapcsolódik a színházhoz,
így a hátsó homlokzat részei is láthatóak maradtak az épületből

17.31. Alagsori díszletraktár és fűtésszabályozó rendszer a színházhoz kapcsolt épületben

17.32. A színház előcsarnoka

17.33. A színházi foyer

17.34. A színház nézőtere

17.35. A Szlovák Nemzeti Színház új épülete a Pribinova téren Pozsonyban

17.36. Fénykép a tatai birtokon tartott császári hadgyakorlatról

17.37. Tata részlete a Habsburg Birodalom Első Katonai Felmérési térképén, 1782-1785 között.

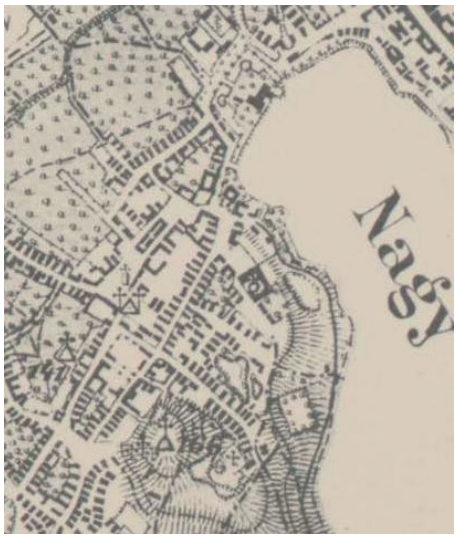

17.38. Tata részlete a Habsburg Birodalom Harmadik Katonai Felmérési térképén, 1869-1887 között.

17.39. Tata látképe Stech Alajos festményén

17.40. Az Esterházy család címere a színlapokon

17.41. Tata, az egykori Várszínház helyszíne az Öreg-tó partján

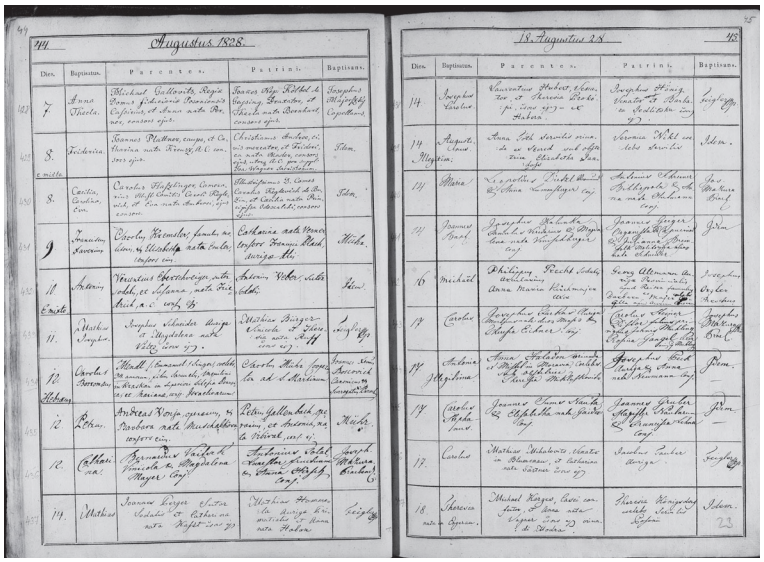

17.42. Carolus Borromeus Singer bejegyzés

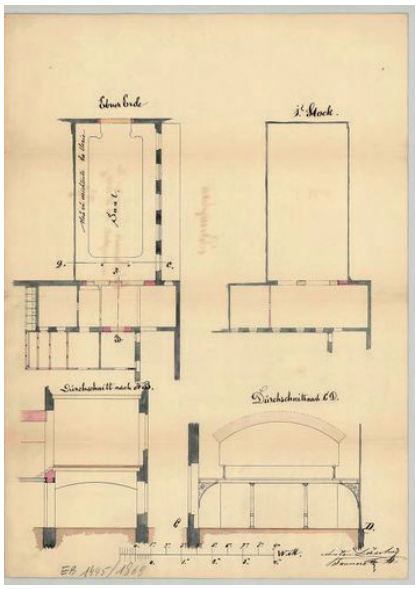

17.44. Anker terem átalakítási terve

17.43. A Két Pisztoly Fogadó részlete a Múzeum körúton

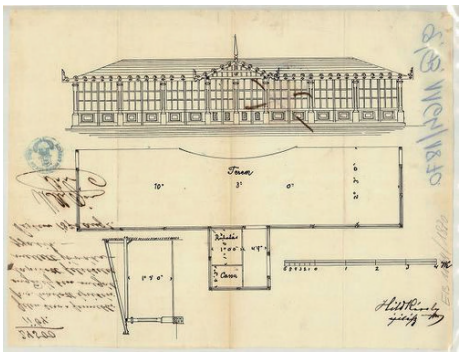

17.45. Beleznay kert 1870 körül

17.46. Constantinápoly Budapesten

17.47. Constantinápoly Budapesten

17.48. A Fővárosi Operettszínház, és a leválasztott télikert, a Budapest Táncpalota (Moulin Rouge) 1973-ban

17.49. Budapest Táncpalota (Moulin Rouge) enteriőr, 1957

17.50. Budapest Táncpalota (Moulin Rouge) színpad, 1960

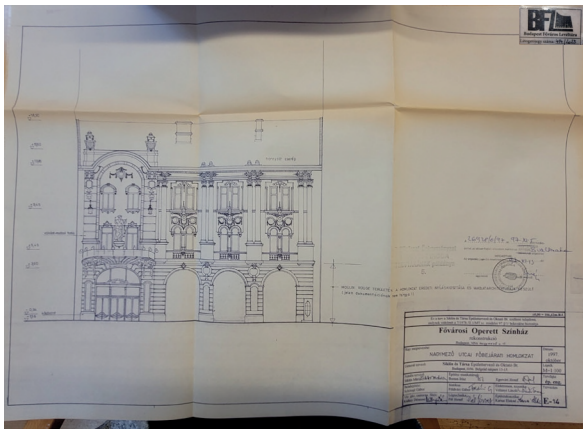

17.51. Nagymező utcai főbejárati homlokzat terve

17.53. Az Operettszínház és az újra az épülethez csatolt Kálmán Imre Teátrum (és kávézó).

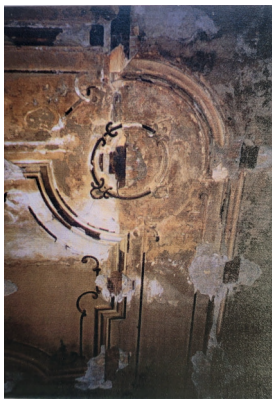

17.54. A Budapesti Operettszínház belső tere ma

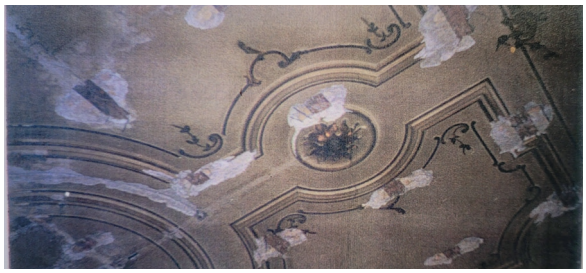

17.52. Falkutatásról készült dokumentáció

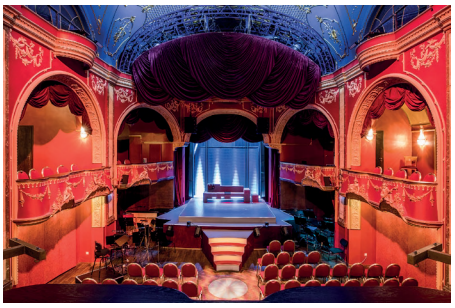

17.55. A Kálmán Imre Teátrum nézőtere ma

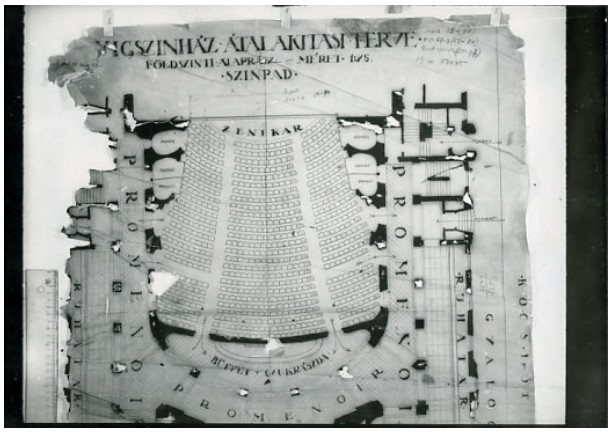

17.56. A Vígszínház töredékes földszinti alaprajzi terve

17.57. A beomlott nézőtéri tetőszerkezet

17.58. A Vígszínház romjai. Nézőtér, proszcénium (jobbra fenn), folyosó (balra középen) és előcsarnok (jobbra középen)

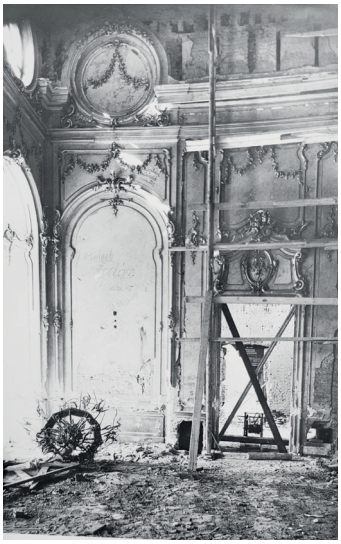

17.60. A Magyar Néphadsereg Színháza, proszcénium

17.59. A Vígszínház ideiglenes otthona, a Radius Filmszínház

17.61. A Magyar Néphadsereg Színházának nézőtere a színpad felől

17.62. A Magyar Néphadsereg Színházának alagsora, ami ma büféként funkcionál

17.63. A színház makettje, vélhetően az 1950-es évekből. Fő-, hátsó- és oldalhomlokzat (balra középen, jobbra középen, jobbra középen lenn)

17.64. A Nyugati pályaudvar mellett, az Eiffel téren álló átmeneti Sátorszínház külső homlokzata és a sátor belső tere (balra középen és balra lenn)

17.65. Állapotfotó 2012-ből. Főhomlokzat

17.65. Állapotfotók 2012-ből.
Előcsarnok főlépcső (balra fenn),
nézőtér (jobbra fenn),
és alagsor (jobbra középen)

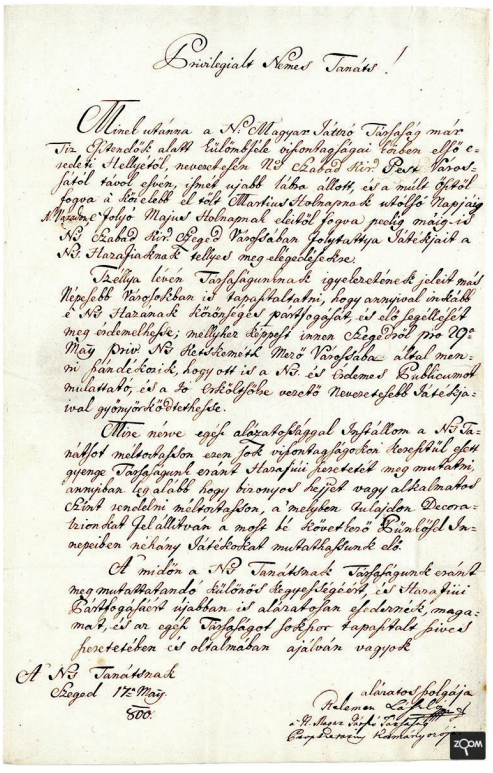

Kivilágiált Nemes Tanács!

Minel utánna a N. Magyar Játszó Társaság már Tiz Esztendők alatt külömbféle viszontagságai közben első esedeki Helletől, nevezetesen N. Szabad Kir. Pest Városától távol éven, ismét ujabb talpa állott, és a mult Öttől fogva a Kőszeleb el volt Martius Hatodnapnak utolsó Napjáig Mindenhez Jobbá Majus Hatodnapnak elitől fogva pedig máig is N. Szabad Kir. Szeged Városában folytathya Játékjait a N. Tanácsnak tellyes meg elégedésére.

Tselya lévén Társaságunknak igyekezetének jeleit más Népesebb Városokban is tapasztaltatni, hogy annyival inkább a N. Tanácsnak köszönhessük pártfogását, és alá segéllését meg érdemelhesse; mellyhez képest innen Szegedről pro Vo. May prov. N. Kecskemétre Mező Városába által menni határozván, hogy ott is a N. és szeretetes Publicumot mulattathó, és a Jo Erkölcsöbe vezető Nevezetesebb Játékjaival gyönyörködtethesse.

Mire nézve egész alázatossággal Instállom a N. Tanácsot méltóztassék ezen fent irt viszontagságoknak következtül ekkor gyenge Társaságunk ezánt Tanácsi kegyelmet meg mutatni annyiban hogy bizonyos helyet vagy alkalmatosságot Színi tselekedet méltóztassék, a melyben Tulajdon Decorationkat Jelen állitvan a most bé következő Pünkösdi Innepeiben néhány Játékokkal mutathassuk elő.

Ot midőn a N. Tanácsnak Társaságunk ezánt meg mutatandó külömbös kegyességéért, és Tanácsi Pártfogásáért ujabban is alázatosan esedezvén, magamat, és az egész Társaságot sokszor tapasztalt szives szeretetében és oltalmában ajánlván vagyok

A N. Tanácsnak
Szeged 17. May
800

alázatos szolgája
Kelemen László
Magyar Játszó Társaság
Igazgatója mpria

17.66. Kelemen László levele Kecskemétre

17.67. Arany Sas fogadó Kecskeméten

17.68. Katona József portréja

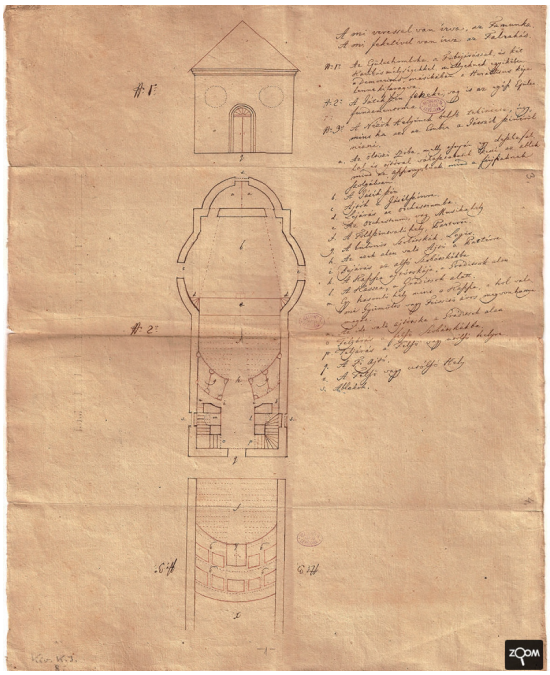

17.69. Alaprajz és homlokzat terve a mészárszék átalakításához

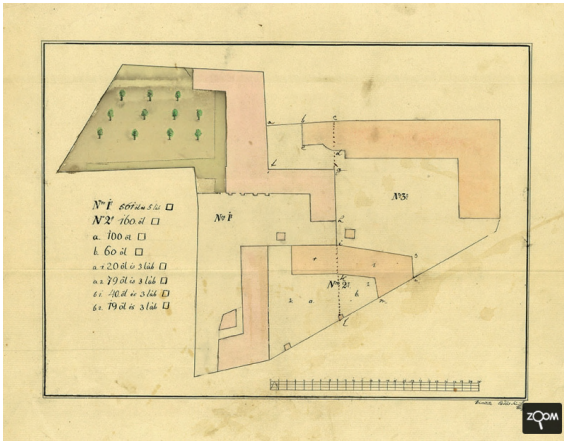

17.70. Király Sándor szabómester, kecskeméti lakos háztelkének rajza.

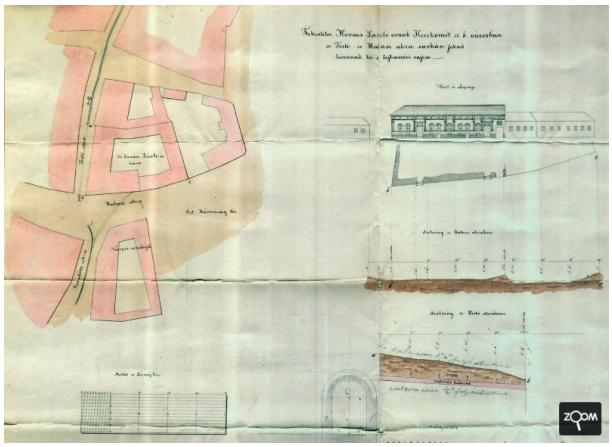

17.71. Kovács László házának tér- és lejtmérési rajza

Kávéház és az ujonnan elkészült nagyszerü szinház bérbeadása Kecskeméten

Alóirt a fő piacztéren a városház, ezredes lak helyiség, szent háromságtér szóval a legszebb helyen, a legnagyobb kávéházi holyiséggel a kor igényének s különösen a helybeli t. közönség kényelmének megfelelő berendezéssel épült szín-házam és kávéházam teljesen elkészült; mire nézve mind a bérleni kivánó t. cz. szín igazgató urakat, valamint azokat is, a kik a kávéházat a szín házzal együtt szándékoznának több évre bérbe venni t. cz. Hajagos Ildés ügyv. urnál, akár levél által akár személyesen értekezhetnek Kecskeméten.

1352 2—2

Idősebb Kovács László,
a kávéház és szinház tulajdonosa.

17.72. Bérbeadási hirdetmény

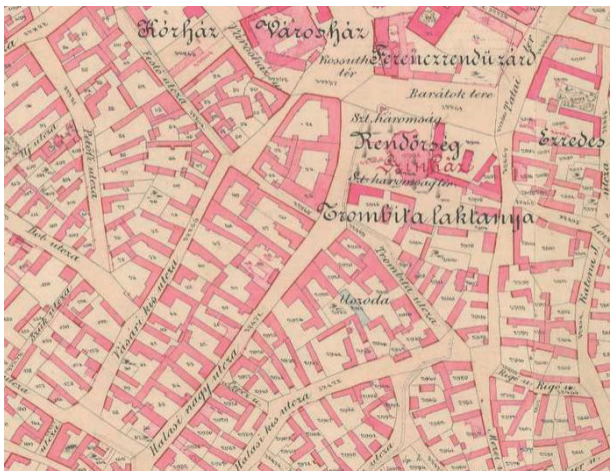

17.73. Festő és Halasi Nagy utca sarkán álló telek

17.74. A kecskeméti színház homlokzatai – fő-homlokzat (balra fenn), főbejárat részlete (középen fenn), oldalhomlokzati bejárat (jobbra fenn), oldalhomlokzatok (középrn balra és jobbra), hátsó homlokzati kapu (balra lenn)

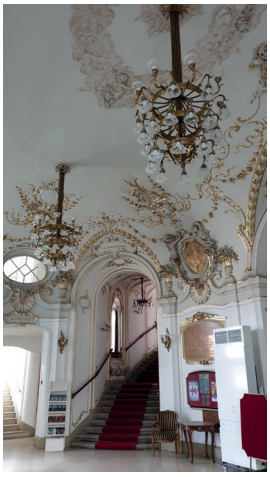

17.75. A kecskeméti színház belső terei – előcsarnok a bejárat felől (jobbra fenn), az előcsarnokból nyíló páholyokhoz vezető lépcsőház (lenn)

17.75. A kecskeméti színház belső terei – nézőtéri fényképek a proszcéniumpáholyról, a mennyezetről és az emeleti páholy- és karzatsorokról

17.76. Nagyváradi Fekete Sas fogadó látképe

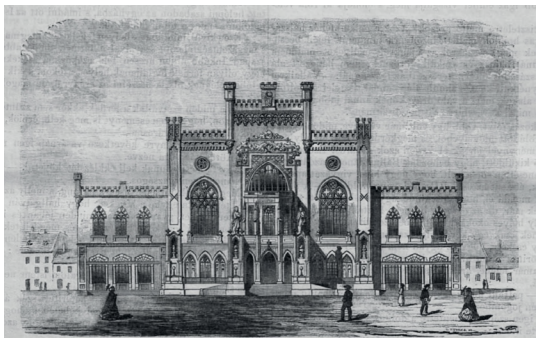

17.77. Margittay-féle színházterv homlokzati rajza a Szent László térre.

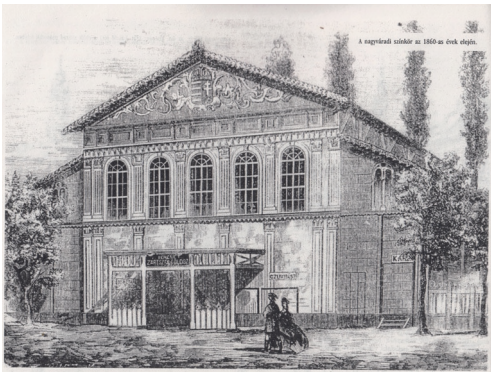

17.78. A nagyváradi színkör homlokzati rajza

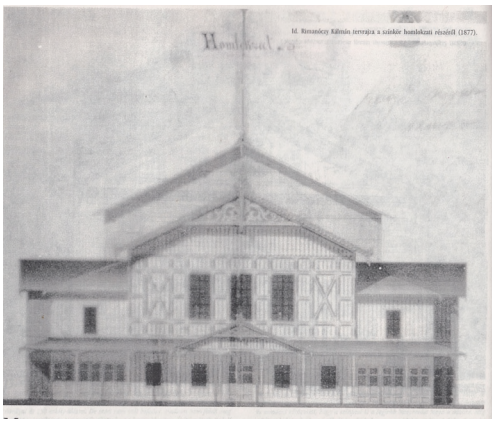

17.79. A Rimanóczy által készített befedési terv, 1877

17.80. Nagyvárad színházának timpanonja

17.81. Szigligeti Ede szobra a színház előtt

17.82. A nagyváradi színház előcsarnoka és nézőtere

17.83. A nagyváradi színház külső homlokzatai - főhomlokzat, oldalhomlokzatok

17.83. A nagyváradi színház külső homlokzatai - hátsó homlokzat és oldalhomlokzatok

17.84. A kolozsvári Rhédey-ház, amelyben az első magyar színi előadást tartották, 1792-ben

17.85. Az első kolozsvári magyar előadás emléktáblája

17.86. A kolozsvári első magyar kőszínház a Farkas utcában

A kolozsvári Farkas utcai színház utolsó előadásának plakátja

17.87. A Kolozsvári Magyar Színház plakátja

17.88. Az egykori Náyri Színkör, ma a Kolozsvári Állami Magyar Színház

17.89. A Román Nemzeti Színház és Opera főhomlokzata

17.90. A színház belső tere

Kép- és iratok forrásjegyzéke

Ferdinand Fellner és Hermann Helmer élete és munkássága (p. 11-20.) 147

Az európai színházépítészet áttekintése (p. 22-31.);
A Ringtheater és az Iroquois Theatre katasztrófája és a tűzkísérletek (p. 31-34.) 150

Fellner és Helmer színházainak típus szerinti felsorolása (p. 34-38.) 155

Temesvár (Timişoara, Románia),
Városi Színház, vígadó és szálloda (1871-1875) (p. 38-46.) 159

Budapest, Népszínház (1874-1875) (p. 46-60.) 160

Szeged, Városi Színház (1882-1883; 1885-1886) (p. 60-74.) 162

Fiume (Rijeka, Horvátország), Városi Színház (1883-1885) (p. 74-81.) 164

Pozsony (Bratislava, Szlovákia), Városi Színház (1884-1886) (p. 81-89.) 165

Tata, Várszínház (1888-1889) (p. 89-98.) 166

Budapest, Somossy Orfeum (1893-1894) (p. 98-113.) 167

Budapest, Vígszínház (1895-1896) (p. 113-132.) 168

Kecskemét, Városi Színház (1895-1896) (p. 133-147.) 171

Nagyvárad (Oradea, Románia), Városi Színház (1899-1900) (p. 147-156.) 172

Kolozsvár (Cluj-Napoca, Románia), Nemzeti Színház (1904-1906) (p. 156-167.) 173

A magyar színházépítészet áttekintése (p. 167-179.) 174

Összegzés (p. 180-208.) 178

A dolgozatban vizsgált magyarországi színházak történeti áttekintése,
kiegészítve elő- és utóéletükkel (p. 228-265) 181

Ferdinand Fellner és Hermann Helmer élete és munkássága (p. 11-20.)

1.1. **Ferdinand Fellner portréja**. In: ZÖIAV 1916. május 11. 22. évf. 19. füzet. p. 304.

1.2. **Ferdinand Fellner ifjúkori portréja**. Österreichische Nationalbibliothek. Porträtsammlung. https://onb.digital/result/BAG_7419605 (megtekintve 2023. 05. 19.)

1.3. **Hermann Helmer portréja**. In: ZÖIAV 1919. szeptember 27. 25. évf. 41. füzet. p. 376.

1.4. **Hermann Helmer ifjúkori portréja**. Österreichische Nationalbibliothek. Porträtsammlung. https://onb.digital/result/BAG_7419573 (megtekintve 2023. 05. 19.)

1.5. **Idősebb Ferdinand Fellner.** Adolf Eckstein (Hrsg.) Künstler-Album, 1889. https://www.architektenlexikon.at/de/1049.htm (megtekintve 2023. 05. 19.)

1.6. **A brünnfeldi Alsó-Ausztriai Állami Elmegyógyyintézet (id. F. Fellner, 1848-1853).** https://scopeq.cc.univie.ac.at/Query/detail.aspx?id=230168 (megtekintve 2023. 01. 23.) Universität Wien, Fotosammlungen, 106.I.3444.

1.7. **A bécsi Handelsakademie épülete (id. F. Fellner, 1860-1862) 1865 körül.** https://sammlung.wienmuseum.at/objekt/134645-1-akademiestrasse-12-handelsakademie/ (megtekintve 2023. 05. 19.) Wien Museum, Fotosammlung, 78079/1/1, Michael Frankenstein& Comp.

1.8. **Bécs, Thalia Theater (id. F. Fellner, 1856).** Litográfia. A. Bruner, 1856 körül. Szerző: Robert Schediwy.

1.9. **A bécsi Treumanntheater (id. F. Fellner, 1860) homlokzati terve.** Wien Museum, Fotosammlung, 96207. A színház 1863-ban leégett.

1.10. **Idősebb Fellner halotti bizonyítványa, kelt 1871. szeptember 27-én.** https://www.familysearch.org/search/catalog/96269?availability=Family%20History%20Library (megtekintve 2023. 05. 19.). Totenverzeichnis 1871. Mikrofilm # 008465293 Wien (Niederösterreich). Magistrat, Stadtarchiv Wien, Austria.

1.11. **Ifjabb Ferdinand Fellner gyászjelentése 1916-ból.** Wienbibliothek im Rathaus. Partezettel. 22.3.1916. Grinzinger Friedhof.

1.12. **Ifjabb F. Fellner halotti bizonyítványa, kelt 1916. március 27-én.** *Totenverzeichnis 1 Jan. - 24 Juli. 1916.* Mikrofilm # 008464757. Wien (Niederösterreich). Magistrat: Stadtarchiv Wien. Austria. https://www.familysearch.org (megtekintve 2023. 05. 20.)

1.13. **H. Helmer halotti bizonyítványa, kelt 1919. április 7-én.** *Totenverzeichnis 1 Jan. - 14 Okt. 1919*. Mikrofilm # 008464765. Wien (Niederösterreich). Magistrat: Stadtarchiv Wien. Austria. https://www.familysearch.org (megtekintve 2023. 05. 20.)

1.14. **Ifjabb F. Fellner haláláról szóló bejegyzés.** Sterberegister, 1648-1920. Tote F-G 1916. Granite Mountain Record Vault. International Film. 815231. Wien (Niederösterreich). Magistrat: Stadt- und Landesarchiv Wien. Mikrofilm # 008367678.

1.15. **H. Helmer haláláról szóló bejegyzés.** Sterberegister, 1648-1920. Tote G-H 1919. Granite Mountain Record Vault. International Film. 819159. Wien (Niederösterreich). Magistrat: Stadt- und Landesarchiv Wien. Mikrofilm # 008465266.

1.16. **A Fellner család sírja. Bécs, Friedhof Grinzing.** Group MR. Nr. 21. https://www.findagrave.com/memorial/41200379/ferdinand-fellner (megtekintve 2023. 05. 20.)

1.17. **H. Helmer sírja. Bécs, Zentralfriedhof.** Gruppe 32 A. Nr. 40. Juhász Gabriella fényképe, 2023.

1.18. **Ferdinand Fellner portréja 1872-ből, Josef Kriehuber akvarelljén.** Wien Museum. Online Sammlung. Grafik- und Fotosammlung. Inv.: 134299.

1.19. **Emlékérem a badeni színházhoz 1909 körül. Ludwig Hujer.** Landessammlungen Niederösterreich – Landeskunde Numismatik. LK-NM-2102.

1.20. **A bécsi iroda a Servitengasse 5. majd 7. szám alatt állt.** A Habsburg Birodalom Kataszteri térképe, 19. század. https://maps.arcanum.com/hu (megtekintve 2023. 05. 20.)

1.21. **A közösen vezetett iroda pecsétje.** MNL BKML IV.1908/b.940.

1.22. **Hermann Helmer és az építésvezető A. Friedl a darmstadti Hoftheater átalakítási terveivel (1904-1905).** Hessisches Staatsarchiv Darmstadt. R4.23423.

1.23. **A bécsi Sturany-palota (1878-1880) a Schottenring 21. szám alatt.** https://www.albertmilde.com/eng/sturany.html (megtekintve 2023. 05. 20.)

1.24. **A budapesti Károlyi-Csekonics palota (1881-1883) – enteriőrfotó 1892-ből**. Iparművészeti Múzeum, Budapest. NLT 106.

1.25. **Hermann Helmer házai a bécsi Kochgasse 10. és 12. szám alatt.** Rozsnyai, 2011. p 38. Eredeti képmelléklet: In: Wiener Bauindustrie-Zeitung, 1888. 82. képtábla.

1.26. **F. Fellner és Ferry Fellner által tervezett bérház a bécsi Gebhardtgasse 13. szám alatt.** 2017-es fénykép. https://www.skyscrapercity.com/ (megtekintve 2023. 05. 20.)

1.27. **Lakóház a bécsi Rienößlgasse 3. szám alatt.** 2018-as fénykép. https://de.m.wikipedia.org/wiki/Datei:Rien%C3%B6sslgasse_3,_Wieden_.jpg (megtekintve 2024. 03. 05.)

1.28. **Thonet bérház homlokzata a bécsi Untere Weißgerberstraße 7. szám alatt.** 2022-es fénykép (google képkivágás)

1.29. **Thonet testvérek lakó- és üzletháza Grazban, a Herrengasse 28. szám alatt.** http://gakarchiv.at/content/herrengasse28.pdf (megtekintve 2024. 04. 04.)

1.30. **Zborovice (Csehország), Friess kastély (átépítés, 1890-1891).** 2022-es fénykép, Jitka Šefčíková.

1.31. **Pavlovice-kastély (Csehország), 1890-1891.** 2021-es fénykép, Michal Winberger.

1.32. **Žinkovy-kastély felújítása 1897 (Csehország)**. Linhartová, 2014. p. 153. (Eredeti kép: F. Fellner és H. Helmer: Sammelwerk der ausgeführten Bauten und Projekte in den Jahren 1870-1914

1.33. **Szőny, Solymosy-Gyürky-kastély, 1911-1913.** Képeslap. http://www.kitervezte.hu/ (megtekintve 2023. 05. 20.)

1.34. **Rothberger áruház Bécsben 1900 körül (eredeti 1885, bővítés 1893-1895).** In: Andreas Lehne: Wiener Warenhauser 1865-1914.

1.35. **Budapest, Rothberger áruház 1895 körül.** Klösz György fényképe. FSZEK. Budapest Gyűjtemény, Fotótár. 001221.

1.36. **Graz, Kastner & Öhler áruház, (felújítás 1912-1914).** Képeslap. Firmenarchiv Kastner & Öhler. https://www.museum-joanneum.at/ (megtekintve 2023. 05. 20.)

1.37. **A szucsávai Igazságügyi Palota (Justizpalast Suceava, Románia) 1885.** https://de.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCro_Fellner_%26_Helmer (megtekintve 2023. 05. 20.) 2009-es fénykép, Cezar Suceveanu.

1.38. **Mária Terézia Női Kórház (Maria Theresia Frauen Hospital) Bécs, 1892.** Erich J. Schimek fényképe 2014. https://www.flickr.com/photos/id_ejs/12559109215 (megtekintve 2023. 05. 20.)

1.39. **Liesing (Ausztria), irodaház, 1902-1904.** 2017-es fénykép. C.Stadler/Bwag.

1.40. **Bécs, Rosenhügel Neurológiai Kórház (1910-1912).** Képeslap 1931-ből. Wiener Stadt- und Landesarchiv, Postkartensammlung. CC BY-NC-ND 4.0.

1.41. **Arad (Románia), az Osztrák-Magyar Bank, 1897.** https://www.darabanth.com/ (megtekintve 2023. 05. 20.) 20992. tétel.

1.42. **Zágráb (Horvátország), Escompte-Bank, 1898.** In: Prostor 2021/29. Azra Suljić, Karin Šerman: Monetary Institutions and the Emergence of a New Building Type. p. 27. (Eredeti forrás: MGZ (Muzej Grada Zagreba), inv.no. 4355.

1.43. **A budapesti Országház pályázatára benyújtott homlokzati rajz. F. Fellner és H. helmer: „*Moriamur pro rege nostro*”. 1883.** MNL OL T15 Vegyes tervrajzok. No 9/d/9. Online elérhető: https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/az_allando_orszaghaz_tervei (megtekintve 2023. 05. 21.)

1.44. **Pilsen (Plzen, Csehország), Hotel Waldeck, 1891-1896.** Képeslap. 21620. tétel. https://www.darabanth.com/ (megtekintve 2023. 05. 21.)

1.45. **Lemberg (Lviv, Ukrajna), Hotel George, 1899-1901.** Képeslap 1907-ből. Biblioteka Narodowa Warsaw. 1174805. https://polona.pl/preview/96ea1a48-d1fa-4316-a718-cd2935f42ac1 (megtekintve 2023. 05. 21.)

1.46. **Bécs, Hotel Panhans 1912-1913.** Képeslap. Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum. Külföldi szállodák képeslapok: VF.15.652. https://mandadb.hu/ (megtekintve 2023. 05. 22.)

1.47. **Bécs, kilátó a Kahlenbergen, 1887.** 2018-as fénykép, C.Stadler/Bwag.

1.48. **Lembergi (Lviv, Ukrajna) Nemesi Kaszinó, 1898.** 2016-os fénykép. © Suprunvitaly, ID 68193008. https://www.dreamstime.com/ (megtekintve 2023. 05. 21.)

1.49. **Bécs, Thonet Mauzóleum, 1888, Zentralfriedhof.** Baudenkmäler in Österreich: https://baudenkmaeler.wordpress.com/2019/06/18/thonet-mausoleum-zentralfriedhof-wien-xi/ (megtekintve 2023. 05. 21.)

Az európai színházépítészet áttekintése (p. 22-31.);
A Ringtheater és az Iroquois Theatre katasztrófája és a tűzkísérletek (p. 31-34.)

2.1. **Carlo Fontana rajza a velencei Teatro Santi Giovanni e Paolo nézőteréről, 1654-ből.** https://en.wikipedia.org/wiki/Teatro_Santi_Giovanni_e_Paolo (megtekintve 2023. 05. 14. A kép Neef, Sigrid: Opera: Composers, Works, Performers című könyvének 332. oldaláról lett bescannelve).

2.2. **Carlo Vigarani rajza a párizsi Palais Royal Salle des Comédies teréről, 1673-ból.** https://moliere.hypotheses.org/599 (megtekintve 2023. 05. 14.) A kép a párizsi Bibliothèque nationale de France gyűjteményében található. RESERVE HA-18 (A, 1)-FT 4).

2.3. **Perspektíva mintatervek.** Andrea Pozzo: Perspectiva pictorum et architectorum. 1693 fig. 72.

2.4. **A Vitruvius által készített római és görög színház rajzai.** In: Vitruvius: The Ten Books On Architecture. ford. Morgan, Morris Hicky Phd. Lld. Harvard University Press. 1914. p. 147; 152.

2.5. **Sebastiano Serlio Palazzo Ducale színpadához tartozó díszletképek tervei.** Fametszet, Sebastiano Serlio: I Sette libri dell'architettura második könyvének illusztrációja nyomán; Metropolitan Museum of Art, New York City; W. Gedney Beatty adománya, 1941 (accession no. 41.100.143); www.metmuseum.org

2.6. **A vicenzai Teatro Olimpico alaprajza és fényképe (Andrea Palladio, 1580-1584).** https://www.theatreartlife.com/artistic/the-teatro-olimpico-the-oldest-theatre-in-the-world/ és https://www.teatroolimpico.vicenza.it/en/ (megtekintve 2023. 05. 15.). **A Teatro Berga felmérési alaprajza.** Rilievo di Andrea Palladio della pianta del teatro romano di Vicenza a Borgo Berga. Immagine tratta da: Andrea Palladio, *„Pianta del teatro antico di Vicenza”* https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Teatro_Berga_Palladio.jpg (megtekintve 2023. 05. 15.)

2.7. **A sabbionetai Teatro all’antica alaprajza és metszete (Vincenzo Scamozzi, 1588-1590).** (https://it.wikipedia.org/wiki/Teatro_all%27Antica megtekintve 2023. 05. 15. A kép eredetije a firenzei Uffizi, Gabinetto Disegni e Stampe részlegén található.

2.8. **Telari színpad id. Josef Furttenbach nyomán**. https://socks-studio.com/2020/03/08/the-theatre-as-machine-joseph-furttenbach-stage-design/ (megtekintve 2024. 04. 17.)

2.9. **A párizsi Palais Royal színházterme, átalakítása 1637-1641 között történt, Jacques-François Blondel tervei szerint.** Jacques-François Blondel: *Architecture françoise ou recueil des plans, élévations, coupes et profils*. Párizs. 1754. p. 46-47.

2.10. **Az első angol színház, a londoni Theatre (James Burbage, 1576).** Walter C. Hodges nyomán. http://shalt.dmu.ac.uk/locations/theatre-1576-98.html (megtekintve 2023. 05. 15.)

2.11. **A pármai Teatro Farnese alaprajza (Giovani Battista Aleotti, 1617-1628).** https://www.theatre-architecture.eu/db.html (megtekintve 2023. 05. 15.) Eredeti közlés: Dr. Ing. Martin Hammitzsch: *Der moderne Theaterbau*. Berlin. 1906. p. 36.

2.12. **A madridi Teatro El Buen Retiro alaprajza (Cosimo Lotti, 1626-1630).** https://www.theatre-architecture.eu/db.html (megtekintve 2023. 05. 15.) Eredeti közlés: Simon Tdworth: Theatres: An Illustrated History. London. 1973. p. 78.

2.13. A párizsi Salle des Machines alaprajza (Louis Le Vau, 1659). https://www.theatre-architecture.eu/db.html (megtekintve 2023. 05. 15.) Eredeti közlés: Alexis Donnet: *Architectonographie des théâtres*. Párizs. 1836. Planche no. 18.

2.14. Az amszterdami Schouwburg alaprajza (Philip Vingboons, 1663-1665). https://www.theatre-architecture.eu/db.html (megtekintve 2023. 05. 15.) Eredeti közlés: Donald C. Mullin: *The development of the playhouse*. University of California Press. Berkeley. 1970. p. 100.

2.15. A müncheni Residenz Színház alaprajza (Francois Cuvilliés, 1657). https://www.theatre-architecture.eu/db.html (megtekintve 2023. 05. 15). Eredeti közlés: Donald C. Mullin: *The development of the playhouse*. University of California Press. Berkeley. 1970. p. 60.

2.16. A pármai Nuovo Teatro Ducale alaprajza (Nicolò Bettoli átalakítása 1853). https://www.theatre-architecture.eu/db.html (megtekintve 2023. 05. 15).

2.17. A római Tor di Nona alaprajza (Carlo Fontana, 1695). https://www.theatre-architecture.eu/db.html (megtekintve 2023. 05. 15). Eredeti közlés: Donald C. Mullin: *The development of the playhouse*. University of California Press. Berkeley. 1970. p. 48.

2.18. A hannoveri Operaház alaprajza (Georg Ludwig Friedrich Laves, 1689). https://www.theatre-architecture.eu/db.html (megtekintve 2023. 05. 15.) Eredeti közlés: Dr. Ing. Martin Hammitzsch: *Der moderne Theaterbau*. Berlin. 1906. p. 132.

2.19. A potsdami Stadtschloss színházának alaprajza (Georg Wenzeslaus von Knobelsdorff, 1745). https://de.wikipedia.org/wiki/Potsdamer_Stadtschloss (megtekintve 2023. 05. 15.) Eredeti közlés: Stiftung Schlösser und Gärten Potsdam-Sanssouci*: Potsdamer Schlösser und Gärten. Bau- und Gartenkunst vom 17. bis 20. Jahrhundert*. p. 76

2.20. Versailles, a Palotához tartozó Operaház (Ange-Jacques Gabriel, 1770). https://www.theatre-architecture.eu/db.html (megtekintve 2023. 05. 15). Eredeti közlés: Donald C. Mullin: *The development of the playhouse*. University of California Press. Berkeley. 1970. p. 95.

2.21. A drezdai Zwinger Operaház nézőtere (Giuseppe Galli da Bibiena, 1750-es évek átalakítása). Carl Heinrich, Jacob Fehling rajza 1719. körül. Staatliche Kunstsammlungen Dresden. https://www.bpk-bildagentur.de/shop (megtekintve 2023. 05. 15.)

2.22. London, a Drury Lane Királyi Színház belső tere (Robert és James Adam 1775-ös átalakítása). https://en.wikipedia.org/wiki/Theatre_Royal,_Drury_Lane (megtekintve 2023. 05. 15.) Eredeti közlés: Microcosm of London. 1808. Plate 32.

2.23. Lyon, Nagyszínház (Jacques-Gabriel Soufflot, 1754). Bibliothèque municipale de Lyon. Jelzet: P0546 S 2184 https://numelyo.bm-lyon.fr/ (megtekintve 2023. 05. 15.)

2.24. Berlin, Unter den Linden Operaház (Georg Wenzeslaus von Knobelsdorff, 1742, átépítése: Carl Gotthard Langhans 1787). https://www.theatre-architecture.eu/db.html (megtekintve 2023. 05. 15). Eredeti közlés: Donald C. Mullin: *The development of the playhouse*. University of California Press. Berkeley. 1970. p. 60.

2.25. Milánó, La Scala nézőtere (Giuseppe Piermarini, 1776-1778). https://www.theatre-architecture.eu/db.html (megtekintve 2023. 05. 15.) Eredeti közlés: Simon Tdworth: Theatres: An Illustrated History. London. 1973. p. 142.

2.26. Bordeaux Grand Théâtre nézőtere (Victor Louis, 1777-1780). https://www.theatre-architecture.eu/db.html (megtekintve 2023. 05. 15). Eredeti közlés: Donald C. Mullin: *The development of the playhouse*. University of California Press. Berkeley. 1970. p. 99.

2.27. Étienne-Louis Boullée ideális Operaházához készült metszetrajza. https://www.theatre-architecture.eu/db.html?personId=2458 (megtekintve 2023. 05. 16.)

2.28. Besançon színházának alaprajza (Claude-Nicolas Ledoux, 1778-1784). https://www.theatre-architecture.eu/db.html (megtekintve 2023. 05. 15). Eredeti közlés: Donald C. Mullin: *The development of the playhouse*. University of California Press. Berkeley. 1970. p. 103.

2.29. Friedrich Gilly berlini Nemzeti Színházhoz készült ideálterve, 1798. Universitätsbibliothek der Humboldt-Universität. Berlin.

2.30. A berlini Schauspielhaus (Karl Friedrich Schinkel, 1818-1821). Leopold Ahrendts fényképe 1856-1858 körül. Münchner Stadtmuseum. Sammlung Fotografie. https://sammlungonline.muenchner-stadtmuseum.de/ (megtekintve 2023. 05. 16.)

2.31. A berlini Schauspielhaus alaprajza. (Berlin. Architekturmuseum der Technischen Universität Berlin in der Universitätsbibliothek. Nr.: 15384. https://www.deutschefotothek.de/documents/obj/71103043 (megtekintve 2023. 05. 16.)

2.32. A drezdai első Operaház, az Altes Hoftheater (Gottfried Semper, 1838-1841). Képeslap. https://www.deutschefotothek.de/documents/obj/90104721 megtekintve 2023. 05. 16.)

2.33. A drezdai első Operaház alaprajza. L. Klasen: Grundnissvorbilder. Abth. X. Gebäude für Kunst und Wissenchaft. p. 1072.

2.34. A drezdai második Operaház, a Neues Hoftheater (Gottfried Semper, 1871-1878). Walter Möbius, 1930. https://www.deutschefotothek.de/documents/obj/71062463 (megtekintve 2023. 05. 16.)

2.35. A drezdai második Operaház alaprajza. L. Klasen: Grundnissvorbilder. Abth. X. Gebäude für Kunst und Wissenchaft. p. 1098.

2.36. A bécsi Hofburgtheater perspektivikus rajza (Gottfried Semper és Karl Hasenauer, 1874-1888). *Architektonische Rundschau*. 1888. november. 83-84-es képtábla.

2.37. A bécsi Hofburgtheater alaprajza. Manfred Semper: *Handbuch der Architektur. 5. Heft. Theater.* Stuttgart, 1904. p. 122.

2.38. A bécsi Operaház 1870 körül (August Sicard von Sicardsburg és Eduard van der Nüll, 1861-1869). Wienbibliothek im Rathaus. AT-WBR-45924. https://www.digital.wienbibliothek.at/wbrobv/content/titleinfo/1455999 (megtekintve 2023. 05. 16.)

2.39. A lipcsei Operaház (Carl Ferdinand Langhans, 1865-1868). Johannes Mühler felvétele 1910 körül. https://www.deutschefotothek.de/documents/obj/33064046 (megtekintve 2023. 05. 16.)

2.40. Gottfried Semper terve a müncheni Festspielhaushoz az Isar folyó partján, 1865. *The building of Bayreuth*. In: Juliet Koss*: Modernism after Wagner*. University of Minnesota Press. 2010. p. 32. Eredeti közlés: GTA archives/ETH Zürich: Estate of Gottfried Semper.

2.41. A bayreuthi Festspielhaus alaprajza és nézőtere (Otto Brückwald, 1872-1876). *The building of Bayreuth*. In: Juliet Koss*: Modernism after Wagner*. University of Minnesota Press. 2010. p. 51-52.

2.42. A rigai Lett Nemzeti Opera főhomlokzata (Ludwig Bohnstedt, 1860-1863). Architekturmuseum der Technischen Universität Berlin in der Universitätsbibliothek. Nr.: B 2606

2.43. A párizsi Operaház főhomlokzata (Charles Garnier, 1861-1875). In: Charles Garnier: *Le nouvel Opéra de Paris*. Párizs. 1878. Vol. I. Pl. 1-2.

2.44. **A párizsi Operaház nézőtere és keresztmetszete.** In: Thierry Beauvert: *Opera Houses of the World*. Vendome Press. New York. 1996. p.106.

2.45. **A londoni Royal Opera House főhomlokzata (Edward Middleton Barry átépítése 1857-ben).** In: Victor Glasstone: *Victorian and Edwardian Theatres: An Architectural and Social Survey*. Harvard. 1975. p. 33.

2.46. **A londoni Savoy Színház homlokzata (Charles John Phipps, 1881).** https://en.wikipedia.org/wiki/Savoy_Theatre (megtekintve 2023. 05. 17.) Eredeti forrás: PeoplePlay/London Theatre Museum (Victoria and Albert Museum révén)

2.47. **A londoni Queen's Hall homlokzata (C. J. Phipps, 1881-1883).** Képeslap 1912-ből. Postcard Heaven.

2.48. **A londoni Royal Albert Hall keresztmetszete (Francis Fowke tervei nyomán Henry Scott, 1867-1871).** 1900 körülre datált tervrajz. https://bibliotography.com/ (megtekintve 2023. 05. 17.).

2.49. **A bécsi Ringtheater (Heinrich von Förster, 1872-1874).** Wien Museum Online Sammlung. Inv. Nr.: 29323. https://sammlung.wienmuseum.at/objekt/100158-1-schottenring-7-ringtheater-komische-oper/ (megtekintve 2023. 05. 23.)

2.50. **Ringtheater leégése 1881. december 8-án.** Theatermuseum Wien. https://www.theatermuseum.at/online-sammlung/detail/921665/ (megtekintve 2023. 05. 23.) Inv. Nr.: GS.GBU3943.

2.51. **A chicagoi Iroquois Színház nézőtere az 1903. december 30-i tűzeset után.** https://florencekelley.northwestern.edu/historical/iroquois/ (megtekintve 2023. 05. 23.)

2.52. **A bécsi tűzmodellszínház alaprajza és metszete.** In: Hoffmann, 1966. Képek 245-247.

Fellner és Helmer színházainak típus szerinti felsorolása (p. 34-38.)

3.1 **Augsburg (Németország) színháza, épült 1876-1877 között.** Képeslap 1899-ből. Theatermuseum, Wien. Inv. Nr.: GS.GBM1207.

3.2 **Brünn (Brno, Csehország) Városi Színház, épült 1881-1882 között.** Archív fénykép © JZ: https://www.leosjanacek.eu/en/mahen-theatre/ (megtekintve 2023. 05. 22.)

3.3 **Varasd (Horvátország) színháza, 1870-1873.** Herman Ottó Múzeum – Miskolc. 73.436.1.98

3.4 **A berlini Theater unter den Linden, épült 1891-1892 között.** In: *Zentralblatt der Bauverwaltung*. 1892. október 8. 12. évf. 41. sz. p. 437.

3.5 **Reichenberg (Liberec, Csehország) Városi Színház, épült 1881-1883 között.** Képeslap 1905-ből. Severočeské muzeum v Liberci. Ph1000/1. https://www.europeana.eu/ (megtekintve 2023. 05. 22.)

3.6 **Karlsbad (Karlovy Vary, Csehország) Városi Színház, épült 1884-1886 között.** 1939-ben Brück und Sohn. https://www.deutschefotothek.de/documents/obj/71849117 (megtekintve 2023. 05. 22.) Nr. df.bs.0027513.

3.7 **Bécs, Volkstheater, épült 1888-1889 között. Fénykép 1938.** Theatermuseum Wien. https://www.theatermuseum.at/online-sammlung/detail/987857/ (megtekintve 2023. 05. 23.) Inv. Nr. FS.PBP92698.

3.8 **Bécs, a Nemzetközi Zene és Színházi Kiállításra készült ideiglenes bemutató színház (1891-1892)**. In: Hoffmann, 1966. 244. kép.

3.9 **Salzburg színháza, épült 1892-1893 között.** In: *Wiener Bauindustrie-Zeitung*. 1899-1900. 17. évf. p. 32.

3.10 **A mainzi színház átépítése 1898-ban. Eredeti épületet tervezte: Georg Moller, 1829-1833.** https://www.theatermuseum.at/online-sammlung/detail/1364476/ (megtekintve 2023. 05. 22.) Inv. Nr.: GS.GBM9177. Mai épület 2010-ben, fotó Felix König.

3.11 **Berndorf (Ausztria) színháza, épült 1898-1899 között.** In: *Wiener Bauindustrie-Zeitung*. 1899-1900. 17. évf. p. 54.

3.12 **Hamburg Városi Színház, épült 1899-1900 között.** Conrad Döring fényképe, 1901. https://www.deutschefotothek.de/documents/obj/33041767 (megtekintve 2023. 05. 22.) Nr.: df.hauptkatalog.0272298.

3.13 **Fürth (Németország) színháza, épült 1901-1902 között.** Fénykép 1913 körül. https://www.deutschefotothek.de/documents/obj/33027500 (megtekintve 2023. 05. 22.) Nr.: df.hauptkatalog.0350228.

3.14 **Thorn (Toruń, Lengyelország) színháza, épült 1903-1904 között.** Képeslap 1915-ből. http://www.bikop.eu/dlibra/docmetadata?id=1667 (megtekintve 2023. 05. 22.) Dariusz Meller képeslapgyűjteménye.

3.15 **Czernowitz (Tscherniwzi, Ukrajna) színháza, épült 1904-1905 között.** Fénykép 1918-ból. https://lcdl.library.cofc.edu/lcdl/catalog/lcdl:63921 (megtekintve 2023. 05.

22.) William A. Rosenthall Judaica Collection – Postcards, College of Charleston Libraries.

3.16 **Gablonz an der Neiße (Jablonec nad Nisou, Csehország) színháza, épült 1906-1907 között.** Képeslap 1907. München, Bayerisches Hauptstaatsarchiv. SdA Bildersammlung 36A2. https://www.gda.bayern.de/findmittel/d0d73777-366f-4193-8786-67f0cd471bd9 (megtekintve 2023. 05. 22.)

3.17 **Gießen (Németország) színháza, épült 1906-1907 között.** Képeslap 1912-ből. https://de.wikipedia.org/wiki/Stadttheater_Gie%C3%9Fen (megtekintve 2023. 05. 22.)

3.18 **Jungbunzlau (Mladá Boleslav, Csehország) színháza, épült 1906-1909 között.** https://www.theatre-architecture.eu/en/db/?theatreId=31&detail=history&page=2 (megtekintve 2023. 05. 22.) Képeslap.

3.19 **Baden bei Wien (Ausztria) színháza, épült 1908-1909 között.** Martin Gerlach fényképe 1938-1940 körül. Inv. Nr.: 211311. Wien Museum Online Sammlung: https://sammlung.wienmuseum.at/objekt/26678-stadttheater-in-baden-bei-wien-aussenansicht/ (megtekintve 2023. 05. 22.)

3.20 **Klagenfurt (Ausztria) színháza, épült 1909-1910 között.** Fénykép 1941, Lala Aufsberg. https://www.deutschefotothek.de/documents/obj/71292225 (megtekintve 2023. 05. 23.) Nr.: df.ab.0025084.

3.21 **Teschen (Cieszyn, Lengyelország) színházának főhomlokzatterve, a színház épült 1909-1910 között.** https://www.theatre-architecture.eu/en/db/?theatreId=2370 (megtekintve 2023. 05. 23.) Eredeti őrzési hely: Katowice Állami Levéltár. Akta Miasta Cieszyna. Teschen 1910-1939.

3.22 **Wiesbaden (Németország) színházának nézőtere, épült 1892-1893 között.** Architekturmuseum der Technischen Universität Berlin. Inv. Nr.: F 2056. https://www.europeana.eu/hu/item/08535/item_YD4IJ36W6VKF6KBZ5IFSSWJTFHRTGUNF (megtekintve 2023. 05. 23.)

3.23 **Iaşi (Jaşi, Jászvásár, Románia) színháza, épült 1894-1896 között.** Fénykép 2016, Alexander Klink.

3.24 **Darmstadt (Németország) színházának átépítése 1904-1905 között. Eredeti épület: Georg Moller, 1818-1820.** Fénykép 1920-1930 körül. Bildarchiv Foto Marburg. https://www.bildindex.de/document/obj20019097 (megtekintve 2023. 05. 23.) Ma Levéltár működik az épületben.

3.25 **Agram (Zagráb, Horvátország) színháza, épült 1894-1895 között.** Fénykép, 1964. https://www.europeana.eu/hu/item/378/https___repozitorij_muo_hr__pr_i_id_58324 (megtekintve 2023. 05. 23.) Eredeti őrzési hely: Iparművészeti Múzeum, Zágráb.

3.26 **Szófia (Bulgária) színháza, épült 1904-1906 között.** Fénykép, 2011, Pamen Agov.

3.27 **Odessza (Ukrajna) színháza, épült 1884-1886 között.** Fénykép 1889. https://library.nga.gov/permalink/01NGA_INST/1p5jkvq/alma991258053804896 (megtekintve 2023. 05. 23.) National Gallery of Art Library. Photo Archives UKR. ID: A96, pl. 39.

3.28 **Prága (Csehország) színháza, épült 1886-1887.** Fénykép, 2010. https://en.wikipedia.org/wiki/State_Opera_(Prague) (megtekintve 2023. 05. 23.)

3.29 **Zürich (Svájc) színháza, épült 1890-1891 között.** Fénykép, 2013, Thomas Wolf. https://de.wikipedia.org/wiki/Opernhaus_Z%C3%BCrich (megtekintve 2023. 05. 23.)**2.**

3.30 **Homlokzati rajz, New York tervpályázat, 1906.** In: Hoffmann, 1966. 140. kép.

3.31 **Zürich (Svájc) koncertterem, épült 1893-1895 között.** Fénykép 1905 körül. Library of Congress's Prints and Photographs division. ID: ppmsc.07937. Print no. 6544.

3.32 **Ravensburg (Németország) koncertterem nézőtere (épült 1896-1897 között). 1900 körül.** Hans Burger, Ravensburg; 33023 / Gebr. Metz, Tübingen; 1904.

3.33 **Bécs, Akadémiai Színház és Koncertterem főhomlokzata 1965-ben. (Épült, 1911-1913 között).** Wiener Stadt- und Landesarchiv. GC1: 655123/1.

3.34 **Krakkó tervpályázata, 1888 *„Experimenta"* jeligével.** Archiwa Państwowe. Archivum Narodowe W Krakowie. Jelzet: KA 256.

3.35 **Frankfurt am Main (Heinrich Seeling, pályázat 1898, építkezés 1902).** http://www.zeno.org/Ansichtskarten/M/Frankfurt+a.+Main,+Hessen (megtekintve 2023. 05. 21.) Képeslap 1914-ből.

3.36 **Aussig, Stadttheater (Alexander Graf, pályázat 1908, építkezés 1908-1909).** Képeslap 1911-ből. Deutsche Digitale Bibliothek. 71834394. https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/ (megtekintve 2023. 05. 21.)

3.37 **A hágai (Hollandia) Schouwburg felújításához az iroda által készített tervek.** In: Marlies van der Riet: *Haagische Quaesties*. 2021. p. 17. 1.2 kép. Eredeti őrzési hely, HGA Commissies KS.

3.38 **A salzburgi Fesztiválszínház terve 1890 körül.** Salzburg Museum. Nr. 1019-86.

Temesvár (Timişoara, Románia), Városi Színház, vígadó és szálloda (1871-1875) (p. 38-46.)

4.1. **Temesvár térképe a 20. század elején.** In: Karl Baedeker: *Handbook for travellers. Austria-Hungary*. London. 1911. p. 517-518.

4.2. **A temesvári színház (háttérben), előtte a régi városfal és városkapu.** Köszönöm a fényképet Keresztes Péternek.

4.3. **Ferenc József látogatása Temesváron, 1872. május 7-én.** In: Dr. Berkeszi István: *Történelmi és régészeti értesítő*. 1909. p. 88-89. közötti képmelléklet.

4.4. **A temesvári színház homlokzata 1880 előtt.** Fridolin Hess – foto CDV. 1875-1880 között. Colectia Cristian Graure – Timisoara. Köszönöm a fényképet Keresztes Péternek.

4.5. **A temesvári színház ábrázolása a *Vasárnapi Ujságban*.** 1875. október 10. 41. sz. p. 644.

4.6. **A színház 1876. május 9-i előadásának színlapja – felső részében a régi színház homlokzata látható.** Magyar'sche Buchdruckerei und Rastrir-Anstalt, 1876. München: Digitales Forum Mittel- und Osteuropa. 2021. https://www.difmoe.eu/ (megtekintve 2023. 05. 23.)

4.7. **A kiégett színház.** Cristian Graure: *Timpul într-un cadru – Timişoara fotografică între 1860 şi 1900*. 2013. 36-37. kép. J. Brand fotográfiája, 1880 áprilisa után. Köszönöm a fényképet Keresztes Péternek.

4.8. **Az újjáépített színház megnyitója után, az 1882. december 16-i előadás színlapja.** Druck von Ernest Steger, 1882. München: Digitales Forum Mittel- und Osteuropa, 2021. https://www.difmoe.eu/ (megtekintve 2023. 05. 23.)

4.9. **A Lehmann Mór által festett előfüggöny.** OSZK Színháztörténeti Tár. http://www.kepkonyvtar.hu/?docId=21317 (megtekintve 2023. 05. 23.)

4.10. **Az újjáépített színház a századfordulón.** Muzeul Naţional al Banatului, Fényképgyűjtemény. https://mnab.ro/ro/collection/sectia-de-istorie/colectia-de-fotografii/ (megtekintve 2023. 05. 23.)

4.11. **A színház belső tere.** Muzeul Naţional al Banatului, Fényképgyűjtemény. https://mnab.ro/ro/collection/sectia-de-istorie/colectia-de-fotografii/ (megtekintve 2023. 05. 23.)

4.12. **A színház mennyezetfreskói.** In: Miklósik Ilona: *Contribuţii la istoria clădirilor teatrului („nou") din Timişoara*. p. 226. (dr. Alexandr Stefanovits gyűjteményéből).

Budapest, Népszínház (1874-1875) (p. 46-60.)

5.1. Rákosi Jenő portréja. In: *Vasárnapi Ujság*. 1875. október 10. 41. sz. 22. évf. p. 1.

5.2. Aláírási ív a támogatók névsorával. In: Kolta Magdolna: *A Népszínház iratai.* 1986. p. 17-22.

5.3. Podmaniczkynek címzett javaslat a Népszínházi bizottság kárpótlására. HU BFL II.1.g.FKT 17. doboz. 1251/1873.

5.4. Podmaniczky Frigyes portréja. In: *Vasárnapi Ujság*. 1873. március 23. 12. sz. 20. évf. p. 1.

5.5. Az újonnan kijelölt terek helyszínrajza. HU BFL XV.16.b.226/2.

5.6. A Hermina térre tervezett Népszínház főhomlokzata. FSZEK. Budapest Gyűjtemény. In: Ferdinand Fellner: *Projekt Skizze für ein Volkstheater in Pest*. AN061749L

5.7. Az eredetileg kijelölt telek helyszínrajza. FSZEK. Budapest Gyűjtemény. In: Ferdinand Fellner: *Projekt Skizze für ein Volkstheater in Pest*. AN061749K.

5.8. Hosszmetszeti rajzok a Hermina téri telekre tervezve. FSZEK. Budapest Gyűjtemény. In: Ferdinand Fellner: *Projekt Skizze für ein Volkstheater in Pest*. AN061749N

5.9. Színpad keresztmetszete, a Hermina téri telekre tervezve. FSZEK. Budapest Gyűjtemény. In: Ferdinand Fellner: *Projekt Skizze für ein Volkstheater in Pest*. AN061749R.

5.10. Földszinti alaprajz a Hermina téri telekre tervezve. FSZEK. Budapest Gyűjtemény. In: Ferdinand Fellner: *Projekt Skizze für ein Volkstheater in Pest*. AN061749P.

5.11. Harmadik emeleti és a pinceszint alaprajza, a Hermina téri telekre tervezve. FSZEK. Budapest Gyűjtemény. In: Ferdinand Fellner: *Projekt Skizze für ein Volkstheater in Pest*. AN061749M

5.12. Második emeleti alaprajz a Hermina téri telekre tervezve. FSZEK. Budapest Gyűjtemény. In: Ferdinand Fellner: *Projekt Skizze für ein Volkstheater in Pest*. AN061749O

5.13. Főhomlokzat terve az új helyszínre. FSZEK. Budapest Gyűjtemény. In: Ferdinand Fellner: *Projekt Skizze für ein Volkstheater in Pest*. AN061749C.

5.14. Földszinti alaprajz. Budapest Gyűjtemény. In: Ferdinand Fellner: *Projekt Skizze für ein Volkstheater in Pest*. AN061749A

5.15. **Első emeleti alaprajz.** In: Ferdinand Fellner: *Projekt Skizze für ein Volkstheater in Pest*. AN061749B

5.16. **Második emeleti alaprajz.** In: Ferdinand Fellner: *Projekt Skizze für ein Volkstheater in Pest*. AN061749F.

5.17. **Hosszmetszeti terv.** In: Ferdinand Fellner: *Projekt Skizze für ein Volkstheater in Pest*. AN061749D.

5.18. **Padlás alaprajza.** In: Ferdinand Fellner: *Projekt Skizze für ein Volkstheater in Pest*. AN061749G

5.19. **Mezzanin alaprajza.** In: Ferdinand Fellner: *Projekt Skizze für ein Volkstheater in Pest*. AN061749H.

5.20. **Pince alaprajza.** In: Ferdinand Fellner: *Projekt Skizze für ein Volkstheater in Pest*. AN061749I.

5.21. **Harmadik emelet alaprajz.** In: Ferdinand Fellner: *Projekt Skizze für ein Volkstheater in Pest*. AN061749J.

5.22. **A Nagykörútra szánt végleges tervek – mezzanin.** MNL OL T15. No. 2.01.

5.23. **Pince alaprajza.** MNL OL T15 No. 2.12.

5.24. **Földszinti alaprajz.** MNL OL T15 No. 2.16.

5.25. **Első emeleti alaprajz.** MNL OL T15 No. 2.2.

5.26. **Második emelet alaprajza.** MNL OL T15 No. 2.03.

5.27. **Harmadik emeleti alaprajz.** MNL OL T15 No. 2.18.

5.28. **Padlás alaprajza.** MNL OL T15 No. 2.17.

5.29. **Színpad keresztmetszete.** MNL OL T15 No. 2.15.

5.30. **Oldalhomlokzat terve.** MNL OL T15 No. 2.13.

5.31. **Főhomlokzat terve.** MNL OL T15 No. 2.6.1

5.32. **Hátsó homlokzat terve.** MNL OL T15 No. 2.6.5.

5.33. **A színház nyitóelőadásának színlapja.** OSZK Színháztörténeti Tár.

5.34. **A Nemzeti Színház az 1960-as évek elején.** OSZK Színháztörténeti Tár. Gobbi Hilda album 104.

5.35. **A színház főhomlokzata.** Klösz György fotográfiája. HU BFL XV.19.d.1.5.103.

5.36. **A Népszínház főhomlokzatának részlete, 1964-ben.** BTM Kiscelli Múzeum Fényképgyűjtemény. F.71.929.6.

5.37. **A Népszínház timpanonja 1937 körül.** Kozelka Tivadar fényképe. BTM Kiscelli Múzeum Fényképgyűjtemény. F.63.55.

5.38. **Távlati fénykép a főhomlokzatról.** Klösz György fotográfiája. HU BFL XV.19.d.1.7.20.

5.39. **A színház oldalhomlokzata.** Klösz György fotográfiája. HU BFL XV.19.d.1.5.105.

5.40. **Nagykörút a színház hátsó homlokzatának részletével.** Klösz György fotográfiája. HU BFL XV.19.d.1.7.15.

5.41. **A színház hátsó homlokzata.** Klösz György fotográfiája. HU BFL XV.19.d.1.5.104.

5.42. **A színház előcsarnoka.** OSZK Színháztörténeti Tár. Gobbi Hilda album 104.

5.43. **Lépcsőház. 1964-es fénykép.** FORTEPAN/UVATERV 79793.

5.44. **A foyer.** OSZK Színháztörténeti Tár. Gobbi Hilda album 104.

5.45. **A színház nézőtere.** OSZK Színháztörténeti Tár. Gobbi Hilda album 104.

5.46. **Proszcéniumpáholy részlete.** FORTEPAN/UVATERV 79795.

5.47. **Nézőtéri mennyezetfreskó.** 1964-es fénykép. FORTEPAN/UVATERV 79787.

5.48. **Karzathoz vezető lépcső.** FORTEPAN/UVATERV 79792.

5.49. **Ruhatár, körfolyosó.** FORTEPAN/UVATERV 12033.

Szeged, Városi Színház (1882-1883; 1885-1886) (p. 60-74.)

6.1. **Szeged újjáépítése az árvíz után, háttérben a felállványozott új színház.** 1882 után. https://www.ativizig.hu/vizugyimuzeum/arviz_1879.aspx (megtekintve 2023. 05. 25.) Szegedi Vízügyi Történeti Emlékhely.

6.2. **Szeged, az árvíz okozta pusztítás. 1879 után.** Szegedi Vízügyi Történeti Emlékhely. https://www.ativizig.hu/vizugyimuzeum/arviz_1879.aspx (megtekintve 2023. 05. 25.)

6.3. **Szeged a Harmadik Katonai Felmérés (1869-1887) térképén – az új városi elrendezéssel.** Térképrészlet: https://maps.arcanum.com/hu/ (megtekintve 2023. 05. 25.

6.4. **A színház helyszínrajza.** MNL CSML XV.2.b.41.

6.5. **A Fellner és Helmer iroda ajánlata.** MNL CSML XV.2.b.41. 6141/1881

6.6. **A fiatal építészekről szóló rövid bekezdés.** Szeged szab. kir. város köztörvényhatósági bizottságának ülési jegyzőkönyve, kelt, 1881. július 4. MNL CSML XV.2.b.41. 245. sz.

6.7. **Ybl Miklós Szeged színházához köthető terve.** HU BFL XV.17.f.331.b-108/1-2. Alagsori alaprajz és hosszmetszet a zsinórpadlásról, a színpad alatti süllyesztőről és zenekari árokról.

6.8. **Fellner és Helmer levele a megküldött szerződéssel kapcsolatban.** MNL CSML, XV.2.b.44. 4073.

6.9. **Árlejtési hirdetmény.** In: *Pesti Napló*. 1882. február 2. 33. évf. 33. sz. p. 12.

6.10. **Az építési napló.** MNL CSML XV.2.b.44.

6.11. **A feltámadt Szeged emléklapjának fedőlapja és a megnyitó előadás színlapja.** A Szegedi Nemzeti Színház tulajdona. Fényképezte: Juhász Gabriella, 2019.

6.12. **A színház főhomlokzata a tűz előtt, 1885-ben.** MNM. Történeti Fényképtár. 4128/1958.fk.

6.13. **Az égő színház 1885-ben.** Ravasz Imre fényképe. In: *Csongrád megye építészeti emlékei*. p. 516.

6.14. **A kártérítésről szóló belügyminisztériumi irat.** MNL CSML XV.2.b.44 270/1885.

6.15. **Szeged színháza 1894-ben.** Dabasy Fromm Géza fényképe. FORTEPAN. Kiss László adománya. 93354.

6.16. **Szeged, Széchenyi tér, háttérben a színház hátsó homlokzata látható.** Dabasy Fromm Géza fényképe, 1900 körül. FORTEPAN. Kiss László adománya. 93353.

6.17. **Szeged új színháza.** In: *Ország-Világ*. 1886. október 9. 41. sz. p. 662.

6.18. **Főhomlokzati rajz, tervváltozat.** MNL CSML XV.2.b.41.

6.19. **Főhomlokzat terve, 1885.** MNL CSML XV.2.b.41.

6.20. **Főhomlokzat terve, 1885.** MNL CSML XV.2.b.41.

6.21. **Oldalhomlokzat terve, 1882.** MNL CSML XV.2.b.41.

6.22. **Oldalhomlokzat terve, 1885.** MNL CSML XV.2.b.41.

6.23. **Hátsó homlokzat terve, 1885.** MNL CSML XV.2.b.41.

6.24. **Hátsó homlokzat terve, 1885.** MNL CSML XV.2.b.41.

6.25. **Földszinti alaprajzi tervváltozat.** MNL CSML XV.2.b.41.

6.26. **Nézőtéri alaprajz, földszint.** MNL CSML XV.2.b.41.

6.27. **Keresztmetszet a páholyok felé.** MNL CSML XV.2.b.41.

6.28. **Az emeleti foyer (?) részletrajza.** MNL CSML XV.2.b.41.

6.29. **Nézőtér mennyezete és a boltozatok részletrajzai.** MNL CSML XV.2.b.41.

6.30. **Nézőtér, emeleti páholyok rajza.** MNL CSML XV.2.b.41.

6.31. **Emeleti alaprajzi tervváltozat.** MNL CSML XV.2.b.41.

6.32. **Második emeleti alaprajz.** MNL CSML XV.2.b.41.

Fiume (Rijeka, Horvátország), Városi Színház (1883-1885) (p. 74-81.)

7.1. **Árlejtési hirdetmény.** In: *Az Épitési Ipar*. 1883. július 1. 7. évf. 26. sz. p. 249.

7.2. **A színház lépcsője alatt elhelyezett időkapszula**. In: Dubrović, 2021. p. 71.

7.3. **Az időkapszulában elhelyezett névsor.** In: Dubrović, 2021. p. 71.

7.4. **Az Aida és La Gioconda című előadások plakátja.** https://hnk-zajc.hr/o-kazalistu/ (megtekintve 2023. 05. 25.)

7.5. **Részlet egy 1880-ban keletkezett magyar térképről: Fiume kikötője.** *A Magyar Szent Korona országainak megyei térképei* - rajzolta Hátsek Ignácz. Metszette és nyomta Posner Károly Lajos. Kiadó: Rautmann Frigyes, Budapesten. https://galeriasavaria.hu/ (megtekintve 2023. 05. 25.)

7.6. **Helyszínrajz.** Državni Arhiv U Rijeci (Rijekai Állami Levéltár, Rijeka, Horvátország). HR-DARI-57-3.1.18.19. 104/8. (Tehnički uredi grada Rijeke, Riječko kazalište „Ivana Zajca", Fiume város műszaki irodája, Rijeka színház „Ivana Zajc". A Fellner és Helmer iroda tervei. Továbbiakban: Državni Arhiv U Rijeci)

7.7. **Fellner és Helmer tervei a színházhoz. Főhomlokzat.** In: *Architektonische Rundschau*. 1888. 4. évf. 6. füzet 47. tábla.

7.8. **A főhomlokzat 1890 körül.** In: In: Antić, 2022. p. 17.

7.9. **Szobrászati program a főhomlokzaton.** In: Antić, 2022. p. 21.

7.10. **Főhomlokzat terve.** Državni Arhiv U Rijeci. HR-DARI-57-3.1.18.19. 104/10.

7.11. **Főhomlokzat rajza.** Državni Arhiv U Rijeci. HR-DARI-57-3.1.18.19. 104/1.

7.12. **Fellner és Helmer tervei a színházhoz. Oldalhomlokzat.** In: *Architektonische Rundschau*. 1888. 4. évf. 6. füzet p. 2.

7.13. **Hátsó homlokzat terve.** Državni Arhiv U Rijeci. HR-DARI-57-3.1.18.19. 104/11.

7.14. **Hátsó homlokzat rajza.** Državni Arhiv U Rijeci. HR-DARI-57-3.1.18.19. 104/12.

7.15. **Fellner és Helmer tervei a színházhoz. Alaprajz.** In: *Architektonische Rundschau*. 1888. 4. évf. 6. füzet p. 2.

7.16. **Földszinti alaprajz.** Državni Arhiv U Rijeci. HR-DARI-57-3.1.18.19. 104/3.

7.17. **Foyer keresztmetszete.** In: Palinič, 2021. p. 79.

7.18. **Emeleti alaprajz.** Državni Arhiv U Rijeci. HR-DARI-57-3.1.18.19. 104/2.

7.19. **Első emelet alaprajza.** In: Palinič, 2021. p. 80.

7.20. **Emeleti/karzati alaprajz.** Državni Arhiv U Rijeci. HR-DARI-57-3.1.18.19. 104/5.

7.21. **Második emelet alaprajza.** Državni Arhiv U Rijeci. HR-DARI-57-3.1.18.19. 104/19.

7.22. **Gustav és Ernst Klimt, valamint F. Matsch belső téri festészeti programja.** https://www.h-r-z.hr/en/index.php/spotlight/european-year-of-cultural-heritage/2189-rijeka-croatian-national-theatre-ivan-zajc-paintings-by-gustav-and-ernst-klimt-and-franz-matsch (megtekintve 2023. 05. 25.)

Pozsony (Bratislava, Szlovákia), Városi Színház (1884-1886) (p. 81-89.)

8.1. **Sz. k. Pozsony város térképének részlete – Plan von Pressburg. 1890-1920.** M.&M. Wltžek. https://www.oldmapsonline.org/map/cuni/1173653 (megtekintve 2023. 05. 27.)

8.2. **A pozsonyi színház megnyitó előadásának plakátja, 1886. szeptember 22-én.** https://pozsonyikifli.sk/pozsony-a-magyar-zene-fovarosa/ (megtekintve 2023. 05. 27.)

8.3. **A városi színház főhomlokzatának tervrajza.** In: *Architektonische Rundschau* 1887/3. 18. képtábla.

8.4. **Az új színház ábrázolása a sajtóban**. In: *Ország-Világ*. 1886. október 2. 7. évf. 40. sz. p. 640.

8.5. **Pozsony színháza 1900 körül.** FORTEPAN. Schermann Ákos adománya. 96107.

8.6. **A bejárat előtt található kis tér helyszínrajza.** Archiív Mesta Bratislavy (Pozsonyi Városi Levéltár, a Fellner és Helmer iroda tervei. Továbbiakban AMB) AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0008.

8.7. **A nézőtér felett álló szellőzőlaterna.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0007.

8.8. **Oldalhomlokzat terve.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0013.

8.9. **A színház oldalhomlokzata**. Fényképezte Gulyás Bálint, 2022.

8.10. **A színház hátsó homlokzatának terve.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0016.

8.11. **Pinceszint alaprajza.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0006.

8.12. **Földszint alaprajza.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0021.

8.13. **Mezzanin alaprajza.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0015

8.14. **Első emelet alaprajza.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0020.

8.15. **Második emelet alaprajza.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0019.

8.16. **Harmadik emelet alaprajza.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0003.

8.17. **Padlás alaprajza.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0012.

8.18. **A vesztibül és lépcsőház keresztmetszete.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0024.

8.19. **Lépcsőházi hosszmetszet.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0025.

8.20. **Az első emeleti foyer részletrajzai.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0026.

8.21. **Az első emeleti foyer részletrajzai.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0001-0002.

8.22. **Lépcsőházi alaprajz szintenként.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0009.

8.23. **Lépcsőházi hosszmetszet.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0010.

8.24. **Nézőtéri hosszmetszet.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0023.

8.25. **Nézőtéri keresztmetszet a páholyok felé.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0011.

8.26. **A nézőtér ülésrendje.** AMB.UHA.sk.029.pc.121.SND.0014.

8.27. **A színház főhomlokzata, fénykép 1959-ből**. FORTEPAN. Bauer Sándor adománya. 127983.

Tata, Várszínház (1888-1889) (p. 89-98.)

9.1. **Esterházy Miklós gróf fényképe**. https://caruso.blog.hu/2014/12/08/esterhazy_grof_az_utolso_maganszinhaz-epito (megtekintve 2023. 05. 27.)

9.2. **Esterházy Miklós gróf portréja**. In: *Magyar Géniusz.* 1892. július 3. 1. évf. 27. sz. p. 1.

9.3. **Tata tóváros részlete a Habsburg Birodalom 19. századi Kataszteri térképén**. https://maps.arcanum.com/hu (megtekintve 2023. 05. 27.)

9.4. **A tatai Várszínház, veduta.** Ladislaus Benesch akvarellje, 1893. MNM TK Grafikai Gyűjtemény. 59.987.

9.5. **A tatai színház és a piarista rendház, veduta.** Ladislaus Benesch akvarellje, 1894. MNM TK Grafikai Gyűjtemény. 59.994.

9.6. **Az 1888. augusztus 26-i előadás színlapja.** Kuny Domokos Múzeum, Tata. Helytörténeti Gyűjtemény. Lt.sz.: 2020.10.2.

9.7. **Az 1889. október 5-i előadás színlapja.** Kuny Domokos Múzeum, Tata. Helytörténeti Gyűjtemény. Lt.sz.: 2020.10.6.

9.8. **Az 1889. december 27-i előadás színlapja**. Kuny Domokos Múzeum, Tata. Helytörténeti Gyűjtemény. Lt.sz.: 2020.5.3.

9.9. **A színház rekonstruált helyszínrajza.** In: Thalia Temploma Tatán (2:08). https://www.youtube.com/watch?v=3jpcFZKHfzo&t=370s (megtekintve 2023. 05. 27.).

9.10. **Az épület színpadtér felőli homlokzata.** Kuny Domokos Múzeum, Tata. Helytörténeti Gyűjtemény. Lt.sz.: 2020.7.4.

9.11. **A hátsó homlokzat fényképe.** In: Thalia Temploma Tatán (5:07) https://www.youtube.com/watch?v=3jpcFZKHfzo&t=370s (megtekintve 2023. 05. 27.).

9.12. **Az épülethez tartozó kiszolgálóhelyiségek épületszárnya.** In: Thalia Temploma Tatán (6:35) https://www.youtube.com/watch?v=3jpcFZKHfzo&t=370s (megtekintve 2023. 05. 27.).

9.13. **A belső tér csarnokának részlete.** In: Thalia Temploma Tatán (2:34) https://www.youtube.com/watch?v=3jpcFZKHfzo&t=370s (megtekintve 2023. 05. 27.).

9.14. **Díszebéd az 1897-es hadgyakorlaton a színház előcsarnokában.** Klösz György fényképe. MNM Történeti Fényképtár (magyar eseménytörténet) I/a. 11817/1963 fk.

9.15. **A tatai színház nézőtéri hosszmetszete és alaprajza.** In: Fellner, 1909. p. 16. 8-9. kép.

9.16. **Dr. Rados Jenő által közölt alaprajz.** In: Rados Jenő: *Tata*. p. 58.

9.17. **Nézőtéri hossztmetszet és alaprajz (méretekkel).** In: *ZÖIAV*. 1892. p. 11. V. képtábla.

9.18. **Fényképek a színház belső teréről.** Kuny Domokos Múzeum, Tata. Helytörténeti Gyűjtemény. Lt.sz.: 2020.7.2 és 2020.7.3.

9.19. **A tatai Várszínház festett előfüggönye.** In: *Uj Idők*. 1914. 20. évf. p 706.

Budapest, Somossy Orfeum (1893-1894) (p. 98-113.)

10.1. **Somossy Károly portréja.** In: Somossy Mulató 1896. november 13-i műsorfüzete. p. 7. OSZMI Kisnyomtatványtár.

10.2. **A telekelrendezés az egyesítés előtt.** 19. századi Kataszteri Térképének részlete.

10.3. **Mozsár utca 3. Lakóház a telekösszevonás előtt.** Pinder Mátyás megrendelésére tervezte Lohr János, 1865. HU BFL XV.17.b.312-691/1865.

10.4. **Mozsár utca 5. Lakóház a telekösszevonás előtt.** Eberfeld Frigyes megrendelésére Hild József, 1842. HU BFL XV.17.b.311.9770.

10.5. **A Berger Zsuzsanna által megrendelt felmérési rajz.** 1869, Incze György és Lukács Ignác tervezésében. HU BFL XV.17.b.312-1305/1869.

10.6. **Somossy kérvénye az építési engedély kiadásáról.** HU BFL IV.1407.b III 20/1890 21884/891.

10.7. **Műsorlap: a Somossy Orfeum megnyitó előadása.** In: *Pesti Hírlap*. 1894. március 13. 16. évf. 72. sz. p. 15.

10.8. **Műsorfüzet, borító és programkínálat. 1896. november 13.** OSZMI Kisnyomtatványtár.

10.9. **Eisler Ferencz folyamodványa.** HU BFL IV.1407.b III 20/1890 52064/890.

10.10. **Főhomlokzat tervváltozata.** In: Hoffmann, 1966. 59. kép.

10.11. **Az épület főhomlokzata 1904 körül.** Brück und Sohn fényképe. df.bs.0005435. https://www.deutschefotothek.de/documents/obj/71827204 (megtekintve 2023. 05. 28.)

10.12. **Az épület főhomlokzata 1908-ban.** Zempléni Múzeum, Szerencs. Lt.sz.: 0107287.

10.13. **A főhomlokzat rajza 1894 körül.** In*: Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közlönye*. 1894. 28. kötet. p. 141.

10.14. **A Somossy Orfeum alaprajza. Pince, földszint, félemelet és első emelet.** In: *Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közlönye*. 1894. 28. kötet. p. 143-146.

10.15. **Villamosítási alaprajz.** HU BFL IV.1407.b-III. 20/1890.

10.16. **Eredeti alaprajzi terv fényképmásolata.** OSZMI Topográfiai Gyűjtemény. Somossy Orfeum. 107.-39. 1893-1894 körül.

10.17. **Az orfeum előcsarnoka.** In*: Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közlönye*. 1894. 28. kötet. p. 148.

10.18. **Az orfeum földszinti télikertje.** In*: Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közlönye*. 1894. 28. kötet. p. 149.

10.19. **A földszinti körfolyosó részlete.** In*: Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közlönye*. 1894. 28. kötet. p. 150.

10.20. **Páholyok és karzat hosszmetszete.** In*: Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közlönye*. 1894. 28. kötet. p. 151.

10.21. **Perspektivikus metszet.** In*: Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közlönye*. 1894. 28. kötet. IV. képtábla.

10.22. **Az Orfeum nézőteréről készült fénykép 1902 körül, eredeti állapotában.** FSZEK Budapest Gyűjtemény. AN061016.

Budapest, Vígszínház (1895-1896) (p. 113-132.)

11.1. **Fekete József portréja.** In: Ország-Világ. 1890. december 20. 11. évf. 51. sz. p. 838.

11.2. **Silberstein Ötvös Adolf portréja.** In: Ország-Világ. 1891. december 19. 12. évf. 51. sz. p. 848.

11.3. **Náday Ferenc portréja.** OSZK Színháztörténeti Tár. NSz. KB N 61.

11.4. **A Vígszínház számára eredetileg elképzelt telek. Utcarészlet és viszonyítási térképrészlet.** Budapest 19. századi kataszteri térképe. https://maps.arcanum.com/hu/browse/city/budapest/ (megtekintve 2023. 05. 28.)

11.5. **Keglevich István gróf portréja.** In: Vasárnapi Ujság. 1884. január 20. 3. sz. p. 1.

11.6. **Főhomlokzat tervváltozata a Vígszínházhoz.** Bobula János terve 1891 körül. In: *Magyar Salon.* 15. kötet. 1890-1891/2. 8. évf. p. 209.

11.7. **Oldalhomlokzat tervváltozata a Vígszínházhoz.** Bobula János terve 1891 körül. In: *Magyar Salon*. 15. kötet. 1890-1891/2. 8. évf. p. 213.

11.8. **Hosszmetszet tervváltozata a Vígszínházhoz.** Bobula János terve 1891 körül. In: *Magyar Salon.* 15. kötet. 1890-1891/2. 8. évf. p. 217.

11.9. **Helyszínrajz változata a Vígszínházhoz a Valero és Király utca sarkán.** OSZMI 152. 72.722.

11.10. **Helyszínrajzi változata az Erzsébet körút és Hársfa utca sarkán.** OSZMI 152. 72.755.

11.11. **A Magyar Vígszínház Részvénytársaság által kibocsátott részvény.** 1895. július 1. MNM Éremtár. D.83.422.1.

11.12. **Tervezet és aláírási felhívás.** 1894. január 8. OSZK Színháztörténeti Tár Irattár. Víg 374/1/1894.

11.13. **Fellner és Helmer ajánlata.** 1894. december 24. OSZK Színháztörténeti Tár Irattár. Víg 374/1/1894.

11.14. **Faludi Gábor portréja.** In: *Ország-Világ*. 1896. március 22. 5. évf. 13. sz. p. 1.

11.15. **A Lipót körúton található telek a rendezés előtt.** Budapest, 19. századi Kataszteri Térkép. https://maps.arcanum.com/hu/browse/city/budapest/ (megtekintve 2023. 05. 28.).

11.16. **Budapest Városrendezési térképének részlete a Lipót körúti telekkel.** 1872. https://maps.arcanum.com/hu/browse/city/budapest/ (megtekintve 2023. 05. 29.).

11.17. **A Lipótkörút a telekrendezést követően.** Budapest Közigazgatási Térképsorozata. 1895. https://maps.arcanum.com/hu/browse/city/budapest/ (megtekintve 2023. 05. 29.).

11.18. **A Lipót körút Vígszínházi telkének szabályozási terve.** HU BFL XV.16.e.256/21.

11.19. A Vígszínház főhomlokzatának rajza. Havel Lipót kivitelezési terve, 1895. BTM Kiscelli Múzeum Építészeti Gyűjtemény. 57.408.1.

11.20. A nézőtér és a színpad keresztmetszete. Havel Lipót kivitelezési terve, 1895. BTM Kiscelli Múzeum Építészeti Gyűjtemény. 57.408.2.

11.21. Oldalhomlokzat terve. Havel Lipót kivitelezési terve, 1895. HU BFL XV.17.d.329-25096.

11.22. Hátsó homlokzat rajza. Havel Lipót kivitelezési terve, 1895. HU BFL XV.17.d.329-25096.

11.23. Zsinórpadlás keresztmetszete. Havel Lipót kivitelezési terve, 1895. HU BFL XV.17.d.329-25096.

11.24. Épület hosszmetszete. Havel Lipót kivitelezési terve, 1895. HU BFL XV.17.d.329-25096.

11.25. A színház alaprajza, mezzanin, első és második emelet. Havel Lipót kivitelezési terve, 1895. HU BFL XV.17.d.329-25096.

11.26. A színház padlásának alaprajza. Havel Lipót kivitelezési terve, 1895. HU BFL XV.17.d.329-25096.

11.27. Havel Lipót építőmester pecsétje. HU BFL XV.17.f.401.67.

11.28. A Vígszínház festett előfüggönye, Tardos Krenner Viktor: *Mátyás bevonulása Budára*. In: *Uj Idők*. 1896. április 12. 16. sz. p. 369.

11.29. A Vígszínház nézőtere. Fénykép 1922 után. OSZMI 154. 72.803.

11.30. A Lipót (ma Szent István) körút a Vígszínházzal a Nyugati tér felé. Erdélyi Mór felvétele 1896 körül. BTM Kiscelli Múzeum Fényképgyűjtemény. 107.59.

11.31. A Vígszínház főhomlokzata. Klösz György fényképe 1900 körül. HU BFL XV.19.d.1.08.108.

11.32. Főhomlokzat tervrajza. Fellner és Helmer iroda terve. OSZK Színháztörténeti Tár Irattár. KT 72.

11.33. Főhomlokzat tervrajza. Fellner és Helmer iroda terve. HU BFL XV.17.f.401.67./2.

11.34. Velencei ablak. Sebastiano Serlio: *Tutte l'opere d'architettura et prrospetiva. Libro quattro.* 1600 p. 154.

11.35. Címerterv. Fellner és Helmer iroda. OSZMI 152. 72.746.

11.36. Vígszínház fő- és oldalhomlokzata 1897-ben. FSZEK Budapest Gyűjtemény Fotótár. 080195.

11.37. Oldalhomlokzat tervrajza. Fellner és Helmer iroda terve. OSZK Színháztörténeti Tár Irattár. KT 73.

11.38. Oldalhomlokzat tervrajza. Fellner és Helmer iroda terve. HU BFL XV.17.f.401.67./1.

11.39. Hátsó homlokzat tervrajza. Fellner és Helmer iroda terve. OSZK Színháztörténeti Tár Irattár. KT 71.

11.40. Hátsó homlokzat tervrajza. Fellner és Helmer iroda terve. HU BFL XV.17.f.401.67./9.

11.41. Attika részlete. Fellner és Helmer iroda terve. HU BFL XV.17.f.401.67.

11.42. Földszinti alaprajz. Fellner és Helmer iroda terve. HU BFL XV.17.f.401.67.

11.43. Lépcsőház keresztmetszete. Fellner és Helmer iroda terve. HU BFL XV.17.f.401.67.

11.44. Fülkeszobor terve. Fellner és Helmer iroda. OSZK Színháztörténeti Tár Irattár. KT 4.

11.45. Bútortervek. Fellner és Helmer iroda. OSZK Színháztörténeti Tár Irattár. KT 14-15.

11.46. Grófurak szobájának terve. Fellner és Helmer iroda. OSZMI 152. 72.750.

11.47. A Vígszínház nézőtere a proszcéniumpáhollyal. Fénykép 1922 után. OSZMI 154. 64.421.

11.48. A Vígszínház belső terének egy részlete. Fénykép 1945 után. OSZMI 154.

Kecskemét, Városi Színház (1895-1896) (p. 133-147.)

12.1. Kecskemét Városi Tanácsának 1892. május 13-án kelt határozata a színház építéséről az uralkodó koronázásának 25. évfordulójára. MNL BKML IV.1908/b 940. 130/1892.

12.2. Lestár Péter polgármester levele a pécsi színház tervei ügyében, és a válaszhoz mellékelt színházi helyszínrajz. MNL BKML IV.1908/b 940. 142/1893.

12.3. Helyszínrajz, elhelyezési tervváltozat a Plébánia és Széchenyi utca között. MNL BKML XV.15.a.479.1.

12.4. Helyszínrajz, elhelyezési tervváltozat a Szlemenics utca és Deák tér sarkán. MNL BKML XV.15.a.479.2.

12.5. Helyszínrajz, elhelyezési tervváltozat a Szentháromság téren. Muraközy Sándor, 1894 februárja. MNL BKML XV.15.a.479.3.

12.6. Pályázati felhívás Kecskemét város színházának felépítésére. MNL BKML IV.1908/b.940. 15205/94.

12.7. Muraközy Sándor jelentése a Fellner és Helmer irodánál tett látogatásáról. MNL BKML IV.1908/b.940. 15989/94.

12.8. Árlejtési hirdetmény. In: *Kecskeméti Lapok.* 1895. március 24. 28. évf. 12. sz. p. 3.

12.9. **Meghívottak listája a megnyitó előadásra.** MNL BKML IV.1908/b.940.

12.10. **A megnyitó előadás színlapja.** MNL BKML VIII. 705 A Katona József Színház (1916-ig Kecskeméti Színház) iratai. Színlapok gyűjteménye.

12.11. **Anyagminták, eredeti borítékban.** MNL BKML IV.1908/b.940. 18650/895.

12.12. **A kecskeméti színház 1900 körül.** FORTEPAN. Vargha Zsuzsa adománya. 47291.

12.13. **A kecskeméti színház főhomlokzata.** Magyar Fotográfiai Múzeum, Kecskemét. 02520141.

12.14. **A színház végleges helyszíne, helyszínrajz.** MNL BKML XV.15.a.479.4.

12.15. **Főhomlokzat tervrajza.** MNL BKML XV.15.a.480.2.

12.16. **Oldalhomlokzat tervrajza.** MNL BKML XV.15.a.480.4.

12.17. **Hátsó homlokzat tervrajza.** MNL BKML XV.15.a.480.27.

12.18. **Alagsori alaprajz.** MNL BKML XV.15.a.480.14.

12.19. **Földszinti alaprajz.** MNL BKML XV.15.a.480.15.

12.20. **Első emeleti alaprajz.** MNL BKML XV.15.a.480.17.

12.21. **Második emeleti alaprajz**. MNL BKML XV.15.a.480.20.

12.22. **Padlás alaprajza.** MNL BKML XV.15.a.480.22.

12.23. **Az épület hosszmetszete.** MNL BKML XV.15.a.480.7.

12.24. **A színpad és nézőtér keresztmetszete – kétirányú keresztmetszet.** MNL BKML XV.15.a.480.9.

12.25. **Nyílászárók részletterve.** MNL BKML XV.15.a.481.1. és 481.4.

Nagyvárad (Oradea, Románia), Városi Színház (1899-1900) (p. 147-156.)

13.1. **Nagyvárad térképe, a Bémer tér a rendezés előtt**. In: Nagy, 1998. p. 9.

13.2. **A kőszínház felépítésére kijelölt lehetséges helyszínek.** In: Nagy, 1998. p. 20.

13.3. **Nagyvárad, pályázati felhívása 1894-ben (részlet).** MNL BKML IV.1908/b.940. 150/1894

13.4. **Ajánlati felhívás a színház felépítésére.** In: *Pesti Napló*. 1899. május 28. 146. sz. p. 26.

13.5. **Díszletraktár elszámolási terve.** 1901. április 2. Jelzet nélkül. Nagyváradi Állami Levéltár, az iratot fényképezte Lakatos Attila.

13.6. **Peller Ferencz és ifj. Rimanóczy Kálmán megbízásáról szóló vállalkozói szerződés részlete.** Nagyváradi Állami Levéltár, az iratot fényképezte Lakatos Attila.

13.7. **Jegyzőkönyv 1901. április 2. A bizottsági tagok aláírásával.** Nagyváradi Állami Levéltár, az iratot fényképezte Lakatos Attila.

13.8. **Fizetési felszólítás Kunz József és Társa részéről.** 1900. december 6-án kelt. Nagyváradi Állami Levéltár, az iratot fényképezte Lakatos Attila.

13.9. **A Bémer téri telek rendezési terve**. Jelzet nélkül. Nagyváradi Állami Levéltár, az iratot fényképezte Lakatos Attila.

13.10. **A színház helyszínrajza a Bémer téren.** Jelzet nélkül. Nagyváradi Állami Levéltár, az iratot fényképezte Lakatos Attila.

13.11. **Fényképek az építkezésről.** In: Nagy, 1998. p. 39; 41; 48. (Eredeti őrzési hely magánygyűjteményekben).

13.12. **A színház bokrétaünnepélye, 1899. október 28.** In: PÉTER, 2010. p. 72. (Eredeti őrzési hely: Körösvidéki Múzeum Fotótéka).

13.13. **Menyitó előadás plakátja és az emlékalbum borítója.** In: Nagy, 1998. p. 57.

13.14. **Időkapszula, a nagyváradi színház lépcsője alatt talált dokumentumokkal.** OSZK archívum. https://www.oszk.hu/hirek/111-eves-nagyvaradi-idokapszula (megtekintve 2023. 05. 31.)

13.15. **Főhomlokzat fényképe 1901-ből.** In: Gazdasági Mérnök. 1901. január 13. 2. sz. p. 1.

13.16. **Bémer tér a Szigligeti Színházzal.** 1900 körül. Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, Budapest. VF.20.724. https://mandadb.hu/ (megtekintve 2023. 05. 31.)

13.17. **Főhomlokzat terve.** In: Nagy, 1998. p. 27.

13.18. **Oldalhomlokzat terve.** In: Nagy, 1998. p. 28-29.

13.19. **Hátsó homlokzat terve.** In: Nagy, 1998. p. 30.

13.20. **Épület hosszmetszete.** In: Nagy, 1998. p. 42-43.

13.21. **Eredeti belsőtéri mennyezetstukkó.** In: Nagy, 1998. p. 56.

Kolozsvár (Cluj-Napoca, Románia), Nemzeti Színház (1904-1906) (p. 156-167.)

14.1. **Kolozsvár térképe.** In: A Pallas Nagy Lexikona, 1897. Posner Károly Lajos és fia térképészeti műintézetének metszése és nyomása.

14.2. **Kolozsvár sz. kir. város térrajza.** „Közművelődés" Részvény Társaság Térképészeti Osztálya. Merza Lajos, 19. század. In: Kolozsvári Kalauz. OSZK Képtár. DKA-044715. https://keptar.oszk.hu/html/kepoldal/index.phtml?id=44715 (megtekintve 2023. 05. 31.)

14.3. **Kolozsvár szab. kir. város kataszteri térképének részletei.** 1917. OSZK Kéziratos térképek. TK. 404. https://maps.hungaricana.hu/hu/OSZKTerkeptar/404/ (megtekintve 2023. 05. 31.)

14.4. **Árlejtési hirdetmény.** In: *Ellenzék*. 1904. július 25. 25. évf. 167. sz. p. 7.

14.5. **A színház főhomlokzatának terve**. In: *Ellenzék*. 1904. szeptember 7. 25. évf. p. 3.

14.6. **A színház főhomlokzatának terve.** In: Hoffmann, 1966. 137. kép.

14.7. **A színház oldalhomlokzatának terve**. In: *Ellenzék*. 1904. szeptember 7. 25. évf. p. 3.

14.8. **A színház főhomlokzata.** Képeslap. OSZK Színháztörténeti Tár. KA 6320/7. https://dka.oszk.hu/html/kepoldal/index.phtml?id=2914 (megtekintve 2023. 05. 31.)

14.9. **A színház főhomlokzatáról készült fénykép.** Jürgen Leyerer magángyűjteménye. https://hu.wikipedia.org/wiki/Hunyadi_t%C3%A9ri_sz%C3%ADnh%C3%A1z (megtekintve 2023. 05. 31.)

14.10. **Az új színház épülete Kolozsváron.** Fénykép 1905-ből. MNM Történeti Fényképtár (városkép). 2005.120.1.

14.11. **A színházról készült távlati fénykép.** 1941 körül. MNM Történeti Fényképtár (magyar eseménytörténet I/b). 66.624.

14.12. **A színház keresztmetszete a főlépcsőházon keresztül.** In: Hoffmann, 1966. 138. kép.

14.13. **A nézőtér és színpad keresztmetszete – kétirányú keresztmetszet.** In: Hoffmann, 1966. 138. kép.

14.14. **Földszinti alaprajz.** In: Hoffmann, 1966. 139. kép.

14.15. **Felmérési rajz 1940-ből. Mezzanin.** OSZK Színháztörténeti Tár Irattár. KT 110.

14.16. **Felmérési rajz 1940-ből. I. emelet.** OSZK Színháztörténeti Tár Irattár. KT 112.

14.17. **Felmérési rajz 1940-ből. II. emelet.** OSZK Színháztörténeti Tár Irattár. KT 113.

14.18. **Felmérési rajz 1940-ből. Épület hosszmetszete.** OSZK Színháztörténeti Tár Irattár. KT 109.

A magyar színházépítészet áttekintése (p. 167-179.)

15.1. **A fertődi Marionettszínház 1789-es átalakítási terv A és B változatai.** Krähling János-Halmos Balázs-Fekete J. Csaba: *A fertődi Marionettszínház új értelmezése*. In: *Építés- Építészettudomány 34*. 2006. (1-2). p. 21-22. Eredeti jelzet: MOL T2.Nr.1222-1223.

15.2. **A pesti Duna-part helyszínrajzi térképe a Rondellával és a hajóhíddal, 1788-ban.** MOL S11. No.1916:1.

15.3. A budai Várszínház alaprajza (Kempelen Farkas és Hikisch Kristóf, 1784-1787). MOL T20. No.138.

15.4. A budai Várszínház homlokzata. FSZEK. Budapest Gyűjtemény. Fotótár. 020490.

15.5. Kelemen László portréja. **1800 körül**. *Magyar Színművészeti Lexikon, II. kötet*. szerk.: Schöpflin Aladár. Budapest. 1929. p. 409. o.

15.6. Aranka György portréja. 1800 körül. In Erdély története. Második kötet. 1606-tól 1830-ig. 1986. p. 1076-1077. 349. kép

15.7. A kolozsvári első magyar kőszínház a Farkas utcában. Fénykép 1905 körül. MNM Történeti Fényképtár (városkép). 2005.119.1.

15.8. Pozsony. Az első városi színház és vígadó (Matthias Walch, 1776). FORTEPAN/GGAABBOO. 13255.

15.9. Kassa. A régi városi színház felülnézete 1860 körül (Tallher József, 1787-1789). MNM Történeti Fényképtár. 28/1959 fk.

15.10. A Pesti Német Színház (Johann Aman, 1806-1812). MNM TK Grafikai Gyűjtemény. T.5331.

15.11. A Pesti Német Színház felmérési rajza az 1847-es (elmaradt) pályázathoz. In: Nemes Márta: *A Pesti Német Színház helyreállításának tervpályázata 1847-ben*. (*Műemlékvédelem*. 1988/1.) p. 30. Eredeti lelőhely: BTM Kiscelli Múzeum Tervtár 539.23 = 23/79. ltsz.

15.12. A pesti Redoute távlati metszete 1845-ben (Pollack Mihály, 1829-1833). FSZEK. AN062102.

15.13. A Pesti Magyar Színház épülete 1870 körül (Zitterbarth Mátyás, 1835-1837). MNM Történeti Fényképtár. 88.613.

15.14. A soproni kőszínház (Franz Lössl, 1840-1841) 1900 körül. FORTEPAN. 78056. Adományozó: Csigó Gergely.

15.15. Carl Roesner pályaterve a Pesti Német Színház felújításához, 1847. In: Nemes Márta: A Pesti Német Színház újjáépítési tervpályázata 1847-ben. (Építés-Építészettudomány. 1987-1988 (1-2. szám). p. 173. Eredeti terv őrzési helye: BTM Kiscelli Múzeum. 536.2=23/20

15.16. Hild József pályaterve a Pesti Német Színház felújításához, 1847. Nemes Márta: A Pesti Német Színház újjáépítési tervpályázata 1847-ben. (Építés-Építészettudomány. 1987-1988 (1-2. szám). p. 184. Eredeti terv őrzési helye: BTM Kiscelli Múzeum. 538.11=23/48

15.17. **A szabadkai Városi Színház homlokzata az 1910-es években (Skultéty János, 1853-1854).** MNM Történeti Fényképtár. 1379/1958 fk.

15.18. **A miskolci Városi Színház homlokzata (Giuseppe Cassano, 1857).** Zempléni Múzeum, Szerencs. Képeslapgyűjtemény. 0054708.

15.19. **A Pesti Vígadó épülete (Feszl Frigyes, 1860-1864).** FSZEK. Budapest Gyűjtemény. Fotótár. 020506.

15.20. **Pesti Nyári (Thalia) Színház metszetrajza, Feszl Frigyes, 1860.** In: Gerle János: Feszl Frigyes. Holnap Kiadó. 2004. p. 94-95. (Eredeti terv őrzési helye Országos Levéltár)

15.21. **A Halmay Andor által tervezett (1875-1879) békéscsabai színház.** Képeslap 1900-ból. OSZK Képeslapok.

15.22. **Voyta Adolf pápai színháza (épült 1881-ben) 1930 körül.** Gróf Esterházy Károly Múzeum, Pápa. td.79.3.15.1.

15.23. **Voyta Adolf sátoraljaújhelyi színháza (épült 1901).** Cserna Károly Festménye. Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Képzőművészeti Gyűjtemény. 2013.009.

15.24. **Az iglói színház és vígadó (Gerster Kálmán, 1900-1905).** Képeslap 1918-ból. Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum. VF.31186. https://mandadb.hu/ (megtekintve 2023. 05. 22.)

15.25. **A szombathelyi városháza és színház épülete 1900 körül (Hauszmann Alajos, 1877-1880)**. FORTEPAN. 78034 (Adományozó: Nagy Beatrix Julianna).

15.26. **A nyíregyházi Városi Színház 1896-ban (Alpár Ignác, 1893-1894).** In: *Szabolcs-Szatmári Szemle* 1981/3. p. 16.

15.27. **Ybl Miklós debreceni színházhoz készült terve – első változat alaprajza 1858.** MNL HBML XV.12.rajz 170 No. 19. https://ybl.bparchiv.hu/hu/fooldal (megtekintve 2023. 05. 18.)

15.28. **Ybl Miklós debreceni színházhoz készült terve – a második változat főhomlokzata 1858.** HU BFL XV.17.f.331.b-139/5. https://ybl.bparchiv.hu/hu/fooldal (megtekintve 2023. 05. 18.)

15.29. **Ybl Miklós debreceni színházhoz készült terve – második változat földszinti alaprajza 1858.** HU BFL XV.17.f.331.b-139/3. https://ybl.bparchiv.hu/hu/fooldal (megtekintve 2023. 05. 18.)

15.30. **A debreceni színház alaprajza (Szkalnitzky Antal, 1861-1865).** In: Sisa, 1994. 12. ábra. Eredeti őrzési hely: MNL HBML Debrecen. R 167/III.

15.31. **A debreceni színház főhomlokzata 1937-ben.** FORTEPAN. 11276. (Adományozó: Gyöngyi)

15.32. **A Somossy Orfeum egyik korai tervváltozata 1868-ban – földszinti alaprajz.** In: Sisa, 1994. 50. ábra. Eredeti őrzési hely: BTM Kiscelli Múzeum. Tervtár. XIV.6.65.12.

15.33. **A Somossy Orfeum egyik korai tervváltozata 1868-ban – homlokzati rajz.** In: Sisa, 1994. 51. ábra. Eredeti őrzési hely: BTM Kiscelli Múzeum. Tervtár. XIV.6.65.16.

15.34. **Az aradi színház főhomlokzata 1874-ben.** In: *Vasárnapi Ujság*. 1874. szeptember 27. 21. évf. 39. sz. p 613.

15.35. **A székesfehérvári színház főhomlokzata 1879-ben.** In: *Vasárnapi Ujság*. 1879. május 11. 26. évf. 19. sz. p. 301.

15.36. **Ybl Miklós 1860-as évekre datált tervrajza a székesfehérvári színházhoz**. HU BFL XV.17.f.331.b-30/6

15.37. **A bérházzal kiegészített és átépített Nemzeti Színház (Szkalnitzky Antal, 1874-1875). Képeslap 1911-ből.** Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum. VF.32142. https://mandadb.hu/ (megtekintve 2023. 05. 22.)

15.38. **Az idősebb Fellner által tervezett és ifjabb Fellner által befejezett bécsi Városi Színház (1871-1872) metszete 1872 körül.** Theatermuseum Wien. GS.GBM3994. https://www.theatermuseum.at/ (megtekintve 2023. 05. 18.)

15.39. **Szkalnitzky Antal pályázata a Magyar Királyi Operaházhoz 1874 – főhomlokzat terve.** München, Architekturmuseum der Technische Universität. SKA-1-1. https://www.deutschefotothek.de/ (megtekintve 2023. 05. 18.)

15.40. **Ybl Miklós, Magyar Királyi Operaház (1874-1884). Klösz György fényképe 1891 után**. HU BFL XV.19.d.1.08.073. https://ybl.bparchiv.hu/hu/fooldal (megtekintve 2023. 05. 18.)

15.41. **Ybl Miklós tervváltozata az Operaházhoz, 1874.** https://ybl.bparchiv.hu/hu/fooldal (megtekintve 2023. 05. 18.) Eredeti őrzési hely: BTM Kiscelli Múzeum Építészeti Gyűjtemény 24.228.

15.42. **Ybl Miklós tervváltozata az Operaházhoz, 1874.** https://ybl.bparchiv.hu/hu/fooldal (megtekintve 2023. 05. 18.) Eredeti őrzési hely: BTM Kiscelli Múzeum Építészeti Gyűjtemény jn.018.

15.43. **Az Operaház főlépcsőháza.** MNM, Történelmi Képcsarnok. T.7518. https://ybl.bparchiv.hu/hu/fooldal (megtekintve 2023. 05. 18.)

15.44. **A kolozsvári színház légfűtésének alaprajza. Aláíró: Weixlbraun József, 1850 körül.** HU BFL XV.17.f.331.b-107/1.

15.45. **A Német Színház és Vígadó átalakításához készült alaprajz 1847 körül.** HU BFL XV.17.f.331.b-149/1

15.46. **Balatonfüred színkör.** SZM-MNG; Leltári szám: 1591/1920.

15.47. **Az ideiglenes régi német színház (Nottheater) az Erzsébet téren, 1867 körül.** In: *Budapest műemlékei* – Budapest. Műemlékek Orsz. Biz. 1924. p. 211. FSZEK. AN061670.

15.48. **A pécsi új színház (Lang Adolf és Steinhardt Antal, 1890-1895) főhomlokzata.** OSZK EPA (eredeti: Vasárnapi Ujság 1895. október 5.) DKA-038096. Fényképész: Zelesny Károly.

15.49. **A kassai új színház (Lang Adolf és Steinhardt Antal, 1897-1899) főhomlokzata.** OSZK EPA (eredeti: Vasárnapi Ujság 1899) DKA-040451. Fényképész: Klösz György.

15.50. **A Magyar Színház 1897-ben. (Lang Adolf, 1896-1897).** Képeslap. https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Sz%C3%ADnh%C3%A1z_(Budapest,_1897%E2%80%931948) (megtekintve 2023. 05. 19.)

15.51. **Sopron, Petőfi Színház.** Medgyaszay Imre, átépítés 1909. MNM Történeti Fényképtár. 591327.

15.52. **Veszprém, Petőfi Színház (és Korona Szálloda).** Medgyaszay István, 1908. Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, Budapest. VF.27871. https://mandadb.hu/ (megtekintve 2023. 06. 01.)

Összegzés (p. 180-208.)

16.1. **A magyarországi színházak helyszínrajza. Szeged, Fiume, Tata, Kecskemét.** Képjegyzékbeli pontos forrás sorrendben: 6.4; 7.6; 9.3; 12.14.

16.2. **A magyarországi színházak helyszínrajza. Népszínház, Pozsony, Nagyvárad, Kolozsvár.** Képjegyzékbeli pontos forrás sorrendben: 5.14; 8.6; 13.10; 14.3.

16.3. **A magyarországi színházak helyszínrajza. Somossy Orfeum és Vígszínház.** Képjegyzékbeli pontos forrás sorrendben: 10.2; 11.18.

16.4. **A bécsi Treumanntheater és a temesvári színház.** Képek forrása: 1.9, a fénykép Keresztes Péter archívumából származik.

16.5. **A lipcsei Neues Theater.** Johannes Mühler fényképe 1910 körül. K. F. Langhans, 1864-1868. https://www.deutschefotothek.de/documents/obj/33064046 (megtekintve

2023. 06. 01.) SLUB/Deutsche. df.hauptkatalog.0045169. **Összehasonlítás: A budapesti Népszínház fényképe.**

16.6. **Firenze, Palazzo Rucellai.** León Battista Alberti és Bernardo Rosselino, 1446-1451**.** Architekturmusem der Technischen Universität Berlin. Inv. Nr. F 14229. **Összehasonlítás: a fiumei (rijekai) színház oldalhomlokzatának bejárata.**

16.7. **Pozsonyi és Fiumei színház főhomlokzata.** Képjegyzékbeli pontos forrás sorrendben: **7.8; 8.27.**

16.8. **Louvre, Pavillon de l'Horloge (Jacques Lemercier 1624-1645).** https://www.metmuseum.org/art/collection/search/266331 (megtekintve 2023. 05. 23.) MET Collection. Inv. Nr.: 1991.1042. Edouard Baldus fotográfiája 1852-1853 k.

16.9. **Bécs, Belvedere Palota (Luca von Hildebrandt, 1717-1723).** Képeslap, 1964. Zempléni Múzeum, Szerencs. Képeslapok. Lsz.: 225655.

16.10. **Lyon (Franciaország) Théâtre des Célestins.** Gaspard André, 1881. Képeslap. https://www.theatre-architecture.eu/ (megtekintve 2023. 06. 01.)

16.11. **Semper által tervezett második Hoftheater és a Helmer által tervezett odesszai színház.** Képjegyzékbeli pontos forrás sorrendben: 2.34; 3.27.

16.12. **Az esseni Grillo Színház, Heinrich Seeling, épült 1892-ben.** Képeslap 1900 körül. https://de.wikipedia.org/wiki/Grillo-Theater (megtekintve 2023. 05. 23.) **Összehasonlítás: A budapesti Vígszínház és a kecskeméti színház**

16.13. **Párizs, Gare du Nord.** Léonce Reynaud, 1861-1864**.** Bildarchiv Foto Marburg. Nr. fm172225. https://www.bildindex.de/document/obj20324684 (megtekintve 2023. 06. 01.) **Összehasonlítás: a kolozsvári színház**.

16.14. **Budapest, Keleti Pályaudvar.** Rochlitz Gyula, Feketeházy János, 1881-1884. Klösz György fényképe 1895 körül. FORTEPAN. 82559. Eredeti őrzési hely: HU BFL HU.BFL.XV.19.d.1.08.034.

16.15. **A bécsi Kunsthistorisches Múzeum (Gottfried Semper, Carl von Hasenauer, 1871-1881).** Képeslap 1909-ből. Wien Museum Online Sammlung. Inv. Nr.: 71273/8. https://sammlung.wienmuseum.at/objekt/459009-wien-kunsthist-museum/ (megtekintve 2023. 05. 23.) **Összehasonlítás: Jungbunzlau (Mladá Boleslav, Csehország) színháza.** Képjegyzékbeli pontos forrás: 3.18.

16.16. **A magyarországi színházak oldalhomlokzati terve. Szeged, Pozsony, Fiume, Vígszínház.** Képjegyzékbeli pontos forrás sorrendben: 6.21; 6.22; 7.12; 8.8; 11.37.

16.17. A Volkstheater oldalhomlokzata a kocsiáthajtóval Fénykép 1940 körül. Wien Museum Online Sammlung, Inv. Nr.: 211252. https://sammlung.wienmuseum.at/objekt/26619/ (megtekintve 2024. 04. 04.)

16.18. A Volkstheater földszinti alaprajza. 1889. Wien Museum Online Sammlung. Inv. Nr.: 96179/12. https://sammlung.wienmuseum.at/objekt/598093-volkstheater-grundriss/ (megtekintve 2024. 04. 04.)

16.19. A magyarországi színházak oldalhomlokzati terve. Népszínház, Kecskemét, Nagyvárad. Képjegyzékbeli pontos forrás sorrendben: 5.30; 12.16; 13.18.

16.20. A magyarországi színházak hátsó homlokzata. Népszínház, Szeged, Fiume, Pozsony, Kecskemét, Nagyvárad. Képjegyzékbeli pontos forrás sorrendben: 5.32; 6.24; 7.14; 8.10; 12.17; 13.19.

16.21. Földszinti alaprajzok. Népszínház és a Vígszínház. Képjegyzékbeli pontos forrás sorrendben: 5.24; 11.42.

16.22. Példa a különböző nézőtéri formákra. U alak (Agram), négyzetes (Baden bei Wien), nyújtott félkörív (berlini Unter den Linden) és félkörív (Karlsbad). Hoffmann, 1966; Képszámok: 4; 17; 29; 118.

16.23. A magyarországi színházak hosszmetszeti rajza. Népszínház, Pozsony, Vígszínház, Kecskemét, Nagyvárad, Kolozsvár. Képjegyzékbeli pontos forrás sorrendben: 5.17; 8.24; 11.24; 12.23; 13.20; 14.18.

16.24. Lépcsőházi típusok a Fellner és Helmer által tervezett színházban. Népszínház, Kecskemét, Kolozsvár. Képjegyzékbeli pontos forrás sorrendben: 5.24; 12.19; 14.12.

16.25. A párizsi Théâtre de l'Odéon alaprajza, különös tekintettel a vesztibül és lépcsőház rendszerére. Alexis Donnet: *Architectonographie des théâtres*. Párizs. 1836. Planche no. 2.

16.26. A hannoveri Operaház alaprajza (Németország, Georg Laves, épült, 1852), különös tekintettel a vesztibül és a harántirányú lépcsőházi rendszerre. Architekturmuseum der Technishce Universität Berlin. Inv. Nr.: TBS 152,14.

16.27. Bohnstedt rigai színházának alaprajza, 1860. In: Dieter Dolgner: Ludwig Bohnstedt. In: Große Baumeister. szerk. Adalbert Behr. 1987. p. 208. Eredeti őrzési hely: Riga, Archiv des Stadtarchitekten.

16.28. A temesvári színház és a budapesti Népszínház páholya. Képjegyzékbeli pontos forrás sorrendben: 4.11; 5.46.

16.29. A szegedi színház proszcéniumának terve. Képjegyzékbeli pontos forrás: 6.30.

A dolgozatban vizsgált magyarországi színházak történeti áttekintése, kiegészítve elő- és utóéletükkel (p. 228-265)

17.1. **A temesvári Magyar Királyi Állami Főreáliskola, eredetileg rácz városháza**. In: Delesega Gyula: Temesvári kalauz téridőben. p. 102.

17.2. **Schmidt Antal elképzelése egy állandó színházra Temesváron.** 1834. In: Dr. Berkeszi István: Temesvári művészek. p. 120.

17.3. **Temesvár a Habsburg Birodalom Harmadik Katonai Felmérési térképén.** https://maps.arcanum.com/hu (megtekintve 2023. 06. 01.)

17.4. **A temesvári színház főhomlokzata a diadalívkapuval.** Delesega, 2018. p. 107. (56. kép. A fényképet Orosz Sándor készítette.)

17.5. **Oldalhomlokzat fényképe.** Delesega, 2018. p. 108. (57. kép. A fényképet Orosz Sándor készítette.)

17.6. **A temesvári színház belső tere ma.** https://www.timisoreni.ro/poze/gala-de-opera/ (megtekintve 2023. 06. 02.) Virtuális séta a színházban: https://www.tntm.ro/tur-virtual/ (megtekintve 2023. 06. 02.)

17.7. **A Csiky Gergely Állami Színház nézőtere, az egykori szálló termeiből kialakítva.** https://www.nyugatijelen.com/kultura/honapzaro_kettos_premier_a_temesvari_szinhazban.php (megtekintve 2023. 06. 02.)

17.8. **Népszínház földszinti felmérési alaprajza** 1900. augusztus 7. Kauser József. Népszínház tervanyaga. HU BFL XV.17.d.329.

17.9. **Népszínház átalakítási terve. Rizalitrajz.** 1900. Népszínház tervanyaga. HU BFL XV.17.d.329.

17.10. **A Népszínház bontásáról készült felvételek.** OSZK Színháztörténeti Tár. Gobbi Hilda album 104.

17.11. **A Népszínház oszlopfejezete.** BTM Kiscelli Múzeum udvara. Fénykép 2023-ból, Juhász Gabriella.

17.12. **A Népszínház egyik oszlopa.** Boráros tér. Fénykép 2023-ból, Juhász Gabriella.

17.13. **„Ne bontsd le!" felirat a Nemzeti Színház falán.** 1965. Földvári Árpád felvétele. BTM Kiscelli Múzeum Fényképgyűjtemény. F.90.1550.

17.14. **Szeged város térképének részlete a Habsburg Birodalom Első Katonai Felmérési térképén.** https://maps.arcanum.com/hu (megtekintve 2023. 06. 01.)

17.15. **A szegedi Bódészínház.** In: Sándor, 2003. p. 15.

17.16. **A szegedi színház tetején keletkezett kár a 2019-es vihart követően.** https://szeged.hu/cikk/feltepte-a-szegedi-szinhaz-tetejenek-rezboritasat-a-vihar-beazik-a-szinpad (megtekintve 2023. 06. 03.)

17.17. **A szegedi színház külső homlokzata és belső terei.** Fényképezte Tóth Enikő, 2019.

17.18. **A szegedi színház külső homlokzatai és belső terei.** Fényképezte Juhász Gabriella, 2019.

17.19. **Adamich András Lajos portréja.** 1827. Baron Liliendorf. http://forum.lokalpatrioti-rijeka.com/download/file.php?id=30724 (megtekintve 2023. 06. 01.)

17.20. **Az Adamich-féle színház terve.** Marsetič, 2003. p. 28-30. A dokumentum eredetije a Split-ben található a városi örökségvédelmi archívumban. A. L. Adamich: Piano del Teatro nuovo da erigersi nel sito dell'atuale Corpo di Guardia in Fiume (L'archivio per la Conservazione dei Beni di Spalato)

17.21. **Veduta: a régi fiumei színház.** 1840. Österreichische Nationalbibliothek. https://onb.digital/result/BAG_12400586 (megtekintve 2023. 06. 01.)

17.22. **A rijekai színház felújítása 2020-ban, a csillár felújítása és a színpad letakarítása.** https://hnk-zajc.hr/en/were-renovating-alone/ (megtekintve 2023. 06. 03.) Virtuális séta a színházban elérhető: https://www.virtualno360.hr/virtualna-setnja-pregled/hrvatsko-narodno-kazaliste-ivana-pl-zajca-rijeka (megtekintve 2023. 06. 03.)

17.23. **Mária Terézia megkoronázása**. In: *Vasárnapi Ujság*. 1867. június 16. 14. évf. 24. sz.

17.24. **A pozsonyi első kőszínház.** MNM Történeti Fényképtár (városkép). 65.1394.

17.25. **Bankett a pozsonyi Redoutban.** Emléklap V. Ferdinánd megkoronázása alkalmából. 1830. FSZEK Budapest Gyűjtemény Fotótár. 001732.

17.26. **A pozsonyi színház főhomlokzata és a Ganymedes-kút.** Fényképezte Juhász Gabriella, 2022.

17.27. **A színház főhomlokzatán álló büsztök**. Fényképezte Juhász Gabriella, 2022.

17.28. **A színház oldalhomlokzata.** Fényképezte Juhász Gabriella, 2022.

17.29. **A színház hátsó homlokzata elé épített iroda, próbaterem, öltöző és díszletraktár.** Fényképezte Juhász Gabriella, 2022.

17.30. **Az épület két oldalszárnnyal kapcsolódik a színházhoz, így a hátsó homlokzat részei is láthatóak maradtak az épületből**. Fényképezte Juhász Gabriella, 2022.

17.31. **Alagsori díszletraktár és fűtésszabályozó rendszer a színházhoz kapcsolt épületben.** Fényképezte Juhász Gabriella, 2022.

17.32. **A színház előcsarnoka.** Fényképezte Juhász Gabriella, 2022.

17.33. **A színházi foyer.** Fényképezte Juhász Gabriella, 2022.

17.34. **A színház nézőtere.** Fényképezte Juhász Gabriella, 2022.

17.35. **A Szlovák Nemzeti Színház új épülete a Pribinova téren Pozsonyban.** Fényképezte Juhász Gabriella, 2022.

17.36. **Fénykép a tatai birtokon tartott császári hadgyakorlatról.** Klösz György fényképe, 1897 szeptemberében. MNM Történeti Fényképtár (magyar eseménytörténet) I/a. 1344-1933.

17.37. **Tata részlete a Habsburg Birodalom Első Katonai Felmérési térképén, 1782-1785 között.** https://maps.arcanum.com/hu (megtekintve 2023. 06. 01.)

17.38. **Tata részlete a Habsburg Birodalom Harmadik Katonai Felmérési térképén, 1869-1887 között.** https://maps.arcanum.com/hu (megtekintve 2023. 06. 01.)

17.39. **Tata látképe Stech Alajos festményén.** 1867. Kuny Domokos Múzeum. Lt.sz.: 72.1.1.

17.40. **Az Esterházy család címere a színlapokon.** Kuny Domokos Múzeum Helytörténeti Gyűjteménye.

17.41. **Tata, az egykori Várszínház helyszíne az Öreg-tó partján.** Fénykép 2021-ből. Juhász Gabriella

17.42. **Carolus Borromeus Singer bejegyzés.** Keresztségi nyilvántartások 1592-1935. Római katolikus nyilvántartások, Pozsony, Szlovákia, 1828-1831 (Sv. Martina, Inv. č. 30.) p. 44. 12. bejegyzés. https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9R7W-9LG3?i=39&cc=1554443 (megtekintve 2023. 05. 28.) Valószínűsíthetően ez egy másik személy, akit ugyanazon a néven anyakönyveztek.

17.43. **A Két Pisztoly Fogadó részlete a Múzeum körúton.** 1870-es évekből. FSZEK Budapest Gyűjtemény. 080122. B kisny. 4024.

17.44. **Anker terem átalakítási terve.** Dörschug Antal, Somossy emgrendelésére 1869. HU BFL XV.17.b.312-1495/1869.

17.45. **Beleznay kert 1870 körül.** A vendéglőhöz készült előcsarnok terve. Parragh Gábor megrendelésére Hild Károly kivitelezésében. HU BFL XV.17.b.312-1164/1870.

17.46. **Constantinápoly Budapesten.** Kellner Lipót terve 1896 körül. FSZEK Budapest Gyűjtemény Fotótár. 010298.

17.47. **Király Színház épülete.** 1904 körüli fénykép. FSZEK Budapest Gyűjtemény Fotótár. 010565.

17.48. **A Fővárosi Operettszínház, és a leválasztott télikert, a Budapest Táncpalota (Moulin Rouge) 1973-ban.** FORTEPAN. Adományozó: Kotnyek Antal. 21813.

17.49. **Budapest Táncpalota (Moulin Rouge) enteriőr, 1957.** FORTEPAN. Adományozó: Bauer Sándor. 127446.

17.50. **Budapest Táncpalota (Moulin Rouge) színpad, 1960.** FORTEPAN. Adományozó: Bauer Sándor. 127164.

17.51. **Nagymező utcai főbejárati homlokzat terve.** Siklós és Társa Épülettervező és Oktató Bt. 1997. október. HU BFL XV.17.d.329.029065. Építési engedélyezési tervdokumentáció, 1997-2001.

17.52. **Falkutatásról készült dokumentáció.** Siklós és Társa Épülettervező és Oktató Bt. 1997. október. HU BFL XV.17.d.329.029065. Építési engedélyezési tervdokumentáció, 1997-2001.

17.53. **Az Operettszínház és az újra az épülethez csatolt Kálmán Imre Teátrum (és kávézó).** https://szinhaz.hu/2017/03/23/aprilisban_megnyilik_a_kalman_imre_teatrum (megtekintve 2023. 06. 02.) Fotó: Berecz Valter, 2017.

17.54. **A Budapesti Operettszínház belső tere ma.** https://operett.hu/hirek/centenariumat-unnepli-a-budapesti-operettszinhaz (megtekintve 2023. 06. 02.)

17.55. **A Kálmán Imre Teátrum nézőtere ma.** Fotó: Berecz Valter, 2017. https://szinhaz.hu/2017/03/23/aprilisban_megnyilik_a_kalman_imre_teatrum (megtekintve 2023. 06. 02.)

17.56. **A Vígszínház töredékes földszinti alaprajzi terve.** Vélhetően a Vágó László-féle átalakításhoz kapcsolódik. OSZMI. Vígszínház. 151. 72.18. (1921. november 21-re datált a fénykép hátoldalán.)

17.57. **A beomlott nézőtéri tetőszerkezet.** FORTEPAN. Adományozó: Fortepan. 60157.

17.58. **A Vígszínház romjai. Nézőtér, proszcénium, folyosó és előcsarnok.** OSZMI. Vígszínház 155.

17.59. **A Vígszínház ideiglenes otthona, a Radius Filmszínház.** Fénykép 1933-ból. FSZEK Budapest Gyűjtemény. AN061346B (Eredeti: Pesti napló képes melléklete. - 1933. nov. 26., p. 9.)

17.60. **A Magyar Néphadsereg Színháza, proszcénium.** 1951. FORTEPAN. Adományozó: Nagy Ilona. 115374.

17.61. **A Magyar Néphadsereg Színházának nézőtere a színpad felől.** 1951. FORTEPAN. Adományozó: Nagy Ilona. 115382.

17.62. **A Magyar Néphadsereg Színházának alagsora, ami ma büféként funkcionál.** 1951. FORTEPAN. Adományozó: Nagy Ilona. 115369.

17.63. A színház makettje, vélhetően az 1950-es évekből. Reznicsek Zoltán, a Horex Kft. ügyvezetőjének tulajdona. Fénykép: Juhász Gabriella, 2019.

17.64. A Nyugati pályaudvar mellett, az Eiffel téren álló átmeneti Sátorszínház. 1993, Progress-B' 90 építőipari vállalat kivitelezésében. Tervdokumentáció lelőhelye: OSZMI Vígszínház. 153. http://szinhazszinesz.blogspot.com/2018/10/vigszinhaz-sator.html (megtekintve 2023. 06. 02.)

17.65. Állapotfotók 2012-ből. Főhomlokzat, előcsarnok főlépcső, alagsor és nézőtér. Fényképezte: Gulyás László. (A Vígszínházról készített BA szakdolgozatban használt képjegyzék elemei)

17.66. Kelemen László levele Kecskemétre. MNL BKML XV. 11. Jelentős személyek kéziratainak gyűjteménye. 69/2.

17.67. Arany Sas fogadó Kecskeméten. MNL BKML XV. 5.a.

17.68. Katona József portréja. Litográfia, 1856, Barabás Miklós.

17.69. Alaprajz és homlokzat terve a mészárszék átalakításához. MNL BKML XIV. 15. Katona József drámaíró, kecskeméti főügyész iratai. 8. tétel.

17.70. Király Sándor szabómester, kecskeméti lakos háztelkének rajza. MNL BKML IV. 1506. Kecskemét Város Telekszabályozó Bizottságának iratai. 1840. 3. 89.

17.71. Kovács László házának tér- és lejtmérési rajza. A Festő és Halasi út sarkán álló épület volt Kecskemét második színházépülete, amelyet 1868. december 26-án nyitottak meg. MNL BKML XV. 15. Tervrajzgyűjtemény. 483.

17.72. Bérbeadási hirdetmény. In: *Pesti Napló*. 1868. szeptember 27. 19. évf. 5526. sz.

17.73. Festő és Halasi Nagy utca sarkán álló telek. A Habsburg Birodalom 19. századi kataszteri térképe. https://maps.arcanum.com/hu (megtekintve 2023. 06. 01.)

17.74. A kecskeméti színház homlokzatai. Fényképezte Juhász Gabriella, 2022.

17.75. A kecskeméti színház belső terei. Fényképezte Juhász Gabriella, 2022.

17.76. Nagyváradi Fekete Sas fogadó látképe. In: Nagy, 1998. p. 8.

17.77. Margittay-féle színházterv homlokzati rajza a Szent László térre. In: *Vasárnapi Ujság.* 1857. szeptember 27. 4. évf. 39. sz. p. 5.

17.78. A nagyváradi színkör homlokzati rajza. In: Nagy, 1998. p. 12.

17.79. A Rimanóczy által készített befedési terv, 1877. In: Nagy, 1998. p. 14.

17.80. Nagyvárad színházának timpanonja. Felújított állapot, 2009. https://www.kozterkep.hu/6783/nagyvaradi-szinhaz-epuletdiszito-szobrai# (megtekintve 2023. 06. 03.)

17.81. Szigligeti Ede szobra a színház előtt. 2023. https://maszol.ro/belfold/Megujult-Szigligeti-Ede-nagyvaradi-mellszobra (megtekintve 2023. 06. 03.)

17.82. A nagyváradi színház előcsarnoka és nézőtere. A színház honlapjáról: https://www.szigligeti.ro/muszakileiras (megtekintve 2023. 06. 03.)

17.83. A nagyváradi színház külső homlokzatai. Fényképezte Juhász Gabriella, 2019. (A színház belső tereibe ekkor sajnos nem sikerült bejutni. Az épület körül nagymértékű felújítás zajlott.)

17.84. A kolozsvári Rhédey-ház, amelyben az első magyar színi előadást tartották, 1792-ben. https://dka.oszk.hu/html/kepoldal/index.phtml?id=31574 (megtekintve 2023. 06. 01.) OSZK MEK. DKA-031574.

17.85. Az első kolozsvári magyar előadás emléktáblája. 2012-es fénykép.

17.86. A kolozsvári első magyar kőszínház a Farkas utcában. Fénykép 1905 körül. MNM Történeti Fényképtár (városkép). 2005.119.1. **A kolozsvári Farkas utcai színház utolsó előadásának plakátja.** Kunossy Grafikai Műintézet, 1906. MNM Plakát Gyűjtemény. 2000.0002.1.

17.87. A **Kolozsvári Magyar Színház plakátja.** Utolsó előadás 1941. június 29-én. MNM Plakátgyűjtemény. 2010.41.1.

17.88. Az egykori Nyári Színkör, ma a Kolozsvári Állami Magyar Színház. Fénykép 1962-ből. FORTEPAN. Adományozó: Sattler Katalin. 171491.

17.89. A Román Nemzeti Színház és Opera főhomlokzata. Fénykép, 2019. Zaraka Z.

17.90. A színház belső tere. Fényképezte Nicu Cherciu, 2022. Virtuális séta a színházban: https://www.teatrulnationalcluj.ro/en/virtual_tour/ (megtekintve 2023. 06. 03.)